

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

	הלכות חלוקת שותפות (קעא-קעד)	
ב	איזה דבר שהשותפין כופין זה את זה לחלוק, וכל דיניו	קע"א
יב	בית או חצר איך נותנים ד' אמות, ודין הזבל שבחצר ונתינת האכסניא	קע"ב
יד	שותפים או אחים שרצו לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, וחלוקת ספרים, ושאיין להם חזקה זה על זה	קע"ג
יז	אחים שחלקו או שותפים או בכור שבאים לחלוק הלכות מצרות (קעה)	קע"ד
כ	אחיז שרצו לחלוק, וכל דיני דבר מצרא הלכות שותפים (קעו - קפא)	קע"ה
מח	השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין, ואם מת אחד מהם	קע"ו
פ	שותפים שאחד מהם ירד לאומנות המלך או חלה	קע"ז
פב	שותף שבקש מהמוכס שימחול לו	קע"ח
פד	שותפין אין להם חזקה זה על זה	קע"ט
פה	שותפים בחצר שנדרו הנאה זה מזה	ק"פ
פה	שיירא שעמד עליהם גיים והציל אחד מהם הלכות שלוחין (קפב - קפט)	קפ"א
פז	כיצד נעשה שליח, או טעה וקנה ביוקר ואם עבר על דעת משלחו	קפב
צג	עשה שליח לקנות לו חטין וקנה לו שעורין	קפג
צה	הקונה שדה על שם אחד ואחר כך אומר שהוא לעצמו, ודין שליח מקנה לג' ביחד	קפד
צט	סרסור שמכר בפחות או ביותר ממה שאמר לו בעל הבית, ושאר טענות שבינו לבין בעל הבית	קפה
קד	הלוקח כלים מן האומן למכור	קפו
קה	דין שליח שמוען שאירעו לו אונסים	קפז
קו	אין שליחות לעובד כוכבים ויש שליחות לעבד ואשה	קפח
פג-קלו	הלכות מקח וממכר (קפט - רכו)	
קט	דין אין המקח נגמר בדברים	קפט

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

סימן קעא

איזה דבר שהשותפין כופין זה את זה לחלוק

(א) "אחד הקונה מחבירו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה¹, או שירשו, או שניתן להם במתנה, או שהחזיקו בו מההפקר, וביקש אחד מהשותפין לחלוק וליטול חלקו לבדו, אם יש באותו קרקע דין חלוקה, כופה את שאר השותפין וחולקין עמו². ואם אין בו דין חלוקה³, אין אחד מהם יכול לכופו את חבירו לחלוק, וכן הדין במטלמלין. הגה: 'ואם היה בו דין חלוקה וקצלו קנין שלא לחלוק (א), אינו יכולין לחזור בהן. 'רואונו ושמענו שיט להן מקומות צבית הכנסת זה אל זה, ורואונו רוצה לעשות מחילה צנייהם ולהכניס המחילה בתוך שלו, ושמענו רוצה לעכב צאמרו שאם יעשה מחילה המקום יהיה לחוק, הדין עם רואונו (ב). 'וכן רצים היוצאים על ספסל אחד צבית הכנסת (ג), והיוצב צראש רוצה להוסיף עוד מקום אחד אלל מקומו, והיוצב אללו רוצה למחות צאמרו שעכשיו הוא שני אלל הראש (ד), ואם יוסיף יהיה שלישי, הדין עמו ויכול למחות, ועיין לעיל סי' קסב ס"ז מדיני מקומות צבית הכנסת:

(⁸) וקבלו קנין שלא לחלוק – ולא אמרינן דהוי קנין דברים בעלמא⁴. והא דמועיל הקנין אף שמדמים ההזיק שיוצא מחלוקת החצר להזיק ראייה, והוא מהזיקות דלא מהני בהם חזקה כעשן (כמו"ש בסי' קנ"ה סעיף ל"ו) מ"מ קנין מהני בהם (סמ"ע). וי"א דבזה גם מחילה ללא קנין מהני (ש"ך). והיינו רק על חלק ההזיק ראייה בבניית כותל ביניהם, סגי במחילה בלא קנין, אבל על התחייבות הממוני שלא יחלוק חלקו מהשותפות לא מהני ביה מחילה וצריך קנין (נתי"מ).

(²) הדין עם רואונו – שהרי זה מקומו של רואונו, והא דאין מחייבים אותו לעשות מחיצה על מקום שניהם, כדי שלא יכנס אחד לחלק חבירו, כמו בכל חלוקת שותפות, משום שאין דרך למכור מקום בית הכנסת רק שיעור ישיבה, ועל ידי המחיצה יהיה המקום דחוק (נתי"מ).

(³) וכן רבים היושבים – לשון "וכן" לאו כדקדוק הוא, דאין לו שום שייכות לדלעיל, ובדרכי משה כתבו בלשון "ועוד" (סמ"ע), ויש שתיקנו לשון רמ"א "אכן" במקום "וכן" (נתי"מ).

(⁷) שעכשיו הוא שני – היינו דווקא במקומות שידוע שמקום הראשון חשוב מהשני, אבל בסתם, אמרינן דאין המקום מכבד את האדם ואינו יכול לעכב. וכן כל זה בדווקא שעושה מחיצה, שאז ניכר שהוא שלישי, אבל ללא עשיית מחיצה, ויש התרחבות במקום להושיב עוד אדם, אפשר להושיב עוד א' במקומו (נתי"מ), וי"א שאם אינו סותר שום נסר שהוא שייך לרכוש השותפות, אין לעכבו רק באם עי"ז ירד שווי של מקום חבירו, אבל לא משום חסרון כבוד, ולכן אם הוא באופן שאינו מצמצם אור הפנוי בביהכנ"ס במעבר אפשר להוסיף⁵. אבל אם צריך לסתור שום נסר השייכת לרכוש כולם כדי לעשות עוד מקום אינו יכול לסותרו⁶ (פ"ת).

¹ הסמ"ע והש"ך כתבו כאן לענין גוד או אגוד אם נוהג רק ביורשים או גם בשותפים ונביאנו לקמן בסעיף ו בהערה 16.

² עי' חז"א ב"ב ו ס"ק י"ז ז"ל: הא דכופין לחלוק בדבר שיש בו כדי חלוקה, אינו מתקנת חכמים, אלא עיקר קנין השותפות בזמן שאין חלקם מסומן לזה ולזה ויש לכל אחד בכולו, וכל מה דשפיר ליה טפי ליהנות מהשותפות קנוי לו, ובכלל זה חלוקה, ואין צריך דעת שותפו להקנות לו אלא בית דין [הדיוטות דהיינו שלשה שמאין] מחלקין על כרחו [ע"י גורל וכדלהלן סי' קע"ה סע' א'ג' וסי' קע"ו סע' י"ח], וחברו קונה חלקו על כרחו, ע"כ. וכל זה כשנתשתתפו שלא לשם עסק אלא להשתמשות ביחד, דבנשתתפו לשם עסק, יבואר לקמן סי' קע"ו סעיפים ט"ו – י"ז מתי מותר לכפות לחבירו לחלוקה.

³ היינו שלא ישאר לאחר החלוקה לכל א' שיעור תשמיש, והנה הלכות האלה, על אף שמדינא דגמ' יש גבול, אבל בדורינו קשה לחייב על שיעורים כאלה, וצ"ע לכל מקרה לבד.

⁴ דהיה מקום לומר דהוי קנין על דברים לחוד דהתחייבות הוא שלא יבקש מחבירו חלוקה, קמ"ל דהוי קנין על ממון והיינו שכוונתו להקנותו גופו של קרקע שיהיה תמיד בשותפות (שו"ת הרשב"א ח"א תתק"ז).

⁵ בשו"ת הרא"ש כלל ה' סי' ג' כתב שם דבכל מקום שאדם עושה ברכוש שלו באופן שאינו גורם נזקים ע"י גיריה דליה אף שע"ז נגרם ירידת ערך ממוןו (@כתוב בפ"ת כבוד ולא ממון) של

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ב) "במה דברים אמורים, כשאין אחד מהם מכיר את חלקו במקום שהם שותפין בו, אלא יד כולם משתמשת בכל מקום. אבל אם היה אחד מכיר חלקו, אע"פ שאין בו דין חלוקה, כופה כל אחד מהם את חברו להבדיל בין חלקו לחלק חברו, כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה (ה):"

(7) ז"א"ז בראיה – וי"א שאף במקום דאין היזק ראייה, וכגון בשדה, גם יכולים לכוף לבנות מחיצה כל דהו בגבול ניכר שלא יבואו להשתמש א' בגבול חברו, ואף שהיו מכירים כבר כל א' את חלקו מכל מקום, לפעמים בטעות משום שאין היכר הגבול, כל א' נכנס אצל חברו (סמ"ע), וי"א דגם למטרה זו יש לחייב מחיצה בגובה עשרה טפחים (ט"ז). (ג) 'איזהו דין חלוקה, כל שאלו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם (1) חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק, אין בו דין חלוקה. כיצד, כל חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות מרובעות חוץ מד' אמות של הפתחים (ז) אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה גנה. וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד, ולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל בבבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה (ח), ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד. ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה. הגה: היה בו דין חלוקה ומכר אחד מהן לשנים, או הורישו לז' בניו, ואין לאחד מהן כדי חלוקה, אינו יכולין לעכב מלחלוק, ללא עדיפי מגזכרא לחאו מחמתיה. (1) היו ד' שותפין ביחד, לז' יס להן שיעור חלוקה, ולז' אין להן שיעור חלוקה. הב' שיש להן חלוקה נוטלין חלקן (2), והב' האחרים נשארו שותפין. ואפילו אמר אחד מאותן שאין בו כדי חלוקה, תנו לי גם כן חלקי, ואם כן ישאר לרביעי פחות מכדי חלוקה, וכדי לזטל החלוקה אמר כן אין שומעין לו (3). 'שלשה שהיו שותפין צדיה, לשנים היה להן כדי חלוקה ולאחר אין בו כדי חלוקה, וקנה אחד מן השנים חלקו של האחד שאין לו כדי חלוקה, אין יכול לזטל החלוקה אע"פ שהמוכר היה יכול לזטל:

(1) יגיע לפחות שבהן – ואם יש כמה שותפין ולאחד מהם יש חלק קטן שאין בו כדי חלוקה הוא מעכב על כולם (סמ"ע 8).

(2) חוץ מד' אמות של הפתחים – עיי' לקמן ריש סימן קעב ענינו (סמ"ע).

(3) כדי חרישת יום לזה – שאין פועל נשכר לפחות מיום ויהיה לו הפסד שיצטרך לשלם לפועל בעד יום שלם אבל אם מגיע ליום וחצי חולקים משום דפועלים משכירים את עצמם ליום וחצי (סמ"ע), וי"ח שבכה"ג חולקים רק בשיעור כדי חרישת יום א', וחלק הנשאר נשאר בשותפות משום דאף ביום וחצי אין הפועלים נשכרים (ט"ז).

חבירו אין לעכו, והביא ראיות לזה ורק במקומות ביהכ"ס אסור בכה"ג משום דלכתחילה אדעתא דהכי קנה מקומו שלא יוכל לעשות שנויים ולשנות ערך המקומות.

6 צ"ע בדבריו אם טעם הדבר מאחר שממעט ממקום השותפות של כל הבית כנסת ולוקח לעצמו, שאם כן זה צריך להיות דבר פשוט.

7 עיין נתי"מ ס' קע"ב סק"א שכתב שמש"כ ברמ"א שם סע' ב' יש להביא כאן ובטעות נדפס שם.

8 ואם הוא מרוצה לחלוק אין הנשארים יכולים למחות, שהרי טעם הדבר בגלל תקנת חכמים, ויכול לומר אי אפשר בתקנת חכמים, עיי' מרדכי.

9 ועיין אולם המשפט וערוה"ש דלא כה"ט"ז.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ט) שיש להן כדי חלוקה נוטלין חלקו – שיעור כדי חלוקה בחדר הוא אפי' פחות מד' אמות לכל א', שהוא רק להצניע חפצים (סמ"ע¹⁰).
(י) וכדי לבטל החלוקה אמר כן – אבל אם רוצה לחלק בסיבה מוצדקת ולא רק כדי לבטל החלוקה וכגון שצריך לו את חלקו הקטן לצורך שיטוח פירות או שיכול לצרף חלקו הקטן לשדה אחרת הסמוכה בכה"ג יכול לעכב על ידם (סמ"ע).
(ד) "יש מי שאומר שאם יש לו אצלו קרקע הראוי להצטרף עמו, יכול חבירו לכופו לחלוק (א)":

(א) לכופו - כלומר אם ראובן יש לו כדי חלוקה, ולשמעון אין לו כדי חלוקה אבל יש לשמעון שדה הסמוכה שראוי לצרפה לחלקו, אז ראובן יכול לכופו לחלוק¹¹ (סמ"ע), ו"א שאם שמעון אין לו כדי חלוקה, אבל לראובן יש שדה סמוכה לו, יכול לכופו לחלוק¹² (ט"ז).

(ה) "יש מי שאומר שאם באים לחלוק בית או חצר, אע"פ שיש בו כדי חלוקה, אם אין בו כדי שייגיע לכל אחד דרך בפני עצמו, שלא יצטרך לעבור על חלק חבירו אין בו דין חלוקה¹³. הגה: "ויש אומרים עוד דצעינן גם כן שיוכל להשתמש בחלקו כל מה שהיה משתמש בכולו, כגון: אם היה מרחץ או בית הכסא לריח שיהא גם כן בחלקו, "וכן אם רוצים לחלוק בית שיש בו דין חלוקה והבית יהיה נפסד ונגרע, אין יכול לכופו חבירו (יב), כל שנראה לז"ד שהפסד יותר מחומש¹⁴. "וכן אם אין בו דין חלוקה ויש חומה רחבה, ואם יקליטה יהיה בו דין חלוקה, אם נראה לז"ד שאינו מזיק לבניו, כופין זה את זה לחלוק. "ובית שיש בו דין חלוקה אם יחלקו לרחבו, אבל אם יחלקו לארכו לא הוי דין חלוקה חולקין לרחבו. "ואם יש צד אחד צניינים וצד שני אין כל כך צניינים (או צד א' ר"ה וצד א' סימטא), מעלין צכספים (יג) עד שיהיו החלקים שוים, והכל כדי שלא ילטרכו לשצר הצניינים ולהפסיד, אבל מדעת שניהן עושין כמו שירצו:

(ב) נפסד ונגרע אין יכול לכופו – היכן שירשו מאביהם דבר העומד לחלוק, נמצא מעיקרא לא ירשו אלא שיעור חצי הבית פחות חומש. אמנם בשותפים [דקי"ל כשיטת רוב וכמעט כל הפוסקים דגם בהו אמרינן גוד או אגוד וחלוקה] משום דאמרינן שכל שותף כאילו אומר

¹⁰ עיי"ש בסמ"ע שמביא דברי המרדכי בב"ב סי' תקס"ט שמביא קודם דברי עצמו שחלוקת חדר היא ד' על ד', ואח"כ מביא את דברי המהר"ם הנ"ל, וקשה להבין את הסתירה. ועי' פתחי חושן פ"ו הערה י' שהמהר"ם מדבר במחסן, והמרדכי עצמו מדבר במגורים, ועי' ערוה"ש סעיף ח' שהכל תלוי בראיית עיני הב"ד לפי המקום ולפי ערך האנשים.

¹¹ עי' ערה"ש סק"ז שדין זה אפילו לפי הרמ"א לקמן סי' קעד ס"א [שיש מח' אם יש לשניהם כדי חלוקה, ושניהם רוצים לחלוק, ולא' יש לו שדה הסמוך, שלפי המחבר כופים השני ליתן לו הסמוך לשדהו, ולרמ"א לא כופים], שהרי כאן ה"לא מצרין" תובע שהמצרן יקח לצד ההוא, שהרי בזה יש לו כדי חלוקה. אמנם הט"ז תלוי במח' שם. אמנם הגרמא"ש כתב:

כן פירש הסמ"ע במסקנתו דברי המחבר דאירי לראובן יש לו כדי חלוקה ולשמעון לא, אבל אם גם לראובן אין כדי חלוקה, אז הדין הוא שתלוי שבאם היה שם כדי חלוקה לשניהם ושמעון היה דורש שלא יעשו גורל ויתנו לו חלקו במקום מצר שדהו אם היה זוכה דמבואר לקמן סי' קע"ד ס"א דנחלקו בזה הרמב"ם והטור, ודין דידן תלוי בזה דלהרמב"ם הסובר דמקבלים טענת שמעון ה"נ בדין כשאין בו כדי חלוקה יכול ראובן לכפות את שמעון ולשי' הטור דאין מקבלין טענת שמעון רק באופנים מסוימים ה"נ יכול בדין ראובן לכפות על שמעון שיקח חלקו הקטן אצל שדהו. אמנם בנתי"מ חידושם סק"ח העתיק דברי הסמ"ע בלא שום חילוק אם לראובן יש לו כדי חלוקה או לא. ובערוך השלחן חולק על הסמ"ע דאין תלוי כלל בפלוגתא דסי' קע"ד הנ"ל ולעולם יכול ראובן לכפות על שמעון.

¹² שזה נחשב כאילו אנו יודעים חלק כל א', שברור שלמצרן חלקו בצד שדהו השני. וצ"ע שהרי אם המצרן קנה השדה הסמוך אחרי השותפות, למה שנאמר כך.

¹³ עי' שו"ת הרא"ם סי' טז בית שיש בו דין חלוקה ואין בחצר דין חלוקה ומחלקים את הבתים ולא החצר אפשר לכופו לחלוק. ועי' מביט"א ח"א ערב שאם דרו כמה שנים בנפרד לא שייך לדון אם יש בו דין חלוקה שהרי בעצם עשאוהו כיש בו דין חלוקה.

¹⁴ עי' שו"ת מהרי"א ענזיל סי' סג, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ח, עי' דברי גאונים כלל ק' סי' כ' שאם א' טוען שאפשר להרויח יותר מכך, כל זמן שאין הפסד עכשיו לא מקרי הפסד חומש, ו"ח (פתחי חושן פ"ו סק"ב). עי' שו"ת רש"ם יר"ד סיק פב דכל שצריך הוצאה כדי שיהא ראוי לחלוקה נקרא אין בו דין חלוקה, וכן הבין מדבריו בחת"ס חו"מ יב.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

חשבתי שאני יכול לסבול להיות השותף שלך, ועכשיו אני יכול לסבול, נמצא מעיקרא נשתתפו ע"ד שלא לחלוק, ואם אירע אח"כ דבר שא"א שיסבלו זא"ז לא יפסיד חלקו של זה הפסד חומש מפני שזה א"י לסבול, נמצא הוה כדבר שאין בו כדי חלוקה, אבל כמובן אם שניהם רוצים לחלוק, הוה דבר שיש בו כדי חלוקה (פ"ת).

⁽²⁾ מעלין בכספים - על אף דלקמן (סי"ג) יש מחלוקת אם ע"י שמעלין בכספים דינם שיטול זה כנגד זה [שתוספת כסף לא יהפך הזיבורית להיות עידית], אמנם כאן מדובר שעל ידי תוספת כסף אפשר למלאות החסר בצד הפחות טוב, ואפילו בזה יש חולקים כדלקמן (סי"ד ברמ"א) (נתיה"מ).

(ו) "אחד מהשותפים שאמר לחבירו (יד) במקום שאין בו דין חלוקה¹⁵, או בדבר שאי אפשר שיחלוקו, כגון שפחה או כלי, מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי בשער הזה, הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו¹⁶. "לפילו למכר ליתן בו הרצה יותר מלמיו, לריך הסני לקנות או למכור¹⁷. אבל אם אין התובע רוצה לקנות או לא ימצא במה יקנה (טו), אינו יכול לכופ את חבירו לקנות ממנו אפילו בשער הזול, שהרי חבירו יכול לומר לו איני רוצה שאקנה אלא שאמכור. לפיכך שני אחים, אחד עני ואחד עשיר שהניח להם אביהם מרחץ או בית הבר, עשאן האב לשכור השכר לאמצע כל זמן שירצה לעמוד בשותפות. ואין העשיר יכול לומר חלקך, לאין לך לזכור לזכרם כאלו לחלאין, משא"כ בטרקלין. עשאן האב לעצמו, אין יכול לכופ אחיו לשכור אותם, אלא משתמשים בהם כדרך שנשתמש אביהם (טז). והרי עשיר אומר לעני (יז), קח לך זיתים ובה ועשאם בבית הבר, קנה לך עבדים ויבואו וירחצו במרחץ, ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו, אא"כ אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לווה וקונה או מוכר לאחרים (יח) לעשות דיבור המתחיל במאיר המשפט מוכר לארחים - לשיטת המחבר דאפשר לומר גוד או אגוד אף כדי למוכרו לאחרים אפשר דהוא רק בעני משום דיש לו הפסד גדול (נתיה"מ סק"ט) וקונין, הדין עמו. הגה: ז"ש אומרים ללא יוכל לומר גוד או אגוד כשאין לו מעות

¹⁵ אם עשו קנין לא לחלק אין גוד או אגוד שזה רק במקום שאין חלוקה מצד עצמו ולא בגלל שעבודם (שו"ת רשב"א ח"א תתק"ז), ועי' בזה לעיל ריש סעיף א'. אבל בדבר שאפשר לחלקו אין דין גוד או אגוד, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ח: §.

¹⁶ "א שאין גוד או אגוד בשותפין שקנו אלא רק ביורשים (סמ"ע סק"ו ש"ך סק"א), וקשה מאד שהרי עי' ש"ך קעו סק"ט שיש לשותפין דין גוד או אגוד. אמנם עי' פ"ת סק"ד רוב וכמעט כל הפוסקים שיש גוד או אגוד בשותפים, ועי' ערה"ש שכן עיקר. גם לשיטה דלא אמרינן גוד או אגוד בשותפים, כתב הטור דאם קנו דירה בשותפות להשכרה לאחרים ונפל ביתו של אחד מהם וצריך הדירה לדור בו. יכול שותף לומר גוד או אגוד, ועי' חזו"א (ב"ב סי' ט סק"ד) שעסק שנפל בו קטטה אפשר דדינו כנפל ביתו של א' מהם. ולכן נוהגים ב"ד לומר גוד או אגוד גם בשותפים. ועיין קובץ הישר והטוב כרך י' עמוד כא, ועיין בספר וועד הבית כהלכתו עמוד ת"א לענין כפיה לתוכנית תמ"א למוסרו ליזם ע"י גוד או אגוד. וה"ה אם שנים ירשו מאלה שקנו יחד לא יכולים לומר גוד או אגוד (רע"א שם), אם א' שכר מחבירו חלקו אין יכול לומר גוד או אגוד עד אחר כלות זמן השכירות (רע"א שם).

האי דינא שאפשר לכפות בגוד או אגוד כתב הרשב"א ח"א סי' תתקנ"ו שהיא מדין תקנת חכמים משום ועשית הישר והטוב, וכ"כ רבינו יונה ב"ב יג ע"ב. אמנם בספר קרית ספר על הרמב"ם ריש הל' שכנים כתב שהוא מן התורה. ועיין חזו"א ב"ב ריש סי' ח' ז"ל: דיני ממונות נמסרו לחכמים לקבוע כפי משפטי חכמת התורה שזכו בו חכמי התורה והן הן שנמסרו למשה שהרי הן בכלל משפטים והיינו ששכל בני אדם מסכים עליהם, ודבר המשותף אין לאחד מהם הנאת היחיד בקנינו במקום קיפוח של השני, וצריך לקבוע משפטים ישרים ביניהם איך יקוים תשמישים בזמן שיתעצמו אחד עם השני, ובזה קבע הדין מתי כופין לחלוקת הנכס עצמו, ומתי חלוקת זמנים, או שאר חלוקה, וכו' וזה דינא דגוד או אגוד שגם זה בכלל זכות שותף נגד חבירו, שגם זה בכלל הישר שאין לאחד לסבול מכובד השותפות בזמן שנותן לחבירו הברירה לקנותו או למוכרו, ע"כ.

¹⁷ עי' פתחי חושן פ"ו סק"ג שמביא חולקים בזה וצ"ע אם שייך בזה קים לי.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(יט) רק כריך למכור¹⁸ (חלקו)¹⁹ (כ), כ"ו ואין אדם יכול לומר לחבירו גוד או אגוד בפחות משווי דאם לא כן ידחוק העשיר את העני למכור את שלו פחות משווי (כ"א)²⁰:

(ד') שאמר לחבירו – י"א שבגוד או אגוד הנתבע קובע את המחיר ולא התובע ואפשר לומר על זה קים לי כדבריו (פ"ת).

(ט') או לא ימצא במה יקנה – פי' שאין לו כסף לקנות (סמ"ע).

(יז) שנשתמש אביהם – היינו דהכל תלוי איך נהג האב, דאם נהג להשתמש בעצמו, אף אם עכשיו ניתן להשכירו כל א' יכול לעכב שהוא רוצה להשתמש בו, ולא להשכירו. אמנם י"א שאינו תלוי בדעת האב, שאפי' עשאן לעצמו, אם ימצא שוכר, אין ביד א' מהם למחות ביד השני מלהשכירו, וכן אפי' אם עשאן לשכור, אם אין מוצאין שוכר להשכירין לו, יש לכל א' זכות לדור בו, ואין השני יכול לעכב (סמ"ע). וי"א דבעני אם מוצא להשכיר חלקו לבד יכול להשכירו, אפילו נגד רצון אחיו (נתי"מ).

(י"ז) עשיר אומר לעני – אבל אם שניהם עשירים אם לא רוצים להשתמש יחד אז או משכירים או מחלקים בימים וכדלהלן סעיף ח' (סמ"ע)²¹.

(י"ח) או מוכר לאחרים כו' – האי תיבת "מוכר" קאי אתיבת "הריני", כאלו אמר "מכור לי והריני לזה וקונה לעצמי או מכור לי והריני מוכר כולו יחד לאחרים". וכ"ש שהרשות בידו למכור חלקו לעשיר אחר שיעמוד במקום העני להיות משותף עם אחיו העשיר בהמרחץ או בהבית הבד להשתמש בו יחד או לזמנים, גם לומר אח"כ גוד או אגוד. ואפי' לפי הרמ"א דאינו יכול לומר גוד או אגוד כשאין לו מעות, היינו דוקא מתחלה, שאין העני יכול לומר מכור לי כולו כי אמכרנו לאחרים, אבל להעמיד אחר במקומו בחציו יכול לעמוד, ולאחר שיעמוד במקומו יכול ג"כ לומר גוד או אגוד (סמ"ע).

(י"ט) דלא יוכל לומר גוד או אגוד כשאין לו מעות – היינו כשאומר התובע גוד או אגוד רוצה למוכרו לאחרים, אבל אם השני אמר גוד או אגוד יכול הנתבע לומר אגוד ע"י שאמכרנו לאחרים משום שאם יש אחר שיתן יותר אז העשיר הוי כנותן פחות משווי (נתי"מ).

(כ) רק צריך למכור חלקו – הכוונה שלא יכול לעשות גוד או אגוד ולמכור הכל לאחרים, אבל יכול למכור חלקו לבד לאחר²², אבל ללות כדי לקנות ולהחזיקו לעצמו יכול לכו"ע (סמ"ע). אף אם יש לעני הפסד גדול א"י לומר גוד או אגוד למוכרו לאחרים (ט"ז וש"ך).

(כ"א) פחות משווי – הכוונה בערך כולו, דרך משל אם נמצאו קונים על כל הקרקע בד' מאות, והוא רוצה ליתן בעד החצי פחות ממאתים, בטענה דגוד או אגוד בסך זה אינו יכול, דא"כ ידחוק העשיר את העני למכור בפחות משווי. אבל אם היה נמצא קונה על חצי הקרקע בעד מאתים ועל כל הקרקע לא היה נמצא קונה בד' מאות, ודאי כשכופין אותו בטענה דגוד או אגוד אינו יכול לכופו בערך ששוה כולו אלא רק חציו (פ"ת).

(ז) דאמר כל אחד מהם איני קונה אלא הנני מוכר חלקי מוכרים אותה לאחרים (כב):

(כ"ב) לאחרים – דהיינו שראובן מעדיף למכור רק חלקו בק', ושמעון מצא קונה בר"ן על כל הקרקע, יש בידו לכוף שותפו למכור בר"ן. ואף לשיטת הרמ"א דא"א לומר גוד או אגוד למוכרו לאחרים, כאן לכו"ע יכול לומר משום דכל הטעם דא"א לומר הוא משו שרוצה

¹⁸ ע' נתי"מ ס"ט שמסביר טעמו שאין יכול לומר כך שאין מגרשים זה מנחלתו בשביל ריבוי דמים של הקונה שאינו מהשותפין.

¹⁹ ע' סמ"ע שכן עיקר הגרסא.

²⁰ לא ראיתי הלכה למעשה יוצא מקצה"ח סק"א.

²¹ ע' לקמן סעיף ח' ס"ק (כה) שהנתי"מ חולק, ולא משנה אם שניהם עשירים או א' עני וא' עשיר.

²² משום דשותף יכול למכור חלקו לאחר אף שלא מדעת חבירו כשחבירו אינו רוצה לקנותו – [דאם רוצה לקנותו יש לו דין קדימה מדין מצרנות כדלקמן סי' קע"ה סעיף ה'] – וכדמוכח מסי' קנד סעי' ב' וסי' ל"ז סעיף א'. ואף בשותפין בבית אין יכול השותף להתנגד שאינו רוצה לגור עם אחרים. וכמבואר בסי' קנ"ד בסמ"ע סק"ח ובט"ז ונתי"מ שם.

ובענין מלוה שגובה חובו ויקבל פחות מכדי חלוקה מבואר בסי' ק"ג סעי' ה' ובנו"כ שם דלכו"ע יכול לומר גוד או אגוד אף למוכרו לאחרים.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

לישאר בנחלתו, אבל כאן שבין כך נמכר לאחרים יכול לומר גוד או אגוד אף כדי למכרו²³ (נתייה"מ).

(ח) אמר כל אחד מהם איני מוכר אלא כל אחד מהם רוצה שיקנה חלק חבירו (כג), או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא למכור חלקו אלא ישארו שותפין, אם היה המקום עשוי לשכור (כד) שוכרין אותו וחולקים שכרו (כה). הגה: ויוכל אחד לומר לחצו או שכרו או שצד או אני אשכרו ככך כלינא גוד או אגוד. ויכל מקום שיכולים להסוות עמם דלינא גוד או אגוד עדיף מחלוקת אלו. ואם אין המקום עשוי לשכור, אם הוא חצר או חנות או בית שאי אפשר להם לדור ביחד (כו), שוכנים בה שנה שנה (כז) שאי אפשר שישכנו שניהם באחד מפני היזק ראייה, שהרי אין בה דין חלוקה ואין אדם עשוי למרוח כל שלישים יום לפנות מחצר לחצר אלא משנה לשנה. הגה: ויש אומרים²⁴ דבחכר לריכין להסתמק ביחד דהרי משועבד לכל אחד לביתו המיוחד לו ומהאי טעמא אין בחכר דין גוד או אגוד ודוקא בד' אמות לריכין לכל פתח או דרך הכריד לכניסה וליציאה חבל בשאר חכר אמרינן גוד או אגוד (ועיין לקמן סעיף יז²⁵) אמר האחד יש לו שני שלישים והאחר יש לו שלישי, ימילו שני גורלות אחד משנה ואחד משנתים, ואותו שיש לו שני שלישים (כח) ישתמש בו שני שנים רצופות,²⁶ ואם מרחץ הוא, נכנסים בה שניהם תמיד בכל יום (כט) וכן כל דבר שראוי להשתמש בו ביחד ואינו עשוי לשכור כגון ספר תורה או מצע, אינו יכול לומר לו השתמש אתה יום ואני יום, שהרי אומר לו בכל יום אני רוצה להשתמש בו (ל), ואם הוא דבר שאין יכולין להשתמש בו באחד חולקין אותו בימים (לא) הגה: ללא חלקו והסתמק צו אחד מן הסותפין כמה שנים, לא יוכל אחר כך האחר לומר אשתמק גם כן זמן שנתמק, לכל זמן שלא חלקו כל אחד בשלו הוא משתמק (לב):

(כב) שיקנה חלק חבירו – אם היה שותפות בין איש ואשה אם כל א' רוצה לקנות לעצמו את חלק חבירו, האשה נדחה מפני איש נשטלטול הגבר יותר קשה עליו מאשר הטלטול של אשה. ואם כל א' אינו רוצה לקנות, ואז הדין שדרים בו שנה שנה, האי שקודם באותו טעם. אבל אם היא רוצה גוד או אגוד והוא רוצה לחיות בשותפות היא דוחה אותו (פ"ת²⁵).

(כג) עשוי לשכור – עי' לעיל מאיר המשפט ס"ק (טז).
(כד) וחולקים שכרו – עי' לעיל מאיר המשפט ס"ק (יז) ואין חילוק בין שניהם עשירים לאחד עני ואחד עשיר (נתייה"מ).

(כו) שאי אפשר להם לדור יחד – משום שכל א' יפסיד מחייתו של חבירו (סמ"ע)
(כז) שוכנים בה שנה שנה – ואין א' יכול לומר לשני, כל זמן שאין אתה מביא סחורה בחנות, או אין אתה דר בדיר, אין אתה יכול לכופני לא להביא (נתייה"מ), שותפין שנתפשו בחילוק זמנים, ודר בו ראובן שנה אחת ובשנה השניה שנפל בגורל שמעון לדור בבית נשרף הבית תיכף, אין שמעון יכול לתבוע מראובן שכר חצי שנה ראשונה מן שנה ראשונה שדר בו ראובן, דחלוקות זמנים דמי לחלוקות מטלטלין ושטרי חובות, שאם נפסד אצל אחד מהם שאין יכול לתבוע מחבירו החצי (נתייה"מ), וכן שנים שהיה להם בית בשותפות והיו בו ב' קומות ועשו ביניהם חלוקה שבכל ב' שנים יהיה לא' דירה התחתונה ולהשני דירה העליונה ואח"כ תחזור חלילה פעם בפעם, ואירע שקודם שהגיעה זמן שיחלפו זע"ז נשרף העליה ונתקלקל ואין ראויים לדור. ומאחר דחלוקת הזמן הוה חלוקה גמורה וקנין ממש, אף דהגוף נשאר בשותפות אבל הפירות נחלקו בזמן שעשו ביניהם ולאחר תשלום ב' שנים אם לא נבנה העליה עכ"פ יוציא התחתון מדירתו וידור בעל העליה של עכשיו בתחתית הבית ב' שנים עד שיבנו שניהם העליה ויחזרו לקדמותו (פ"ת²⁶).

²³ ואף לשי' המחבר דיכולים לומר גוד או אגוד אף למכור לאחרים, הוא רק בעני אבל בעשיר א"י לומר וע"ז החידוש כאן דאם בין כך נמכר לאחרים אף עשיר יכול לומר גוד או אגוד למכור לאחרים נתייה"מ.

²⁴ דשם כתב המחבר כל דברי הרמ"א כאן.

²⁵ ובערך שיי דוחה דברי השעה"מ שבפ"ת.

²⁶ ויכול כ"א ג"כ לכופ לבנותו, ד"ג כלל ק' סימן ז'.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(כח) שני שלישים – פי' ואין בהשליש שיעור שראוי להשתמש בו לבדו, ואם ידורו שניהם יחד בכולו יפסיד בעל שני שלישים, שישתמש בו בכולו כמו שהוא משתמש בכולו, והיינו כאשר שאין שום א' רוצה בחלוקה דגוד או אגוד, לכן תקנו שיטילו ב' גורלות כו' והגורל הוא על מי שישתמש בראשונה בעל השנה הא' או בעל השני שנים (סמ"ע), כל שיש לא' יותר מהשותף, אפילו במרחץ, הוה כמו שאי אפשר לדור ביחד כיון שאחד מפסיד, [אלא חולקים בימים כפי האחוזים של כל א' ²⁷] (נתייה"מ).

(כט) תמיד בכל יום - משום דבמרחץ אין היזק ראייה לכן אינו כופהו על חלוקת זמנים (נתייה"מ), עי' לעיל מאיר המשפט ס"ק (יז), וי"א דכל שאין עשוי להשכיר אף בשניהם עשירים אינו יכול לכוף להשכירו ולא לחלוקת ימים ודריים שניהם יחד (נתייה"מ).

(ל) בכל יום אני רוצה להשתמש - שכשם שאינו יכול להפקיע שיסתלק ממנו לגמרי כך אינו יכול להפקיעו ממנו אפי' שעה אחת (סמ"ע).

(לא) בימים - ימים לאו דווקא אלא ר"ל זמנים (סמ"ע).

(לב) בשלו הוא משתמש – אבל אם לא השתמש בו בעצמו והשכירו לאחר דמי השכירות שייך לשניהם ככל בית ששייך לשותפות שאחד השכירו דהשכר לשניהם (נתייה"מ ופ"ת).

(לג) שם – בין בדבר שאין בו כדי חלוקה וכ"ש בדבר שיש בו כדי חלוקה, ואפילו ישב בו האחד ב' וג' שנים, וכמו"כ אינו א"צ לשלם לשותף השני שכירות, והטעם משום דלא התנו תחילה בכך (רעק"א) ²⁸.

(ט) אחד השוכר מחבירו מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה, או שנים ששכרו מקום אחד בשותפות, כל אחד מהם יכול לכוף את חבירו ולומר לו, או שכור ממני חלקי או השכר לי חלקך, ואם יש בה דין חלוקה חולקין. ²⁹ ל"איש חולקין וסניחא להו ללא שייך (לד) חלוקה בדבר הסכור לזמן (ועי' לקמן סי' ק"ט ס"ג):

(לד) דלא שייך – יש סתירה בין המחבר כאן לסי' שט"ז ס"ב דשם נקט דביש בו כדי חלוקה אין חולקין, משום שאינו שלהם רק שכור להם. ויש לחלק שכאן מדובר שאין היזק ראייה והחלוקה היא בלא מחיצה, ושם יש היזק ראייה, ואם יחלקו יצטרכו מחיצה וזה אין עושים במקום מושכר (סמ"ע), וי"ח ששם מדובר שגילה דעתו דלא משום היזק ראייה רוצה לחלוק משום דלא ניחא ליה מסיבה אחרת, וכאן איירי שתביעתו הוא מחמת היזק ראייה ויכול לתבוע (ש"ך), וי"א שבשכירות נתכוונו תחילה שלא יעשה הוצאה לבנות מחיצה, ולכן חולקים החצר, אבל אין כופין זא"ז לעשות מחיצה. ומש"כ לקמן בסי' שט"ז, דהיינו שאין כופים אותו לעשות מחיצה משל שותפין, אלא שאם רוצה עושה משל עצמו (ט"ז).

(י) ²⁸ אם אין בו דין חלוקה ואמר האחד נעשה ב' חלקים, אחד שיהא בו כשיעור, ואחד קטן ואני אטול הקטן ואתה טול הגדול, ותן לי דמים ששוה יותר הגדול, אינו יכול לכופו. ²⁹ ואפילו אם אמר לו טול אתה הגדול במתנה, יכול הלה לומר אין רצוני לקבל מתנה. ³⁰ ויש חולקין בזה. ³¹ אבל אם אמר לו טול אתה הגדול בשוויו ואני הקטן, או אקח אני הגדול בשוויו ואתה טול הקטן, ואם תאמר שאינך חפץ בקטן אני אקח הכל שומעין לו, אע"פ שאינו מניח את חבירו ליטול הכל:

(לה) אינו יכול לכופו – שיכול לומר אין לי מעות להשלים ההפרש והחלק הקטן איני רוצה לקבל מפני שאין בו שיעור שימוש (סמ"ע).

²⁷ הגרמא"ש כתב אחרת, אבל נ"ל שצדקתי.

²⁸ בכסף הקדשים מצדד לומר שסברת הרשב"א הוא משום דמאחר שהיה יכול לתבוע גוד או אגוד או חלוקת זמנים ולא תבע, הרי ויותר, ולכם אם הוא באופן שהיה לו סיבה לברוח וכדומה אפשר דיוכל עכשיו להשתמש כנגד אותו זמן שהשתמש הראשון. במנח"פ בשם שו"ת בית שלמה דאם נכנס בבית ושותף השני לא הרשהו אז צריך לשלם שכירות. ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ח' דאם תבעו השותף לחלוק והוא לא רצה בכה"ג צריך לשלם שכירות.

²⁹ בטור הביא חולקים גם על גוד או אגוד, ועיקר טעמם דגוד או אגוד לא נאמר כלל רק ביורשים ולא בשותפים אבל הרמ"א דקדק ולא הביא שיטה זו וסובר דרק חלוקה לא אמרינן אבל גוד או אגוד אפשר לומר אף בשותפים, ודלא כשיטת הראשונים שהביא הש"ך סק"א (חזו"א ב"ב סי' ט' סק"ב) ועיין מאיר המשפט סק"א, אולם בביאור הגר"א פי' דכוונת הרמ"א לחלוק גם על גוד או אגוד, וכבר תמה בחזו"א שם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(לז) אין רצוני לקבל מתנה – משום שונא מתנות יחיה (סמ"ע). וזה עיקר, ודלא כ"א³⁰ (ש"ך). ויש להסתפק כשהמקבל הוא אדם חשוב שקבלתו אין בה משום שונא מתנות, כיון שנותנים לו כדי להתכבד, אם יכול לכופו לדעה זו, או מאחר שכאן שמקבל בכפיה אין בזה משום כבוד ויש טענת שונא מתנות (פ"ת).

(לי) ויש חולקין בזה - דכשנותן לטובת עצמו, אין בזה משום שונא מתנות יחיה (סמ"ע).
(לח) אבל אם – זה לכו"ע (סמ"ע).

(יא) ל'חצר (לט) שיש בו שבעה אמות (מ), וראובן יש לו ארבע אמות ושמעון אין לו אלא שלש, ואין שמעון רוצה לחלוק, יכול ראובן לומר לו אטול חלקי חוץ מאמה אחת שאשאר שותף בה עמך, ואח"כ יאמר לו גוד או אגוד³¹:

(לט) חצר – היינו חצר שאין צריך לבתים, כמו בחצר שאחורי הבתים³² (סמ"ע).

(מ) שבעה אמות – לאו דוקא שבעה, הוא הדין בחצר בת ששה אמות מרובעות, ולכל א' שלשה, אז מותר לו לקחת ב' אמות, ולהשאיר לשותפו אמה, כדי שיהא סה"כ ד' (ש"ך), וי"א דאם היה להם שוה בשוה לא היה יכולת ביד א' לומר אני אטול עכ"פ ג' אמות לעצמי ועל השאר גוד או אגוד, דזה יאמר דווקא על הכל גוד או אגוד. משא"כ באם יש לזה ד' אמות יכול לומר, לאו כל כמיניה להיותך שוה עמי, כי עכ"פ אתה משתמש באמה שלי (נתה"מ וט"ז³³).

(מא) ואין שמעון רוצה - אבל אם שמעון כן רוצה וראובן לא רוצה אז ודאי חולקים שבזה יש לראובן שיעור הראוי (סמ"ע).

(מב) שותף עמך - ואז יתבע חלוקת ימים, לשמעון ג' ימים רצופים ולראובן יום אחד, או שנשכירו לאחר, והוא יקבל חלק אחד ושמעון ג' חלקים (סמ"ע).

(יב) ל'דינא דגוד או אגוד אפילו בדבר שכולו אינו ראוי לאחד הוא ל'ויס חולקין בזה:

(מג) ויש חולקים - טעמם דא"א לומר גוד על דבר שאין בו כדי תשמיש דאינו רוצה ליתן דמים על זה, אבל אפשר לחייבו לחלוק (סמ"ע).

(מד) בזה – מחלוקת המחבר ורמ"א איירי באופן שע"י החלוקה לא נוכל להשתמש בו אף מה שמשמש כעת לפני החלוקה אבל אם הוא באופן שבין קודם החלוקה ובין אחר החלוקה אינו ראוי רק לתשמיש מועט כגון למשטח בו פירות או בור לשופכין כו"ע מודו דמקרי דבר שיש בו כדי חלוקה ויכול לתבוע חלוקה (סמ"ע)

(יג) דבר ל' שאין תשמישו שוה, כגון שתי שפחות שהאחת יודעת לאפות ולבשל והאחת יודעת לטוות, או שני כלים שאין מלאכתן שוה, וכל אחד צריך לשניהם, אפילו אם דמיהם שוים אין אחד יכול לומר לחבירו טול אתה זה ואני השני או איפכא, לפי שכל אחד צריך לשניהם³⁴. וכן אם יש להם שדה וברם ואין בשום אחד מהם כדי חלוקה אפילו אם דמיהם שוים לא יאמר טול אתה שדה ואני כרם או איפכא ואפילו אם יאמר לו גוד או אגוד בשניהם כאחד אין שומעין לו אלא אם ירצה יאמר לו באחד מהם גוד או אגוד והשני ישאר בשותפות או יאמר בכל אחד זה אחר זה גוד או אגוד ושני דברים שתשמישן שוה ודמיהן שוין ואין בשום אחד מהם כדי חלוקה הא ודאי שיכול לומר כל אחד מהם לחבירו גוד או אגוד³⁵ מ"היינו שחולקין אחד נגד חבירו ואחד נוטל אחד והשני קני והוא הדין לאם אין

³⁰ דסיבת שיטת החולקים הוא משום דאין לפסוק כרשב"ג וכיחידאי נגד רבים, וע"ז כ' הש"ך דכל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו אף כשנחלקו בברייתא ולא רק במשנה
³¹ עי' חזו"א חו"מ סי' כב ס"ה בסימן הנ"ל שכל הנ"ל רק אחרי שביקש גוד או אגוד אבל ללא זה אין לו זכות. וצ"ע מקור לדבריו.

³² עי' לעיל סעיף ח' ברמ"א וסי"ז בשו"ע, שהרי חצר הצריך לבתים לא חולקים.

³³ הבאתי לשון הט"ז ולא של הנתה"מ האם יש חילוק ביניהם?

³⁴ חזו"א ב"ב סי' ט' סק"ד בשותפין בחנות עם סחורה, כתב שם הרבה פרטים דינים אין לחלקם.

³⁵ צ"ע בנוסח גוד או אגוד עי' טור ופרישה וחזו"א ב"ב סי' ח' סק"ז. @

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

דמיהם שוים³⁶. הגה: וז"ל חילוק בין אם אחד נותן לשני מה דביני ביני או שאומר לו שיקח אחד מהן בלא תוספות דמיס והוא יקח השני או להפך ז"ל מי שחולק בזה: @@@@

^(מז) לפי שכל אחד צריך לשניהן - משא"כ אם מלאכתן שוה. מיהו אף דמלאכתן שוה, אם אין גם בדמיהן שוה, יש מחלוקת אם יכול לכפות לחבירו שיטול לאיזה שירצה ומי שיקח הטוב יתן לחבירו ההפרש בשויותם (סמ"ע).

^(מז) אין שומעין לו - אם נותן לו ברירה בג' אפשרויות ואומר לו, או טול אחד מהם איזה שתירצה ואני השני, ותן לי ההפרש ביניהם, או טול שניהן ותן לי דמיהם, או אני אעשה א' מהאפשרויות, שומעין לו (סמ"ע), וי"א שלא צריך ליתן ג' אפשרויות, אלא מספיק או טול אחד מהם איזה שתירצה ותן לי ההפרש, או אני יתן לך, ואם אתה רוצה שניהם תקח שניהם, ולא צריך שאני אקח את שניהם (ט"ז).

^(מז) דהיינו שחולקין - וזה פשוט דאינו יכול לומר גוד על שניהן, שהוא יטעון נגד, בא' מספיק לי, אלא אפילו בזה אחר זה אינו יכול לומר גוד או אגוד על כל אחד בנפרד, משום דכיון דתשמישן שוה, הוה ליה כשני בתים שיש להן יחד, דנחשב כדבר שיש בו כדי חלוקה, דהיינו בית נגד בית, וכשיש כדי חלוקה אין שום אפשרות לומר גוד או אגוד דאי אפשר להוציא אדם מנחלתו בעל כרחו (סמ"ע), ועי' לקמן ס"ק (נב).

^(מז) שיקח א' מהם בלא תוספת דמים - ואינו דומה לסעיף י' דהביא המחבר ב' דיעות אם יכולים לכוף ליטול במתנה משום שונא מתנות יחיה, משום דכאן דיש גם בקטן שיעור תשמיש בפני עצמו כו"ע מודו, מאחר דנותן לו הברירה אם אין אתה רוצה במתנה, שתשלם לי, או תן לי הגדול וקח הקטן דיש בו שיעור תשמיש (סמ"ע ט"ז)

^(מז) דביני ביני - בשיטה הראשונה במחבר יש שני דיעות בטור אם צריך התובע ליתן לשני שני ברירות או לשלם בעד הטובה יותר בכסף או בחלק מאותו שדה, או סגי שיתן לו הברירה רק ע"י כסף. ובפלוגתא זו צ"ע להילכתא איך נקטינן בזה (ט"ז).

^(ז) שחולק בזה - דכל דדמיהם אינם שווים הוי יפה ורע ודינו כשני מינים (סמ"ע).

@

^(יד) שני אחים שירשו שני בתים גדולים שיש בכל אחד כדי חלוקה והאחד אומר נחלוק כל בית בפני עצמו והשני אומר לא כי אלא נחלוק בית כנגד בית לזה שאמר נחלוק בית כנגד בית שומעין (נא) הגה: וכל סקן (נב) אם אין בכל בית כדי חלוקה שחולקין בתים כנגד בתים הואיל ותשמישן שווה וכמו שנתבאר בסמוך (דעת עלמנו) והא דבית נגד בית חולקין היינו בדבר שתשמישן שווה אבל יש אומרים דרוב בתים אין בהם דין חלוקה שאין כל הבתים והחדרים שוין ואין חולקין בית נגד עלייה או חדר שאין תשמישן שווה לו וכ"ס במקום שיטרכך לסתור בחלונות או פתחים (נג) ולחזור ולבנות שיטרכך להוציא הוצאות שאין חולקין בית אחד³⁷ אבל מדברי הרא"ש בתשובה³⁸ (נד) נראה דחולקין בית נגד חנות או מרתף ונ"ל דהוא הדין נגד חדר או נגד עלייה דזה מקרי תשמישן שווה גם לענין הוצאות הבנין אם נראה לז"ל שאינו מזיק להם כל כך חולקים וכמו שנתבאר לעיל סעיף ה' לענין הפסד הבתים מיהו לענין גוד או אגוד אין חילוק בין בית או מקום ז"ה או שאר דברים שיוכל לומר על כולו ביחד³⁸ גוד או אגוד³⁹ יש אומרים דאין דין גוד או אגוד רק בדבר שהגוף שלהן אבל במשכנתא (נה) או כדומה שעתידין לגבות מעותיהן אין אומרים גוד או אגוד רק חולקים המעות⁴⁰ ונ"ל דאם משתמשין במשכנתא הוי כמו שכירות (נו) כמו שנתבאר סעיף ט' דיש חולקין:

³⁶ עי' לקמן קעד ס"ה, מח' בדבר. מה שהזכיר המחבר כאן "דאין באחד מהם כדי חלוקה" אין הכוונה שאין בכל בית שיעור חלוקה דאף כשיש בכל בית שיעור חלוקה ג"כ אין חולקים כל בית ובית אלא חולקים בית נגד בית כמבואר להלן סעיף י' ד ברמ"א. אלא כוונת המחבר דמשום האי דינא דאין חולקים כל בית לחצאין משום דרווחא טפי לחלק בית נגד בית הוא בכלל "אין בו כדי חלוקה" (חז"א ב"ב ס' ח' בסק"ז).

³⁷ עי' לעיל ס"ק (יג).

³⁸ מש"כ "ומיהו" היינו אף דלענין חלוקה יש לדון אם חדרים אין תשמישם שווה ונפק"מ לענין חלוקה אבל גוד או אגוד אין חילוק דבכל סוגי נכסים נהוג בהן דין דגוד או אגוד (חז"א ט' סק"ז@), וכן נראה דעת הערוה"ש אות כא.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(א) בית כנגד בית – כדי שלא יפסידו על עצמן בחלוקת כל בית³⁹ (סמ"ע).

(ב) וכ"ש – לא אמרינן גוד או אגוד על ב' בתים בין ביחד בין בזה אחר זה, כיון שיכול כל אחד לקבל חלק בפועל, א"א לסלקו ממנו (סמ"ע), אבל אם יש בא' מהם כדי חלוקה, אזי יקיימו החלוקה בא' מהם, והשאר ישאר בשותפות. ואינו יכול לכופו לחלוק כל בתים בית נגד בית. משא"כ אם אין בשום א' מהן כדי חלוקה, אזי חולקים בתים נגד בתים (ש"ך), וע"י לעיל ס"ק (מז).

(ג) או פתחים כו' – חדרים שיש לכל אחד פתח בפני עצמה פתוחה לרשות הרבים, ואז כל אחד נקרא דירה בפני עצמו, אז שייך חלוקה. אבל בית שפתח א' פתוחה לרשות הרבים, ושאר חדרים כולם פתוחים לבית, כולם נקראים דירה אחת, ויכולין לומר בכולן בבת אחת גוד או אגוד (סמ"ע).

(ד) מדברי הרא"ש בתשובה – ויש חולקים וס"ל שדינו של הרא"ש שייך רק אם אף א' לא רוצה להשאר בשותפות אבל אם א' רוצה, אז אין ביד הב' לכוף אותו לחלוק שאין דין חלוקה בבית כנגד מרתף (סמ"ע וט"ז) וי"ח וס"ל כרמ"א דלהרא"ש חולקים בית נגד חנות או מרתף (ש"ך).

(ה) משכנתא – וה"ה שטר חוב, וע' מחבר סי' סו סעיף מ"א דכתב דאמרינן גוד או אגוד בשט"ח והרמ"א לא הביא שם שום דיעה החולקת, וע"י דברינו שם⁴⁰ (סמ"ע), וי"א שהרמ"א שם סמך על דבריו כאן (ט"ז).

(ו) שכירות – ויש אומרים שאפי' לדעת הסוברים לעיל ס"ט שבשכירות יש הדין דגוד או אגוד, מודים דמשכנתא אין גוד או אגוד, דהרי לבסוף גובים כסף מהלוה ובכסף יש דין חלוקה (סמ"ע ש"ך).

(ז) יש"מ⁴¹ אומרים דלא אמרינן גוד או אגוד אלא בנתינת דמים מיד⁴¹, אבל אם אמר גוד ואמתין לך המעות ל' יום, או אגוד ותמתין לי המעות ל' יום, אין שומעין לו שיכול לומר לו אני נוח לך ואתה קשה ממני:

(ח) דמים מיד – דווקא לתובע, אבל לנתבע נותנים זמן, וכן אם הנתבע טוען איני רוצה להטריח אחרי כסף עד שימכור לו החלק שלו, שיחול מעכשיו ולאחר ל' יום (ר"ל ובמשיכה זו אקניהו שלא יוכל לחזור בו התובע, אבל הפירות שלו עד ל' יום) על תנאי שאביא כסף תוך ל' יום, הדין עמו, שמא ילך וימכר מה שיש לו בזול, והתובע יחזור בו מדין דגוד אגוד, אבל התובע אין לו זכות זו. ואפילו בנתבע, אם הוא לא טוען כך, אנו לא טוענים בשבילו (סמ"ע), וכן יכול הנתבע לומר, תן לי זמן, ושהוא ישבע שלא יחזור בו, ואז אטרח אחרי כסף, אפילו שהתובע רוצה לתת כסף מיד (ש"ך)⁴², אמנם אם הנתבע אמר תן לי זמן, ואח"כ נתבטל הגוד או אגוד, ואז בפעם השני התובע מבקש אותו סכום, והנתבע מבקש זמן, לא נותנים לו מאחר וחוששים לקנוניא (נתה"מ⁴³).

(ט) שם – כאשר א' תובע משותפו בדינא דגוד אגוד אע"פ שנתרצה השני לגוד או לוגדי' לחברי' בסכום שהסכימו עליו יכול התובע לחזור ולומר איני חפץ לחלוק אלא אשאר כבתחלה בשותפות כל זמן שלא הקנו זה לזה בא' מן הקנינים. וכן נתבע יכול לחזור בו מגוד לאגוד או מאגוד לגוד כל זמן שלא הקנה באחד מן הקנינים. ודוקא מגוד לאגוד או להשאר בשותפות הוא דיכול לחזור בו אבל להעלותו בדמים לאמר גוד בסך כזה או אגודנו כזה א"י (סמ"ע), ויש מקשים על זה (נתיה"מ)⁴⁴.

³⁹ ע"י רמ"א סי' קעד ס"א מה הדין בחצר.

⁴⁰ ע"י סמ"ע סי' סו סקצ"א שמתרץ ב' תירוצים: א' שהרמ"א סמך על דבריו כאן. ב', דוקא משכנתא והדומה לו אין בהן גוד או אגוד משום דגם לעת עתה כיון שהקרע בעין בידם מחשב כממון לענין זה שמיד אפשר לעשות חלוקה ביניהן במעות משא"כ בשט"ח.

⁴¹ ע"י חזו"א ב"ב סי' ח סק"ב שאין גוד או אגוד אלא בדמים כשמשלם ולא בשו"כ.

⁴² וע"י חזו"א סי' ט' סק"ח.

⁴³ ע"י חזו"א ששואל למה חושדים בו כראמי.

⁴⁴ ע"י חזו"א ??? ולשי' החזו"א יוצא דכל שני שותפין יכול כ"א לסלק את חברו ע"י שירבה במחיר כעין מכרז, וכ"כ בקובץ הישר והטוב כרך ח' עמוד ל"ד בפסקי הרב שפרן. דעת הנתה"מ קשה מאד, שהרי אפילו אם זה אחרי כדי דיבור, עכ"ז ודאי אחרי זמן יכול, וצ"ע גדול @.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(טז) 'היבא דאין דין חלוקה ויש שם יתומים גדולים וקטנים והגדולים רוצים לחלוק, יש מי שאומר שב"ד מעמידים אפוטרופוס לקטנים ודנים להם גוד או אנוד. ⁴⁵ "וי"א דלא שייך ביתומים גוד או אנוד, שאין אפוטרופוס רשאי למכור חלקם ⁴⁵.
(יז) ⁴⁶ "לא נאמר דין גוד או אנוד בד' אמות של פירוק משא, ולא במה שצריכים ליציאה וביאה. ואע"פ שהבתים פתוחים מצד אחד לרשות הרבים, שאין אדם עשוי לפרוק משאיו בדרכים לעין כל ⁴⁶.

סימן קעב

(א) ⁴⁷ "חצר המתחלקת נותן לכל פתח ד' אמות והשאר חולקים בשוה ⁴⁷, שכל פתח צריך לפניו ד' אמות (א) לתוך החצר. ואפילו שהפתח רחב הרבה נוטל ד' אמות על פני כל רחבו לתוך אויר החצר ⁴⁸. ⁴⁸ "ואם אין הפתח רחב ד' משלים עליו מהצדדים ארבע כדי שיהיה לו ארבע על ארבע (ב). ואם יש לאחד פתוח לחצר בית שיש לו ב' פתחים ⁴⁹ ולשני בית שאין לו אלא פתח אחד אותו שיש לו ב' פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות כפי מה שהם פתחיו ובעל הפתח אחד אין לו אלא ד' אמות לפני פתחו. ⁵⁰ "במה דברים אמורים בשנים שקנו מההפקר כגון שבנו במקום הפקר זה בנה לו בית ופתח בו ב' פתחים וזה בנה לו בית ופתח בו פתח אחד (אחד) ואחר כך הקיפו אותם עד שנעשה להם לחצר הגה: וק"ט אומרים דהוא הדין אם חלק נכסיו על פיו ונתן לאחד מזניו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח אחד. אבל ⁵¹ שנים שקנו או שירשו ⁵⁰ קנו וירשו בשוה חלק כחלק בין בבתי בין בחצר ולא יטול האחד יותר מהחברו כלום ואפילו אם קדמו וחלקו הבתים קודם חלוקת החצר לא אמרינן אותו שעלה לחלקו הבית שיש לו שני פתחים זכה בד' אמות החצר לכל אחד מפתחיו אלא חולקים בשוה:

(⁸) ד' אמות – כדי לפרק משאו, עי' סוף קעא (סמ"ע).

(²) כדי שיהיה לו ד' על ד' - פי' לפרק משאו וכמ"ש בס"ק (א), וחוף מזה צריך להיות לכל בעל הבית ד' אמות על ד' אמות בחצר לצורך תשמישו כששותפו רוצה לחייב אותו לחלוק, ועל אף שכאן לא מדובר בהלכה זו, אמנם זה בא ללמדנו שחוף מזה שכל דייר צריך ד' אמות בחצר, גם כל פתח צריך ד"א, שאם יש ב' דיירים, וד' פתחים, וחלקו שיש לא' ג' פתחים וא' פתח א', אז לג' פתחים צריך ד' אמות לכל פתח ופתח (סמ"ע).
(²) שקנו מההפקר וכו' ואח"כ הקיפו – אבל אם הקיפו הכל יחד קודם שבנו הבתים אז בשעת הקפה זכו בשוה ותו אין לו זכות יותר בפתחיו שפתח (סמ"ע)
(⁷) יש אומרים – גם דעה ראשונה מודה לזה (סמ"ע וש"ך וט"ז).

(ב) ⁵² "במה דברים אמורים, כששני הבתים שוים (ה) וחלקו בית כנגד בית, ולא הוצרכו לשום אותם ולהעלות בדמים. אבל אם אינם שוים, ושמו אותם והעולם בדמים, ואותו

⁴⁵ טעם ה"א משום דגוד או אנוד נחשב כמכירה, ולפי טעם זה כתב נתי"מ סי' רפ"ח סק"א דאם רואים הב"ד שיש תועלת ליתומים שנעשה להם גוד או אנוד עושים, כמו שמוכרים קרקע שלהם כשיש להם תועלת וכ"כ ערוה"ש כאן סעיף כ"ה. אולם בט"ז סי' רפ"ח חולק בטעם ה"א, ולכן כתב לעולם א"א לעשות גוד או אנוד גם כשיש תועלת ליתומים.

⁴⁶ עי' החזו"א סי' ח' סוף סק"א, דגם בחצר שייך גוד או אנוד כל שאינו ד' אמות לפירוק, וגם אינו מעבר לכניסה ויציאה, ע"כ. וה"ה לכל דבר הצריך לתשמישו לחלק המיוחד לכל אחד אין בו דין גוד או אנוד (פתחי חושן פ"ו סק"ל).

⁴⁷ עי' פתחי חושן פ"ה סקמ"ז שהסתפק אם כל הדין הזה לא נוגע למעשה עכשיו, שהרי לא מפרקים משאו מחוץ לדלת, וכל דלת אפשר להיכנס בו.

⁴⁸ ועי' פתחי חושן פ"ד סקל"ד מח' אם אפשר לגדור אותו.

⁴⁹ והוא משתמש בהם בקביעות כדלקמן סעיף ג'.

⁵⁰ ע' לקמן קעג סעיף ג' לגבי אחין שחלקו, מ"ש שם בענין השומא.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שהגיע לחלקו הבית שיש בו שני פתחים (ו) נתן להבירו הדמים ששורה יותר על שלו. בכלל זה העילוי (ז) גם כן ארבע אמות שבחצר וזכה בהם כמו שזכה במה שביתו שורה יותר משל האחר, אע"פ שבעוד שלא חלקו לא היו הד' אמות שלו לגמרי אלא לפרק בו משאו, וחבירו היה משתמש בו גם כן כשהיה מוצא אותם פנויים, עתה שחלקו הם שלו לגמרי. הגה: "וכל זה מייכי בסתם חצירות, אבל חצר שיש לכל אחד חלק ידוע, כל אחד אינו נוטל אלא כפי מה שיש לו, ואם מגיע לכל אחד לפני ביתו ד' אמות על ד' אמות, חולקין בין אם יש לבית פתחים הרבה או לא"⁵¹.

(ה) כששני הבתים שווים – ה"ה כשאין שווים ולא חלקוהו בשומא ג"כ חולקים בשורה (סמ"ע).

(ו) ואותו שהגיע לחלקו הבית שיש בו ב' פתחים – ואפי' היה להיפך שהבית עם ב' פתחים שמוהו בפחות, ונתן לו השני דמים, כל שהיה שומא אמרינן שנכנס בכלל השומא גם הד' על ד' עבור הפתח הנוסף (סמ"ע), ויש חולקים (ט"ז).

(ז) בכלל זה העילוי – אפילו אם לא הזכירו הד' אמות בעילוי (סמ"ע).

(ח) בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו יש לו ארבע אמות לכל רוח. ואם ייחד לו פתח

(ח) אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו:

(ט) ואם ייחד לו פתח – הפתחים הנשארים נחשבים לו כסתומין, ולא יפתחו לעולם כיון שיש לו פתח א' פתוח (סמ"ע).

(ד) אבסדרה (פירוש מקום שיש לו ג' דפנות והצד הרביעי כלו פתוח כעין דלת) אם אפשר לו להכנס בתוכו במשאו אין לה ארבע אמות כ"ז ואם הוא לפני הבית ואין צאכסדרה ארבע מקלים עליה מן החצר סה"ל ד' ועולות לד' שלפני פתח הבית ואם לאו יש לה ארבע אמות, שלא אמרו שיש לכל פתח ארבע אמות אלא לפרק שם משאו. בית שער (פירוש בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לה פורקא בלע"ז רש"י) או מרפסת (פירוש מקום גבוה בחצר הבית והרבה פתחי עליות פתוחין לה) יש להם ארבע אמות. היו חמשה בתים פתחים למרפסת והמרפסת פתוחה לחצר, אין לה אלא ד' אמות⁵²:

(ט) אם אפשר להכנס בתוכו – דהיינו שאין לו מחיצות בכלל, אבל אם יש לו מחיצות קטנות שמפריעים לחמור מלהכנס יש לו ד' אמות מחוץ לאכסדרה (סמ"ע).

(י) אין לה ד"א – זה דוקא כשהיא בפתח הבית, שנצרך לד"א מצד הבית, אבל אכסדרה העודמת בנפרד ללא בית סמוכה לו אין לה ד"א (סמ"ע).

(יא) בית שער – כלומר בית קטן אצל בית גדול ופעמים עוברים עליו לכנס לגדול, אבל בית שער ממש שעוברים בתוכו כשנכנסים לחצר אף שהוא של א' מהן מכל מקום אינו ראוי לתשמש כיון שהכל עוברים שם ואין נותנין לו ד' אמות (סמ"ע).

(ה) לול של תרנגולים אין לה ד' אמות:

(ב) לול של תרנגולים – שיש לו פתח לחצר (סמ"ע).

(ג) אין לה – שלא שייך בו פירוק משא אלא הם קופצים לתוכו⁵³ (סמ"ע).

(ו) בית חציו מקורה וחציו אינה מקורה, בין שקירויו לפניו בין שקירויו לחוץ, אין לה ד' אמות. כ"דוקא כשיש ד' אמות על ד' אמות במה שאינו מקורה⁵⁴:

⁵¹ ע' נתי"מ שמתקשה בזה ומסיק שמקומו של הרמ"א בס' קעא סעיף ג', אם לא שגורסים וכן לענין כפיה לחלוק דבעינן ד' אמות חוץ מד' אמות של פתחים דווקא בסתם חצירות וכו' לפני ביתו ח' אמות על ד' אמות וכו'.

⁵² וה"ה לבנין שיש בו הרבה דירות, יש ד' אמות אחת לכל הדיירים יחד בפתח הבנין (פתחי חושן פ"ה סקנ"ב).

⁵³ אבל משמע שלכל בנין של אחסון וכו' יש לו ד' אמות (פתחי חושן פ"ה סקנ"ג), וכ' בערוך השולחן סעיף ה' דאם הלול מקורה והתרנגולים צריכים ליכנס רק דרך הפתח נותנים לו ד"א.

⁵⁴ כשאין ד' על ד' שאינה מקורה, כ' הערוה"ש סעי' ה' דמשלימים הד"א בחצר ובחזו"א סי' ו' סק"י דאין משלימים רק נותנים ד"א בחצר דא"א להשלים דהרי יש מחיצות המעכבות, ואם יש פתח ד"א יכול רק להשלים בחצר.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ד') אין לה – שכל מקום שאינו מקורה אין מן הדרך להניח שם כלום, ופנוי הוא שם לפרק המשא, ואפי' אם הקרוי הוא לחוץ לצד הפתח, אפי' כיון דחציו השני הוא מגולה ופנוי מהכלים, אפשר לפרק ולהניח משאו מיד (סמ"ע).

(ז) ב"ב בית סתום יש לו ד' אמות. פרץ את פצימיו אין לו ארבע אמות. הגה: פ"קלפני הפתח, אבל יש לו חלק בחצר מאחר שהיה קם פתח בתחילה:

(טו) בית סתום – אמרינן שיום א' יפתחוהו כ"ז שלא פרץ את פנימיו (סמ"ע).

(טז) פרץ את פצימיו - (רע"א).

(יז) אבל יש לו חלק בחצר – ואירי שידוע שהבית יש לו חלק בחצר, וכשפתח הפתח מחל על ד"א של פתח ולא על גוף החצר⁵⁵ (סמ"ע).

(יח) ב"ב בית שאין לו ד' אמות על ד' אמות אין לו ד' אמות בחצר כנגד הפתח, אלא אם יש בחצר ד' אמות לזה וד' אמות לזה עד פתח הבית הזה חולקין:

(יח) שאין לו ד"א – שאין תורת בית תשמיש עליו, ליתן לפתחו ד"א לפרק בו משאו (סמ"ע).

(ט) הזבל של חצר מתחלק לפי הפתחים, אבל אכסניא של מלך לפי בני אדם. פ"כיוטק הזבל שמוניחין בחצר, ו"יטק חומרים לענין פ"כיוטק לתת להן אכסניא.

(יט) הזבל לפי פתחים - י"א שאכסניא הוא מה שצריך ליתן לחיילי המלך למזונותיהם,

והיפוכו עם הזבל, דפירושו הוא הוצאות פינוי הזבל מהחצר [אם אינן מבקשין להיות נדרס בחצר לעשות ממנו אשפה לזבל בו שדותיהן], והוא נגבה לפי הבתים, לפי שדרך הפתחים משליכין אותו שם, אבל ההוצאה שגובין לצורך האכסניא למזונותיהן אינו לפי הפתחים אלא לפי הדריים שם. וי"א שאכסניא הוא הזבל שמוניחין שם האכסניא של מלך שעוקרין דירתן ממקום שהיתה להם חניה, דאותן הדברים נחלקין לפי בני אדם הדריים שם, לפי שגם הוצאות אכסניא היתה לפי בני אדם הדריים שם. ולפי זה זבל החצר הוא הזבל שנעשה ממנו אשפה לאחר שנדרס בחצר ונוח לבני אדם לזבל בו שדותיהן, הוא מתחלק לפי הפתחים, אבל זבל של אשפה והחביות שמוניחין הבני חיילות חולקין לפי בני אדם (סמ"ע) וי"א שזבל לכו"ע מתפרש על הזבל שנעשה ממנו אשפה לאחר שנדרס בחצר ונוח לבני אדם לזבל בו שדותיהן (ש"ך).

(כ) לפי בני אדם – אם הוא ליתן ממון לפרנסת האכסניא, אז הוא לאו דוקא לפי בני"א אלא לפי ממון, (כיון דליכא סכנת נפשות באכסניא), וכמו שגובין ההוצאה על אכסניא לפי ממון, כן מתחלקת ההכנסה מהם דהיינו הזבל, ואם הוא להכניסם הביתה, אז הוא לפי בני אדם ממש. ואם א' נכנסו לו ג' חיילים וא' חייל א', אז אין לזה יתרון על זה, אבל אם לא' נכנס והשני לא, אז זה שלא נכנס אליו חייל צריך לשתף עם ההוא שנכנס אליו חייל. אבל אם הממשלה חייבו זה שאין לו חייל כסף, אז הוא לא צריך לעזור לאחרים (פ"ת).

סימן קעג

(א) ב"השותפין שרצו לחלוק⁵⁶ דבר שאין בו דין חלוקה, אע"פ שהם מפסידין את שמו חולקין. ו"ובכתבי הקדש, דהיינו כ"ד ספרים שהם כתובים בגליון כספר תורה שלנו, ו"אם הם בכרך אחד אין חולקין, ו"שהוא ציון לספרים לחלקן מכרך אחד, ו"אע"פ שאם היו קל אחד מותר לחתכן (ח)⁵⁷. ואם הם בשתי כריכות, אם הם שני ענינים אין בו דינא דגוד או אגוד, ואם הם ענין אחד אומרים בו גוד או אגוד (ב) (ועי' לעיל סימן קעא סעיף יג):

⁵⁵ ועיין ריב"ש שיש מחלוקת אם ד"א הם זכות לפריקה, או קנין גמור, ועוד עיין בבית יוסף שי"א שפתח סתום אינו מדין מחילה, ודוקא באופן שירשו מאביהם והפתח היה סתום, א"כ קיבל חלקו בלא פתח, אבל אם זכה בד"א, לא מפסיד בסתימה.

⁵⁶ ע' בתשו' מהרא"ן ששון [תורת אמת] סי' קע"ה:
⁵⁷ אבל עכשיו שאנו קושרים הספרים בקונטרסים ואין נגללין יחד אין בזה בזיון.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(8) מותר לחתכן – הוא בזיון לספרים לחלקן מכרך אחד לצורך החלוקה, משא"כ כשמחתכין ומחלקין אותן לשני חלקים ולצורך עצמו, דלית ביה בזיון⁵⁸ (סמ"ע).

(2) אין בו דינא דגוד או אגוד – פירוש, הן שיאמר קח אתה את זה ואני השני, ליתן האחד להשני ההפרש בין שויותם, דיאמר השני אני צריך לשניהם ונלמד בכל א' לפעמים, והן שיאמר קח אתה את שניהן ותן לי חצי דמי שווין, או אני אקח ואתן לך חלקך בדמים, דיאמר לו אני אלמוד בא' מהם ואיני צריך להשני, אבל יכול לומר על אחד מהן גוד [או] אגוד והשני ישאר בשותפות, ואם ירצה יכול לומר על שניהן גוד או אגוד בזה אחר זה, או לומר בפעם אחת הברירה בידך לברור שניהן או איזה שתרצה או אני אעשה כן, ועי' לעיל סי' קעא סקמ"ז בשם הסמ"ע (סמ"ע).

(ב) "אם חלקו בגורל, לאחר שעלה הגורל לא' מהם נתקיימה החלוקה לכולם. הגה: מינו הרא"ש⁵⁹ כתב דאין הגורל קונה רק מצד החלקים, ואם החזיק אחד בחלקו החלוקה קיימת⁵⁹, וע"ל סי' קנז סעיף 360.

(2) בגורל – כלומר שאף שרק הראשון זכה בחלקו על פי גורל ע"י הקלף, קונה גם השני חלקו בזה, וכן אם היו ג' או אם רק הראשון זכה על פי הגורל, וקנה בגורל זו, אז כל האחרים קנו לענין שאין א' מהן יכול לחזור ולומר אני רוצה חלוקה רק ע"י עילוי בדמים ולא בגורל דבהיא הנאה דשומעים אחד לשני לחלוק בגורל גמרי ומקני אהדדי כדי שלא יהיה עיכוב בדבר, אבל אם עשו קנין לעשות חלוקה יכולים לחזור כמש"כ לעיל סי' קנ"ז ס"ב (סמ"ע).

(7) מברר החלקים – היינו דאם אחרי שזכה הראשון בגורל, הוא הלך והחזיק בחלקו, זכה גם השני בחלק השני (סמ"ע).

(7) שם – שנים שחלקו דבר עפ"י גורל, ומצאו מום בחלק אחד מהם. אם המום מפחיתו יותר משתות, בטלה כל החלוקה, ויש לעשות חלוקה מחדש. אמנם אם יש רק פחת בשתות בצמצום, בזה זכותו של הזוכה בחלק השלם או לסלק את השני בכסף כנגד הפחת, ואם רוצה יכול לדרוש גורל מחדש, ומי שיפול לידו השלם יצטרך לשלם להשני הפחת. וכל זה דווקא באופן שעכשיו אין בכל חלק שיעור כדי חלוקה דאל"כ יחלקו עכשיו מחדש כל חלק ביניהם, [ואם המום פחות משתות קיים החלוקה, ואין צורך להשלים החסרון] (פ"ת).
(1) נתקיימה החלוקה – ודוקא כשהגדילו על החלקים עצמם, אבל אם הגדלה הראשונה היתה שמי שיעלה הראשון יזכה שיהיה לו זכות קדימה לבחור חלק כפי שירצה ואחריו השני ואחריו השלישי בזה לכו"ע לא חל קנין ממש, ויכולים לחזור בהם (פ"ת).

(ג) "האחים שחלקו הרי הם כלקוחות זה מזה (ז), ואין להם זה על זה דרך (ח) ולא סולמות (ט) ולא חלונות (י) ולא אמת המים (יא), שכיון שחלקו לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חבירו אע"פ שהיה מקודם⁶¹. והוא הדין לשנים שקנו שדה כאחד וחלקו, לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חבירו. אבל ב' שקנו שדה משני אנשים או משני אחים כשהיה נודע חלק כל אחד, והיו מחזיקים בנזקים אלו, אין לאחד מהם להפסיק אמת המים ולא לשנות דבר מהנזקים שהחזיקו בהם המוכרים. הגה: שנים שחלקו חצר ונשאר צאר מים חיים בחלק אחד מהן, ונשאר קשות לשני לשמש צו ונתקלקל הצאר, על שניהן לתקנו (יב). ואם נפל חזלא (יג) חזקת הצ' לענין זה, דאין לו עוד דרך לשאוב משם, אצל מקום הצאר לשניהם. אצל אס חלקו

⁵⁸ עי' פתחי חושן פ"ו סק"מ שיש להסתפק אם זה דווקא דרך ב"ד, אבל בינם לעצמם יתכן שמוותר.

⁵⁹ עי' שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' קפו) שאם קנו מידם שהחלוקה תהא על פי הגורל לכו"ע הגורל קונה ואינם יכולים לחזור בו, ומצדד לומר דה"ה אם התחייבו בשטר שהגורל יהא קנין.

⁶⁰ שאם עשו קנין סודר לחלק, בלי לקבוע רוחות לא חל הקנין דהוה קנין דברים בעלמא (סמ"ע).

⁶¹ לגבי כמה זמן תשמישי צריך שיהא לו חזקה על זה אחרי הירושה עי' קנד בטור (שזה מיד) וד"מ (שזה ג' שנים) (פתחי חושן פ"ה סקל"ה).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ונשאר הזכר מתחילה לאחד בלבד (אלכ"ה⁶²) שנתן קטת לשני לשאוב מסס, אם נפל אזלל חזקתו לגמרי (וג' ואין לו עוד חלק בבאר אפילו חזר ותקנו:

⁽¹⁾ כלקוחות – אף דאם לוקח מחבירו בית והמוכר משאיר לעצמו החצר, מבואר (סי' קנ"ד סכ"ח) דאין המוכר יכול לבנות בחצר קרוב לבית באופן שזה סותם את החלון של הבית, משום שאומרים שמכר בעין יפה, מ"מ כאן כל א' נחשב לקונה על חלקו שקיבל, אמרינן שכל א' קיבל בעין יפה לעשות בשלו מה שרוצה, וגם משום דכאן דומה לשנים שקנו משלישי זה בית וזה חצר, דאמרינן שם דקונה החצר יכול לבנות בשלו ולסתום חלונותיו של השני. (סמ"ע).

⁽²⁾ דרך זה על זה – כלומר שאביהם היה נוהג ללכת כאן להגיע לשדה, אין לבעל השדה לעבור בדרך שמקום הדרך שייך לאחיו (סמ"ע), אפילו אם אין דרך אחר איך להיכנס (ש"ך⁶³). וכל זה שלא חלקו בשומא ועילוי (סמ"ע וש"ך⁶⁴), וי"א דמיירי אפי' בשומא ועילוי (ט"ז⁶⁵).

⁽³⁾ ולא סולמות – כשיש לא' עליה, והשני חצר ובית, אז אסור לשים את הסלום בחצר השני, וכן כשיש א' עליה והחצר, והשני יש לו הבית התחתון, אסור להצמיד את הסלום לקיר של הבית⁶⁶ (סמ"ע).

⁽⁴⁾ ולא חלונות וכו' – מאחר שמדובר ללא שומא ועילוי כנ"ל, לכן יכול לבנות כנגד חלון אחיו אפילו שזה מאפיל על חלונות של השני, אף שמאפיל הבית לגמרי (סמ"ע⁶⁷), וי"א דאיירי בשומא ועילוי ולכן אינו יכול להאפיל הבית לגמרי⁶⁸, ומש"כ שאין חלונות, היינו כאשר יש לו חלון במקום אחר, מותר לו לבנות אפילו שזה מאפיל על חלון אחיו (ט"ז⁶⁹).^(א') ולא אמת המים – אע"פ שיש לבעל החצר זכות לבטל את אמת המים, בבנין בחצרו, מ"מ אם בשעה שמסלק את האמת המים קלקל בעל החצר לעצמו, וכעת המקלקל נזק מהמים, אע"פ שהם מימיו של השני, אין בעלים של המים חייב לתקן ולהציל מהנזק⁷⁰ (נתי"מ).

⁽²²⁾ ונתקלקל הבאר כו' – אם טען ראובן בברי על שמעון שהוא קלקלו בהשלכת זבלים לשם ושמעון אומר להד"ס, צריך שמעון לישבע (סמ"ע⁷¹).

⁽²³⁾ ואם נפל אזלא – מיירי שהבאר נשאר לשותפות וקנו ממנו הדרך, ואם נפלו כותלי הבאר אף שחזרו ותקנו שוב אין לו דרך, דלבאר זה נשתעבד ולא לבאר אחר. אמנם כל שגוף הדבר

⁶² כן עיקר הגרסא לפי הסמ"ע סק"י.

⁶³ עי' פ"ת סק"ג, ששותפין שחלקו ונשאר תנור בשותפות בביתו של אחד מהם, והותנה ונכתב בשטר דבערב שבת ועריו"ט יוכל השני ליכנס לצורך שימוש בתנור, דאין צורך סעודת ברית ופדה"ב לבנו נחשב כיו"ט ואינו יכול לכפותו, אמנם לפניו משוה"ד אין ראוי לדקדק עם שכינו וקרובו.

⁶⁴ האם הש"ך מסכים עם הסמ"ע?

⁶⁵ הט"ז כאן מדבר בחלונות, והבאנו אותו בענין דרך, שלא ראינו חילוק ביניהם, ובפרט קשה לומר שהשו"ע בתחילה בדרך איירי בלא עילוי ובחלונות עם עילוי. ועי' ערוה"ש סעי' ד' דצ"ל דאיירי שיש דרך אחר חוץ מהדרך שעובר דרך רשות אחיו, ואם אין דרך אחרת, אז יש להם דרך א' על השני, מאחר שעלו אהדדי וה"ה לסולמות ואמת המים, אמנם החזו"א ב"ב סי' יב סק"ג מחלק בין חלונות לדרך וסולמות ואמת המים. ועי' פתחי חושן פ"ה סק"ט שמתקשה בזה.⁶⁶ שזה מכביד על הקיר דאף שמשועבד לשאת את משאת העליה אבל משאת הסולם, אלא צריך לעשות על עמודים (ב"י).

⁶⁷ עי' חזו"א סי' יב סק"ג שדברי הסמ"ע תמוהים מהגמ' והראשונים, ועי' ש"ך סק"ב שדברי הסמ"ע לא קאי אלשון דש"ס אלא אלשון טור. @האם יש הלכה שיוצא מזה?⁶⁸ אלא כל שהוא תוך ד' אמות אסור ומחוץ לד"א מותר, עי' &. עי' ש"ך קעב סק"ג שמפרש שיש מקום לפרש כט"ז דלא כדבריו כאן.

⁶⁹ עי' לעיל קנד סעיף כ"ז מח' מחבר רמ"א משום טענת היזק ראייה מחלון על החצר במקום שמותר לבנות נגד חלונותיו של השני אם אפשר לכופו לסתום החלון ללא בנין מחמת טענת היזק ראייה מהחלון על החצר.

⁷⁰ מלשון נתי"מ משמע אף אם המים הם מים שלו ולא מי גשמים, אמנם בריב"ש שם מבואר דרק מי גשמים א"צ לתקן. והביאו ברמ"א סי' קנ"ה ס"ד. וכבר העיר על הנתי"מ באולם המשפט. ועיין נתי"מ סי' קס"ד סק"ב מה שביאר בטעם הריב"ש דפוטר מלתקן במי גשמים.

⁷¹ מהרשב"א ח"ב סי' ש"פ וצ"ע אם זה מודה במקצת או כופר הכל?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שנשתעבד לו ישנו בעולם לא נסתלק השיעבוד, כמו בנפל הכותל שהחלון בתוכו, וכן בנתקלקל המרזב, והוא הדין בסי' רי"ד (סעיף ב' ט' י') בחדר שלפנים הימנו, במקום שזוכה בהדרך או שקנה ממנו הדרך, דאף אם נפל החדר וחזר ובנאו דיש לו עדיין הדרך, כיון שהמקום שעליו הדרך שנשתעבד לו ישנו בעולם לא הפסיד הדרך אף שנתקלקל החדר וחזר ובנאו. אמנם כשנפל הבור ודות, ושוב אי אפשר לתקנו, שוב אין לו דרך, וזהו אמת ברור שלא נתן לו דרך רק לצורך בור ולא לצורך דבר אחר, אבל כשחזר ותיקנו ונכנס לצורך בור לא הפסיד, וכאן צ"ל שמדובר שפירש בתנאי בשעת קנין הדרך, שלא יהיה לו דרך רק לאותו בור ולכך כשנפל איבד זכותו, אבל שם דדוקא כשנפלו כותליו וחזר ובנאו שוב לא נקרא אותו בור, אבל כשנפלו זבלים בתוכו וחזר והוציאן מיקרי אותו בור דלא הוי רק כמסיר כיסוי (נתה"מ)⁷². ויש אומרים שדין זה אינו שייך בבית הכסא שהוא דבר הנצרך ביותר ויש חולקים (פ"ת). ועוד יש אומרים שזה דוקא שנתן רשות השימוש דרך שאלה או מתנה, אבל אם נתנה במכירה ודאי כוונתם שיקנה גוף הקרקע ולא אזלא השעבוד בנפילה (רע"א ופ"ת).^(ד) אזלא חזקתו לגמרי –

(ד) ⁷³אחים שחלקו ועלה חלק אחד מהם כרם ולשני שדה הלבן, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה הלבן להפך בו מהרישתו.
^(טו) וכל זה שחלקו בשומא ועילוי (סמ"ע)⁷³.

סימן קעד

(א) ⁷⁴האחין או השותפין שבאו לחלוק השדה וליטול כל אחד חלקו, אם היתה כולה שוה לגמרי,⁷⁴ חולקין לפי המדה בלבד. ואם אמר אחד תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה א', שומעין לו,⁷⁵ וכופה אותו על זה, שעייכוב בדבר זה מדת סדום היא (א). ⁷⁶ויש אומרים לאין שומעין לו (ב) אללא לריך להעלות דלמים עד שיתלכו חזיריו⁷⁶ (ג). ⁷⁷ויש אומרים להוי ספק וכל דללים גזר (ד). אבל אם היה חלק ממנה טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב לדרך, ושמו אותה היפה כנגד הרע, ואמר תנו לי בשומא שלי⁷⁷ מצד זה אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל.⁷⁸ אמר להם תנו בשומא שלי (ה) מצד זה חצי מדתה מהצד הרע (ו), וטול אתה מהצד הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי שומעין לו (ז)⁷⁹. הגה: ⁸⁰היו זכאן שני שדות, האחד אומר לחלוק כל שדה ושדה, והאחד אומר לחלוק שדה כנגד שדה, שומעין לזה שאומר לחלוק שדה כנגד שדה⁸⁰ (ח). ודוקא ששתייהן שוות⁸¹ ואין נפקותא בחלוקת

⁷² ועיין אולם המשפט דחולק על ניתה"מ, וכאן דכל תיקון הבאר הוא בפנים חדשות, לכן מאבד שעבודו בכל אופן.

⁷³ ומסתמא אמרינן שהד' אמות בכלל העילוי (סמ"ע סק"ז). עי' סמ"ע שמדובר שבעל הכרם שלם מה שעודף הכרם על שדה הלבן, ולכן אומרים שהד' אמות בכלל העילוי, אבל הש"ך כותב בשם הסמ"ע קעב סק"ו שזה אפילו להיפך שבעל השדה הלבן משלם עודף לבעל הכרם, ועכ"ז יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה הלבן, וזה כלול בשומא. עי' ט"ז קעב סעיף ב' דלענין דהנידון שם לענין פתחים חולק על הסמ"ע, וכנראה דגם כאן יחלוק.

⁷⁴ ובירשו שני בתים שווים, הביא הב"י מהמרדכי דנחלקו ספר החכמה עם מהר"ם מרוטנברג אם יש מקום לטעון שבית זה ישתכר ביותר מבית השניה, וכ' דאפשר דאין פלוגתא וספר החכמה איירי באופו שידוע שבית אחד יהיה עליו ביקוש מצד המצרנים שבאותו צד. ובכה"ג יודה מהר"ם.
⁷⁵ והוא הדין אם אחד מן השוק קנה חלקו של אחד השותפין ויש לו שדה סמוכה ג"כ שומעין לו. מרדכי הביאו בב"י סעיף ב' בסופו.

⁷⁶ עי' סמ"ע י' שמדבריו יוצא שאם אפשר לחלק את השדה לאורך או לרוחב, ובזה ודאי יהיה למצרן חלק מחובר לשדה עושים אפילו נגד רצון השני.
⁷⁷ גם הצד הרע וגם הצד הטוב (גר"א).

⁷⁸ אם רוצים יכולים לכפות לחלוק כל שדה ושדה בנפרד, רק כאן איירי ששניהם אינם רוצים לחלוק כל אחד רק שדה כנגד שדה, חזו"א ב"ב סי' ח' סק"ב.

⁷⁹ לדיעה השניה בסעיף ה' דאי אפשר להעלות בדמים, מסתפק בחזו"א סי' יב ס"ק יד אם מודים דע"י מצרנות עדיף אף שהשדות אינם שווים.

⁸⁰ עי' לעיל קעא סי"ד הדין בבית, וצ"ע שהב"י חולק על הרמ"א למה לא מובא בשו"ע @.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

הקדות לחלאון, אכל אס האחד טובה נסוס נל, או סאחד יס לו מנר אכל הקדות (י), חולקין כל קדה לסנים:

(א) מדת סדום - זה נהנה וזה אינו חסר (סמ"ע).

(ב) דאין שומעין לו - פירוש, ויכול לומר לו נחלוק בגורל, וס"ל דאין בזה מדת סדום, די ש לו זכות בגורל דאם יפול הגורל לזה בין שתי השדות הרשות בידו שלא יחליף עמו אם לא בדמים יקרים, מש"ה יפילו גורל אולי יגיע לידו אותו זכות⁸² (סמ"ע).

(ג) צריך להעלות בדמים - אבל אם המצרן פיקח הוא יכול להעלות מעט ולומר אתן בו כך, או תקחוו אתם בשווי זה, ואם לא ירצו יקח ללא גורל (סמ"ע), אמנם כל זה רק לדעה הראשונה בסעיף ה' (נתי"מ).

(ד) וכל דאלים גבר - כלומר מקודם יטילו גורל ואם לא יפול בצד המיצר שלו אז עדיין לא זכה השני לחלקו משום ספיקא ופסקינן כל דאלים גבר⁸³ (ש"ך), וי"א שבדורות אחרונים מוטב שלא להניח לכל דאלים, וכיון שאין שייך כאן חלוקה, ע"כ יחלוקו בגורל לגמרי (פ"ת).

(ה) בשומא שלי - היינו בחלק שלי (סמ"ע).

(ו) מהצד הרע - צ"ל "מהצד הרע בלא שומא". והלכה זו אף לדיעה שבסימן קע"א ס"י דסברי דהשני יכול לומר לא ניחא לי במתנה דשונא מתנות יחיה, ה"נ יאמר איני רוצה לקבל נגד רעה במתנה, משום דלאו במתנה נותנה רק שוה לו הרעה כשדה הטובה משום סמיכות לשדהו (סמ"ע)⁸⁴.

(ז) חצי מדתה מהצד הרע שומעין לו - זהו רק לדעת השו"ע שאם השדות שוין, וא' מצרן, אז כופין על מידת סדום, אבל לפי הרמ"א החולק נראה דגם כאן יכול לומר, זכות שלי, עי' לעיל ס"ק (ב), שוה אצלי דמים הרבה⁸⁵ (נתי"מ).

(ח) שומעין לזה שאומר לחלק שדה כנגד שדה - אפילו אם א' מבקש לחלוק ב' השדות שבזה יתכן שיפול חלקו באמצע ואז יהיה שמור בין ב' השדות של חבירו, אין שומעין לו (סמ"ע).

(ט) אבל אם האחת טובה בשום צד - שמצד אחד יש נהר (סמ"ע).

(י) או שאחד יש לו מצר - היינו שיש לו שדה המצרן לא' מהשדות שירשו⁸⁶, ואז הוא רוצה לחלק את השדה המצרן לשנים שבכל שיפול הגורל יהיה לו שדה המחובר לשדהו משא"כ אם יחלקו שדה נגד שדה אז יתכן שיזכה בשני הרחוקה משדהו (סמ"ע). כל זה לדעת הרמ"א, אבל לפי השו"ע שמצרן מבטל ענין הגורל, אז המצרן מקבל כל השדה שאצל המצר בלא גורל כלל (ש"ך).

(ב) הבכור שחלק נוטל ב' חלקים שלו כאחד, אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי האב נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל, אם עלו במקום אחד עלו, ואם עלו בב' מקומות עלו. הגה:

⁸¹ ודוקא ששתיהן שוות - שעיקר דין החלוקה לחלוק כל שדה, ולא שדה כנגד שדה, אלא שכשהן שוות כופין על מדת סדום לחלק שדה כנגד שדה (גר"א).

⁸² עי' לקמן ס"ק (ז), ודברי הנתי"מ שם.

⁸³ עי' לעיל ס"י קל"ט ס"א. עי' ערך ש"י שמרמ"א רואים שהגורל מקנה, ואין מקום לכל דאלים גבר. ועיין אולם המשפט דמסתפק אם לדעת הרמ"א יכול לתבוע גורל אחרי התפיסה.

⁸⁴ ועיין חזו"א ס"י יד ס"ק י"ד דהקשה דממנ"פ, אם טוען השני שהוא ג"כ רוצה הרעה בלא שומא, הא בכה"ג אינה מתנה כלל, ואם רוצה רק בשומא, הא לדיעה הא' בסעיף ה' מהני טענת העלוי של הראשון להשבית הגורל אפילו בלא מצרנות לשדה זו.

⁸⁵ אמנם גם להרמ"א הוא רק כשגם השני רק רוצה לקבל את הרעה בלא שומא, אבל אם אינו רוצה, זוכה בה המצרן לשיטה הראשונה בסעיף ה' מדין עלוי משבית הגורל, חזו"א ב"ב ס"י ח' ס"ק י"ב, ובכה"ג אף כשאנו מצרן יכול לבקש הרעה בלא שומא לדיעה הראשונה שבסעיף ה'.

שוחפות

	שדה ראובן
שוחפות	

⁸⁶ כזה:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

⁷⁶ויש אומרים לדוקא שהיו החלקים שווים, אבל אם היה אחד טוב מחבירו, אפילו בכור אינו נוטל חלקו ביחד. וכן אם היה לפשוט קדה במלך אלו הקדות:

⁽⁸⁷⁾ בכור שחלק – כלומר אם יש ג' שדות מחוברים, אז האמצעי של הבכור ויעשו גורל על הקצוות כדי שהבכור יקבל את חלקו ביחד, ואפילו אם השדה האמצעי יותר טוב מהצדדים⁸⁷, אבל אם היו שווים גם היבם היה מקבל את האמצעי [מדין כופין על מידת סדום] והיו עושים גורל על הקצוות. והרמ"א לשיטתו בסעיף א' שסובר שכופין על מידת סדום לא מבטל זכות של השני בגורל, אז ביבם מדובר כשכל השדות שוות, וממילא המעלה של בכור שנוטל ב' שדות יחד הוא רק כשכולם שוות, אבל כשהאמצעי יותר טוב, אז גם בבכור עושים גורל (סמ"ע).

⁽⁸⁸⁾ אבל היבם – שהיבם על אף שלוקח חלק אחיו, עכ"ז הוא אינו עדיף מזה שבא מחמתו ושני אחים ודאי שאינם יכולים לכופף ליקח ביחד חלקם⁸⁸ (סמ"ע).

⁽⁸⁹⁾ וכן אם היה לפשוט שדה במצר – והיינו כגון שירשו שני שדות אחד גדולה ואחד קטנה ויש לפשוט שדה אצל הגדולה, יכול הפשוט לדרוש לחלוק כל שדה ושדה בגורל (סמ"ע).

(ג) ⁸⁹ ארץ מרובעת⁸⁹ שהיה הנהר מקיף לה מזרח וצפון והדרך דרום ומערב⁹⁰, חולקין אותה באלכסון כדי שיגיע לזה נהר ודרך ולזה נהר ודרך. ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי, שומעין לו. כללו של דבר, כל דבר שהוא טוב לזה ואין על חבירו הפסד כלל כופין אותו לעשות:

⁽⁹¹⁾ שהיה הנהר – יש שמפרשים דברי הגמ' שיש נהר מצד א' ודרך מצד השני ואז מחלקים את השדה לח' חלקים (סמ"ע)⁹¹.

⁽⁹²⁾ תנו לי – לדעת הרמ"א בסעיף א' דאין מצרנות מבטל זכות בגורל מחמת, הוא הדין כאן, והרמ"א לא כתבו, שסמך על דבריו בס"א (סמ"ע).

(ד) ⁹² ב' שקנו שדה בשותפות, אחד שלישי ואחד ב' שלישים, כשחולקים, נוטל ב' שלישים ביחד כיון שקנו אותה כאחד. אבל ג' שקנו שדה בשותפות, ושוב קנה האחד חלק חבירו, כשבאים לחלוק אינו יכול לכופף (טז) את חבירו שיתן לו שני חלקים ביחד כיון ששני החלקים לא היו מתחילה שלו אלא בא מכחו ומכח אחיו שקנה ממנו שלישי. הגה: ⁹³ שני אחין שמתו ולכל אחד שני זנים וצאין לחלוק השדה שהיה של אחיהם⁹², וז' הזנים של אחד מהן רוצים להיות שותפין והאחרים רוצים לחלוק, חולקין השדה לז' חלקים ונותנים לאלו הזנים חלקן ביחד, ולאחרים כל אחד לבדו. ⁹³ אבל אם היו מתחילה ל' אחין שלל צאו הזנים מכח אחד, אין נותנין להן חלקן ביחד. ⁹⁴ וי"א לאפילו צכהאין גוונא נותנין להם ביחד **Error! Reference source not found.** על מדת סדום⁹³:

⁽⁹⁴⁾ אינו יכול לכופף – קשה על המחבר למה כתב בסתם, שהרי דין זה הוא לפי הרא"ש שהביא הרמ"א בסעיף א' שאין כופין על מדת סדום, אבל לדעת הרמב"ם והמחבר דין זה

⁸⁷ והוא גזיה"כ שיהיה בכור עדיף בשני חלקיו יותר מפשוט. בחלקו. דהרי בפשוט כשהאמצעי טוב יותר מהצדדים עושים גורל נפרד על חלק הטוב. ועיין לשון הגמ' ב"ב קכד ע"א ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא למיתבא ליה אחד מצרא, אבל לשון רש"י ב"ב יב ע"ב שהרי שניהם חלקו הם והרי הם כחלק אחד, וכן לשון תוס': מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט, וכ"כ הרא"ש והטור דבכור לא עדיף מפשוט והוא שיטת הרמ"א.

⁸⁸ ע"י רמ"א ס"ד.

⁸⁹ ע"י מהרא"ן ששון קכט (ש"ך).

⁹⁰ כזה:

⁹¹ כזה:

⁹² כלומר אביהם של האחין שמתו, שהוא סבא של הבנים היורשים

⁹³ י"א אלו הם כשי' המחבר סעי' א' החולק על הרמ"א שם בסעיף א'. (ביאור הגר"א).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

יתכן רק באופן שיש הבדל בין השדות, אבל אם השדות שוות, אז ג"כ כופין על מידת סדום⁹⁴ (ט"ז).

(ה) ה"האחים שבאו לחלוק ושמו החלקים זה כנגד זה ובאו להטיל שלשה גורלות ואחד מהם הפין באחד מן החלקים ומעלה אותה ואומר אני אתן בו יותר כך וכך על מה ששמאוהו או אתם תקחו אותו בכך וכך שומעין לו⁹⁵ ואם אינם רוצים באותו עילוי יטלנו הוא בלא גורל (יז), ה"ויש חולקים.

(ט) יטלנו הוא בלא גורל – ואי"ז דומה לעילוי שחולק בו המחבר על הרמ"א בסעיף א' שכאן באמת רוצה ליטלנו לעצמו בסך זה, ושם אינו רוצה אלא שיקחנו ממנו שותפו בעל המצר בדמים יקרים (סמ"ע).

סימן קעה

(א) ל"א היו כאן כל האחים ואותו שלפנינו מבקש לחלוק, חולק⁹⁶ בפני שלשה אפילו הם הדיוטות⁹⁷, ובלבד שיהיו נאמנים ובקיאים בשומא. ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום. ה"ואם היו מעות וכולם מטבע אחד ושנים (א), אין צריכים שלשה ה"אלא שנים לראיה בעלמא⁹⁸. הגה: וכן חס היו הנכסים מופקדים ציד אחד, וזאו מקלת האחין נותנין להן חלקן בדרך הנזכר (וע"ל סי' ע"ז ס"ט):

(כ) מטבע אחד – ולא שזה יוצא בקל וזה בדוחק (סמ"ע).

(ב) אם אחר שחלק זה בפני ג' שלא בפני אחיו, ובא אחיו ואמר אותו החלק שוה בעיני יותר ואני מוסיף דמים יותר ממה ששמתם אותו⁹⁹ (ב), שומעין לו לבטל החלוקה (ג). אבל אם בא לבטל החלוקה בלא טענה, ולומר נפיל גורל אחר, אין שומעין לו:

(ב) ואני מוסיף דמים – כדעת הראשון בסי' קע"ד ס"ה, וקשה למה לא הביא הי"ח שם (ש"ך)¹⁰⁰.

(ג) לבטל החלוקה – שנתגלה למפרע שהיה טעות (סמ"ע¹⁰¹).

(ג) ה"שני אחים שחלקו (ד) ואח"כ בא אח שלא היו יודעים בו בטלה החלוקה¹⁰² (ה), ה"אפילו שהיה להם שלשה שדות ונטל כל אחד מהם אחת מהן והשלישית חלקה ביניהם, וכשבא האח השלישי נפל חלקו באותה שחלקו ביניהם, לא נאמר ישאר כל אחד מהם בשלו, אלא איזה מהם שירצה יכול לבטל כל החלוקה ופילו גורל אחד לכולם.

⁹⁴ אבל עדיין קשה דאם איירי שאינם שווים אמאי ברישא כשאחד קנה ב' שלישים אמאי נוטל ביחד, למה יקח שדה יפה מגד חבירו, אולם המשפט
⁹⁵ ודווקא בכה"ג שלא יעשו גורל. אבל א"י לומר דמקודם נעשה גורל ואם יפול אצלך אשלם העלוי ואקחנה לעצמו. חז"א ב"ב סי' ח' ס"ק י"ד
⁹⁶ בגורל ע' לקמן סעיף ב'.

⁹⁷ וחלק חבירו מניח בב"ד, שו"ע סי' קע"ו סי' י"ח.

⁹⁸ קשה למה צריך ב' עדים, הרי עד א' היה מספיק משום דהרי השותף מוחזק ואין בכח השני להוציא מידו, רק שבועה יכול השני להשביעו, וע"א המסייע פוטר משבועה, אמנם מאחר דמבואר בסי' קע"ט דשותפין אינם נחשבים כמוחזק, אלא רק במקום שיש לו מיגו, וגם כאן ע"כ איירי שיש לו לתופס מיגו ומאחר שכל כחו בא לו על ידי מיגו, ולא על ידי תפיסה לחוד, אין עד א' מועיל בכהאי גוונא כמבואר בסי' פ"ז סעיף ו' ולכן צריך שני עדים (ט"ז).
⁹⁹ והשני לא מסכים לשלם לו את העילוי.

¹⁰⁰ ועיין בבאה"ט סק"ג דנ"ל דכאן כו"ע מידו. ועיין חז"א ב"ב סי' ח' סק"ד דכתב ג"כ כבאה"ט וביארו משום ד"ל דהגורל הוא בטעות, משום דאפשר דאז בעת שחלק לעצמו אילו היה האח כאן אולי היה מסכים מרצונו לבטל הגורל עבור העילוי, וכן האח שלפנינו אולי היה מסכים לבטל הגורל עבור העילוי של השני.

¹⁰¹ ולענין הריווחים והפירות עיין לקמן סי' רפ"ז סעיף ג כמה צריך להחזיר
¹⁰² ועיין לעיל סי' קע"ג במאיר המשפט סק"ה בדין שנמצא מום אם מתבטל החלוקה.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ק'ואפילו נתרצה האח השלישי ליטול מעט מזה ומעט מזה בלא גורל, אפילו הכי יכול כל אחד מהשנים לבטל החלוקה כיון שהיתה בטעות¹⁰³:

(ד) שני אחין שחלקו - אם היה דין בין ראובן ליורשי שמעון, שמקצתן קטנים ומקצתן גדולים, וזיכה הדיין ליורשין ונתן חלק הגדולים בידם, וחלק הקטנים יהא מונח עד יגדלו הקטנים, ובא דיין אחר והחזיר הדין ונתן חלק הקטנים לראובן, ונחלקו אמוראים בירושלמי, אם נחשב כמציאה לאביהם והם יורשים אותה או כמציאה לאחים הגדולים, ומאחר שלא הוכרע הלכה כמי היא ספיקא דינא, ואין הגדולים חייבים ליתן מחלקם לקטנים, אמנם אם תפסו הקטנים כדי חלקם מהיורשים הגדולים, אין להוציא מידם (ש"ך). וי"א שזה שתפיסה מועילה לקטנים דוקא במקום שהדיין טעה בשיקול הדעת ואז היורשין זכו מדין "קם דינא" [שברגע שדיין פוסק משהו אפילו בטעות הדין אינו חוזר], ואז מה שביד הגדולים הוא ירושת החוב של כל היורשים, ואין זכות לגדולים לקחתו לעצמם [ומתחלקים עם הקטנים, על הצד שזה ירושה ולא מציאה עצמם, ולכן יש מקום לתפיסת הקטנים]. אבל במקום שהדיין הכריע בדין ודברים בין ראובן ליורשי שמעון רק מכח ספיקא דינא בלא הכרעה ע"י שיקול דעתו, וזיכהו להיורשים הגדולים נחשב כדין שהציל חלקו לעצמו מחוב מקולקל, ולכן אפילו שהוא ירושה ולא מציאה, אין לקטנים שום זכות במה שהוא תפס (קצה"ח).

(ה) בטלה החלוקה - מכאן מוכח שכל גורל שלא נעשה כדין באיזה צד, כגון שהיה חסר בו א' הזכאים, או שהיה א' כתוב פעמיים, או שהיו שני פתקי זכיה במקום שיש חפץ א', בכל זה בטל הגורל לגמרי אפי' כלפי אלו שלא נוגע אליהם הקלקול כלל (פ"ת).

(ד) וכן אם בא בעל חוב של אביהם ונבה חובו מחלקו של אחד מהם, כגון שעשאו אפותיקי בטלה החלוקה¹⁰⁴ (ו) וחולקין חלוקה אחרת:

(1) אפותיקי - דאם אין אפותיקי אלא כבעל חוב סתם לא הוה גובה כל חובו מהאחד לבד. (עי' דיני אפותיקי לעיל סי' קי"ז ס"א). אמנם אם חובו הוא כשיעור שדה אחת, אז אינו יכול לדחותו שיגבה חצי חובו מהשני, אז דינו ג"כ כמו כאן באפותיקי שנתבטל הגורל, וכן אם היורש הב' לקח חלקו במקום אחר, ואז אין המלוה צריך לגבות ממקום רחוק (עי' לעיל סיק' קי"א ס"א) (סמ"ע). בטלה החלוקה - כ"ז דווקא ביורשים אבל שתי שותפים שקנו שדה מא' וחלקו את השדה ובא בע"ח של המוכר וגבה א' מהשדות מחמת שהיתה אפותיקי, אז הוא הפסיד ולא בטלה החלוקה (ט"ז¹⁰⁵).

הלכות מצרנות

(ה) ק'אחד מן האחים¹⁰⁶ או השותפין¹⁰⁷ שמכר חלקו לאחר, שאר האחין או השותפין מסלקין ללוקח¹⁰⁸ (ז). ק'ויש אומרים שאפילו אם הוא מצרן מסלקו השותף(ה) או האחין וכן עיקר¹⁰⁹.

¹⁰³ עי' סי' רפח סעיף ב' ברמ"א ובנו"כ שם.

¹⁰⁴ ואם מתרצה האח שגבו ממנו לקבל מעות האם יכולים אחד מהשנים לבטל כמו בסעיף ג', עיין בסמ"ע סי' רפ"ח סק"ה שכתב דתלוי בשני ביאורים שכ' שם בסמ"ע.

¹⁰⁵ וכ' הט"ז שהוא דלא כמו"ש הסמ"ע סק"ה שסובר בסימן לז שדין השותפין כדין היורשים. אמנם בקצוה"ח ונתיה"מ שם בסי' ל"ז השוו שאין מחלוקת בין סמ"ע לט"ז משום דהסמ"ע איירי שנגזל בא ליקח שדהו. ושונה מבע"ח שדיבר הט"ז דבע"ח יודה הסמ"ע להט"ז.

¹⁰⁶ עי' סעיף מט לענין שותפין במשא ומתן ולא בקרקע זו.

¹⁰⁷ דהיינו שהם שותפים בגוף השדה שלא חלקוהו (ט"ז).

¹⁰⁸ עי' ש"ך שאם נשבע למכור לפלוני, ובא מצרן לסלקו, אז המוכר פטור משבועתו, שאיננו יכול למכור לפלוני, ומאחר שלא היה קנין עדיין, יכול המוכר לחזור בו ויחזיק את הקרקע לעצמו. ועי' ערוה"ש (אות ח"י) שהוסיף דאף אם כבר עשה הקנין יכול המוכר לחזור דאין לך קנין בטעות יותר מזה, דכל הקנין עשה רק כדי לקיים שבועתו, וכיון דהשבועה לא חלה דהא לא נשבע רק למכורה לזה, ואנן סהדי דמפני השבועה עשה הקנין ממילא גם הקנין בטל. ועי' משפט שלום שהאריך בענין דין זה דשבועה.

¹⁰⁹ ואם אינו רוצה לסלק את הלוקח, אבל אינו מרוצה משותף החדש שהכניס שותפו במקומו, עי' פתחי חושן (פ"ד הערה סק"ו) שהביא מהפוסקים, דיכול שותף למכור חלקו לאחר ללא דעת שותפו, אבל בעסק אינו יכול (עי' לקמן ברמ"א סעיף נג וש"ך שם סק"ה). וכששניהם שותפין ואחד גם מצרן, האם יש לו זכות קדימה עבור מצרנותו, והיא שאלה הנוגעת למעשה כשנמכר

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(¹¹⁰) מסלקין – טעם דינא דמצרנות המבואר בסימן זה הוא מדכתיב ועשית הטוב הישר, שחפץ ה' ית' שיעשו בני אדם זה עם זה לפני משורת הדין, ולכן אפילו אם קדם לוקח וקנה שדה אחת, כיון שאפשר לו לקנות במקום אחר, ובעלי שדות שסביב אותו שדה הנמכר יש טיבותא וניחותא בקנייתם לנפשם כדי שיהיו שדותיהן סמוכות זו לזו, לכן תיקנו חז"ל שיכולין אחד מבעלי השדות שסביבם לסלק הלוקח, והן נקראים מצרנים. והלכה זו אפילו הן ג' ד' שותפין בשדה זו, ומכר א' חלקו, א' מהנשארין מסלק להלוקח, ואין הלוקח יכול לומר לו שמא כשתחלקו יפול חלקך רחוק מחלק זה שקניתי ממנו, נמצא שאינך מצרן, דמ"מ השתא דלא חלקו שם מצרן עליו בכל השדה (סמ"ע)¹¹⁰. אין לקרובים דין בר מצרא לסלק לוקח מכח קירוב משפחה¹¹¹ (פ"ת).

(¹¹¹) י"א – היינו אפילו אם זה הלוקח הוא מצרן לזה השדה שיש לו שדה סמוכה לזו שהיא של שותפין, מסלקו השותף דעדיף כחו ממצרן דעלמא, מפני שכל זמן שלא חלקו יש לכל א' חלק בכולו והרי מה שמכר הא' כאלו מכר חלק של זה שבא לסלקו. ויש לתמוה על המחבר למה כתב האי דינא בשם י"א דלא מצאתי מי שחלק ע"ז (סמ"ע)¹¹².

(ו) ¹¹²המוכר קרקעו לאחר, בין שמכרה הוא בין שמכר שלוהו, בין שמכרו בית דין, יש לחבירו שהוא בצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלק אותו. ¹¹³ואפילו הלוקח תלמיד חכם ושכן וקרוב למוכר, והמצרן עם הארץ ורחוק מן המוכר, המצרן קודם ומסלק את הלוקח. הגה: ¹¹⁴ואפילו אם אומר המוכר קודם שאמכור למלכך לא אמכור כלל, אפילו הכי קנה המלכך צעל כרחו של מוכר (ט)¹¹³. וזה הלוקח הרחוק חשוב בשלוהו לכל דבר¹¹⁴. ¹¹⁵ועידי הקנין של לוקח יכתבו שטר בשם המצרן¹¹⁵ ואין צריכים קנין אחר. וכן אם הוקרה צריך ליתנה לו כמו שקנאה, ואם הוזלה צריך ליקח אותה כמו שקנאה אם חפץ בה(י). ¹¹⁶ואם תיקן בה והשביחה הוה ליה כיורד ברשות, ושמיין לו וידו על העליונה¹¹⁶ (יא). ¹¹⁷ואי בתר

מחסן בבנין, ואחד מצרן אבל כל דיירי הבנין נחשבים כשותפין בקרקע שהבנין בנוי עליו, ועי' קובץ הישר והטוב (ח"ז עמוד לב) מהגר"נ נוסבוים שליט"א שהביא פלוגתא בזה, ומסיק להילכתא דלכתחילה יש להעדיף המצרן, אבל בדיעבד אם מכר לאחד מדיירי הבנין, אין בידו של מצרן להוציאו.

¹¹⁰וז"ל המגיד משנה (הל' שכנים פ"ד ה"ה) ענין דין בן המצר הוא שתורתנו התמימה נתנה בתיקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמרה קדושים תהיו, והכוונה כמו שאמרו רז"ל קדש עצמך במותר לך, שלא יהא שטוף אחר התאות, וכן אמרה ועשית הישר והטוב, והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם. ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצוות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין, ובהכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפת לפי הזמן והאישים. והחכמים ז"ל כתבו קצת פרטים מועילים נופלים תחת כללים אלו, ומהם שעשו אותה בדין גמור ומהם לכתחילה ודרך חסידות, והכל מדבריהם ז"ל, ולזה אמרו חביבין דברי דודים יותר מיינה של תורה שנאמר כי טובים דודים מיינ עכ"ל. ובתשובות מיימונית ספר קנין סי' ט"ז כתב דאחרי דינא דמצרות הוא משום ועשית הישר והטוב הרי הוא קרוב למצות עשה ואין לפקפק ואין להערים.

¹¹¹עי' לקמן סעיף נ'.

¹¹²הסמ"ע מביא שיש לתמוה למה מובא בלשון י"א מאחר שאין חולק בדבר, ועי' ש"ך שמביא שרש"י חולק כאשר המצרן כבר קנה, והשותף רוצה לסלקו.

¹¹³והא דאין ביד המוכר לחזור מהמקח ולומר אני לא מכרתי אלא לזה הלוקח ולא שיטלנה המצרן ממנו ולכן אני חוזר מכל המכירה, הטעם בזה משום דהוי דברים שבלב ואינם דברים דכיוון דמן הדין יש מצרנות, הוי כאילו מכר לשלוהו של המצרן עבור המצרן (ערוה"ש סעיף א'). ועי' אורחות המשפטים כלל מא סימן ה' בשם ספר אמר שמואל שאם ידוע שלא היה מוכר כלל שדהו אלא מפני שהלוקח הפציר בו או עשה לו טובה ולא היה יכול להשיב פניו ריקם אין בו דינא דבר מצרא.

¹¹⁴עי' סמ"ע סקס"ג דאף דינא דמצרנות מוטל על הלוקח ולא על המוכר, מ"מ במקום שיש לב"מ זכות לסלק את הלוקח, עצה טובה למוכר להטיב לעצמו ולהודיע לב"מ קודם למכירה.

¹¹⁵ועי' בתשובת מיימוני שצ"י הרמ"א שכתב דמצרנות מטילין על המוכר להעמיד למצרן את כל מה שהיה מחויב להעמיד ללוקח, כגון הרשום בערכאות.

¹¹⁶כדין המבואר להלן סי' קע"ח סעיף ג' (סמ"ע).

עי' פ"ת להלן סק"א דכתב דאפשר אפילו אם הוציא יותר מן הראוי, צריך המצרן לשלם את כל ההוצאות.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

דתבעיה (השביחה) הוה ליה כיוורד שלא ברשות. ואם עקר ממנה נטיעות או קלקל, מנכה לו מן הדמים מה שקלקל¹¹⁷ (יב), ואפילו קלקל קודם שיבא המצרן¹¹⁸. ואם אכל פירות אותם שאכל אחר שבא והביא מעות לסלקו צריך לשלם, ושאל כל קודם אינו צריך לשלם¹¹⁹. ק"ו ואם לוח הלוקח קודם שבא המצרן, אין שעבוד הבעל חוב חל עליו ואינו טורף מהמצרן(יג):

(ט) בעל כרחו של המוכר – היינו דווקא שאין לו למוכר הפסד בזה שמכרו למצרן כדלקמן סעיף כג והלאה. ואפילו במקום שאין הפסד עיקר תקנת חז"ל הטילו על הלוקח שימשוך ידו מקנייתו ואז ממילא יצטרך המוכר למכור למצרן (סמ"ע¹²⁰). אמנם אם התנה המוכר מתחילה ותלה הקנין בכך ואח"כ בא מצרן חוזר הקרקע לבעלים אם ירצה (ט"ז¹²¹).

(י) אם חפץ בה – פשוט שאין ללוקח זכות לכפות המצרן לקנות בכל אופן שהוא (סמ"ע).
(יא) וידו על העליונה – כנ"ל סי' קע"ח ס"ג (סמ"ע).

(יב) מנכה – אפילו קלקל קודם שבא המצרן לסלק. ושונה מהפירות כדלקמן, ששם לא קלקל השדה, והשדה עומדת לאכול פירותיה למי שהשדה בידו. משא"כ זה שקלקל משויה ואין המצרן צריך ליתן לו טפי מדמי שויה (סמ"ע).

(יג) אין שעבוד הבעל חוב – אפי' אם כבר נתן המצרן מעותיו להלוקח, וכ"ש כשעדיין המעות ביד המצרן, דאז אין פסידא לבע"ח, דיכול ליקח דמי הלואתו מהמצרן מהדמים שהכין ליתן להלוקח (סמ"ע).

(יד) קנאה הלוקח במנה והיא שוה ק"ק, אם היה נותנה כן לכל אדם כגון שמוכר מחמת דוחק, לא יתן לו המצרן אלא מנה. ואם לא היה נותנה כן לאחר, צריך ליתן לו ק"ק. ק"ו ואם טען הלוקח שלא היה נותנה כן לאחר, והמצרן אומר שהיה נותנה כן לאחר, על המצרן להביא ראיה(יד):

(טו) על המצרן להביא ראיה – שהלוקח הוא מוחזק, ועוד דמאחר דאיך דרך העולם למכור בפחות משויה ובודאי משום חביבותו להלוקח לחוד הוזיל לו¹²² (סמ"ע).

(טז) אם מכרה לו בהמתנה¹²³ (טו) לית בה משום דינא דבר מצרן, אלא אם כן המצרן רוצה לפרוע מיד¹²⁴. הגה: ק"ו או שאין המוכר מקפיד ורואה להמתין למכרו¹²⁵:

---

¹¹⁷ אם עשה הוצאות ולא השביח, עי' משפט שלום דהוא תלוי פלוגתא בסימן ק"ג סעיף ט', ועי' נתה"מ (קג סק"ט) שמחלק בין דין מצרן לדוי שומא הדרא, שמצרן אינו מוחזק ומלוה מוחזק.
¹¹⁸ אם נשרף בפשיעה נחשב כמעשה בידיים (משפט שלום כתב בשם עט"צ), אבל י"א שזה ספק (פתחי חושן פי"א סקקע"ג).

¹¹⁹ עי' משפט שלום, שנוטה לומר, דאם הפירות הם עדיין בעין ולא אכלם דצריך להחזירו למצרן. עוד מסתפק שם אם הלוקח השכיר הבית אם יכול המצרן לבטל את השכירות ולהוציא את השוכר, וגם מסתפק למי שייך דמי השכירות, על זמן קודם הסילוק, ובאם גבה הלוקח מהשוכר כל דמי השכירות על כל התקופת השכירות והלוקח אינו רוצה להחזירם או שהעני כתב דמסתבר דאין המצרן יכול להוציאם עד שיתן לו בחזרה דמי השכירות, וסיים דמ"מ צ"ע.

¹²⁰ עי' סמ"ע סק"ג דאף דדינא דמצרנות מוטל על הלוקח ולא על המוכר, מ"מ במקום שיש לב"מ זכות לסלק את הלוקח, עצה טובה למוכר להטיב לעצמו ולהודיע לב"מ קודם למכירה, ועי' לעיל ס"ו שהוא שלוחו, וצ"ע. ועי' לקמן ס"ק (פ).

¹²¹ ואם אמר בשעת המכירה בלשון ע"מ שלא יזכה בו בן המצר, כתב המשפט שלום סק"ב דתלוי בפלוגתא המובא ברמ"א אבה"ע (סי' לח סעיף ה') אי מהני תנאי לבטל מידי דרבנן.

¹²² ולכן אף לשיטת הרמ"ה החולק בסעיף מה דבספק הוי מצרן מוחזק יודה כאן משום טעם השני שכת' הסמ"ע ושר"ך, ודלא כב"ח דנקט רק כטעם הראשון שבסמ"ע ולכן הרמ"ה יחלוק כאן.

¹²³ רוב מכירה קרקעות בזה"ז הרי הם בתשלומים שהם המתנה והדרך היחידה לסלק את הלוקח במצרנות הוא לשלם את כל החוב מיד. אולם בדרך כלל הוה ליה כאין המוכר מקפיד ומ"מ יש לדון לגופו של ענין.

¹²⁴ עי' פ"ת לקמן סק"א, שאם הלוקח שילם כסף ולא כתבו שטר, במקום שנוהגים לכתוב שטר, אין בו דינא דבר מצרא, מאחר וכבר קנה מן התורה, ויש מי שפרע.

¹²⁵ עי' משפט שלום דכוונת הרמ"א דווקא שבתחילה כבר אינו מקפיד אבל כשמוריד ההקפדה אח"כ שוב ליכא דין מצרנות. [וגם זה אינו טענה תמיד דלפי הנהוג היום לפעמים הפרעון בב"א סכום גדול מקשה על המוכר, וגם האשראי למצרן אין המוכר רוצה דאינו מאמינו ואז בטל כל הדין] עוד כתב שברמ"א משמע דאף אם המצרן מפורסם שהוא איש אמיד ובטוח וטוב ונוח לכל

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ט) בהמתנה – שיכול המוכר לומר שבלוקח זה נוח לי ובוודאי יפרע לי לזמנו שקבעתי לו, וזה אפילו במוכר מחמת דחקו, שאינו עושה בשביל זה חובות שקשה להוציא מידם (סמ"ע), וכן אפילו אם המצרן מסכים לתת משכון טוב ויפה באופן שיהיה המוכר בטוח מאד, מ"מ יכול המוכר לומר, הלוקח נוח לי להמתין בלא משכון מאשר אמתין לך במשכון. ואין ביד המצרן זכות לבקש שבועה על כך שהלוקח נאמן לו יותר ממנו, ואף לא להטיל חרס עליו כי אין כאן הערמה ניכרת דאפשר שהאמת עם המוכר שהלוקח נוח לו בלא משכון כי באמת במשכון יש טרחא בשמירתו ואם נאבד אפילו באונס צריך למיקם בדינא ודיינא. אבל חרם בלשון סתם כגון: שמחרימין על מי שעשה ערמה שיוודה לפני ב"ד, כן יכול, וכמו"כ אם המוכר חייב לו שבועה מכבר, יכול לגלגל עליו שבועה ע"ד (פ"ת).

(ט) קנאה במאתים (טז) ואינו שוה אלא מנה, אם המצרן חפץ בה צריך ליתן לו ק"ק. ק"ואם טען המצרן שעשו קנוניא ביניהם, נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל ק"ק (יז). ואם היו שם עדים שנתן ק"ק והמצרן טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר, והוא יודע בודאי שלא לקחו ממנו אלא במנה(יח), נותן לו דמים כפי מה שהעדים מעידים ומסלקו, ומשביעו שלקחו בק"ק ונפטר. הגה: קנאה בחובו אינו כריך¹²⁶ ליתן לו רק כפי שומת בית דין הקרקע, אע"פ שהחוב היה יותר (יט):

(טז) קנאה במאתים – לפי הרמ"א (לקמן סי' רכ"ז סכ"ט) לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות מפי שתיים, שאז הוא אונאה בקרקעות, אמנם לפי המחבר אין שום אונאה לקרקעות לבטל את המקח (סמ"ע), אמנם אם הלוקח הכיר המחיר שלו ורוצה בו עכ"ז, אין בזה איסור אונאה, ואז גם אין המצרן יכול לסלקו, שזה דבר שלא שכיח שמישהו יקנה שדה ביותר משווי, וכן אם קנה שדה שלא באחריות, אין בו דינא דבר מצרא, אף שגם המצרן רוצה לקנות שלא באחריות, מ"מ כיון דלא שכיח מי שיקנה שלא באחריות, א"כ רע הוא למוכר אם יצטרך להודיע להמצרן דילמא יחזור בו הלוקח, ולית בה דינא דבר מצרא (ע"י עוד לקמן סעיף מב), אמנם אם אין הלוקח יודע שנתאנה (דהיינו שהמוכר מוכר את הקרקע בשתות יתר ממחיר שלו), אף שי"ל שהמוכר יפסיד מזה, דע"י המצרן יתוודע שמאנה את הלוקח, בזה אין דואגים לטובת המוכר דהא המוכר עושה איסורא, דאף דבקרקע אין דין אונאה לחייבו להחזיר כסף או לבטל המקח, אבל איסורא איכא, ולכן איכא כל דיני מצרנות אף שע"י יפסיד המוכר, שאין עושים תקנה למוכר לעזור לאנאות את חבירו (פ"ת).

(יז) שעשו קנוניא ביניהם נשבע – ולא דמי לסעיף נ"ד שנתן מתנה והתברר שמכר בהערמה, וכגון שלקח המוכר אחריות על המתנה, שנתן המצרן כדי שוויה ונוטל, ולא נאמן הלוקח לטעון קניתי במאתים, כל זמן שאין מפורש בשטר שהאחריות הוא על מאתיים, משום ששם כבר מוכח שעשו הערמה, ואינם נאמנים שוב. ועוד י"ל דכאן מיירי ג"כ דוקא שהמוכר קבל אחריות מפורשת על מאתים (ש"ך). אפילו בטענת שמא, מאחר והלוקח בא ליטול מהמצרן כפל, והוא נגד הסברא ודרכי הקניה, תיקנו חז"ל שלא יטול ויוציא מהמצרן כ"כ עד שישבע, חוששים שמא הם מורים התיר לעצמם (סמ"ע), וי"ח שאין נשבע ללא טענת ודאי (ש"ך¹²⁷), אמנם אם המוכר אומר ג"כ שקנה ממנו במאתים, ע"י הרמ"א (סימן פ"ז סעיף ו') דמהני עד המסייע לפטור משבועה ונוטל בלא שבועה, אמנם אם המוכר הוא פסול לעדות או קרוב להלוקח, אז צריך לישבע¹²⁸. אם הלוקח לא נתן עדיין המעות למוכר, י"א שאין למוכר עסק כלל עם המצרן, אף על פי שלא קיבל עדיין המעות, רק המוכר תובע את הלוקח שיקיים מקחו ויתן לו מעותיו, והלוקח מחויב ליתן לו, ואח"כ יש דין בין הלוקח והמצרן. וי"ח שאין הלוקח צריך לטרוח לשלם ולישבע אם כבר נעשה שלוחו של מצרן בקניה בלא דעת, אלא ודאי דעל המוכר לישבע, ומספיק בשבועת היסת ואין צריך נקיטת חפץ (פ"ת).

יותר מהלוקח אע"פ כן ליכא מצרנות ודלא כמו"ש הב"ח דבכה"ג יש מצרנות [וצ"ע ממש" כ בסמ"ע סקס"ג ופת"ש סקי"א וע"י לקמן הערה 202]. המצרן.¹²⁶

¹²⁷ עיי"ש בש"ך שמביא מקורו מהב"י וקשה לא אין זכר בשו"ע על זה.
¹²⁸ ויש חולקים שאינו נאמן כע"א דלצד שעשו קנוניא הא הוא נוגע בעדות (משפט שלום).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ח') והוא יודע בודאי – שאין שבועת היסת אלא בטענת ברי כמבואר בסימן ע"ה סעיף י"ז (סמ"ע ש"ך), וי"א דאף בטענת ספק יכול להשביע כאן משום דכל שיש רגלים לדבר משביעין אף בספק וכמ"ש הרמ"א שם (ט"ז)¹²⁹.

(ט') שהחוב היה יותר – אפשר להבין דברי הרמ"א רק באופן שהלוה מת ואין מקום לגבות אלא מזה, או לדחוק דאיירי שהבע"ח גבה בשומת בית דין ולא אמר לדידי שוה לי¹³⁰, ולולא זו צ"ע בדברי הרמ"א שהרי מבואר בסימן קי"ד שאפשר לומר לדידי שוה לי, ואז אין המצרן מסלקו רק בתשלום כל החוב אפילו שהחוב שוה יותר מסכום ששמוה הבית דין את הקרקע (סמ"ע). ויש חולקים על הרמ"א שכ' דהמצרן משלם כפי הסכום ששמו ב"ד את הקרקע, אלא כשבע"ח לקח קרקע בחובו במקום החוב בהסכמת הלוה, ובא בר מצרא לגבות ממנו צריך ליתן לו לא כפי שומת הקרקע אלא בכמה אפשר למכור את השטר חוב בשוק משום שלא שילם בכספים אלא בשטר החוב כפי שוויה דשט"ח לימכר בשוק, וזה הוה כהחליף קרקע במטלטלין (ש"ך וט"ז)¹³¹.

(י) קב"ה מוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח (כ), אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים ויזכה הלוקח בקרקע (כא), ולא תשאר בה עילה כלל, ואח"כ יסלק אותו:

(כ) בין שהתנה הלוקח - פירוש, והמצרן רוצה לסלק הלוקח על פי אותן התנאים (סמ"ע). (כא) אין בעל המצר – שיכול המוכר או לוקח¹³² לומר אין זה המצרן נוח לי לתלות בו בקיום התנאי (סמ"ע), וי"א דכל תנאי שלטובת המוכר, כגון ליתן ר' וזו או לדבר עליו לשלטון, ורוצה לטעון שהמצרן אינו נוח לו בקיום התנאי, אז מתבטל לגמרי דין מצרנות כדין דסעיף ח' לענין המתנת המעות, וסעיף זה מיירי שהוא במתנה תנאי שאינו לטובת שניהם כלל כגון אם לא באתי, ואז הלוקח יכול לומר כיון דעדיין אין המכירה ברורה, אין אתה יכול לכפות אותי לקבל ממך דמי המכירה עכשיו שיהיו באחריותי, שמא יתבטל המכר, ולכן רק יכול לסלקו כאשר יתקיימו התנאים, והלוקח מרויח מזה שאולי אחר זמן בשעת קיום התנאי לא יהיה למצרן מעות או סיבה אחרת¹³³ (נתיח"מ).

(יא) קב"היה לשדה הנמכר ד' המצרנים מד' רוחותיו, יד כולם שוה בה ויחלקוה באלכסון (כב) כדי שיגיע לכל אחד חלק על פני כל שדהו. קב"האם היה ה' מצרנים כגון שהיו שלש משלש רוחותיו, וברוח הד' שנים, אותם השנים חשובים כאחד ונוטלין בין שניהן חלק אחד כאחד מהחלקים שנוטלים השלשה¹³⁴. במה דברים אמורים כשבאו כאחד. קב"האבל אם קדם אחד וסילק ללוקח, זכה בה הוא לבדו¹³⁵. ואפילו היו המצרנים הרבה, קב"היה בהם מי שאינו מצרן אלא בחלק קטן מאד, אם קדם הוא וסילק ללוקח, או קדם וקנאה (מהמוכר) זכה בה¹³⁶. הגה: ק"מיהו לכתחילה ימכור לכולם ביחד¹³⁷ (כג), ויש חולקין (כד).

¹²⁹ הט"ז הביא מהמגיד משנה שהסתפק אם בסיפא נשבעים גם בטענת שמא וגרסו ברמב"ם "ואינו יודע בודאי" ולא כגירסתינו "והוא יודע בודאי" והט"ז הכריע ספיקתו דהמ"מ וגורס בשו"ע "ואינו יודע". והש"ך סק"ח הבין דהמ"מ הכריע ספיקתו ונוקט הגיסרא "אני יודע בודאי".

¹³⁰ הסמ"ע כתב על התירוץ הזה שהוא דוחק ונתיח"מ הביא רק תירוץ זה. ¹³¹ ולפעמים אף שסכום השטר חוב והקרקע שווים אע"פ כן החוב שוויו בפחות וכגון שעדיין לא הגיע זמן פרעון השט"ח (נתיח"מ) ולפעמים שוויו יותר מהקרקע אף שאין ללוה עוד קרקעות מ"מ עדיין יש לצפות שלמחר יהיה ללוה עוד נכסים לפרוע ולכן שומת השט"ח יותר מערך שווי הקרקע (ט"ז).

¹³² כגון שקנה ביוקר בתנאי שהמוכר ידבר עלי לשלטון?

¹³³ וכן לענין פירות, ע"י סעיף ו'.

¹³⁴ וכן בב' מצרנים שבאים יחד וא' יש לו על פני רוב השדה והשני על פני קצתו, מקבלים כל אחד כפי אורך הגבול שביניהם.

¹³⁵ ולא אמרינן דהלוקח הוא נעשה שליח למצרן ואם כן נאמר דנעשה שליח של כל המצרנים (ב"י בשם תלמידי הרשב"א).

¹³⁶ והטעם דעיקר הטוב והישר מוטל על הלוקח וכדלעיל בשו"ע סעיף ו' וכיון דהלוקח בעצמו הוא מצרן אין נ"מ אם הוא מצרן גדול או קטן ואין עליו ישר וטוב ליתן למצרנים אחרים (ערוה"ש סעיף ז).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

קכ"ו ואם קדם אחד מהן לקנות, והאחרים טוענין שגם הם לאו לקנותו רק שזה גזם להם להזיק והיה בידו לעשות¹³⁸, ויש להם עדים על כך, כשיסורו אונסו יכולין לסלקו מחלקו (כה), וע' לקמן סי' זה סעיף לנ. קכ"ב באו קצת מהמצרנים וקצתם במדינה אחרת, אלו שבכאן מסלקין ללוקח והיא שלהם לבדם¹³⁹:

(כב) באלכסון – כזה ☒ (סמ"ע).

(כג) מיהו לכתחילה – אם באים כמה מצרנים כא' והמוכר טוען שרוצה למכור לאיש א' אין רשאי וכופין את המוכר לתת לכולם לקנות, ואפילו אם מכר לא', כולם קנו בע"כ של המוכר, ואין הקונה רשאי לשמור אותו לעצמו. אבל כשכולם לא באו בתחילה, רק אחד מהם קדם וקנה, אין האחרים יכולים לסלקו אח"כ (סמ"ע). וי"א שכ"ז אינו אלא דין לכתחילה אבל בדיעבד אפי' באו כולם לקנות ומכר לא' מהם קנה, ואינם מסלקים אותו. (ט"ז).

(כד) וי"ח – ואפילו כולם באו יחד לכתחילה יכול למכרו לא' מהם (סמ"ע).

(כה) כשיסורו אונסו – דדוקא בסתם הוא שקדם א' וקנה זכה, שאומרים שלא רצה לקנות בשעת המכירה. אבל כשגילו דעתן שרוצים, אז יש לכל א' וא' דין מצרן נגד חברו, ואין צריך למסור מודעא, שזה כמו תלוהו ויהיב שנותן לו במתנתה זכות שלו מחמת אונס (נתיה"מ).

(יב) ק"ה היו הרבה שותפין לרוח אחת לשדה הנמכרת¹⁴⁰, כל אחד מהם יכול לסלק ללוקח, ואם קדם אחד מהם וסילקו זכה הוא ואין שאר השותפין יכולין לערער. ק"ו ולא עוד אלא אפילו היה מצר¹⁴¹ אחד לשדה הנמכרת שדה משותף בין שנים, ומצר¹⁴² אחד אצלה שדה של אדם אחר, וקנאה אחד מהשותפין בשדה שאצל השדה הנמכרת, אין בעל השדה שבצעד אחד¹⁴³ יכול לומר לאותו שקנאה אני מצרן ודאי ואתה ספק, דשמא יפול חלקך לצד אחר, אלא חשוב ודאי כמוהו כיון שיש לו חלק בכל השדה, וכיון שקדם זכה¹⁴⁴. ק"ז והוא הדין שאם קנאה איניש דעלמא שאחד מהמצרנים יכול לסלקו אע"פ שיש לו שותף, ואין הלוקח יכול לומר לו שמא יפול חלקך מצד אחר. וכן שדה הנמכרת של שנים, ומכר אחד מהם חלקו לאחר¹⁴⁵ המצרן מסלקו, ואין הלוקח יכול לומר כיון שאין החלק שקניתי מסויים שמא יפול חלקי מצד אחר שאינו מצד השדה שלך¹⁴⁶:

(יג) ק"ח אחד שלקח משנים שדה אחת¹⁴⁷ ובא המצרן לסלקו מחציו שלקח מן האחד, אינו יכול לסלקו אלא אם כן מסלקו מכולה או מניחו בכולה¹⁴⁸. הגה: ק"ט ודוקא נקדה אחת, אבל

¹³⁷ והטעם דגם על המוכר מוטל קצת ישר וטוב, וצריך לעשות ישר וטוב לכל המצרנים כולם, ובדיעבד מכירתו מכירה אף כשמכר לאחד מהם (ערוה"ש שם).

¹³⁸ בבא"ט תמה דבסי' ר"ה מבואר דהפחידו וגזם לא נחשב כאונס ועיין משפט שלום מה שתי' בזה.

¹³⁹ עי' לקמן סעיף לד.

¹⁴⁰ היו הרבה שותפין כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סי' קכ"ה וקכ"ו ובס' א"א דף צ"ב ע"א (ש"ך)

¹⁴¹ יש גורסים מצד

¹⁴² יש גורסים מצד

¹⁴³ נדצ"ל אחר, וכן הוא במהדורת מכון ירושלים.

¹⁴⁴ ואף כשבאים שניהם לכתחילה שניהם שווים (משפט שלום ע"פ קיצור פסקי הרא"ש).

¹⁴⁵ ואיירי שהשותף לא רצה לקנותו (ערוה"ש סעיף ח'), עי' מהר"ל דיקסין פסקים פה שא' המוכר חצי שדה להיות שותף עם הקונה, ואם בא מצרן לסלקו, יש ביד המוכר לטעון שאינו רוצה להיות שותף של המצרן אלא של הקונה, וצ"ע לכאן אם השותף מסכים להיות שותף של הקונה ולא של המצרן, ועי' לעיל הערה 109.

וצ"ל דאיירי ג"כ שהשותף אינו מקפיד להיות שותף דווקא עם הלוקח דאל"כ כתב המהר"ל דיסקין פסקים פה דאין דין מצרנות במקום שנמכר חלק משותפות דהשותף יכול לומר שניחא ליה רק עם הלוקח ולא עם המצרן (דברי המהר"ל במכר חצי שדהו, ופשוט דה"ה בנידון דידן).

¹⁴⁶ וה"ה אם המצרן רק יכול לקנות יחד עם שותף אחר, אין הלוקח יכול לומר שהוא יהיה שותף שיש לשותף טענה לו נוח לי (הגהות חכמ"ש לסעיף לא).

¹⁴⁷ שמכל אחד קנה חצי שדה, וכ"ש אם קנה השדה מאדם אחד (ערוה"ש סעיף ט').

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שתי שדות יכול לסלקו (כו) מאחת ומניח לו אחת (כז)¹⁴⁹. אבל המוכר קרקע לשנים (כח), יכול המצרן לסלק לשניהם או לסלק האחד ולהניח האחר:

(כז) אבל שני שדות יכול לסלקו כו' - לכאורה נראה דמיירי דוקא כשקנאן משנים, דעליה קאי, אבל קנה שני השדות מאחד, אין המצרן יכול לסלקו אפילו משניהן יחד כדלקמן סעיף ל"ו¹⁵⁰, ואפשר שיש לחלק (סמ"ע), והסברא ראשונה עיקר, ואין לחלק (רע"א, פ"ת), וי"ח ופשוט שבשני שדות אפילו קנה מא' יכול לסלקו מאחת (ש"ך), וי"א שסעיף ל"ו מדבר כשהמצרן אינו אלא מצרן לשדה אחת ולא לשדה האחרת, וכיון שמכר היא והאחרת שאינו מצרן לה, לפיכך אין בעל המיצר יכול לסלקו אפילו משדה שהוא מצרן לה, שהרי קנה היא ואחרת שאינו מצרן לה, ואפילו יאמר המצרן שקונה גם האחרת אין שומעין לו דאין המוכר צריך להמתין ולשאול את פיו בזה כיון דאינו מצרן לה, אבל כאן שהוא מצרן לשתי השדות יוכל המצרן לסלקו משתי השדות (קצה"ח¹⁵¹).

(כז) ומניח לו אחת - וזה אפילו אם ב' שדות א' ליד השני, ואין הלוקח יכול לומר דעכשיו נעשה ג"כ הוא מצרן ויהיה לו זכות מצרנות, דכיון דבשעת המכירה לא היה מצרן אינו נחשב כמצרן. וזהו דווקא כשקנה בבת אחת, אבל אם קנאם בזה אחר זה אם המצרן ירצה לסלקו משדה שקנה ראשונה יכול, אבל אם לא יסלקו מהראשונה לא יוכל לסלקו מהשניה דמחמת שדה הראשונה נחשב הלוקח המצרן לשניה (נתי"מ¹⁵²).

(כח) המוכר קרקע לשנים - וכ"ש אם שנים מכרו לשנים (ש"ך).
(יד) קלה בעל בנכסי אשתו יש לו דין מצרנות¹⁵³. שאם יש לה קרקע מנכסי מלוג, ובאו למכור קרקע שאצלו, יכול הבעל לסלק הלוקח, אפילו אם קנו מידה שמחלה ללוקח אינו כלום (כט), והבעל יכול לסלקו. עמדה היא וסלקה ללוקח, וכן העבר שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו וסילק את הלוקח (ל), אם רצה הבעל או האדון מקיים על ידיהם, ואם לא רצה לא יקיים ותחזור ללוקח ויהזיר הדמים:

(כט) אפילו אם קנו - שהבעל בנכסי אשתו חשוב כלוקח, ונחשב כאילו הקרקע שלו, ואין להאשה כח למחול המצרנות (סמ"ע).

(ז) וסילק את הלוקח - מיירי שהלוקח מסכים להסתלק עד שיביא הבעל או האדון, אמנם אם אינו רוצה להמתין, זכותו לא להסתלק שמא לא יתרצה הבעל או האדון בסלוק זה¹⁵⁴ (ש"ך נתי"מ).

¹⁴⁸ דאין זה ישר וטוב שישאר הלוקח בחצי שדה, ועי' בגר"א שכתב הטעם דכיון שנשארה לו חצי שדה הרי הוא ג"כ מצרן, ודחק עצמו לחלק אמאי בב' שדות לא אמרינן שייחשב הלוקח ג"כ מצרן. עי' משפט שלום בשם שו"ת הב"ח (סימן סח) שבית ומרתף אין דינם כשדה אחת, וכתב המשפט שלום דזה דווקא אם המרתף אינו משמש לבית וצין לט"ז סעיף נז. אבל אם המרתף משמש לתשמיש הבית נחשב כשדה אחת. וכתוב בד"ג (כלל ס' סימן ח') שאם יש כמה בתים רצופים והמצרן רוצה לקנות רק אחת חשוב כחצי שדה.

¹⁴⁹ וב' שדות או בתים שיש הפסק ביניהם כדוגמת סעיף כז דלא ניתן לחברם כלל אז רק יכול לסלקו מזה שהוא מחובר אליו (פתחי חושן פרק יא סקמ"ה).

¹⁵⁰ המשך הסמ"ע: איתא שם מכר כל שדותיו לאחד דאין בעל המצר יכול לסלקו, אפילו אם גם הוא רוצה לקנות כולן. על אף ששם הטעם דאינו מצוי להיות אחד קונה שדות הרבה בפעם אחת, ולא תיקנו לעשות טוב להמצרן במקום שיש פסידה להמוכר, ובשני שדות מצוי הוא שיקנם אחד יחד. אבל לשון המחבר שכתב לקמן בסעיף ל"ו ז"ל, שהרי היא והאחרת קנה כאחד, משמע דבשני שדות נמי דינא הכי, וצ"ע. ועיי"ש בט"ז בסעיף ל"ו שהעיקר כסברא ראשונה.

¹⁵¹ ועי' מש"כ להלן הערה 200 בדברי הקצות שיש לדון בדבר.

¹⁵² ערוה"ש סעיף ט' חולק דכיון שביכלתו דמצרן לסלקו מהראשונה איך יכולת הלוקח לזכות בסיבתה.

¹⁵³ ש"ך חושן משפט סימן קעה ס"ק יד

(יד) בעל בנכסי אשתו כו'. עיין בתשובת ר"א ה' חיים ס' פ"ב דף קכ"ו ע"ר /ע"ד/:

¹⁵⁴ ואדון עיין בתשו' ה' לב ספר ד' דף ע"ז (ש"ך). אמנם אם יש לאשה מעות של עצמה, היא יכולה לסלקו כמו כל קרוב כדלקמן סעיף לד. דיכולים הקרובים לסלק ללוקח שבאם לא ירצה המצרן אז יהיה של הקרובים, (נתי"מ), ועי' ערוה"ש סעיף יד הביא דביר הש"ך ונתי"מ כמו שהבאנו אותם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(טו) קל' המצרין שבא לסלק את הלוקח, וקודם שסילקו מכר השדה שיש לו על המצר איבד זכותו¹⁵⁵. וגם הלוקח שקנה ממנו (לא) אין לו דין מצרין לסלק הלוקח שקנה סמוך למצר:

(טז) וגם הלוקח שקנה כו' - שהרי הלוקח הראשון זכה בהשדה קודם שבא זה לקנות שדה זו הסמוכה לה (סמ"ע). אף שאין ללוקח מהמצרין דין מצרין לסלק הלוקח הראשון, מ"מ גם הלוקח הראשון אין לו דין מצרין לסלק הלוקח מהמצרין שקנה השדה שעל המצר שלו, כיון שבשעת המכירה לשני היה יכול עדיין המוכר (שהוא המצרין) לסלק ללוקח ראשון, ורק אחר המכירה אבד זכותו, וכיון שבשעת המכירה לא חל דינא דבר מצרא לא חל אח"כ (בפ"ת).

(טז) קל' מי שעשאו בעל הבית שליח למכור שדהו, אף על פי שהשליח עצמו מצרין אינו רשאי לקנות (לב). קל' וכשמכר לאחרים אינו יכול לסלק את הלוקח¹⁵⁶ (לג). קל' וכן מי שחתם על שטר המכירה צעד אינו יכול לסלק ללוקח (לד):

(לב) אינו רשאי לקנות - משום חשד¹⁵⁷ (סמ"ע), ובדיעבד קנה דכל שהטעם רק משום חשד אינו אלא לכתחילה (ט"ז).

(לב) וכשמכר לאחרים אינו יכול לסלק - שהרי מכר ואין לך מחילה גדולה מזו, על אף שלא יכל לקנות לעצמו כנ"ל בס"ק הקודם, מ"מ הרי לא היה מוכרח להיות שליח (סמ"ע), וי"א היינו בדווקא במקום שהקנה לשליח והרשהו לעושת כל מה שירצה, ולכן מאחר ויכול לקנות לעצמו, ולא קנה רואים שמחל זכות מצרנות (ט"ז¹⁵⁸).

(לד) מי שחתם על שטר - כנ"ל משום שמחל לו הזכות מצרנות (סמ"ע).
(יז) ק"מ הלוקח קודם שסילקו המצרין אינו יכול לסלק ליורש (לה). ק"מ ויש חולקין, וכן נ"ל עיקר:

(לה) אינו יכול לסלק - שהטעם שתקנו בר מצרא הוא שמאחר שקנה לוקח כאן יכול לקנות במקום אחר, ולעשות טוב וישר עם המצרין וזה לא שייך ביורש שנפל לו מן המוריש הלוקח, דלא ירד לקנות הקרקע כלל, ולא הצריכוהו חז"ל לקבל מעות מהמצרין, ולמסור לו את השדה שזיכו לו משמים בירושה, ולטרוח נפשו ולקנות במקום אחר. והחולקים סוברים שאין הלוקח יכול להוריש אלא מה שיש לו בה, ואין לו כח נגד הבר מצרא, וב' סברות אלה שייכים גם לסעיף יח (סמ"ע).

(יח) ק"מ נתן הלוקח הקרקע במתנה לאחר שלא באחריות (לו), אין המצרין יכול לסלקו, והוא שלא היא רמאות בדבר. ק"מ ויש חולקין וכנ"ל עיקר¹⁵⁹:

(לו) שלא באחריות - שאילו היה באחריות היינו אומרים שמכרה לו, שאין דרך ליתן מתנה באחריות¹⁶⁰ (סמ"ע).

(יט) ק"מ מכרה לוקח ראשון ללוקח שני¹⁶¹ (לז), וכן אם מכרה היורש או המקבל מתנה, המצרין מסלק את הלוקח:

¹⁵⁵ ובזה אין לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו, דכיון דמצרנות הוא רק מפני הישר והטוב, וזה הלוקח לא עשה נגד הישר והטוב נגד שניהם, דנגד המצרין כיון שמכר שדהו מה איכפת לו, ונגד הקונה ממנו הלא הוא קדמו (ערוה"ש סעיף יט), ועי' עוד אור שמח שכנים פ"ג ד"ה והנה מסתפינא מ"ש בזה.

עי' לקמן סעיף כב בט"ז שהמוכר יכול למכור את הזכות מצרנות אם מכר את הזכות בפירוש, וכאן מיירי שלא פירש. אולם שאר הפסוקים חולק על הט"ז שם.
¹⁵⁶ ואינו דומה לסעיף כט דלוקח שנמלך במצרין דלא איבד זכות משום דשם דיבור בעלמא וכאן הוא ע"י מעשה (גר"א).

¹⁵⁷ עי' סמ"ע קפה ס"ב שאין יכול להקנות לעצמו. אמנם אם המשלח אינו רוצה לחזור אז זוכה בו השליח, והט"ז תירץ דכאן איירי באופן שהמשלח הרשהו לשליח לעשות כל מה שירצה אף לקנותו לעצמו וע"כ הוצרך הטור משום חשד דסו"ס איכא גם חשד, ועי' מ"ש בזה במחנה אפרים הל' שלוחין סוף סי' כ"ב'@.

¹⁵⁸ נכון בדברי הט"ז?

¹⁵⁹ עי' ס"ק (לה).

¹⁶⁰ וכמו שיתבאר לקמן סעיף נד.

¹⁶¹ באופן שלוקח הראשון צריך לתת למצרין ומכרה ללוקח שני ולוקח השני הוא אשה או קטן וכדומה דאין בהם דינא דבר מצרא. עי' משפט שלום כאן מה שדן בזה על פי דברי התוס' בב"מ דף

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ל') מכרה לוקח ראשון ללוקח שני – וזה אפי' באופן שהלוקח הראשון קנה זכות מצרנות מהמצרן, מ"מ מוציא מהשני, ואין לשני טענה, אם תשתוק שתוק, ואי לאו אני אחזיר את השטר ללוקח ראשון (סמ"ע), דאף אם ביטל נגד מכירה זו דין מצרנות נגדו, לא ביטול על מכירה השני, דנגד מכירה השני הוה דבר שלא בא לעולם, ואין אדם יכול למחול דבר שלא בא לעולם. ועוד דלא פירש המצרן, שהוא מסלק את עצמו לעולם מדין מצרנות על קרקע זו (נתה"מ).

(כ) קמ"ה טרפה בעל חוב בחובו (לח) המצרן מסלקו¹⁶², בין ששמוהו לו בית דין בחובו בין שהגבהו ליה מדעתו. ואם ירצה הנטרף לתת הדמים שהיו עליו בחובו (לט), תחזור לו שדהו לעולם:

(לח) טרפה בעל חוב - של בעל השדה בחובו (סמ"ע).

(לט) ואם ירצה – היינו באופן כשקיבל השדה בחובו ע"י שהב"ד הגבהו ונתנו לו השדה בחובו, אבל אם הלוח בעצמו נתנו לבע"ח ברצונו, אינו יכול לסלק את הבעל חוב בדמים. וה"ה במצרן, שאם הגבהו הב"ד, ונתנו לבע"ח, והמצרן סילק את הבע"ח, יכול הלוח לסלק את המצרן. אבל אם הלוח עצמו נתנו לבע"ח, והמצרן סילקו, אין ביד הלוח לסלק את המצרן בדמים (עי' לעיל סימן ק"ג סעיף י') (סמ"ע).

(כא) בעל חוב של המוכר שטרף מהמצרן, קמ"יש מי שאומר שהמצרן חוזר ונוטל מהלוקח והלוקח נוטל מהמוכר (מ). קמ"ח חלקו עליו לומר שאין דין המצרן עם הלוקח כלל אלא עם המוכר (מא), וכן נראה עיקר:

(כב) חוזר ונוטל מהלוקח – היינו דווקא אם יש למוכר כסף לתת, שהמצרן אינו יכול לתבוע מהמוכר, רק תובע ללוקח, והוא יתבע את המוכר, דאל"כ אין הלוקח אחראי על זה לשלם מעצמו ולהפסיד (סמ"ע).

(כג) וחלקו עליו - דאין למוכר זכות לטעון נגד המצרן של "לאו בעל דברים דידי את" אפילו אם השטר כתוב על שם הלוקח, שהרי עדים שראו את הקנין יכולים לכתוב השטר למצרן בשם המוכר כדלעיל סעיף ו', ולכן בעל דברים דידיה הוא דהא אי בעי הוה כתב כן בשמו (סמ"ע).

(כד) קמ"יש מי שאומר דמצרן לא יכול לאחותי אינשי אחרוני בדוכתיה לסלוקי ללוקח בדיני דבר מצרא, אלא היכא דאקנה ליה בארעא קמייטא דקא תבע מחמתו (מב). והני מיילי לאפוקי מיניה דלוקח הוא דלא מפקינג, אבל למהוי בדוכתיה דבר מצרא לאזמוני זווי ללוקח בזמניה (מג), אפילו שדרינהו ע"י שליח שעשאו בעדים בדוכתיה קאי:

(מב) לאחותי לאינש אחרוני כו' - אפילו לשלחו וליתן לו הרשאה שיעמוד במקומו לסלק הלוקח ויהיה השדה להמצרן, אינו יכול להעמידו, אם לא שיקנה לו חלק באותה שדה עצמה הסמוכה שבא המצרן מכחה לסלק להלוקח (אפילו שבכל קניה לא צריכים עי' סי' קכ"ב ס"א, וסי' קכ"ג ס"א), כאן שונה בגלל דיני מצרנות (סמ"ע וש"ך), וי"א שהמצרן מקנה לו בפירוש אדעתיה דהכי, שיהא הוא במקומו לענין בר מצרא. ואף על גב דאין המצרן יכול למכור זכותו, היינו כשמכר דבר זה לחוד, דאין הקנין חל על שום דבר (עי' סעיף כ"ט), אבל כי מכר לו גוף השדה ואמר לו אני מוכר לך שדה שלי ואעמידך במקומי לענין המצרנות של זה, מהני (ט"ז).

(מג) אבל למהוי בדוכתיה וכו' - פירוש, אם המצרן הוא טרוד ואינו פנוי להשתדל מעות או לילך מיד לסלק הלוקח, וירא לנפשו פן יאבד זכותו בעברו הזמן שנתנו לו חז"ל לסלק בו הלוקח (עי' סעיף ל"ב), ומעמיד זה במקומו שלא יאבד זכותו ויניח מעותיו להלוקח בב"ד ואח"כ יבוא בעצמו לסלקו, בכה"ג אפילו לא הקנה לו שום קרקע אלא עשאו שליח בעדים, סגי ליה בהכי לעמוד במקומו (עי' סי' קכ"א ס"ב) (סמ"ע וש"ך).

(כז) קמ"הביאו המצרן והלוקח כל אחד מעותיו, אם היו מעותיו של לוקח טובים משל מצרן, או שהיו ממהרים יותר לצאת בהוצאה, או שאלו צרורין וחתומין (מד) ואלו מותרין, בטל

לה ע"א ד"ה זבנה דבדבר שהוא רק משום עשיית ישר וטוב אם אמרינן בזה מה מכר ראשון לשני וכו'.¹⁶² עי' לעיל סעיף ט' ברמ"א כמה משלם עבורו.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

זכות המצרן^(מ^ה). ק"והוא הדין אם קדם הלוקח ופרע אין המצרן יכול לסלקו אלא בכעין מעותיו (מו). הגה: ק"והוא הדין בכל דבר שיש פסידא למוכר לא תקנו בזה זכות למאכז (מוז):

^(מ^ד) צרוורין וחתומים – והמצרן אומר למוכר שכך קיבלם ואינו רשאי לפותחם עד שיבואו בעליהם ויעמדו על המנין וכל כיוצא בזה. ומאחר שהמוכר צריך עכשיו למזומנים ויש לו פסידא בגין המתנה זו עד שיבוא בעל המעות למנותם (סמ"ע).

^(מ^ה) בטל זכות המצרן – הואיל שעיקר דין מצרנות לא תקנוהו חז"ל אלא כדי לעשות הישר והטוב עם המצרן לא שייך האי תקנאתא אלא היכא דליכא שום צד הפסד למוכר אבל אם יש איזה צד הפסד בטלה דין מצרנות דאין זה ישר וטוב להפסיד למוכר (סמ"ע) ובסעיפים הבאים יבואר הדוגמאות לזה¹⁶³.

^(מ^ו) בכעין מעותיו – היינו אפילו שאין הבדל בשווי אלא בטרחא להוציאם (סמ"ע), וי"ח שאין ללוקח לעכב את המצרן אלא במקום שיש לו פסידא קצת למוכר, ולא רק טירחא (סמ"ע וט"ז).

^(מ^ז) פסידא למוכר – אם המוכר רוצה להערים לבטל דין מצרנות, וכתב בשטר מכירה קנס ללוקח אם יבטל המכירה, וכשיבוא המצרן, אזי יתבע להמצרן שיחזיר למוכר את הקנס, כי במקום פסידא למוכר לא תיקנו זכות למצרן. זה אינו מועיל עי' רמ"א סכ"ח שאם יש חשש ערמה בדבר מחרימין על ככה כו', אלא אפילו אם לא היה כאן ערמה אינו יכול לבטל בזה מצרנות כלל, דבאמת ליכא פסידא כלל למוכר, דהא מבואר בשו"ע סעיף ו' דהלוקח חשוב שלוחו של מצרן לכל דבר ועדי הקנין של לוקח יכתבו שטר בשם המצרן כו', א"כ ממילא דהמוכר פטור מקנס, דהא הוא אינו מבטל המכר רק הלוקח בעצמו, דדין מצרנות אינו חל על המוכר רק על הלוקח (פ"ת).

(כד) ק"והחליף הצר בהצר, או בשדה, או בכרם (מח), או איפכא, כיון שהוא קרקע בקרקע (מט) אין בו דין בעל המצר. וכן נראה להורות אף על פי שיש ק"ומי שחולק¹⁶⁴. אבל אם החליף הצר בבהמה או במטלטלין, רואין דמי אותו הבהמה או דמי אותן המטלטלין ונותן לו בן המצר ומסלקו¹⁶⁵, ואינו יכול לומר לו תן לי כמו שלקחתי בו (ג), שהערמה היא זאת ואינה מועלת כלום. ק"ווכן כל כיוצא בזה שיראה לדיין שהוא הערמה אינו מבטל כח המצרן:

^(מ^ח) או כרם – חצר הוא מיועד למגורים ואיכא קפידא טפי, ושדה וכרם הם לצורך פרנסה, ואין קפידא כ"כ קמ"ל דמ"מ גם בשדה וכרם יש טענה חביב זה עלי (סמ"ע).

^(מ^ט) כיון שהוא קרקע - שבקרקע דרך העולם לדקדק וחפץ בזו יותר מבזו לכן שומעין ללוקח שאינו רוצה להשאיר קרקעו למוכר ולקבל דמים או קרקע אחרת תחתיה. משא"כ כשנתן בעד חצר של המוכר בהמה או מטלטלין שמצויין לקנות בשוק¹⁶⁶ ואין קפידא בהם משום הכי כשרוצה לסלקו בשוויין צריך לקבלן (סמ"ע).

^(י) תן לי כמו שלקחתי כו' - פי' תן לי דוקא בהמה או מטלטלין, וזהו ערמה, דהא כשיהיה לו דמי שוויה יכול לקנות אחרים תחתיהן כשירצה וכמ"ש לפני זה (סמ"ע).

(כה) ק"והאמר המצרן אטרח ואביא מעות, לא נטרינן ליה ואיבד זכותו. ואם אמר אלך ואביא מעות¹⁶⁷, אם הוא אמוד שיש לו (נא), ממתנינים לו עד שילך ויביא¹⁶⁸, ואם אינו אמוד אין שומעין לו. ק"וויש מי שאומר דאי מקמי דאתא לבית דין או לגבי מוכר לא הוה יודע בהני זביני, אי נמי ידע בהני זביני ולא הוה ידע בסכום דמיה, כי אמר איזל ואייתי זוזי

¹⁶³ ומבואר בב"י דמאחר שהוא רק לטובת המוכר לכן אם יאמר המוכר שאינו מקפיד חוזר זכותו של המצרן וכתב המשפט שלום הערה ט' דזה רק כשגילה המוכר מתחילה שאינו מקפיד כמו שכ' לעיל בהערה 125.

¹⁶⁴ וסמ"ע כתב שהכוונה על שיטת הגאון בטור דמחלק דבכרם אם נותן כרם טוב כמו כרמו של לוקח דהדין עם המצרן.

¹⁶⁵ עי' אור שמח פי"ג משכנים שמסתפק איך הדין אם נתייקר המטלטלים כמה צריך המצרן לתת ללוקח.

¹⁶⁶ משמע א"כ שכל הדין של מטלטלין היא אך ורק מטלטלין שמצויין בשוק.

¹⁶⁷ נוסף בערה"ש "היום".

¹⁶⁸ כ' בפרישה דכל דין זה הוא כשלוקח ומצרן באים ביחד לקנות ממוכר אבל אם כבר קנה לוקח לא נאמר דין זה רק דינו כדלהלן סעיף לב ועיי"ש מ"ש בזה פרישה סעיף מא.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

אף ע"ג דלא אמוד נטרינן ליה¹⁶⁹, ודוקא שיעור דאזיל ואייתי מגו ביתיה¹⁷⁰, אבל טפי לא נטרינן ליה¹⁷¹:

(ג) אם הוא אמוד שיש לו – לשון הטור "אם הוא אמוד" ול"ג "שיש לו" (סמ"ע)¹⁷².

(כו) ק"ה היה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתים, ובן המצר רוצה לזורעה, הלוקח זוכה משום ישוב הארץ¹⁷³ (נב), ואין בה דין בן המצר. ק"ה ויש מי שאומר שאם המצרן רוצה לנטועה יכול לסלקו¹⁷⁴ (נג):

(ג) משום ישוב הארץ כו' - דכל שיש קבוע וקיום בהקרקע טפי, יש בו ישוב טפי. והבתים בר קיימא טפי מזרעים, ואילנות קבועים ונשרשים בהקרקע טפי מבתים¹⁷⁵. ודין זה נוהג אפי' בח"ל. דאף דלא מצינו דחששו לישבו דח"ל, האי משום ישוב דקאמר לאו דווקא, אלא ר"ל כיון שיש בו לזה לעשות דבר שצריך קיום ועומד טפי מהשני, לכן הוא קודם (סמ"ע)¹⁷⁶.

(ג) ויש מי שאומר כו' רוצה לנטועה יכול לסלקו - פי' לסלק הלוקח אפי' אם רוצה לבנות עליה בתים, לפי שחשובה הנטיעה טפי מבתים, משום דהאילנות מושרשים ועומדים בקרקע טפי מבתים. ואם הלוקח בא לנטועה, והמצרן בא לבנות עליה בתים, ואין בה דינא דבר מצרא (סמ"ע), וי"א שבניית בתים ונטיעות שווים בעדיפותם לענין מצרנות (ט"ז).

(כו) ק"ה היה מפסיק בינו ובין מצר חבירו רכב דקלים (נד), או בנין גבוה וחוק, או גומא וכיוצא בהם (נה), רואים אם יכול להכניס אפילו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי השדות, הרי זה בן מצר שלו ומסלק הלוקח, ואם לאו אינו מסלק הלוקח: רכב דקלים - כשהדקלים תכופים וסמוכים עד שזה שוכב על זה נקרא רכב דקלים (ג) (סמ"ע).

(ג) גומא – כלומר גמא שהוא לשון קנה, דבמקום ביצה ורטיבא גדלים הקנים, ושם אינן יכולין לזרוע ולצרפו לשדות שבצדם, אמנם אם היה ביניהם גומא ושחת, יכול למלאותן עפר ולצרפן יחד¹⁷⁷ (סמ"ע).

(כח) ק"מכר לו קרקע מעט¹⁷⁸ באמצע שדהו (נו), ואחר כך מכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע, רואים אם אותה המעט שמכר לו תחילה היא עידית או זבורית¹⁷⁹ לגבי זאת

---

¹⁶⁹ דין זה הוא אף כשבא לסלק את הלוקח (אף לפרישה שבהערה דלעיל 168) כ"ה מפורש בטור בשם הרמ"ה ובפרישה שם וטעם החילוק בין רישא לסיפא ביאר הב"ח דברי שא שכבר ידע שהמוכר רוצה למכור היה לו להביא מיד הכסף בב"ד ומדלא הביא אמרינן דודאי אין לו וכוונתו רק להשתמש ולדחות משא"כ בספיא אין שום סיבה שלא להמתין לו.
¹⁷⁰ ודוקא שיש לו בביתו אבל אם ירצה ע"י הלואה אין שומעין לו ומ"מ אם הב"ד מבינים שיכול להשיג בהלואה ממתנינים לו כמה שעות (ערה"ש אות יא).
¹⁷¹ כל סעיף זה אם אומר המוכר שאינו מקפיד בכך נשאר זכות המצרן (ערה"ש סעיף יא) ועי' לעיל הערה 163.

¹⁷² שיטת רש"י דאמיד להשיג ע"י הלואה מאחרים, שיטת הרמב"ם אמיד שיש לו משלו והוא שי' המחבר, שיטת רבינו ירוחם שאמיד שיש להסתפק אולי יש לו ג"כ סגי, ובערוה"ש סעיף יא פסק כרש"י דאף ע"י הלואה ממתנינים, ובפתחי חושן פרק יא הערה קסו כתב דאם יכול למשוך מהבנק אף ע"י אשראי מהני אף לשיטת הרמב"ם.
¹⁷³ וביאר בב"י דהטעם דסעיף זה משום דמאחר דדין מצרנות אינו אלא משום הישר והטוב לכן בטענה כל דהו דחינן ליה.

¹⁷⁴ דווקא אלנות פירות ולא אילני סרק (ערה"ש סעיף נה), ובמשפט שלום הביא משו"ת גור אריה יהודה חו"מ סי' סט דאם לוקח רוצה לבנות בנין של אבנים והמצרן רוצה לבנות בשל עץ לא שייך דינא דבר מצרא וכתב המשפט שלום דדבריו הם רק לשיטת הסמ"ע דהכל תלוי מיהו יותר קבוע ועומד יותר זמן אבל לט"ז אינו מוכרח.
¹⁷⁵ אולם המשפט מוכיח מכתובות דף ע"ט דבתים מתקיים יותר מנטיעות וע"כ דכאן הטעם משום חשיבות ונטיעות חשובין יותר.

¹⁷⁶ ע"י שו"ת ר"א ו' חיים סי' פ,א תשובה שניה מדף קכ"ה ואל"ך וסי' קכ"ה (קש"כ) (ש"ך).
¹⁷⁷ בערוה"ש (אות נו) אף אם הגומא גדולה משום דיכולים למלאותו. ויל"ע הא בנין המפסיק ג"כ אפשר לסותרו וכ' בפתחי חושן פרק יא אות כד דלא מצא בפוסקים עד כמה חשוב הפסק שנאמר שנוכל לבטל ההפסק.
¹⁷⁸ ע"י אגודת אזור דף צב ע"ג קש"כ (ש"ך).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

הקרקע שמכר לו באחרונה, זכה הלוקח ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן המצר הוא מפני אותו מעט שקנה באמצע. ואם אותו מעט שקנה באמצע כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו, הרי זה מערים ובן המצר מסלק¹⁸⁰ אותו מהשדה שקנה בסוף (נז). הגה: ק"כ וכן אם נתן לו מעט קרקע במתנה, רואין אם מכר לו אחר כך כל כך זיוקר עד שהצליע המתנה (נח), הרי הערים¹⁸⁰ ויוכל בן המצר לסלקו. ק"כ ואם יש חשק ערמה בדבר מחרימין על ככה, וכן בכל דבר שיש לחוש לערמה לדחות בן המצר מחרימין על כך¹⁸¹:

⁽¹¹⁾ מכר לו קרקע מעט באמצע כו' - אם אותו מעט קרקע שקנה תחלה אינו דומה להשדה שקנה לבסוף, אז יוכל הלוקח לומר מתחלה, לא רציתי לקנות אלא זה המעט משום שינוי שבו, מה שאינו בשדה הסמוכה לו. ואז הוא ג"כ יחשב מצרן. אבל אם אין באותו מעט שום שינוי, אזי נתכוון להערים בקנייתו הראשונה, שיהיה מצרן לשדה שקנה אח"כ ולא יועיל לו ערמתו (סמ"ע).

⁽¹²⁾ מסלק אותו מהשדה שקנה בסוף - אבל ממה שקנה מתחילה המקח קיים, הן כלפי המוכר דלא אמרנין דנקנס למוכר ששותף בקונניא והערמה יחד עם המצרן ואף אם מכרו ביוקר¹⁸² והן כלפי הלוקח דאינו יכול להכריח את המצרן שיקנה אותו המעט בע"כ, אמנם אם המצרן רוצה לסלק את הלוקח גם מאותו מעט, יכול לסלקו אף שעדיין אינו מצרן¹⁸³, ודין זה דבהערמה אינו מצרן ומסלקין אותו, נאמר אף באופן שהמצרן ידע מהמכירה הראשונה, ושתק, ולא התרה בתחילה ללוקח "אל תקנה המעט כי אסלקך אח"כ", ואפילו הכי לא איבד זכותו ויכול לסלקו מהנשאר (סמ"ע).

⁽¹³⁾ רואין אם מכר לו אח"כ ביוקר כו' - פי' דאם לא הבליעו, אף שהמתנה היא כמו זאת שמכר לו, הרי הוא מצרן. אבל אם הבליע, אז דוקא אם היא שוה ויכול המצרן לסלקו, אבל אם אינו שוה, אף שהבליע, לא יהא אלא מכר, ואינו יכול לסלקו (ש"ך).

(כט) ק"כ בא הלוקח ונמלך בבן המצר ואמר לו, הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו, אלך ואקח ממנו, וא"ל לך וקח. לא ביטל זכותו (נט), ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם כן קנו מידו (ס). ק"כ ויש מי שאומר שאם אמר בפני עדים הוו עלי עדים שנסתלקתי, אין צריך יותר, שרוצה לומר נסתלקתי כדין בקנין (סא). הגה: אם אמר הלוקח למכרן לקנות והוא אומר לא צעניא ליה (סב), ק"כ ואומרים דזכה הלוקח מיד דאינו נעשה שלוחו צעל כרחו:

⁽¹⁴⁾ לא ביטל - שיכול המצרן לומר לכך אמרתי לו לקנותו כדי שימכרו לו בדמים הראויים דאם קניתי אני מהמוכר היה מעלה עלי בדמים כיון שאני מצרן וחביב עלי¹⁸⁴ (סמ"ע).

⁽¹⁵⁾ קנו מידו - והקנין מהני, ואינו כקנין דברים, שהרי יש למצרן זכות בסמיכות השדה לשדהו ואותו הזכות מסלק בקנין¹⁸⁵ (סמ"ע).

⁽¹⁶⁾ כדין בקנין - שמשמעות הודאתו הוא שהיה ע"י קנין, ומהני כדין כל הודאת בעל דין בפני עדים באומר "אתם עדי" (עי' לעיל סי' פ"א סעיף ו') (סמ"ע).

¹⁷⁹ וה"ה לכל חילוק (ב"י).

¹⁸⁰ משפט שלום הביא מזכור לאברהם דאם המתנה הוא מועט ממש הוי הערמה אף בלא הבלעה דאין דרך לתת מתנה כזו.

¹⁸¹ בתשובת הגאונים בב"י כ' חרם סתם, ועי' משפט שלום שמאחר שכל דין מצרנות אינו אלא משום הישר והטוב אין להחרים במוכח המצרן רק שהב"ד מחרימים על כל מי שמערים.

¹⁸² דשמה לא כיוון המכור להערמה זו (ראש) ועוד דהא אין דינא דבר מצרא חל על המוכר (דרישה) ודלא כשיטת רב האי ורש"י המובא בטור דמבטלים ומחזירים אותו מעט קרקע למוכר, וכלול בזה דגם לא אמרינן שהלוקח או המוכר יוכלו לטעון דאם דנים המכירה כערמה ממילא בטל המקח לגמרי, משום דאין אנו דנין דין הערמה רק כלפי המצרנות (ערוה"ש סעיף טז).

¹⁸³ סמ"ע חידש דדין זה מודה הראש ושו"ע לרב האי ורש"י ובב"י כתב דלרא"ש והטור"ר א"א ללוקח לסלק בתחילה את המצרן מאותו המעט קרקע כיון דעדיין אינו מצד שדהו ובמשפט שלום הביא כן משיטהמ"ק בשם הרמ"ח.

¹⁸⁴ כלומר דמשטה הייתי בך (ב"י בשם רש"י), ולכן כתב המשפט שלום דיש כאן דין השטאה (המבואר בש"ך סי' פ"א סק"ו) דאינו צריך לטוענו אלא אנן טענינן ליה.
¹⁸⁵ ועי' לקמן סעיף לה שזה לא מהני נגד מצרן אחר, עי"ש.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(כב) לא בעינא ליה – דהיינו שהלוקח אמר אני אקנה לעצמי ואח"כ אתן לך, ואז אם המצרן אומר לא בעינא, אז אין מקום להתנצלות למה אמר ללוקח לקחת לעצמו, ולכן איבד המצרן זכותו (סמ"ע), וי"א דכל שמוסיף ואומר לו לא בעינא ליה, הוה ביטול שליחות, ואין נעשה שלוחו בע"כ. אמנם דינו של הרמ"א הוא דעת יחיד (ש"ך).

(ל) ק"ב במה דברים אמורים שצריך קנין, כשמחל לו קודם שקנה. אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח, כגון שבא המצרן וסייע אותו¹⁸⁶ (סג), או שכרו ממנו, או שראוהו בונה וסותר (סד) כל שהוא ומשתמש בו (סה) ולא מיחה בו ולא ערער, אף על פי שהוא בתוך זמן הראוי לסילוק, הרי זה מחל ושוב אינו יכול לסלקו:

(גכ) כגון שבא – וכ"ש אם מחל לו בפה בפירוש (סמ"ע).

(כד) וסותר – כלומר או סותר (ט"ז).

(כה) ומשתמש – כלומר או משתמש (סמ"ע).

(לא) ק"ב נמלך המוכר בבן המצר למכור לו באותם דמים (סו), ואמר ליה זיל זבין לעלמא דלא בעינא ליה, לא צריך למקנא מיניה¹⁸⁷ (סז):

(סכ) באותם דמים – אבל למכור לו בסתם ללא להזכיר את הסכום לא ביטל זכותו מטעם הנזכר (ס"ק (נט)) דרוצה דלא יעלה המוכר במחיר וימכר בדמים הראויים (סמ"ע).

(טו) לא צריך למקנא מיניה – אמנם אם המוכר רוצה למכור למצרן ולסלק את הלוקח, אף אחרי שכבר מכרו ללוקח לא איבד המצרן זכותו, כיון שזו רק לטובתו של מוכר והוא מוחל הטובה, ואפילו אמר המוכר להלוקח שהמצרן אמר לא בעינא, בכל זאת לא אבד המצרן זכותו אם המוכר מרוצה (בפ"ת¹⁸⁸).

(לב) ק"ב אם שהה המצרן שיעור שילך ויביא מעות ויתבענו בדין¹⁸⁹ ולא תבעו איבד זכותו (סח). הגה: ק"ב היה לנוס לא אבד זכותו (סט). ק"ב וכן אם שחק מכח טעות, כגון שהיה סבור שדמי המכירה יגיעו לו, ואחר כך כשנודע לו שגיעו למכרן שלו (ע), צא לסלק הלוקח הדין עמו. ודוקא משעה שנתגלה המכר לבני העיר והחזיק הלוקח בקרקע (עא) (עב), אבל אם לקחה בצנעא לא איבד זכותו עד שיתפרסם המכר וישהה אחר כך מלתובעו בדין¹⁹⁰:

(סח) אם שהה – מאחר שידע, אמרינן שמחל¹⁹¹ (סמ"ע), ואם נודע לו בחול המועד והביא מעות מיד אחר המועד, אינו מפסיד שאע"פ שדנים בחוה"מ מ"מ אין ב"ד קבוע בו כשאר הימים¹⁹² (ש"ך).

(טט) היה אונס – היינו שהיה אונס אחר המכירה, אבל אם היה אונס בשעת המכירה אין דין דבר מצרא כדלקמן סעיף לד (נתיב"מ חידושים).

(צ) שיגיעו למצרן שלו – כלומר המצרן סבר שהשדה שלו [דהיינו שיש דין ודברים על השדה אם זה של המוכר או של המצרן] והסכים שהקונה יקבלו, והמצרן יקבל הדמים. והתברר שהיא של המוכר, ועכשיו שאין לו זכות בכסף, הוא רוצה לקנות את החצר לעצמו (סמ"ע), אמנם אם נתברר בעדים שטען בשקר, לא הוה אונס, ואיבד זכותו (נתיב"מ חידושים).

(אצ) שנתגלה המכר לבני העיר והחזיק – וצריך שיתגלה הדבר לבני העיר וגם יחזיק בה, דאל"כ הוה כמכר בצנעא שלא איבד המצרן זכותו (רע"א), אפילו אם לא נעשה כרוז כל שנמכר בקנין ועדים, יש לו קול, אם לא שנתכוונו להעלים הדבר (ט"ז).

¹⁸⁶ עי' לקמן סעיף לב סק"ק? שנתגלה המכר.

¹⁸⁷ והטעם דשונה הדין בנמך במוכר מנמלק בלוקח כ' הב"י דדומה לדין בסעיף כג וכ"ה דאין על המוכר להמתין אף שעה אחת על המצרן.

¹⁸⁸ עי' משפט שלום ערך ש"י ואולם המפלט שחלקו בזה כל א' מטעמו דידיה יעווי"ש.

¹⁸⁹ מלשון המחבר משמע דכל שאין תובעו בב"ד הוי מחילה, ועי' מפש"ש דמסברא אם תבעו ורצה ליתן מעותיו בינו לבין עצמו ולא בב"ד, גכ סגי וכן בפ"י שם בשו"ת הרשב"א ועכ"ז סיים המשפט שלום בצ"ע.

¹⁹⁰ צ"ע גדול כמה זמן יש לו להגיע, וכן בסעיף כ"ה וסעיף ל"ד. כשיש ויכוח בין לוקח למצרן אם המצרן ידע או לא על הלוקח להוכיח (ערוה"ש סעיף כא).

¹⁹¹ ולזה לא צריך קנין (כדלעיל סעיף ל).

¹⁹² עיין בתשובת ר"מ אלשיך סי' פ"ד ובתשוב' ר"מ אלשיך סי' קי"ח ובתשו' ה' לב ס"ג סס"ג: (ש"ך).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(עב) שם - אם מכר מוכר לקונה באופן שלא חל וחשבו שהקנין חל, והמצרן לא מיחה, ואחרי זמן רב נודע להם זאת שלא חל ועשו קנין מחדש, אין למצרן זכות לסלקו, שהרי כבר מחל זכותו, וכעת המוכר לא בא למכור מחדש, רק בא להחזיק את המכר הישן שהיה בטעות, דניחא ליה דליקו בהימנותיה (רע"א).

(לג) ק"ב אם יש עדים שזה איימו לבן המצר (עג) בדבר שיש בידו להזיקו שלא יערער על המקח, כשיעבור האונס יכול לסלקו¹⁹³:

(ג) שזה איים לבן המצר - ע"י לעיל סי"א ברמ"א (סמ"ע).

(לד) ק"ב היה בן המצר במדינה אחרת¹⁹⁴ (עד), או חולה, או קטן¹⁹⁵, ואחר זמן הבריא החולה, או הגדיל הקטן, ובא החולך, אינו יכול לסלקו, שאם אתה אומר בן אין אדם יכול למכור קרקעיתו, שיאמר הקונה לאחר כמה שנים תצא מידי. הגה: ק"ב ויט אומרים למכל מקום לכתחילה ילך המוכר לפני בית דין שיודיעו ללוהי או קרובי המלכך אם רוצה לקנות¹⁹⁶ (עה):

(עד) במדינה אחרת - אם המוכר וקונה במדינה אחרת, והמצרן ליד בית הנמכר, נחלקו האחרונים אם יש בזה דינא דבר מצרא ולכן לא מפקינן מניה דהקונה¹⁹⁷ (רע"א).

(עה) לאוהבי - ושהם יקנו עבורו (סמ"ע), ודוקא שמסכימים לקנות בכל מקרה גם אם לא יתוצה המצרן דאל"כ אין המוכר צריך להמתין מספק (נתיח"מ חידושים¹⁹⁸), וי"א שפירוש דברי המחבר שהאוהבים ידעו אם המצרן רוצה לקנות או לא, והם יודיעוהו למוכר על זה (ש"ך).

(לה) ק"ב היו המצרנים רבים ומכר אחד מהם זכותו ללוקח אפילו בקנין, יכולים האחרים לסלקו (עו):

(ע) יכולים האחרים לסלקו - ולא אמרינן שהלוקח יזכה בזכותו של המצרן משום שהרי הלוקח אינו מצרן וצריך לעשות הישר והטוב עם המצרנים האחרים¹⁹⁹ (סמ"ע).

(לו) ק"ב מכר כל נכסיו (עו) לאחד אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה²⁰⁰ שהרי היא ואחרת קנה כאחד, ק"ב ואפילו אם המצרן גם בן רוצה לקנות (עה) כל נכסיו בכל מקום שהן אינו יכול לסלקו (עט):

(עז) כל נכסיו - ע"י לעיל סי"ג ס"ק (כו), ונראה דאם אין לו אלא ב' שדות ומכרן לא' יש בו דין מצרנות, וצ"ע (סמ"ע), וי"א שאף אם אין לו אלא ב' שדות, וכן אם יש לו הרבה ומכר

¹⁹³ הובא כעין זה לעיל ברמ"א סעיף יא (סמ"ע).

¹⁹⁴ משפט שלום הביא די"א דאף אם האחרת אינה רחוקה.

ובעיר אחת אפילו גדולה מאד כמה פרסאות כתב שו"ת דברי חיים ח"ב סי' יז דינא להמתין למצרן. וכתב בפתחי חושן פי"א סקק"ו דיתכן דבזמנינו דשייך להודיע דרך טלפון וכדומה צריך לעשות כן ובאופן שהמצרן יעביר הכסף מיד אבל אם מבקש המצרן להמתין עליו א"צ להמתין.

¹⁹⁵ ע"י לקמן סעיף מח שיש זכות ביד בית דין לסלק את הלוקח כאשר המצרן קטן, וע"י לח"מ שמיש דכאן אייר שהב"ד ראו שאין טובת הקטן במצרנות ולכן הדין כאן דאף אם יגדיל לא יהיה לו זכות מצרנות משא"כ בסעיף מח מיירי רואים ב"ד שיש טובת היתומים במצרנות.

¹⁹⁶ אבל אם מכר אין להם שום זכות לסלקו, והוא פירוש הלשון כאן ברמ"א "לכתחילה" וכן ממשעות הלשון בערוה"ש (ואפשר דבזה יתיישב קושיית הגר"א מסעיף כד דשם איירי שכב רקנה לוקח @נצרך@).

¹⁹⁷ הגרמ"א הביא עוד בשם רע"א: , וה"ה אם השותף ליד בית הנמכר והשותף השני מוכר חלק לקונה במדינה אחרת, אין לו זכות לסלקו.

¹⁹⁸ ונתבאר בביאורים לעיל סק"ד.

¹⁹⁹ וטעם הדבר דלא אמרינן כן הביא הב"י מהרא"ש ב' טעמים: א', דהרי אף אם המצרן היה מוכר קרקעו של עצמו מסלקו הלוקח השני כ"ש כאן שאין לו אלא זכות לקנותה. ב', דקנין שעושה הלוקח עם המצרן הוא רק קנין סילוק ומחילה שמוחל ללוקח זכות שתקנו לו חכמים משום עשית הישר והטוב ולא מהני רק קנין לגבי מצרנים אחרים.

²⁰⁰ אבל אם המצרן הוה מצרן לכל שדותיו, יכול לסלקו (קצות סק"ב) וע"י הערה 203 ודברי הקצות אתי שפיר עם שיטת רש"י ולא שיטת הרא"ש והמחבר.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ב' שדות אין דינא דבר מצרא, דאפשר שלא ירצה המצרן לקנות גם אותו השני ובתוך כך ימלך זה הלוקח ולא ירצה ליקח שתי השדות ביחד ויהיה פסידא למוכר²⁰¹ (ט"ז).

(טח) ואפילו אם המצרן ג"כ רוצה – לפי שאינו מצוי שיקנה אדם כל נכסיו יחד לפיכך כשיזדמן א' שאכן כן רוצה, אין דינא דבר מצרא שמא בתוך כך ימלך ויחזור הלוקח ולא תקנו הטוב והישר למצרן להפסיד למוכר (סמ"ע).

(טט) אינו יכול לסלקו – אם באים כל המצרנים לקנות יש דינא דב"ר, וכן אם המוכר מתרצה למכור למצרן אע"פ שלא יבואו כל המצרנים כי אם מצרן א' נמי מסלקינן ליה²⁰² (סמ"ע²⁰³).

(לז) ק"ע"ח מכרה למי שקנאה הוא ממנו²⁰⁴ (פ) אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר מכרה לו. ק"ע"ט והוא הדין אם מכרה לבן אותו שקנאה הוא ממנו (פא) שאין המצרן יכול לסלקו. ק"ע"י מי שחולק במכר לבן. הגה: ק"פ"מיהו לכתחילה אם צל המלכין ובעלים הראשונים ליקח, המלכין קודם. ואם צל אדם אחר ליקח אפילו לכתחילה, אין הבעלים ראשונים יכולים לעכב. מכר ראוזן לשמעון ושמעון ללוי ולוי חזר ומכר לראוזן המלכין יכול לסלקו (פז):

(פ) למי שקנאה הוא ממנו - פירוש, ראובן שקנה שדה זו משמעון, ואחר זמן חזר ומכרה לשמעון, דכיון דהיתה שלו מתחילה לא רצו חז"ל לאפקועי מידו, דגם מה שישאר ביד הבעלים הראשונים אית ביה קצת עשיית הישר והטוב. ואפילו בבן בעלים הראשונים אם כבר קדם וקנאו. ודוקא כשקדמוהו וקנאוהו, אבל אם באים יחד לקנותו, המצרן קודם. ואפילו לאיש אחר אינו יכול לעכב (סמ"ע).

(פא) וה"ה אם מכרה לבן – צ"ע אם אדם מכר שדהו לבנו, אם מצרן יכול לסלקו, שזה יותר ישר וטוב שאדם יחזיק באחוזת אבותיו, והדעת נוטה שהבן זוכה (ש"ך²⁰⁵), וי"א שזה ודאי שהמצרן לא יכול לסלקו (רע"א ופ"ת), וה"ה בת אם אין בן שרוצה לקנותו²⁰⁶, וה"ה לבן בנו, ומאחר שזה ספק, יד לוקח על העליונה (פ"ת).

(פב) המצרן יכול לסלקו – דלא נקרא בעלים הראשונים אלא כשמכרה המוכר לאותו שהוא קנה ממנו, דאם לא כן אין לדבר סוף (ש"ך).

(לח) ק"פ"הקונה מהגוי אין המצרן יכול לסלקו²⁰⁷ (פג) הגה: ק"פ"הקונה צל גוי, יס אומרים דאין המלכין שצדל השני יכול לסלוקיה (פד). ק"פ"ו יס אומרים דאין לסמוך על זה אלא אם כן יס צד אחר צדצ"ר²⁰⁸ שאין לסלקו::

²⁰¹ הגרמא"ש הוסיף - אמנם כ"ז רק אם כבר קנה הלוקח וכו' הב"מ לסלקו, אבל אם באו שניהם לקנות לכתחילה ב"מ קודם. ול"נ הפוך, שאם קנה, ובא מצרן לגבות, איזה פחד יש, הרי הוא כשלוחו של המצרן, ואם הוא רוצה לקנות א', האם יש זכות ביד הקונה לבטל המכירה על השני, ואם כן היה צריך שיהיה לזה מקור, ועוד, הרי אם המצרן רוצה שניהם שיקנה.

²⁰² עי' בפ"ת סק"א שנראה מדבריו שדין זה מוסכם לכו"ע, שבכל מקום שמבטלים דינא דבר מצרא לטובת המוכר, בידו של המוכר להחזיר למקומו, אמנם מדברי הג"א נראה שהוא ג"כ רק לדעת רש"י ולא לדעת הטור והרא"ש וכמו"ש לעיל בהערה 203 וע"ע משפט שלום סעיף לא ד"ה ובמ"ש דכתב ג"כ דלא כפ"ת הנ"ל.

²⁰³ עי' ערך ש"י שדברי הסמ"ע צ"ע דדברי הג"א הוא רק בדעת רש"י ולא לדעת המחבר שהיא כדעת הרא"ש, וכדמוכח בדברי הג"א שציין הסמ"ע, ועיקר ההלכה כדעת המחבר, וכ"כ הערוה"ש סעיף כב דדברי הסמ"ע לא להילכתא, אמנם עי' נתיב"מ בחידושים שמעתיק את הסמ"ע להלכתא.

²⁰⁴ עי' שו"ת מהר"א י' ששון סי' קכ"ו (קש"כ) (ש"ך)

²⁰⁵ עי' בה"ט שהקשה על הסתפקותו של הש"ך מה שונה בנו של המוכר לשל הבעלים הראשונים דכ' המחבר דליכא מצרנות ומכח קושיא זו כותב הפ"ת שאפשר להגיה בש"ך בן בנו במקום בנו. ובמשפט שלום תירץ שכל הספק של הש"ך רק האם גם לכתחילה ולא על בדיעבד דבזה איירי המחבר.

²⁰⁶ ובערוה"ש סעיף כג כתב בתו וחתנו.

²⁰⁷ היכא דלא שייך הטעם דאריה אברחית נחלקו הראושים בזה ולקמן בסעיף נז הכריע הרמ"א דאיכא דינא דמצרנות עיי"ש בהערה. ובאופן שהוא איזור שרק ישראלים קונים עי' פעמוני זהב דנחלקו הפוסקים בזה

²⁰⁸ משפט שלום הביא בשם גינת ורדים דאפשר לצרף בזה גם שיטת ר"ת דאין כלל דין מצרנות בבתיים ולכן אם יהיה בנידון במכירת בית נסמוך דאין בכה"ג דין מצרנות.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(ג) יכול לסלקו – דאמר לו אריה אברחית לך ממצרך, אמנם הלוקח כותל והיא רעועה, יש בו משום דינא דבר מצרא, ולא יכול לומר אריה אברחי כו' דאם לא קניתי היה הכותל נופל על ביתך והיה מזיקך (סמ"ע), וזה אפילו אם משכירו בחזרה לאותו גוי, דמ"מ יכול לומר הברחתי את האריה מגוף הקרקע. והקונה מצדוקי או קראי, דינו כגוי, ואין מצרן יכול לסלקו²⁰⁹ (ש"ך), וי"א שאם המצרן כאן ורוצה לקנות, אפשר דאז המצרן קודם (רע"א).

^(ד) שבצד השני – דהיינו שהקונה עומד בין המצרן לגוי, ואין דין בר מצרא משום שהלוקח יטעון אני מגן לך מהגוי²¹⁰ (סמ"ע)²¹¹.

(לט) ק"ה מכרה לגוי, גוי לאו בר דינא (פה) דבר מצרא הוא²¹².

^(פה) גוי לאו בר דינא כו' - ר"ל דהישראל המוכר לו, לא תיקנו בו דינא דבר מצרא, כמו שנתבאר לעיל [סק"ז וסקל"ח] דלא תיקנוהו על המוכר, ובלוקח זה שהוא גוי ג"כ לא שייך דינא דבר מצרא, לפיכך אין למצרן עליו אלא להחרים למוכר עד שיקבל עליו כו' (סמ"ע).

(מ) ק"ה המוכר לגוי או ק"ה שוכר לו (פו), משמתינן אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהגוי, עד שינהוג הגוי עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל. ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל משלם המוכר (פו). ק"ה ודוקא ששמתוהו תחילה (פח), אבל אם לא שמתוהו ואיכע צו אונס מן הגוי, יס' אומרים דפטור לשלם²¹³ וכנ"ל עיקר. ק"ה ואם בא לו היוזק מכח שכונת הגוי בחיי המוכר ומת, חייב הבן לשלם ממה שירש מאביו. אבל אם לא בא לו ההיוזק אלא לאחר מיתת המוכר, יש מי שאומר שלא קנסו בנו אחריו (פט):

^(ג) המוכר לגוי – אם מכר ביתו לגוי במבוי [במקום שהמוכר קיבל עליו אחריות אונסים – נתה"מ ביאורים וב"י] ובאים בני המבוי וטוענים עליו שהגוי הזיקן ואין להם עדות, מאחר שסתם גוי אנס הוא יש טעם לטענותיהם, וכיון דבני המבוי כולם תובעים אותו, אומרים שבאים באמת ולא לגזולו, והם נשבעים מה שגזל הגוי והמוכר צריך לשלם (סמ"ע).
^(ד) ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל - פירוש, אעפ"י שבדיני גוים לא הוה שלא כדין (סמ"ע).

^(ה) ודוקא ששמתוהו תחלה כו' - לא בשמתוהו תליא מילתא כי אם בקיבלו עליו תחילה לסלק היזיקו מהגוי, ומפני שמסתמא מכח השמתא מקבל עליו לשלם היזקותיו משו"ה סתם מור"ם וכתב דשמתוהו תחילה (סמ"ע).

^(ט) שלא קנסו בנו אחריו - ואף שקיבל עליו בחייו לשלם היזקותיו שיבואו לו מכח הגוי, מ"מ כיון דקבלה זו קנס היא לא קנסוהו לבנו אחריו בחוב כזה שנעשה אחר מיתת אביו, כי הממוץ נקרא על שמו מיד אחר מיתת אביו (סמ"ע), ומשמע דאפילו לקוחות טורף משעת הקבלה, וכ"ש מיתמי, וכיון שנשתעבדו מהיום, ודאי אף אם הוזק אחר מות המוכר יפרע נזקו מן הנכסים, ומה שהמוכר משלם ולא בנו הוא ללא קיבל עליו, רואים דלענין תשלומין א"צ קבלה²¹⁴ (ט"ז).

²⁰⁹ הראנ"ח שהביא הש"ך כ' שתי סברות בדין הגוי, הא' שהוא אלים ורגיל לצער לישראל, וב' שלא ציית לדיני ישראל בהרחקת נזיקין וכדו', וכ' דבקראי שייכת הסברא השניה ולא הראשונה, ומספק א"א להוציא מיד הקונה. והוסיף אח"כ שיש בו גם סברא נוספת שעלול למכור לגוי, ולכן הוה כגוי. ובמשפט שלום הביא שהכל תלוי לפי הזמן דאם הקראים מוכנעים לנו וצייתי לדין ישראל ל"ש דין זה. עוד כתב דישראל רשע דלא ציית דינא דינו כגוי לענין זה.

²¹⁰ במקור הדין בתרוה"ד כ' ב' טעמים. א' דיש חשש שאם לא ימהרו לקנותו מיד יבוא המצרן הגוי ויאנס את המוכר שימכור לו. ב' דשדה שבמצרה נמצא גוי אין הרבה קופצים על שדה זו ולא שכחא קונים והוה כדין סעיף לו דבכה"ג ליכא מצרנות.

²¹¹ לא הבאתי את דברי הש"ך.

²¹² וביאר בתוס' הרא"ש ב"מ שם דהמצרן א"י לומר דגם אני יכול לקנותו מהגוי להבריא את הארי. משום דהלוקח יכול לומר דאלמלא מיהרתי לקנותו שמא היה מוכרו לגוי אחר. ומיהו יש לתמוה דעכ"פ יתן עכשיו למצרן זכות מצרנותו דוכי בשביל שעשה עימו טובה אחת אינו מחויב לעשות טובה אחרת אכתי איכא טעמא דישיר והטוב ואתה יכול למצוא לעצמך הרבה קרקעות לקנות במקום אחר ונשאר בצ"ע. ובשיטמ"ק מיישב דכיון דבשעה שקנה לא חל עליו חיוב ודין מצרנות כיון שעשה מצוה יותר גדולה להבריא ארי ממצר השיראל תו לא מחייב.

²¹³ ומ"מ חייב לשלם מדין לצאת ידי שמים כדין כל גרמא דנזיקין (ערוה"ש סעיף מג).

²¹⁴ ועי' ערוה"ש סעיף מג דפשיטא ליה דאין לגבות מלקוחות.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(מא) ²¹⁵במה דברים אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן הגוי (צ), אבל אינו חייב ²¹⁵למוכרה לישראל בפחות ²¹⁶(צא), ואי חזינן שהגוי מכויין לקנות במצר ישראל כדי להשחית נחלתו (צב) הכל לפי ראות הדיין ²¹⁷:

(ג) בדמים שנותן הגוי – כלומר דווקא בדמי שוייו או יותר מעט אבל אם הגוי מסכים להרבה יותר אינו רשאי למכרו לגוי שזה דומה לסיפא, אלא שימכרו ליהודי בשוייו (סמ"ע). אפילו באופן שהמוכר יקבל עליו כל אונס שיבא (פ"ת).

(גז) לישראל בפחות – אפילו אם מכרו להרויח ולא לצורך פרנסתו מותר לכתחילה למכרו לגוי ולא צריך לקבל כל אונס (פ"ת).

(גח) כדי להשחית – כגון שיש לגוי לקנות בשכונת הגוים ובא לקנות בשכונת ישראל במקום שאין גרים גוים כלל (סמ"ע), ומתוך כך מעלה המחיר ²¹⁸(ש"ך).

(מב) ²¹⁹המוכר שדה רע (צג) כדי לקנות בדמים שדה יפה, או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום קרוב, אין בהם דין בן המצר (צד) שמא בנתים שיודע למצרין יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות:

(גכ) שדה רע – פירושו של רע ויפה דהיינו שניכר לכל שהוא רע או יפה אבל רע לזה ויפה לזה או איפכא לא (סמ"ע), וה"ה אם א' עקר דירתו לעיר אחרת ומכר ביתו למי שגר באותו עיר שהיה דר בו אין בו דין של בר מצרא שזה נחשב כמכר מחמת רעתו (ש"ך), וי"ח דהעיקר תלוי אם מוכר רעה כדי לקנות יפה וכאן אף שמוכר מפני רעתה אבל אינו כדי לקנות יפה. אמנם אם הוא באופן שבהול לקנות במקום החדש ואם יתאחר מתיירא שיפסיד אז יש בו דינא דבר מצרא, וכן אם אין קניית השדה היפה או המקום קרוב תלוי במכירת הרעה והרחוק איכא דינא דבר מצרא (רע"א ופ"ת).

(גד) אין בהן דין בן המצר – מפני שלכל אלו צריך מעות במהירות, ואין שהות להודיעו להמצרין, ומש"ה אף שכבר לזה אחד לצורך דברים אלו, כשבא לפרוע לו דינו כאילו בא לפרוע חובות הללו עתה, ואין צריך לשהות להודיע להמצרין (סמ"ע), וקשה שהרי דין זה רק שייך לקבורה ומזונות, ולכן נראה שמקומו של סמ"ע זו בסעיף מ"ג (ט"ז).

(מג) ²²⁰מכר כדי ליתן מנת המלך, או שמכר לקבורה, או למזון האשה והבנות ²¹⁹(צה), ²²⁰ויש אומרים דטו"ל הדין למזונות עלמנו (לו), אין בו דין בן המצר. ²²¹ואפילו שלוחה לצרכי קבורה, או למזון האשה והבנות, או שלוחה מחבירו לפרוע המס (צז), כשמוכר לפרוע למלוה אין בו משום דין המצר ²²⁰. ²²¹ואפילו לכתחילה כשצאו לקנות כל הקודם זכה, ²²²ויש אומרים דהמלך קודם ²²¹:

(גה) למזון האשה והבנות – ה"ה לנדונית בתו שהיה נחוץ להשיאה להמשודך, וצ"ע ²²²(בפ"ת).

²¹⁵ ומותר למוכרו לגוי וא"צ לקבל עליו האונס שיבואו על ידי הגוי, ב"י על פי הראשונים, וכ"ה בערוה"ש סעיף מה אולם במשפט שלום הביא שיש פלוגתא בזה. וכל הדין דסעיף זה נאמר אף בשני שותפין ישראלים ואחד מוכר חלקו לגוי דאם אין השותף רוצה לקנות במחיר שווים מותר למוכרו לגוי בלא שיקבל על עצמו האונסים שיבואו מהגוי (באר היטב ומשפט שלום). ²¹⁶ דכל שיש הפסד למוכר א"צ להפסיד ומהרשד"ם משמע דכל שיש איזה צד הפסד ע"י המכירה לישראל דינא כלמכור בפחות (פתחי חושן פרק יא הערה י) ²¹⁷ אפילו אם הוא עני ומוכר למוכרו לפרנסתו כמו"ש הטור בשיטת הגאונים אמנם במכויין כדי להשחית מודה הרא"ש לגאונים.

²¹⁸ ועי' פתחי חושן פ"א הערה יא דמשמע דסמ"ע חולק על הש"ך דלסמ"ע יש ב' דינים, א' אם כוונת הגוי להשחית אז אף באינו מעלה המחיר. ב' במעלה המחיר אף באופן שאינו מתכוין להשחית משא"כ הש"ך עיקר תלוי במעלה המחיר. ²¹⁹ ואם מוכר לצורך רפואה כתב בכנה"ג דפליגי בזה הראנ"ח והרדב"ז וסיים דאפשר דלא פליגי ותלוי אם נחוץ לו מיד.

²²⁰ עי' לעיל ס"ק (צד).

²²¹ האי פלוגתא שייך גם על סעיף מב – אולם המשפט.

²²² עי' משפט שלום שמביא את דברי הפ"ת ללא צ"ע. וכתב משו"ת הב"ח דהו"ה במוכר לפרוע בעל חוב קשה שרצה לחובשו בבית האסורים.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

⁽¹³⁾ למזונות עצמו – ולא אומרים שהיה יכול לחזור על הפתחים (סמ"ע), דווקא למכור ולקנות בדמים אלו לאכול ואל"כ יצטרך לחזור על הפתחים אבל למכור לצורך משא ומתן כדי להרויח פרנסתו איכא דין מצרנות²²³ (בפ"ת).

⁽¹³⁾ שלוח מחבירו לפרוע המס – אפילו אם חבירו נתעורר מעצמו להלוות לו כדי לפרוע המס משום דאדם נתפס על חבירו במס [שאם א' לא יפרע יגבו מהשכנים] משא"כ בשאר חובות²²⁴ (סמ"ע).

(מר) קצ"טען²²⁵ הלוקח ואמר מפני המס²²⁶ וכיוצא בו מכר לי המוכר, ובעל המצר אומר שקר אתה טוען כדי לבטל זכותי, על בעל המצר להביא ראיה, ואם לא הביא ראיה ישבע הלוקח היסת:

(מה) קצ"ח אפילו היה בדבר ספק²²⁷ (צח), אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המצר, לפיכך אם טען הלוקח (צט) ואמר גזלן אתה לשרדה זו²²⁸, אריס אתה לשרדה זו, או שובר, או ממושכן²²⁹, צריך בעל המצר להביא ראיה (ק) שהוא בעל המצר ושקר קע זו בחזקתו²³⁰, ובן כל היוצא בזה²³¹. הגה: קט"ו וכן במקום שהפוסקים חולקין²³² אין מוליחין מיד הלוקח הוחיל ומוחזק²³³, מיהו לכתחילה יש למכור למלך (קא):

⁽¹³⁾ אפילו היה בדבר ספק - ואפי' טוען הלוקח שמא מכר לי המוכר מפני המס (כדלעיל סמ"ד), המצרן צריך להביא ראיה (סמ"ע).

⁽¹³⁾ ומ"ש לפיכך אם טען הלוקח כו' - כיון דנחשב הלוקח מוחזק ואין מוציאין מיד הלוקח בלי ראיה, משום הכי נמי אפילו טוען הלוקח גזלן אתה כו', ג"כ אין כח ביד המצרן להוציאו מיד הלוקח בלי ראיה ובירור שהשדה היא שלו (סמ"ע), וי"ח שהדבר ספק הוא שטוען הלוקח שמא גזלן אתה או אריס אתה או ממושכן שדה זו בידך, צריך המצרן להביא ראיה (ש"ך).

---

²²³ ואם כי כל אדם נחוץ למשא ומתן מ"מ אין הנחיצות גדולה כ"כ שלא יהיה פנאי להודיע למצרן (ערוה"ש סעיף כה).

²²⁴ אף לצורך קבורה או למזון האשה והבנות ומזונותיו דרך אם הלוח פנה למלוה ליכא דינא דמצרנות (יל"ע שלשון הסמ"ע היא שהלוה לו חבירו מעצמו וכבר פרע המס עבורו, אבל בערוה"ש סעיף כה העתיקו' כמו שהבאנו בפנים שהלוהו המלוה ללוה מעצמו והלוה הוא שפרעו בלא שיבקשה הלוה).

²²⁵ עי' מהרשד"ם חו"מ רכח (קש"כ)

²²⁶ עי' לקמן ס"ק (צח) שאפילו בטענת ספק, והש"ך (ס"ק (צט)) חולק, שבטענת ספק אין צורך שבועה, ובערוה"ש סעיף כו הכריע לדינא כש"ך.

²²⁷ לפירוש הסמ"ע כוונת המחבר על הדין דסעיף מד דטעון שמא מפני המס' נמכר ולש"ך כוונת המחבר על ההמשך סעיף זה דטוען שמא אינך מצרן.

²²⁸ ואינך מצרן.

²²⁹ עי' ש"ך סקנ"ט שפירש הכוונה כאן אינו כפשוטו ובסמ"ע סקק"ג וט"ז על סוף נח פירוש דברי המחבר כפשוטו.

²³⁰ וכתב בנתיבת בחידושים דסגי שיביא ראיה שדר בו ג' שנים.

השער משפט מקשה איך יהיה נאמן לטעון בספק שמא לאו בעלים אתה והבא ראיה שהיא בחזקתך, והרי בסי' קמ"ו מבואר שכל מי שמוחזק בקרקע אפי' יום א' ואחריו נכנס בה אחר, הרי היא בחזקת ראשון וא"א להוציא ממנו אלא בחזקת ג"ש וטענה. וכתב השער המשפט דאפשר לומר שכל הדין דס' המו הוא בנוגע לשרדה ההוא, שלא מוציאין אותו מחזקתו, אבל כאן שזה לא נוגע לחזקה ההוא, אלא קרקע הזה שבו הלוקח הרי הוא המוחזק.

²³¹ ולכוארה צריך להביא ראיה תוך הזמן שמוזכר בסעיף לב.

²³² ובמקום דאיכא ספק ספיקא הביא משפט שלום ממהר"ט דמוציאין מהלוקח. ובאות כג כתב המשפט שלום דמכמה אחרונים מוכח דפליגי על המר"ט ואין מוציאין. ודין זה דהמחבר דבספק נקרא הלוקח מוחזק נגד המצרן הוא הדין לענין שותף דסעיף ה' דמספק אינו מוציא מהלוקח.

²³³ עי' פ"ת סקכ"א שהוא הדין אפילו אם קנה בכסף במקום שכותבים שטר ולא כתב השטר נחשב כבדיעבד וכמוחזק כיון שקנה מן התורה וחייב במי שפרע. ובחשן ואפוד חולק בזה. ובמקום שיש ספק בקנין הלוקח כ' בפעמוני זהב דאין הלוקח מוחזק ונותנים למצרן.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(פ') צריך בעל המצר להביא ראיה – וכאן אין שבועת היסת כיון שהלוקח זוכה אפילו בטענת ספק²³⁴ (סמ"ע), משמע שאפילו בטענת ודאי אין היסת, וי"א שבטענת ודאי יש היסת, ואפשר שכוונת הסמ"ע שבמקום שהספק בעצם המצרנות (כאן) אז אין שבועת היסת, אבל במקום שהוא מסכים למצרנות, ויש טענת ספק על המס, אז אין שבועת היסת בספק, ובודאי יש (ש"ך).

(קפ') למכור למצרן – אם יש ב' מצרנים שא' מהם מצרן ודאי וא' מצרן ספק, ימכור לוודאי מצרן, דאין ספק מוציא מידי ודאי²³⁵ (פ"ת).

(מו) ר"סלקיה מצרן ללוקח ואחר כך נודע ששדה זו לא היתה של מצרן, יד הלוקח על העליונה, רצה מחזיק במעותיו רצה מחזיר למצרן מעותיו וחוזר למקנתו וחייב לשלם לו כל הפירות שאכל. ואם הנגזל שבא הקרקע עתה לידו רוצה לסלק הלוקח משום דינא דבר מצרא, חזינן אי ידע דזבניה והיה יכול לסלקיה^(קב) בעידנא דסלקיה גזלנא ולא סלקיה, תו לא יכול לסלוקיה. ואי לא ידע ביה מקמי הכי, אע"ג דאתי עליה לבתר דסלקיה גזלנא ללוקח, לא בטלה מצרנותיה בהכי²³⁶.

(קג) והיה יכול לסלקו – היינו שהיה לו לבוא לב"ד ולומר להן, שדה זו שלי היא, אלא שזה גזלה ממני, ואני אסלק הלוקח ואתן לו מעותיו מהיום [הגזלן תקיף ממני לעת עתה, והיום או למחר תחזור לי קרקעי ואהיה מצרן בקרקע זו – לשון הפרישה] (סמ"ע).

(מו) ר"המוכר לאשה²³⁷ (קג) או ליתומים קטנים(קד), ר"אכל יתומים גדולים או קטנים שאינם יתומים (קה) אית זהו משום דבר מכלא, אין בו משום דינא דבר מצרא(קו)²³⁸. ר"מכר לטומטום ואנדרוניגוס אין המצרן יכול לסלקו לפי שהם ספק אשה. הגה: ר"דוקא אשה שיש לה נכסים ידועים(קז) או אלמנה שאין לחוש שמערכת וקונה לבעלה ואומרת לעלמה. ר"קנתה היא ובעלה ביחד(קח) אין יכולין לסלק אפילו הבעל. ר"הקונה מן האשה (קט) יש אומרים דלית צו משום דינא דבר מכלא. ר"דוקא מכלא אינו יכול לסלק אשה (קי) וקח) אכל שותף יכול לסלקה דשותף עדיף ממכלא²³⁹ (קי"א)(קי"ב):

(קפ) לאשה – דעיקר טעמא דמצרנות משום דאומרים ללוקח שימצא לקנות במקום אחר וכל הני לאו בר הכי הן דלא שייך למימר בהו שהם ימצאו לקנות במקום אחר שהם לא ראויים לזה (סמ"ע). מה שמכרו לנדונית אחותם, הוי כמו אשה שמכרה דאין בו דין מצרנית [דבכל כי האי גוונא לא משהינן לזביני ודאי, דלאו כל שעתא ושעתא מזדמן להם זוג ההגון ושמא יקדמום אחרים], וכ"ש אם הלוקח קנה וייחד הקרקע לקנותה ליתנה לנדן בתו להכניס הקרקע להמשודך לה דהוי כמו אשה שקנתה דאין בו דין מצרנות (רע"א).
(קד) יתומים – אפילו יש להם אפוטרופוס²⁴⁰ (ש"ך).
(קה) קטנים שאינם יתומים – שאביהם יכול לדאוג להם לקנות להם במקום אחר²⁴¹ (סמ"ע).

²³⁴ והא דבטוען שמא אין משביעין אותו שאינו יודע כמו בכל כופר בשמא עי' סימן עה סעיף ט', משום דכאן אם אומר שאינו יודע מאמינים לו משום שאין עליו לדעת ואינו צריך שבועה.
²³⁵ וכמו"כ אחד ודאי אינו מצרן והשני ספק מצרן ימכור לכתחילה לספק מצרן ערוה"ש סעיף סב.

²³⁶ וכ' הב"ח דמ, ש מסעיף לד דמתבטל כל דין דמצרנות משום דכל שבשעת הקנין אינו מסלקו ות' דכאן לא ימנע הלוקח מלקנות דלא שכיח גזלנותא ולא חייש לזה.
²³⁷ ובזמנינו שנשתנו סדרי החיים וגם נשים מחזרות ומחפשות דירות ומעורבות היטב בכל פרטי המו"מ, יש דינים שנוקטים דדין אשה כאיש, עי' קובץ הישר והטוב ח"ז עומד לד ובפ"ח פ"א סקצ"ז ציין לזה תשובת קנין תורה ח"ה סימן קמו. ובב"ד של הגר"נ קרליץ הכריעו דלצירוף לעוד צדדים יש לנקוט דלאשה אף בזמנינו אין דינא דבר מצרא.

²³⁸ עי' סמ"ע סקפ"ט שטוען שהרמ"א בסעיף מט מקומו כאן, שאם הלוקח דחיקא ליה שעתא הוא כן גובר על אלמנה וכו'.
²³⁹ ובשו"כ דשליטת הרמ"א יש לו מצרנות כתב הש"ך דדינא כשותף ומסלק אף לאשה.
ובתניה"מ חידושי קתר דאינו כשותף.

²⁴⁰ עי' ב"י שזה ספק בעיטור. ובמשפט שלום כתב בשם המב"ט (ח"א סי' קסח) שאם קנה האפוטרופוס בשמו וכאשר המצרן בא לסלקו טען שקנה עבור יתומים אינו נאמן כל זמן שלא כתוב בשטר שהוא לצורך היתומים. וכנראה שה"ה לכל מי שקנה קרקע בשמו של עצמו, וטען שקנה עבור מי שהמצרן לא יכול לסלקו ג"כ אינו נאמן עד שיוכיח דבריו.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ק') אין בו משום דינא דבר מצרא – אפילו אם המצרן ג"כ אשה או יתום (ש"ך²⁴²).

(ק"ז) נכסים ידועים – כלומר שידוע שיש לה ממון שאין לבעלה רשות בה שאל"כ מה שקנתה אשה קנה בעלה (סמ"ע).

(קח) קנה היא ובעלה ביחד – מאחר שאין יכולים לסלק אותה גם אין יכולים לסלק את בעלה (סמ"ע²⁴³).

(קט) הקונה מהאשה – לפי שאין לה מי שיפקח בעסקיה רצו חז"ל שיהיה מעשיה קיים כדי שיקפצו בני אדם לקנות את שלה ויש חולקים על דין זה (סמ"ע). וה"ה לקונה מהיתומים (ש"ך).

(ק"י) ודוקא מצרן א"י לסלקו לאשה – ואפי' יש למצרן היזק ראייה מבית זה (ש"ך²⁴⁴).

(קיא) דשותף עדיף ממצרן – ע"י לקמן סעיף ס' מח' מחבר ורמ"א (ש"ך).

(קיב) שם – ויש שהביא חולקים ע"ז, ולכן הוי ספיקא והמוציא מחבירו עליו הראיה והלוקח נחשב כמוחזק (ש"ך)²⁴⁵.

(מח) ר"קמץ שהוא מצרן, אם רואים בית דין שזכות הוא לו יסלקו את הלוקח או יטלו לו חלקו עם שאר המצרנים:

(מט) ר"המוכר לאחד מן השותפים שלו במשא ובמתן, אע"פ שאינו שותפו בקרקע(קיג) זכה בה ואין שאר שותפין או שאר בני המצר נוטלים עמו²⁴⁶. הגה: ר"אס הלוקח לית ליה ארעא ודחיקא ליה שעתא והמלכין אין כריך לה רק להרווחא צעלמא²⁴⁷, יש אומרים דלית זיה משום דינא דבר מצרא (קיד), ר"יזש חולקין²⁴⁸ (קטו)(קיד). ומדברי מוהר"ס²⁴⁹ נראה כסברא הראשונה, ר"דוקא שהלוקח מן העיר ולא יוכל למלאו בית במקום אחר, אבל כללוא הכי המלכין קודם לכולי עלמא (קטז)(ק"י).

(קיג) אע"פ שאינו שותפו בקרקע – אבל אם המצרן קנה, אז השותף לא יכול לסלקו, אלא אם כן הוא שותף באותו הקרקע ע"י לעיל ס"ה (סמ"ע).

(קי"ד) י"א דלית ביה משום דינא דבר מצרא – והטעם כיון דכל בר מצרא אינו אלא משום ועשיית הישר והטוב וכה"ג אינו ישר וטוב שזה יקנה על השובע וזה יטלטל אנה ואנה ויש שכתבו הטעם דדומה לאשה ויתמי דאינהו צריכא ליה טובא ה"נ בזה (סמ"ע).

(קט"ז) ודחיקא ליה שעתא וכו' ויש חולקין – י"א שכל המחלוקת ברמ"א היא רק באופן שגם ללוקח יש בית אלא שרוצה לקנות משום דדחיקא ליה שעתא ורוצה להתפרנס ממנו, אבל אם אין לו בית כלל כו"ע מודים שאין דינא דבר מצרא. אמנם זה דוקא כשאין לו בית אחר לקנות כלל אבל אם יכול הלוקח לקנות בית אחר אפי' קטן וצר יש בו משום דינא דבר מצרא (סמ"ע), וי"א דמ"ש הסמ"ע דאם יכול לקנות בית אחר אפילו קטן וצר איירי רק

²⁴¹ צ"ע במי שאביו עזבו או שלא יכול לעזור לבנו אם דינו כיתום.

²⁴² וכן הדין במוכר לאשה וגם המצרן אשה (ערוה"ש סעיף כט).

²⁴³ בריב"ש שהוא מקור לדברי הרמ"א כתב דין זה מטעם דגם בחלק האשה שייך לבעל הפירות וכ"כ בהגה מ' עוזר והביאו בבא"ט. אמנם הגר"א כתר עוד טעם לדין זה ולכן דין זה שייך אף בשותף עם אשה. ובערוה"ש סעיף ל הביא ב' הדיעות ומסיים שם דאם הב"ד יראו שע"י שיתנו חצי למצרן יתבטל המכירה גם בחלק האשה בכה"ג לכו"ע לא יהיה דין מצרנות.

²⁴⁴ ע"י אריכות בראנ"ח סי' יט.

²⁴⁵ ע"י פ"ת שהביא עוד פוסקים דחולקים על הרמ"א ומכריע דהוי ספיקא דדינא והלוקח מוחזק.

²⁴⁶ ע"י ערוה"ש דמ"מ אם באו שניהם ביחד המצרן והשותף יש להקדים את המצרן שזכותו לכל הדיעות ושותף במשא ומתן הוי פלוגתא. וכ' עוד דכשיש שני שותפין במשא ומתן ומכר לאחד אין השני יכול להוציאו ממנו עוד כ' שם ששותף באותו קרקע יכול לסלק שותף במו"מ. אם מכר לאיש זר אין שותף במו"מ יכול לסלקו (ד"ג כלל ס אות טז בשם שו"ת בית שלמה סי' נ"א).

²⁴⁷ כשמצרן קונה לצורך קרוביו כדי שידורו סמוך לו לא הוי בכלל הרווחא (כנה"ג בשם הראנ"ח ומשפט שלום הערה לג). עוד כתב שם בראנ"ח דאם יש שני מצרנים שאחד צריך להרווחא והשני דחיקא ליה ודאי לכתחילה יש למכור למי שדחוק אבל אם קנה מצרן השני א"א לסלקו.

²⁴⁸ הטעם משום שלא פלוג רבנן דאל"כ יתבטלו כל דיני מצרנות וכל לוקח יוכיח שהוא דחוק ומוכרח לזה ורק בנשים ויתמי הוציאו מהכלל (ערוה"ש סעיף מז).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

באופן שכבר יש לו בית צר וע"י הבית הצר השני יספיקו לו שניהם כאחד לצרכו, אבל אם אין לו כלל אף שמוצא בודאי במקום אחר בית צר ליכא דינא דמרצנות (פ"ת).
(ק"ט) קודם לכו"ע – היינו דווקא שידוע שהלוקח היה יכול לקנות בית אחר במקום שאין לו מצרן שם, אבל לולא זה אפשר דלכו"ע אין בו דינא דבר מצרא, ולפי"ז מש"כ ברמ"א ודוקא היינו אפילו בספק שלא ימצא כבר אין בו דינא דבר מצרא (פ"ת).

(ק"י) שם - ראובן שקנה מקום בית הכנסת בעירו משמעון בקנין כסף, ולוי בא בטענת מצרנות נגד ראובן, אך ידוע שלא היה לו לראובן שום מקום בבית הכנסת בעירו, וגם נראה לפי אומדנא שרחוק מאד שימצא עוד מקום בבית הכנסת שיהא במדרגת המעלה כמקום זה שקנה עתה משמעון, הדין עם ראובן הלוקח, דהכא במקום בית הכנסת דנידון דידן פשיטא דעכ"פ מידי ספק לא נפיק אם ימצא מקום אחר, דהא כל המקומות סמוכין זה לזה ולכל מקום בפני עצמו ימצא בו מצרן, רק אפשר שימצא מקום שהמצרן ימחול לו על טענת מצרנות, וא"כ לפי הנ"ל אין כאן דין מצרנות כלל (פ"ת).

(ג) ²⁴⁹ר"ב כל הרוצה למכור קרקע ובאו שנים, כל אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו ואין אחד מהם בעל המצר, אם היה האחד מיושבי העיר (ק"ח) והאחד משכני השדה, שכן העיר קודם. שכן ותלמיד חכם, תלמיד חכם קודם. קרוב ות"ח, ת"ח קודם. שכן וקרוב, שכן קודם.²⁵⁰ קדם אחד מהן וקנה זכה (ק"ט) ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול לסלקו²⁵¹ הואיל ואין אחד מהם בעל המצר²⁵². הגה: "ויש אומרים ללא מיקרי שכן אללא אם הוא חזירו סגול עמו"²⁵³, אבל מה שדר אללו אינו כלום, "ויש מי שחולק (ק"כ):

(ק"ח) מיושבי העיר – אפילו אינו דר קרוב אליו, שכל זמן שדר עמו באותו העיר, והשני אינו דר בעיר כלל, ג"כ שכן העיר מיקרי (סמ"ע).

(ק"ט) קדם א' מהם – בב"י כתב שת"ח מסלק שכן, אף אחר שקנאו השכן וצ"ע למה השמיטו בשו"ע (סמ"ע), וי"א שמאחר שבזמן הזה אין לנו דין ת"ח כמ"ש הרמ"א יו"ד סי' רמג ס"ז ולכן דיעבד אין להוציא מהלוקח שכבר קנה, אבל לכתחילה יקדים לת"ח אף בזה"ז (ט"ז)²⁵⁴.

(ק"כ) ויש מי שחולק – אין כזה צד, אלא שכן הוא רק אם הוא חבירו (ש"ך).

(גא) ר"ה היה הקרקע של אחד והבנין או האילנות של אחר, אם יש לבעל הבנין או בעל האילנות זכות בקרקע, כל אחד מהם בן המצר של חבירו. לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו, חבירו מסלק הלוקח, אפילו (הלוקח) הוא מצרן (קבא). אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין זכות בקרקע, אלא כל זמן שירצה אומר לו עקור אילניך או הרום בניינך (קכב), ומכר בעל הקרקע זכה הלוקח ואין בעל האילנות או בעל הבנין מסלק אותו. ואם מכר בעל הבנין או בעל האילן, הרי בעל הקרקע מסלק אותו. הגה: "הבית והעלייה של שנים (קכג) ומכר האחד זיתו למכרו, חין זעל העלייה יכול לסלקו, ללא מקרי שותפים זה לזה רק לינן כמלכניס:

(קכא) אפילו הוא מצרן – שהם נחשבים כשותפים ושותף מסלק מצרן כדלעיל סעיף ה' (סמ"ע).

---

²⁴⁹ סעיף הזה אינו מדבר באופן שיש מצרן רק מדרך המוסר (כלשונו של הטור בשם רש"י) שכשבאים שני קונים למי להקדים ולכן אין הנידון אלא לענין לכתחילה אבל אם לא נהג כן א"א להוציא מהלוקח חוץ מת"ח שנחלקו סמ"ע וט"ז.

²⁵⁰ ולגבי איניש דעלמא קרוב קודם ראנ"ח סי' צה ומהו הגדרת קרוב לא מצאנו בפוסקים וכתב בפתחי חושן פ"א סק"ו דלכאורה הכוונה קרוב הפסול לעדות מן התורה.

²⁵¹ ועי' פ"ת סק"ב שהביא משו"ת שבר"י שטעות אצל אנשים דקרוב יכול לסלק ללוקח.
²⁵² ולענין אם יש שני מצרנים דמבואר דינם לעיל סעיף יא, יש ידעות בראשנים המובא בטור וב"י דיש להעדיף את כל סדר העדיפות הנזכר בסעיף זה, וכתב המשפט שלום בסעיף יב דצ"ע לדינא בזה.

²⁵³ רגיל מקרי רק משלשים יום (משפט שלום).

²⁵⁴ משפט שלום כ' דצ"ע דהרי מצינו בכמה מקומות דגם בזמנינו יש דין ת"ח וא"כ גם בנידון דידן יש דין ת"ח אף לענין להוציא מהלוקח שקנה, ובהמשך שם הביא מגדולי אחרונים שדנו מי נכלל בדין ת"ח.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(קכ)²⁵⁵ אלא כל זמן שירצה אומר לו עקור אילניך כו' - משמע שאם יש לו זמן לעמוד שם בנינו או אילנו, כיון דאינו יכול לומר תוך הזמן עקור אילניך כו', גם הוא נחשב כשותף לסלק למי שבא לקנותו באותו זמן²⁵⁵²⁵⁶ [ששכירות ליומא ממכר - עי' ב"מ נו ע"ב], וי"א כל שאין לבעל האילן או הבנין זכות בהקרקע להיותם שם עולמית [דאף אם יבשו אילנות הללו יכול ליטע אחרים במקומם וכן בבנין] לא מיקרי שותף, וקשה למה לא מובא הדעה השינה בכלל (סמ"ע).

(קכ)²⁵⁷ הבית והעלייה - ויש חולקים דבעל העלייה ובעל הבית נחשבים כשותפים משום דכל שאינו יכול לסלק העלייה נחשב כשותף בהקרקע ולעיל ס' קסד סעיף ה' דכל בעל העלייה יש לו בעלות שליש מהקרקע ומסלקים למצרנים אחרים (סמ"ע ש"ך וט"ז), אבל באופן של בית שחציו לאחד וחציו לשני, והחצר משותפת לשניהם, ותחת א' הבתים מרתף השייך לאחד מהם ונכנסים אליו מהחצר, לכו"ע אין לבעל חצי הבית השני דין שותף אלא רק מצרנות כיון שאין לו שום זכות בקרקע המרתף²⁵⁷, משא"כ בעל העלייה שיש לו זכות בקרקע הבית, הרי זה משועבד לעלייה (פ"ת).

(נב) ²⁵⁸ "זוכן אם נמכר קרקע הסמוך לזה שהקרקע לאחד והבנין לאחר²⁵⁸, בעל הקרקע קודם לבעל הבנין, אלא אם כן יש לבעל הבנין זכות בקרקע (קכד) כמו שנתבאר:

(קכ)²⁵⁹ זכות בקרקע - פשט הדברים נראה שאפי' יש לו זכות לזמן כמו בסעיף הקודם, יש לו זכות מצרנות בקרקע הסמוכה לזו, אמנם בסעיף נ"ח מבואר שמי שהשדה ממושכנת בידו אין לו דין מצרן לשדה סמוכה, וצ"ע (ט"ז), ויש לחלק בין משכנתא שהיא רק זכות להחזיקו למשכן או אפילו להשתמש בו בפירות משא"כ כשיש לו בנין או אילן על קרקע חבירו דיכול לעשות בו כל מה שירצה²⁵⁹ (חכ"צ בהגה"ת ט"ז).

(נג) ²⁶⁰ בכל הקרקעות שבעולם יש דין מצרנות (קכה), אבל במטלטלין ועבדים אין דין מצרנות (קכו), ומחובר לקרקע בקרקע ויש בו דין מצרנות, ²⁶⁰ ולכן יש דין מצרנות צבתים²⁶⁰ (קכז) (קכח). ²⁶¹ ויהיה הדין במקומות בית הכנסת. הגה: ²⁶¹ יש אומרים דהמוכר מקומות צבת הכנסת (קכט) (קל) (קלא) בני משפחתו יכולין לסלק המוכר משום פגם משפחה, ויש חולקים. ונראה לי דהכל לפי הענין לאם היה פגם בזה למשפחה כגון שיושצין משפחות משפחות לזד יש לדון כסברא הראשונה, וכמו שאמרו לענין המוכר קצרו וכל כיוצא בזה. ²⁶¹ המלוים ביחד צחנות²⁶¹ אין לו דין

²⁵⁵ לכאורה קשה אם אין לו זכות רק לזמן מ"ש ממשכון דפסק המחבר בסעיף נז דאפילו אם מכר בעל הקרקע לאחר שאינו מצרן דאין בעל המשכון מסלקו וכאן יכול לסלק אף למצרן כן תמה בהגהות ח"צ המובא בסעיף נב במאיר המפשט וכחילוקו שם גם כאן וכמו כן יש להקשות לשיטת הרמ"א לקמן סעיף נז דמשכון עדיף אף ממצרן וא"כ לשיטה הראשונה דאף כשיש לו זכות לזמן לא נחשב כשותף מ"ש ממשכון ועי' בערוה"ש סעיף נז דהחילוק הוא דכאן זכותו בשדה מוגבל עד זמן מסוים משא"כ משכון על צד שהלוח לא יפדה את המשכון ישאר אצל המלוה לעולם. ²⁵⁶ ולשיטה זו קשה במה נקרא בעל הקרקע בעלים שייקרא שותף ותירץ הב"י דהבנין אינו עומד על כל הקרקע ובחלק הריק בעל הקרקע הבעלים ותמה הט"ז דעדיין אינו כשותף רק כמצרן. ²⁵⁷ ומכאן רואים שחדר מדריגות לבד לא משתף שכנים להיות שותפים לענין כשנמכר הבתים אמנם כבר כתבנו לעיל בהערה @ דכל דיירי הבנין נקראים שותפים בקרקע שהבנין עומד עליו וכדין הבית והעלייה לדעת הסמ"ע ש"ך וט"ז.

בית	הדיק היין
הדיק היעין	

²⁵⁸ עי' פרישה שמדובר בציור:

²⁵⁹ ועי' לקמן סי' ריד סעיף ד' וה' וצ"ע.

²⁶⁰ לאפוקי משי' ר"ת הסובר דאין דין מצרנות בבתים מחמת ג' טעמים: א', דשדות שמצויים לקנות בכל מקום ואפשר למצרן לדחות ללוקח שיקנה במק"א, משא"כ בתים דאין מצויים לקנות כ"כ. ב', בשדות שייך לומר שצריך לשדות הרבה משא"כ דירה א"צ לדירה רק אחת והשאר רק להריווח. ג', דיש הפסק מחיצה בין שני הבתים וכ' הרא"ש דדברי ר"ת הם דברים נכונים אלא שלא נהגו כן.

²⁶¹ מקורו במהרי"ק הביאו בב"י בקיצור ובד"מ הרחיב דבריו וביאר דהיה לכ"א יום מיוחד להלוות בחנות ולכן לא מקרי שותפות דאין אחר רשאי להלוות שלא ביומו. וגם מצרנות ליכא משום שאין המקום גורם זכות ההלוואות אלא הורמנא דמלכא הוא שהמלך נותן רשות להלוות. וכ' הערוה"ש סעיף נט דכיון שאין ביכולם להחזיק שמה סחורה והוא רק לעסק הלוואה לכן דינה כמטלטלין ולא כקרקע עוד כתב שם דגם בזה שייך דברי הרמ"א דאם נראה לבד, היזק לשותף

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

קרקעות ואין המלכין או השותף מסלק הלוקח כמו בקרקעות ודינו כמו מטלטלין.²⁶² מיהו אם נראה לב"ד (הקל"ב) (הקל"ג) היזק לשותף השני מאי מסלק ליה, וכן בכל מטלטלין אע"פ שאין בהם דין מצרנות מכל מקום שותפין במטלטלין ואחד מכר חלקו, יכול השותף השני לסלק הלוקח אם נראה לב"ד שאין השותף השני נוח לו כראשון:

^(קכ"ה) בכל הקרקעות שבעולם – כגון בית המרחץ בית הבר שובכות מגדלות שדות כרמים גינות בורות שיחין ומערות ודומה להן (סמ"ע)²⁶².

^(קכ"ו) אבל במטלטלים ועבדים אין בהן דין מצרנות – פירוש, אם יש לו מטלטלים או עבד בשותפות עם אחר, והשותף רוצה למכור חלקו לאחר, אין ביד זה ששותף עמו לסלק האחר. דדוקא בקרקע שהוא קנין עולם תיקנו דין מצרנות משום ועשית הטוב והישר, ולא בהני, אם לא שאין דעת זה נוחה עם הלוקח שקנאה כמש"כ הרמ"א בסוף הסעיף, דאם נראה לב"ד ממש בטענתו דשומעין לו ומצוי מסלק ליה (סמ"ע).

^(קכ"ז) בבתים – דאפשר לחברם יחד ע"י פתיחת דלת ויכנסו מזה לזה (סמ"ע), ודוקא שאין דרך הילוך לבני"א ביניהם, שאפשר לחברם יחד (ט"ז)²⁶³²⁶⁴.

^(קכ"ח) שם – אמנם אם עין הדיין רואה שיש צד ישר וטוב יכול לצרף שיטת החולקים דאין דין מצרנות בבתים (סמ"ע), ויש חולקים שאין לצרף כלל שיטות אלו כלל (ש"ך).

^(קכ"ט) במקומות שבבית הכנסת – אף שלא שייך מצרנות דכ"א א"צ יותר ממקום אחד מ"מ לפעמים יש ספסל דחוק מיושבים ואם עין הדיין רואה שיש צד ישר וטוב יכול לצרף שיטת החולקים דיש מצרנות במקומות (סמ"ע)²⁶⁵.

^(קל) שם – וכן אם היה בין ב' מקומות כותל המפסיק ואי אפשר להסיר הכותל ולחברם יחד אין בהן משום דינא דבר מצרא, משום שאין ישיבתן שוה רק א' למעלה מחבירו²⁶⁶ (סמ"ע), וי"א שיש מצרנות במקומות בית הכנסת אפילו אם אי אפשר ליצור מקום א' גדול, שאדם רוצה להתפלל ליד משפחתו²⁶⁷ (בפ"ת).

^(קל"א) שם – אם א' מוכר מקום בבית הכנסת ויחד עם מקום בעזרת נשים, ומצרין קרוב למקום בעזרת אנשים ולא קרוב למקום בעזרת נשים, אם מנהג המקום שכנגד כל מקום בבית הכנסת נמכר כנגדו מקום בעזרת נשים יחד, אז הכל נחשב כמו מקום א', והוא נידון כמצרין לשניהם. אבל אם אין מנהג כזה, אין דין מצרנות אף בעזרת אנשים כדין דסעיף י"ג ול"ו דאין מצרנות כשנמכר שנים והוא מצרין על אחת (פ"ת).

^(קל"ב) אם נראה לב"ד – וי"ח שאין שום זכות לשותף במטלטלין (ש"ך), וי"א דהעיקר כהרמ"א ואף לדעת הב"י החולק אינו אלא משום ספיקא ולכן אם יהיה השותף השני מוחזק בהמטלטלין גם להב"י לא נוכל להוציא ממנו ולכופו לשתף את הקונה לשותפו (פ"ת).

^(קל"ג) שם – אם יש לאחד שטר חוב על חבירו ורוצה למוכרו לאדם זר אין הלואה יכול לעכבו ויכול לומר שרוצה להטיב עם הזר דלא כחולקים וסברי דיש זכות ללואה לעכבו (ש"ך).

הנשאר במה ששזה מוכר חלקו לאחר יכולים לכופו למוכרו לשותף הנשאר או לאחר שיהיה נוח לשותף הנשאר.

²⁶² ש"ך חושן משפט סימן קעה ס"ק נב

(נב) בכל הקרקעות כו'. עיין בתשו' מהרי"ט סי' ט"ו ובתשו' ר"ש כהן השייכים לס"ב סי' כ"ו:

²⁶³ להכניס כאן קטע מסימן @

²⁶⁴ והיינו דאף אם אין אפשרות לפתוח פתח חדש אבל ניתן לחבר ב' הבתים על ידי היקף מחיצה, ולכן כתב הט"ז דאם יהיה הילוך רבים ביניהם לא נחשב שניתן לחברם יחד ובמפ"ש כתב דלדעת הט"ז אף אם עובר הילוך רגל היחיד ג"כ יש לצדד דהוי הפסק. ואם יש אפשרות לבטל רגל הרבים אף שכעת אינם מבטלים יש דין מצרנות. ובמשפט שלום שם הביא שיש שחולקים על הט"ז דיש עוד טעם בב"י דיש מצרנות בבתים משום דיכול להשתמש באחד לדירה ולשני כמחסן ולא איכפת שיש דרך המפסיק ביניהם.

²⁶⁵ וכאן אין הש"ך חולק על הסמ"ע כדמוכח בדבריו וכ"כ בפ"ת. עי' לעיל ס"ק (ק"ז).

²⁶⁶ עי' לעיל סי' קע"א סק"ד במאיר המשפט.

²⁶⁷ וכתב בערוה"ש סעיף ס' דבכל מקום אם ע"י המצרנות יתקלקלו כמה מקומות ויהיה חסרון להכנסה דבית הכנסת ויוצא בזה ודאי דבטלה דין מצרנות בכה"ג (כדין דסעיף לו דכל שיש הפסד למוכר ליכא מצרנות).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(נד) רב²⁶⁸ הנותן מתנה (קלד) אין בה דין בן המצר²⁶⁹. היה כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הנותן (קלה), יש בה דין בן המצר, וכמה נותן לו מה שהיה שוה. אמר הלוקח בן הוא והערמה עשינו ומכירה הוא ובכך וכך קניתי, נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין השלוחין. והוא שיטעון דמים שהן ראויים או יותר מעט (קלו), אבל אם אמר על שוה מנה בק"ק קניתי אינו נאמן²⁷⁰. היה כתוב בשטר מתנה וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו ק"ק, נותן לו בן המצר ר' ואחר כך מסלקו(קלו), ואע"פ שאינו שוה אלא מנה: (קלד) הנותן מתנה – הטעם משום שהנותן רוצה שיהיה למקבל זכרון במתנתו שנתן לו וכן המקבל רוצה שיהיה לו שם שמפני עבודתו הטובה נתן לו מתנה²⁷¹ (סמ"ע).

(קלה) אחריות מתנה זו – דאין דרך נותני מתנה לקבל אחריות, לכן אמרינן שוודאי יש כאן ערמה ובאמת היה מכר, ע"י לעיל סי"ח ס"ק (לו) (סמ"ע).

(קלז) דמים שהם ראויים – אף שהוא קצת יותר משווים, והטעם משום דדרך העולם לא לדקדק כ"כ קניית קרקע על שוויים ממש, ולאפוקי אם לקח מחיר שהוא מופלג מדרך העולם, אבל אם טוען ששילם רק שווים ממש א"צ שבועה (סמ"ע).

(קלח) נותן לו בן המצר מאתים – דממ"נ אם היא מתנה אין בה דינא דבר מצרא, ואם הוא מקח אין מדרך המוכר ליתן אחריות יותר ממה שנתן בה, וע"כ נותן מאתים, ולכן מאמינים אותו ע"י השבועה כל זמן שאינו מודה שהיה ערמה ועדיין עומד בטענתו שהיה כאן מתנה אבל אם מודה שהערים אינו נאמן, וי"א דנאמן אף במודה שהערים²⁷² (סמ"ע).

(נה) רב²⁷³ הקדש לעניים אין בו משום דינא דבר מצרא:

(נו) רב²⁷⁴ היתה שדה שאצל המצרן הפקר(קלח), ובא אחד והחזיק בה, אם ימצא כמותה במקום אחר של הפקר להחזיק בה, יכול המצרן לסלקו(קלט), ואם לאו אינו יכול לסלקו(קמ):

(קלח) הפקר – כלומר מדובר בשדה שהמלך או השלטון רוצים שמישהו יעבוד בו, ויתן מס, ולכן אם יש מקום אחר שבו הוא יכול לעבוד, אז יש דינא דבר מצרא²⁷⁴ (סמ"ע).

(קלט) יכול המצרן לסלקו – ללא דמים אלא נותן המס לזוכה השדה כמו שקיבל עליו ליתן למלך²⁷⁵ (סמ"ע).

²⁶⁸ ע"י בסימן ר"מ סעיף א' דנחלקו ראשונים והפוסקים אם מותר ליתן ללוקח שני שטרות אחד של מכר ואחד של מתנה שאם יערער המצרן יראה לו רק את שטר המתנה ועי"ש בנתיה"מ שם סק"א.

²⁶⁹ לעיל סעיף יח נחלקו מחבר רמ"א דין לוקח שנתן מתנה לאחר אם המצרן יכול לסלקו.

²⁷⁰ ואף בשבועה אינו נאמן, מגיד משנה. וכ' שם דהטעם משום דחזקה דאין אדם מוכר ביוקר גדול ובמקום חזקה זו אינו נאמן אף בשבועה.

²⁷¹ ובב"י עוד טעם משום דבמכר יכול המצרן לומר אילולא שקנית הייתי אני קונהו ובמתנה א"י לומר כן והנפק"מ להלן בסעיף נו לענין הפקר וכמו שמבוא רבסמ"ע ס"ק קז דטעם של הב"י שייך בהפקר וטעם שכ' הסמ"ע כאן לא שייך בהפקר.

²⁷² נכון?
²⁷³ מקור הדין בריב"ש ואירי שם שאחד הקדשי ביתו לעניים וכתב שם ב' טעמים: א', דהוי מתנה ואף אם לוקח אחריות דמאחר שהוא מפורסם לכל שאין כאן הערמה אלא כוונתו ליפות כח ההקדש ואין כאן לוקח שנאמר שכוונתו להערים. טעם ב' כתב דעניים דינם כיתומים דלעיל סעיף מז דאם קנו עבורם אין דינא דבר מצרא. ולטעם השני יהיה דין המחבר אלא רק כשהקדיש לעניים בחינם אלא גם כשקנה בית עבורם. והמשפט שלום העיר דהא גם עני הבא לקנות איכא דינא דבר מצרא וכמו שהביא המפש"ש בסעיף מט מדברי הפוסקים, ועוד הביא מספר פרח מט"א ח"ב סי' ו' שבקנה עבור עניים אף שבדיעבד א"א לסלקם אבל לכתחילה איכא דינא דבר מצרא. ואם קנו בית עבור צורך ללימוד תינוקות של ב"ר הביא משפט שלום פלוגתא דהשואל ומשיב דעתו דאיכא מצרנות וש"ת דברי חיים דליכא דין מצרנות.

בערוך השלחן אות נב כ' דאף אם המצרן רוצה להחליף ולתת קרקע אחרת טובה מזו אין ביכולתו דהמקדיש רוצה שישאר לו זכרון עולם מקרקעו שהקדיש. ונראה דכוונת הערוה"ש אף באופן שהעניים מסכימים דאל"כ פשוט דכ"מ שאין דין מצרנות אין שום זכות להחליף.

²⁷⁴ וצ"ל שמדובר במקרה שרק שייך שהוא יעבוד בשדה א' ולא שניהם. דאל"כ זכותו לזכות בשניהם וא"א לסלקו ובהפקר ממש לא שייך כלל דין המחבר דאם יכול לזכות באחר ודאי יזכה בשניה וכן הוא ברמב"ם פ"א מז"מ הלכה ח' ועי' לח"מ שם ודבריו צ"ע.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(קמ) אינו יכול לסלקו – יש ספק אם היינו בחינם אבל בנתינת דמים הוא יכול, או אם גם בנתינת דמים לא יכול לסלקו (סמ"ע), וההכרעה שאינו יכול לסלקו (נתינת דמים) (נז) ר"ל הממשכן²⁷⁶ שדהו ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו (קמא), אין המצרן יכול לסלקו. ר"ל אבל אם מכרה הממשכן לאחר אפילו אינו בן המצר, אין המלוה יכול להוציא מידון. הגה: כ"ו י"ט אומרים לאפילו קדם המלכין וקנאה יוכל המלוה לסלקו²⁷⁷ (קמב), וכן נראה לי לדון ולהורות²⁷⁸, והוא שנראה לז"ל שלא היה ערמה בדבר שהלוה למוכר כדי שיסלק המלכין. ל"ה המלוה לגוי על שדהו או ביתו וזל אחר וקנאו המלוה מסלקו²⁷⁹. ר"ל המלוה על בית ולא הלוה על המרתף שתחתיו, אין לו שייכות במרתף, ואם קנה המרתף המלכין מסלקו (קמג):

(קמז) ממושכן – זהו אפילו אינו דר בו ואינו אוכל פירותיו רק שהלוה על קרקע זו, נקרא משכנתא דשכונא גביה, וכן אין חילוק בין משכנו בשעת הלואה או שלא בשעת הלואה. ומסברא נראה כי חוקי הגביה הנהוג עתה ע"פ דינא דמלכותא שהנושה הראשון הוא המוקדם ואין הבעלים יכולים למכור או להשכין הקרקע לאחר כי הוא ממושכן על חוב של זה, עדיף טפי משכונא גביה (פ"ת).
(קמח) המלוה מסלקו – המלוה יכול להוציא רק מלוקח זר ולא כשהמצרן קנאו (רע"א), וכל זה דווקא שהמלוה דר שם²⁸⁰ (פ"ת).

(קמט) המצרן מסלקו – אף לדעת הרמ"א בסעיף נ"ח דהמלוה נקרא מצרן, גם לענין קרקע הסמוכה, אבל כאן שהמרתף אינו עומד בצידו רק מתחתיו אינו חשוב כמצרן רק המצרן העומד למטה בצד המרתף הוא נקרא מצרן (סמ"ע), וע"ל סעיף נ"א ברמ"א וצריך לחלק בין משכנתא לאם היה שלו לגמרי (ש"ך), וי"א דאין חילוק בין מצרן מלמעלה למרתף שתחתיו, למצרן בצידו. ולכן ע"כ שדין זה שהביא הרמ"א אינו אלא לשיטת המחבר דאין מלוה נחשב כמצרן לענין קרקע הסמוך רק לענין קרקע שממושכן לו. אבל לדעת הרמ"א עצמו זוכה גם במרתף (ט"ז).

(נח) ר"ל אם בתחלת המשכונא²⁸¹ בא המצרן לערער לעכב ולומר אני אלוה לך, כי שמא בונתך להערים למכור למלוה, אינו יכול לעכב בידו, כי יאמר בעל השדה זה נוח לי ואתה קשה ממנו. אמנם אם יראה לדיין שיש בו ערמה דוחין את המלוה. ר"ל אם שדה הסמוכה למשכונא נמכרת, הלוה מעכב על המלוה ואין המלוה מעכב על הלוה, ואם אין הלוה הפיץ לקנותו וקנאו אחר, אפילו אינו בן המצר אין המלוה יכול להוציא מידו, ואם קדם המלוה וקנה בן המצר מוציא מידו. כ"ו י"ט אומרים למלוה דין מלכין וכן נראה עיקר (קמד):

²⁷⁵ ומסתבר שהמצרן צריך לשלם מיד אפילו המס שהזוכה צריך לשלם בסוף השנה וכדלעיל סעיף י' במוכר בהמתנה.

²⁷⁶ ש"ך חושן משפט סימן קעה ס"ק נו

(נו) הממשכן שדהו כו'. עיין בתשו' רא"ן ששון סי' קכ"ה ובתשו' ה' לב ספר ד' דף ס"ג ודף ע"ג:

²⁷⁷ היינו דווקא לאותו שדה שהוא נמצא בו, אבל לשדה הסמוכה לו עי' בסעיף נח.

²⁷⁸ בפ"ת בסוף הסימן הביא הכרעת השבו"י דאחר שהוא פלוגתא יש להכריע דאם באים לכתחילה מלוה ומצרן, מצרן עדיף, מלוה ואחר, מלוה עדיף ובדיעבד אם כבר זכה בו אחד מהם אין להוציא מהמוחזק הן שקנה המלוה אין המצרן מוציא מידו והן שקנה המצרן או אחר אין להוציא מידו. ואם יש שותף ומלוה אם באים לכתחילה שותף עדיף ובדיעבד אם קנה המלוה אין השותף יכול להוציא ממנו.

²⁷⁹ עיקר החידוש דאף דלעיל סעיף לח דהקונה מהגוי ליכא דינא דבר מצרא כאן איכא משום דכאן לא שייך הטעם דאריה אברחית לך דהא אין למלוה שם עוד שדה. ובמשפט שלום סעיף לח כ' דהריטב"א ור' פרץ בשיטה"ק ב"מ עג ע"ב חולקים ע"ז דלא פלוג ולעולם קונה מגוי ליכא דינא דבר מצרא.

²⁸⁰ כן הביא הפ"ת שכ"כ במרדכי ולעיל בקטע שלפניו ד"ה ממושכן כתבנו דהפ"ת הביא דאין צריך שהמלוה דר שם. וכ' בפ"ת דיש לחלק ולא ביאר החילוק. ועי' מ"ש בזה בפתחי חושן פ"א הערה מב ובמפ"ש כתב דלא נקטינן כהאי מרדכי שהביא הרמ"א.

²⁸¹ ש"ך חושן משפט סימן קעה ס"ק נח

(נח) אם בתחלת המשכונא כו'. עיין בתשובת ר"א ה' חיים סי' פ"ב ותמצא נחת מדף קכ"ה ואילך וסי' ק"ו וק"ד וק"ט וקכ"ה ובמהרש"ם סי' רכ"ה:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(קמ"ד) וכן נראה עיקר – מה שהכריע רמ"א לעיקר דמלוה נחשב למצרן הוא רק לגבי שא"א לבן המצר להוציא את המלוה, אבל לא לענין זה שהמלוה יכול להוציא מקונה אחר זר שאינו מצרן (סמ"ע וט"ז²⁸²), וי"ח דלשיטת הרמ"א נחשב המלוה כמצרן גם לענין להוציא מקונה זר שאינו מצרן (ש"ך²⁸⁴).

(נט) ר"ה השוכר בית מחבירו והמצרן רוצה להוציאו מידו לשכרו לעצמו, אין שומעין לו(קמ"ה)(קמו):

(קמ"ה) אין שומעין לו – וי"א דלדעת הרמ"א יש בו דין מצרנות²⁸⁵ (סמ"ע, ט"ז), אין יפוי כח לשוכר בשדה הסמוכה להנמכרת לסלק את הלוקח, אבל לענין קנין אין לו זכות רק שלא לסלק אותו המצרן, אבל לא יסלק הוא את הלוקח, וכן ואם א' שוכר בית, ובא אחר לשכרו לאחר שכירות הראשון, הראשון מסלקו אפילו לפי המחבר (ט"ז).

(קמ"ו) שם - חזקת חנות או בתים לכל הדעות אין בו משום דינא דבר מצרא כאשר רוצה למכור החזקה לאחר²⁸⁶ (ש"ך).

(ס) ר"מי שיש לו בית בשכירות ובית שאצלו נמכר, אינו יכול לזכות בו מדין בן המצר. ואם קדם וקנאו, בן המצר יכול לסלקו.²⁸⁷ וי"ט מי שחולק וסניח ליה ל"ט נשכירות דין מלכרות(קמ"ז):

(קמ"ז) דין מצרנות – משום דשכירות לימיה ממכר הוא והיינו דווקא לענין שהשוכר כבר קנה, שאין בר מצרא יכול להוציאו, אבל אם אחר קנה, אין השוכר יכול להוציא (סמ"ע, וט"ז²⁸⁷), ומ"מ אם שדה הסמוכה אינה נמכרת רק נשכרת בזה נחשב השוכר מצרן אף לענין להוציא משוכר שאינו מצרן (ט"ז²⁸⁸), ומיהו נראה דהיינו דוקא אם אין בני בית של ראשון מרובין מן השני, אבל אם בני ביתו מרובין משל השני לא שייך בזה דין מצרן, כיון דאפילו השוכר אינו רשאי להשכיר למי שבני ביתו מרובין (עי' לקמן שט"ז ס"א) ולא הוי בזה שלוחו, וגם לא שייך בזה ועשית הישר והטוב, כיון דהבעלים אומרים אין אנו נוחין להשכיר לזה שבני ביתו מרובין וקפידא גדולה בדבר זה (קצה"ח)²⁹⁰ ..

²⁸² אף שדעת הסמ"ע והט"ז שווים בזה בשיטת הרמ"א אמנם בטעם הדבר יש חילוק, דהט"ז כתב דהכרעת הרמ"א הוא מחמת ספיקות בשיטת החולקים ולכן הכרעתו דאין להוציא מפסק ממוחזק ולכן אם המלוה קנה אין המצרן מוציא מידו ואם אחר קנה האין המלוה מוציא מידו אבל הסמ"ע לא הזכיר שהוא מחמת ספיקות רק כ"ה הכרעת הרא"ש והטור והרמ"א דמלוה נחשב כמצרן רק כלפי אחר ולא כלפי המצרן. ולכן הכריע בפרישה סעיף צא דאם באים שניהם יחד הלוקח והמלוה יש להעדיף את המלוה משא"כ להט"ז אין בזה הכרעה.

²⁸³ כיון שבאותה שעה היה לו ג"כ ישר וטוב, משא"כ כשבאים אלו להוציא מן הלוקח שקנאה, דהלוקח קנאה קנין עולמית והוא מצרן עראי (ט"ז סעיף נט)

²⁸⁴ הוקשה לסמ"ע ולט"ז וש"ך דבסיעף מה מבואר דאם הלוקח טוען למצרן דאין אתה בשדך רק בתורת משכון ולכן אין אתה יכול לסלקני. ומוכח מזה שרמ"א לא השיג דמסכים לזה אף שבסעיף זה דעת הרמ"א דמלוה יש לו דין מצרן לענין שדה הסמוכה וע"ז תי' הסמ"ע והט"ז דשי' הרמ"א הוא דלענין קונה זר אין בכח המלוה ליחשב כמצרן ולהוציאו רק לענין שאם המלוה קנאו אין המצרן מסלקו. ואף שבסק"י כתבו הסמ"ע תירוץ זה רק בדעת הטור אבל בסק"ג כתבו אף בדעת הרמ"א וכ"כ בתניה"מ חידושים סק"ג דדעת סמ"ע וט"ז שווים בדעת הרמ"א ובש"ך סק"ט תירוץ תירוץ אחר דהכוונה בסעיף מה שהלוקח טוען למלוה אולי אתה רק בתורת משכון ולכן יש צד שהלוה שגוף הקרקע שייך לו הוא ירצה לסלקני וכעת לאו בע"ד דידי את.

²⁸⁵ והוא שיטת הרמ"א בסעיף ס'.
²⁸⁶ בענין שכירות בדמי מפתח עי' מ"ש בזה בפתחי חושן פי"א סקמ"ח ועיי"ש מה שהביא ממנה ריב"ל המובא במשפט שלום. @ נראה שצריכים להביא תמצית דבריהם @!ד

²⁸⁷ עיי"ש בט"ז שטעמו של דבר שזה ספיקא דינא, ובסמ"ע לא מוזכר שהוא מחמת ספק ולכן הכריע בפרישה סעיף צא דגם בבאים שניהם יחד הלוקח והשוכר שיש להעדיף את השוכר ועיין לעיל הערה ###.

²⁸⁸ ומסמ"ע סק"ד משמע דאף כשרק נשכרת נחשב השוכר מצרן רק לכתחילה ולא אם כבר שכרו האחר שאינו מצרן ודלא כהט"ז.

²⁸⁹ הגרמ"א שטיינבר הביא: , וי"ח וס"ל דדעת הרמ"א הושכר הוא מצרן לכל דבר אף להוציא אחר שקנה (ש"ך) ולא מצאתי.

²⁹⁰ הגרמ"א שטיינבר הביא: , וי"א דלעולם אין מצרנות בשכירות מחמת שיכול לומר שניחא ליה להשכיר לאחר משום שהוא ישגיח יותר על ביתו וקרקעו (פ"ת) ולא מצאתי, בפ"ת הביא כן

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(סא) רמ"שנים ששכרו שדה בשותפות ואחד מהם רוצה להשכיר חלקו לאחר והשני רוצה לזכות בו מדין בן המצר, הדין עמו כיון שהוא שותף בו²⁹¹ (קמח):

הדין עמו – היינו אף דלשיטת המחבר שוכר אינו נחשב כמצרן אבל במקום שהוא גם שותף גם שוכר יכול לדחות לכתחילה לשוכר אחר (סמ"ע).

(סב) רמ"ב השכיר ביתו לאחד ואחר כך מכרה לו, אין בו המצר יכול להוציא מידו. הגה: רמ"ה היה בית וחנות זה על זה ושכרן לשנים, ואחר כך נאל למכרם, כל אחד מאלן לשלו ולמה שהוא לר (קמט):

כל אחד מצרן לשלו – אפילו לסלק את חבירו שקנה חלקו²⁹² (ש"ך).

(סג) רמ"ד השכיר ביתו לאחד ואחר כך מכרה לאחר אפילו אינו בן המצר, אין השוכר יכול להוציא מידו (קנ). הגה: רמ"ה ראונו היה לו קרקע שמעלה ממנו מס לשמעון לשנה, ומכר שמעון המס ללוי, וראונו אומר שהוא מלכו, אם מכר שמעון ממכר עולם הדין עס ראונו, ואם לא מכר רק לשנים קצובים, אינו חלל כמוכר חוב בעלמא שאין בו מלכות²⁹³.

(ד) אין הושכר יכול להוציא – לדעת הרמ"א דשוכר נחשב כמצרן ויכול אף להוציא ממצרן שקנה וכדין משכון שבסעיף נ"ז (סמ"ע), וי"ח ושוכר גרע ממשכון ואינו יכול להוציא מידם אם כבר קנו (רע"א ופ"ת²⁹⁴), וביד הלוקח לומר קים לי שאין מצרנות בשכירות, אכן אם בתחילה כשרוצה למכור באו הלוקח והשוכר, השוכר קודם. וכשהשוכר והמצרן באים יחד לקנות, המצרן קודם שהוא ודאי. ואם קדם השוכר וקנאו אין המצרן יכול לסלקו, כי יוכל לומר קים לי דיש בשכירות דין מצרנות, ומ"מ יוכל להשביעו שלא עשה כן משום רמאות שהשכיר לזה כדי להוציא מיד בן המצר. ואם המשכיר רוצה להשכיר אחר זמנו של ראשון לאחר, אין השוכר הראשון יכול להכריחו להשכיר לו דוקא, כיון שגוף הקרקע למוכר יכול לומר שניחא ליה להשכיר לאחר ולא לזה, שהשני ישגיח יותר על קרקע זו,

משו"ת שבות יעקב. ובמשפט שלום ד"ה ועכ"פ כתב ד"ל דהשכיר אינו חולק על הט"ז רק איירי אחרי שכבר כלה זמן שכירות הראשון וכדברי הנתיה"מ. ובמשפט שלום כ' דאם דרך השוכרים לשלם בסוף זמן ולא הכל בתחילת השכירות דלאו הכי לכל הדיעות יכול המשכיר לומר דאין דין מצרנות בהמתנת המעות כדלעיל בסעיף י'. ולהילכתא אם באים שניהם יחד לשכור השוכר הקודם ושוכר חדש אם יש למשכיר הפסד מה כמו רבוי דירין וכמו"ש קצוה"ח א"צ להעדיף את השוכר הקודם. אבל אם אין הפסד מאחר שהט"ז ונתיה"מ הכריעו שיש דין קדימה יש להקדימו ובדיעבד אם חתם חוזה עם השוכר החדש יכול לומר קי"ל כהשבות יעקב שהביא הפת, וא"א לבטל מספק קנינו, קובץ הישר והטור עמוד לה ממשאו של הרה"ג ר"נ נוסבויים שליט"א וזה פשוט בפוסקים דשוכר הראשון אף שיושב בבית דלא מקרי מוחזק ועי' משפט שלום דמאחר דמצרנות הוי תק"ח ובספק תקנה לא נחשב כמוחזק, וכש שוכר שקרקע בחזקת המשכיר קיימא. וגם הביא: וי"א שאם כבר כלתה שכירות הראשון, והבעלים לא השכיר לו, יכול אחר לשכרו ואין שוכר ראשון יכול לסלקו ולא מצאתי. משפט שלום ד"ה ומ"ש נתיה"מ כתב דע"כ כוונת נתיה"מ שכבר עשה קנין שכירות עם השני אבל אם עדיין לא עשה שום קנין ובאים שניהם יחד הראשון והשני אף שכבר כלה זמן השכירות צריך להעדיף את השוכר הראשון ובזה גם הט"ז מודה.

²⁹¹ עי' ב"י שמקור דברי המחבר הם משו"ת הרא"ש שגורס "שותף" וקשה שהרי לשיטתו באותו תשובה לא צריכים שותף ומספיק מצרן, ועי"ש שיש מתקנים למחוק את המילה שותף.

²⁹² מקור דברי הרמ"א הוא מב"י שפסק כן במעשה שבא לידו ותמוה דהכריע כשי' הרמ"א סעיף ס' דשכירות כממכר דיש לו דין מצרן אף להוציא מלוקח אחר, כן תמה הש"ך.

²⁹³ בית הממושכן או השכורה לענין מכירת אותה בית לדעת המחבר [משכן סעיף נז שכורה סעיף ס"ב וס"ג] אין המלוה והשוכר נחשבים כמצרנים לענין שאינם יכולים להוציא מאחר אף שאינו מצרן. אבל כשהם קנו אף המצרן א"י להוציא מידם ולרמ"א [משכן סעיף נז סמ"ע סקט"ז דהו"ה לענין שכירות] נחשבים כמצרנים אף לענין להוציא מאחר או ממצרן.

ולענין מכירת בית הסמוכה לדעת המחבר [משכן סעיף נח שכורה סעיף ס'] אינם נחשבים למצרן כלל. אף לענין שהמצרן יכול להוציא מהם והם אינם יכולים להוציא מאחר ולדעת הרמ"א לסמ"ע וט"ז נחשבים כמצרן לענין שאין מצרן מוציא מהם אבל הם אינם יכולים להוציא מאחר אף שאינו מצרן ולש"ך בדעת הרמ"א נחשבים כמצרנים אף לענין להוציא מאחר.

²⁹⁴ כ"כ הפ"ת בשם הב"ח דמה"ט לא השיג הרמ"א כאן וכן דעת המהרש"ל הובא גם בש"ך סקט"א וברע"א וכ' השער המפשט הביאו הפ"ת דע"כ להילכתא מספיקא אין להוציא מיד לוקח שכבר קנה.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ואדם יכול לעשות בשלו מה שירצה אם כלה זמן שכירות הראשון, אם לא שהתנה בפירושו שיהיה לשוכר הראשון דין קדימה לזמן מה כו'. ובעל משכונא עדיף כשותף ואין יכול לסלקו, מ"מ אם באים שניהם יחד, השותף קודם ועדיף, שיש לו חלק בגוף הקרקע, וכן איש ואשה שיש להם בית ומת, האשה קודמת ליטול ביתה בפרעון חוב כתובתה כולה או מקצתה, שהיא מקריא בעלים ראשונים (בפ"ת)²⁹⁵.

סי' קעו – השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין, ואם מת אחד מהם (א) רמ"ה השותפים שבאו להשתתף, אין השיתוף נגמר בדיבור (א)²⁹⁶, לומר שאם אמר בואו ונשתתף יחד בכך וכך, שלא יוכלו לחזור בהם²⁹⁷, ואינו מתקיים אלא בקנין²⁹⁸. וכיון שצריך קנין, כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים שיתופו (ב). לפיכך המטבע שאינו נקנה בחליפין (ג), אין השיתוף מתקיים בו בקנין, שאפילו קנו מיד שניהם, שיביא כל אחד מעותיו וישתתף בהם וכתבו שטר על זה והעידו עדים (ד), אינו מועיל²⁹⁹ אלא צריך שיביא כל אחד מעותיו ויטילו מעות שניהם בכיס אחד ויגביהו שניהם הכיס (ה)³⁰⁰. רמ"ו יש מי שאומר שהוא הדין אם משך כל אחד מעותיו של חברו מהני (ו). רמ"ה ואפילו לא עשו לא זה ולא זה, אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השיתוף ליקנות או למכור (ז), יש מי שאומר דמהני הגה: רמ"ו מי שהלוה לחבירו מעות ולאחר כך אמר ליה יהיו צידיך למחלית סכר ונאנסו צידו, חייב בכל האונסין כמו בתחילה (ח), ללא נסתלק משמירתו³⁰¹ צדיבור בעלמא:

(א) אין השיתוף נגמר בדיבור כו' – דהו"א כיון דצייתי אהדדי ושניהם שוים בהתנאי גמרי ומקני אהדדי, קמ"ל דלא (סמ"ע).

(ב) כל דבר ודבר לפי קנינו – פירוש, כדרך שקונין אותו אחד מחבירו [דהיינו בהגבהה או במשיכה או בחליפין או ע"י המקום שעומדין בו עליו, וכמ"ש מסימן קצ"ז והלאה כל אחד לפי ענינו, ע"ש] כן יוגמר על ידן השיתוף (סמ"ע).

(ג) המטבע שאינה נקנית בחליפין כו' – עי' לקמן בסימן ר"ג (סמ"ע).

(ד) וכתבו שטר על זה והעידו העדים – היינו דוקא כשכותבין סתם פלוני ופלוני נשתתפו בקנין וכיוצא בזה ותו לא, אבל אם כתוב בשטר שקיבלו עליהן פלוני ופלוני להשתתף בחרם חמור ובשבועה דאורייתא כו'³⁰² (דמהני לבטל האסמכתא, וכמ"ש מור"ם לקמן בסימן ר"ז סעיף י"ט) לא מצו לחזור בהו. ואף על גב דלא ידעינן אי קיבלו עליהן כן בפירוש, מ"מ כיון דכבר נהגו לכתוב הסופרים כן בשטרות שקיבלו עליהן הצדדין לאשר ולקיים הדבר בכל תוקף, סתמא דמילתא כל הבא לפנין ואמר להן שיכתבו ביניהן שטר על ענין מה, בודאי קיבל עליו לקיים בכל חומר ואינו יכול לחזור בו. מיהו אף שבאו לפני עדים וקיבלו עליהן שיהיו משותפין יחד, אין להעדים לכתוב שטר ביניהן בכל תוקף, כל שלא קיבלו בפניהן בקנין סודר, עד שיצוו עליהן הצדדים לכתוב, דכל דהכתיבה מגרעת

²⁹⁵ ולענין מ"ש הפת, כאן בשם השבו"י לענין אם דירה השכורה אינה נמכרת רק נשכרת כבר הבאנו את הפ"ת לעיל בסעיף נט ומ"ש הפ"ת לענין משכונה כבר הובא לעיל בסעיף נז הערה &.

²⁹⁶ עי' מאיר המשפט ס"ק (יד) בשם הש"ך.
²⁹⁷ ומ"מ אף בלא קנין אם חוזר בו, יש בו דין מחוסר אמנה, כמו בכל קנין (לקמן סי' רד סעיף ז).

²⁹⁸ אם עשו קנין על השותפות, ואח"כ הוסיפו תנאים בע"פ, י"א שמהני אפילו בלא קנין, כיוון שבעיקר השותפות עשו קנין (מהרי"ק שורש כ, חת"ס ס' צו). וי"א שלא מהני (רשד"מ ס' רעד). ולכן הוי ספיקא דדינא (משפט שלום). ובמקום שאינם יכולים לחזור מהשותפות, גם אינם יכולים לשנות את התנאים (שו"ת הרא"ש פט, יג).

²⁹⁹ ואם עשה קנין לשעבד נכסיו על ההתחייבות לגבות מהן מנה להכניס לעסק השותפות, מהני שבההיא הנאה ששעבדו גמרו ומקני א' לשני (חזו"א ב"ב ד יא), וי"ח (כנה"ג הגה"ט ח).

³⁰⁰ אם רוצים להשתתף בכסף שנמצא בחשבון בנק הוי כמלוה וצריך כתיבה ומסירה*##.

³⁰¹ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק ג

(ג) דלא נסתלק משמירתו כו'. עיין לעיל סי' ע"ב ועיין במרדכי ודו"ק:

³⁰² מה עם קנין אודיתא, עי' קצה"ח קצד סק"ג, וסי' מ סק"א..

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

כחו דאחד אין כותבין בלא דעתן, וכמ"ש לעיל סימן י"ג ס"ב (סמ"ע). וי"א שאפילו קבלו על עצמם בחרם חמור ובשבועה דאורייתא, לא מהני בלא קנין³⁰³, ורק אם כתבו בלשון שמחייבים עצמם מועיל³⁰⁴ (ט"ז).

(ה) ויטילו מעות שניהן בכיס אחד ויגביהו כו' - לאו דוקא קאמר דיטילם בכיס אחד, דה"ה אם משך כל אחד מעות של חבירו (סמ"ע), וי"א שמישיכה רק מועיל בדבר שאין דרכו להגביה (ט"ז).

(י) ויש מי שאמר דה"ה אם משך כו' - פירוש, כל אחד משך המעות של חבירו לשם שותפות, אבל לא שכל אחד ימשוך מעותיו של חבירו שיהיו שלו, ונראה דליכא מאן דפליג בהא דמהני ג"כ משיכה לזה, אלא משום דקנין דמשיכה אינה מועלת בכל מקום והגבחה מועלת בכל מקום, לכן מובן בלשון כו' (סמ"ע)³⁰⁵.

(י) אלא נשתתפו והתחילו כו' - ר"ל נשתתפו בהנחת ממונם שעירבו יחד והתחילו כו', ואז מהני אפילו שלא יוכלו לחזור להבא עד זמן שקבעו ביניהן בתחילה, משא"כ כשלא הניחו ועירבו ממונם יחד, אלא התחילו שכל אחד קנה מממונו בפני עצמו, דלא מהני שלא יוכלו לחזור להבא (סמ"ע), אבל לענין מה שהרויחו סגי בהתחילו לישא וליתן לבד, כיון דלא חזר בו ואדעתא דשותפות קנה, נקנה ממילא להשני דהא זוכה לו, והוי כשליח דאמר לו המשלח זיל זבין לי, שזכה המשלח אפילו לא הודיעו למוכר (נתה"מ), פי' ואפילו לא קבל בקנין סודר מהני, וכן אם נשתתפו שעירבו המעות ולא התחילו לישא וליתן, אפילו קבל קנין, לא מהני דהקנין במטבע לא מעלה ולא מוריד, דאין מטבע נקנה בחליפין³⁰⁶ (ש"ך). וי"א דאפילו לא עירבו המעות קודם, רק שכל אחד קנה במעותיו לשם שותפות, שוב אין יכולים לחזור אפילו להבא, (ט"ז), וי"א דאם רק אחד התחיל להתעסק, אף שכבר עירבו המעות לא מהני רק לענין מה שכבר קנה דזכו בו שניהם, אבל לא לענין להבא דשניהם יכולין לחזור (פ"ת).

(ה) חייב בכל האונסים כבתחילה - היינו דוקא כשעוד לא התחיל לישא וליתן במעות עי' לעיל ס"ק (ז), אמנם אם רק יצא לדרך, חייב באונסים, כיון שלא עשו קנין. וכן אם קנה במקצת המעות, נעשים שותפים רק במה שקנה, ואם אינו מאמינו המלוה ואומר שאפשר שעדיין לא קנה שום סחורה בהמעות, אין לו עליו שבועה רק חרם סתם כיון שאין לו עליו רק טענת שמא³⁰⁷ (נתה"מ).

(ב) נשתתפו בשאר³⁰⁸ מטלטלין כיון שקנאו מידם שיביא זה חביתו של יין וזה כרו של דבש, והרי נשתתפו בהם נעשו שותפין בהם, וכן אם ערבו פירותיהם(ט), או ששכרו מקום בשותפות(י) והניח זה כרו וזה חביתו שנשתתפו בהם, הרי אלו שותפין בהם. כללו של דבר, בכל הדרכים שקונה הלוקח, באותן הדרכים עצמם קונין השותפין זה מזה הממון המוטל ביניהם להשתתף בו:

(ט) וכן אם עירבו פירותיהן - נראה דבעירוב פירותיהן בלא קנין סגי, כיון דכל אדם ניחא ליה הפירות שלו, והם עירבום יחד עד שאינו ניכר איזהו של זה ואיזהו של זה, מחשב קנין

³⁰³ גם לדעת הט"ז צריך לקיים שבועתו רק לא הוי קנין, ובסימן ר"ט כתב הרמ"א כמה נפק"מ בין חיוב בקנין לחיוב בשבועה.

³⁰⁴ ויש חולקים שלא מהני חיוב (משפט שלום סעיף ז, שחיוב רק עוזר לחייב אומנים ולא שותפים, אמנם עי' נתיבות א' שלרמב"ם הוי שכירים זה לזה ולסמ"ע מקנה גופו, נ"מ בשותפות בדבר שישנו בעולם, ואח"כ היה דבר שלא בא לעולם אם יש שותפות בו, עי' רע"א בסעיף ג'). וגם צ"ע אם זה מח' מחבר רמ"א סעיף ג.

³⁰⁵ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק א

(א) ויש מי שאומר שה"ה אם משך כו'. עיין בב"ח ועיין בתשובות רשד"ם סי' ק"ע וקע"ה רע"ד:

³⁰⁶ שאר הש"ך לא הבאתי.

³⁰⁷ ואם המעות מזומנים בידו כבר להחזירם לו, ואמר לו טול זה לפרעון, ואמר לו המלוה יהיה בידך למחצית שכר, נפטר מהאונסים, אפילו אם לא קנה עדיין - נוסף על ידי י"ו ולא מצאתי אותם בנתה"מ.

³⁰⁸ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק ד

(ד) נשתתפו במטלטלין כו'. עיין בתשובת מבי"ט ח"ב/ה"א/סי' רע"ט:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

לענין שותפות, ולא דמי לעירבו מעותיהן יחד, דבמטבע אין קפידא לאדם לדקדק בין מטבע שלו לשל חברו כיון דהכל מין מטבע אחד הן. ובתרי מיני מטבע לא שייך עירוב. גם בחביות של יין ודבש לא שייך עירוב וכל אחד ניכר של מי הוא, משו"ה הצריכו שם קנין או שכירות מקום (סמ"ע).

(¹) ששכרו מקום בשותפות - וקשה שהרי עי' ב"ב פד ע"ב, שחצר השותפין קונין זה מזה אינו אלא במודד והניח לתוך קופתו ואפשר דהכא דקונין זה מזה להיות הדבר בשותפות מהני גם חצר השותפין, ואכתי צ"ע (קצה"ח³⁰⁹), וי"א דדוקא בחצר השותפין שיש רשות לכל אחד להניח מה שירצה אין קונין זה מזה, מטעם ברירה, שברגע שהניח שלו שם, הוה שלו לגמרי, אמנם בחצר ששכרו בשותפות שלא יניחו בו רק דברים המשותפים ולא דברים שאינן שייכים לשותפות. וי"א שיש לחלק בין כשהיה כבר מונח על מקום של שותפות דלא קנה, ובין אם הביא מביתו חפץ והניחו על מקום שותפות דקנה, כיון דיש שינוי רשות להוציאו מרשות לרשות (נתה"מ).

(ג) האומנים שנשתתפו באומנות(יא), אף על פי שקנו מידם, אינם שותפים. כיצד, שני חייטין או שני אורגים שהתנו ביניהם שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהם בשוה, אין כאן שותפות כלל, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם(יב). הגה: ³¹⁰ויש אומרים דיכולין להקנות זה לזה לפילו צדצר שלא צל לעולם(יג). ³¹¹ויש אומרים דלפילו קנין אינם לריכין (יד) אלל כל מה שמתנים זה עם זה מתקיים לפילו צלמירא צעלמל ולינו יכולין לחזור צהן כל זמן השותפות שהתנו(טו). ³¹²ויש חולקין ואומרים שיכולין לחזור צהן לענין מה שירויחו אחר כך צלל לא לענין מה שהרויחו צכצכ(טז) (יז) ואין נלמנין לומר שקצכ חזרו צהן. ³¹³וכל זה צננים שנסתתפו זה עם זה ועוסקין שניהם צשותפות וכל אחד יתן לחצירו מה שירויח ולכן גמרו ומקני אהדדי צלל מי שנותן לחצירו מחצית שקר עיסקא ומתנה שיתן לו כל הרווחים שיגיעו לו לפילו ממקומות אחרים אינו אלל כמתנה צעלמל ולינו נקנה אלל צקנין גמוכ(יח). ³¹⁴אבל אם היו לוקחים החייטים הבגדים עצמם ותופרין אותם ומוכרין או לוקחים האורגים השתי והערב ממעותיהם ואורגים ומוכרים ונשתתפו במעות שלוקחין בו(יט) הרי אלו שותפים וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאם ומתנם הרי אלו לאמצע(כ):

(^א) האומנין שנשתתפו - עיין מ"ש בסימן של"ג סק"ו (במאיר המשפט סק"ו) (קצה"ח).
(^ב) שאין אדם מקנה דשלב"ל - אפי' במה שהרויחו כבר, יכולין לחזור, כמו גבי דשלב"ל, דאף משבאו לעולם יכול לחזור בו (ש"ך), ואם עיקר השותפות היא בדבר שבא לעולם, והשתתפו גם בדבר שלא בא לעולם, י"א שמהני הקנין גם לדבר שלא בא לעולם (רעק"א).
(^ג) דיכולין להקנות זה לזה - דכיון דגופן הוא בעולם, הקנין חל על גופם ששיעבדו כל אחד נפשו לחבירו לעשות מלאכה המובאת להן (סמ"ע).

(^ד) דאפילו קנין אינן צריכין - משום דגמרי ומקני אהדדי וכמ"ש הרמ"א אחר זה (סמ"ע). פשוט הוא דקאי נמי אריש הסי' אשר שותפין וכתב כאן באומנות דהוא דשלב"ל וכ"ש שאר שותפין שמטילין לכיס³¹⁰ (ש"ך). ואפילו בדבר דמהני קנין אמרינן אגב דבעי למיקני, דנשתתפו שאני, דאגב דצייתי אהדדי גמרי ומקני אפילו בדבר הבא לעולם³¹¹, אמנם היינו דווקא שהתחילו לעבוד, ולא שהסכימו להשתתף (נתה"מ).

(^ה) ואינן יכולין לחזור בהן כ"ז השותפות שהתנו - פי' ואפי' במה שירויח להבא (ש"ך).
(^ו) לענין מה שירויחו אח"כ - פי' אפי' בקנין אבל לא לענין מה שהרויחו כבר, דוקא³¹² בקנין. ונראה מכל אלו הפוסקים שלא חלקו בין אומנין לשותפין (ש"ך), וי"א שבשותפין בדבר הבא לעולם כשנעשה בקנין סודר, או אפילו ע"י משיכת המטלטלים דקנין גמור הוא, אינו יכול לחזור אפילו להבא. ובלא קנין רק כשהתחילו לישא וליתן, יכול לומר קים

³⁰⁹ וכן פסק בערה"ש (ס"א).

³¹⁰ אבל במעות, גם לשיטה זו לא מהני, דאינם נקנים בחליפין (חזו"א ב"ב סי' ד סק"א).

³¹¹ עיי' ש, בנתה"מ אריכות נגד אבל בסוף מביא את המהרי"ק.

³¹² צ"ל אפילו בלא (נתה"מ).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

לי כרמב"ן ורשב"א דס"ל דיכול לחזור להבא, אבל לענין מה שהרויחו לכו"ע אינו יכול לחזור. ובאומנין שנשתתפו דהוי דבר שלא בא לעולם, כשהיה בקנין נראה דיש לדון דאינו יכול לחזור בו אף להבא, ואין מקום לקים לי כרמב"ן ורשב"א, וכן נגד מה שהרויחו נראה דאינו יכול לחזור אפילו בלא קנין (נתה"מ), ראובן ושמעון אומנים שנשתתפו באומנותם וקנו מידם, אח"כ אמר ראובן אני מוחל לך השותפות ונתרצה שמעון ולא קנו מידם, ואח"כ נתחרט ראובן, ושמעון אומר כבר מחלת ומחילה אינה צריכה קנין. ולענין דינא אי מהני מחילה בלא קנין צ"ע, ועיין מה שכתבתי לקמן סעיף י' ס"ק י"ב (פ"ת).

^(ט') שם - וי"א היינו אינו יכול לחזור ממה שהרויחו, דהיינו אם עשו שותפות עד זמן קבוע דהדין הוא דכשהגיע הזמן שמחויבין לחלוק במה שהרויח כל אחד, ואח"כ לא רצה ליתן אחד לחבירו הרויח שהרויח, קמ"ל דאינו יכול לחזור, וכשהגיע זמן חלוקה צריכין לחלוק בשוה, ואף גוף החפצים שתחת יד כל אחד שזכה בו בשכר פעולתו זכו בו שניהם והוא של שניהם. משא"כ במה שירויחו יכולין לחזור, היינו אם באו לחזור קודם שנטל שום ריוח (נתה"מ)³¹³. וי"א שכל זה בשותפים שהשתתפו זה עם זה, אך מה שהוא ממנהג הסוחרים אין לשנות אפילו הוא שלא כדין תורה, ומנהגם תורה היא. ונראה כל זה בששני השותפים עוסקים בעסק השותפות או החמרים והספנים הנ"ל, אבל כשזה עוסק במסחרו לא יתחייב זה ליתן מהרויח שלו בענין שנהגו להשתתף בו, אא"כ יתן לו שכר עמלו והפסדו במה שהפסיד בשעה שזה הרויח במסחר שלו, ואינו מן הדין שזה השני יתן לו מהרויח ויאכל הלה וחדו (פ"ת).

^(ט') ואינו נקנה אלא בקנין גמור – היה פעם מנהג בין הסוחרים, כשרואים שרכו האנשים העומדים על המקח אשר בסיבת זה יוזל המקח מאד, אזי מי שרוצה ליקח מבטיח את האנשים הרוצים לעמוד על המקח סכום כך וכך בכדי שימנעו את עצמם מזה ולא יוזל המקח. וכתב דאם נעשית ההבטחה זאת בלי קנין וכלי השלשת מעות רק בדברים בעלמא אינו כלום. ואין לדמותו לשכירות פועלים דקיי"ל דלא בעי קנין, דשאני שכירות פועלים שהשכר הוא עבור עשיית פעולה או דיבור, אבל בנידון דידן שקבלת שכרו בעבור שמונע את עצמו מלעשות, אף שמדרך ליתן שכר בעד זה, מ"מ לא דמי לשכירות פועלים ובעי קנין. עכ"פ קנין מהני, דוקא היכא שהיה רשות ביד האחרים ג"כ לקחת זה המסחר בלי השגת גבול, אבל אם היה צד איסור בדבר כמ"ש בסימן רל"ז ס"א, אז אף קנין לא מהני (פ"ת)³¹⁴.

^(ט') אבל אם היו לוקחים הבגדים כו' עד ונשתתפו במעות שלוקחים - אם אומנותן הוא בכך שהחייטין רגילין לקנות בממון עצמן כו', והאורגין לוקחים שתי וערב ממעותיהם, אף שעכשיו לא לקחו עדיין הבגדים או השתי וערב ועירבום יחד, אלא נשתתפו בהמעות שלוקחין בו כו' ועירבום יחד, מהני ביה הגבהה או משיכה, ולא מיקרי דבר שלא בא לעולם כיון שהבגדים והשתי והערב מצוי לקנות. ודוקא כשאומנותן הוא שנותנים להם שכר על מה שתופרים הבגדים שמביאין להם הבעלי בתים לעשות ולתקן להן, באלו אמר דלא מהני בהו קנין (סמ"ע).

^(ט') וכל מה שירויחו כו' הרי אלו לאמצע - קמ"ל רבותא דאפי' להבא א"י לחזור בהן מטעם שכתב הסמ"ע ס"ק (יג), אבל לשעבר מודה דא"צ קנין (ש"ך), קשה דהא גם להבא אין

³¹³ החזו"א פסק בדבר שלא בא לעולם, לא מועיל קנין על להבא (ב"ב ד' י"ב).
³¹⁴ @ויש דין נוסף בפ"ת שאינני יודע לאן שייך, אבל הוא חשוב ביותר למעשה, שי"א שמי שהתחייב לחבירו שכר על מה שימנע מלעשות איזה דבר, אינו מחוייב לשלם, אא"כ התחייב לו בקנין, שאי"ז דומה ממש לשכירות פועלים. והמנחת פתים חולק שגם בשכרו שלא לעשות חייב, וי"א שאם אמר לו אל תעשה דבר פלוני אלא תהיה במקום אחר לכו"ע חייב דהוי כשכרו לעשות (פ"ח שכירות פ"ח ה"ג) (הסיפור בפ"ת היה שאחד שהתמודד במכרז, אמר למתמודדים האחרים שלא יגישו הצעות, והוא יחלוק איתם ברווח, ופסק שפטור דהוי כשכרו שלא לעשות, ובעה"ש חולק שבכה"ג הוי כנשתתפו ביחד לזכות במכרז, ולא הוי כשכרו שלא לעשות) (לא לספר). היה מעשה ששנים השתתפו, וא' התחייב לחבירו שאם ימנע מלהגיש מועמדות בבחירות לראשות העיר, בתמורה הוא ימנע מלהגיש מועמדות בבחירות הבאות, ופסק הגר"ש אלישיב זצ"ל שמדינא המקח חל ומחייב אף שלא היה קנין, וצ"ע).
ובכל זה תחליט איך ואם לכתוב.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

צריך קנין רק התחילו לישא וליתן, לכן נ"ל שיש כאן חסרון הניכר, וכצ"ל, מטעם שכתב הסמ"ע ס"ק (יט), זהו לדעת השו"ע, אבל לדעת הרמ"א לא מהני בלא קנין לענין שלא יחזור להבא, אבל לשעבר מודה דא"צ קנין (נתה"מ).

(ד) ³¹⁵ שותפין ששמו פירותיהם ונשתתפו בהם יש להן אונאה זה על זה (כא). עירבו פירות בלא שומא ומכרום (כב), ונשא בדמיהם, הרי אלו מחשבין הפירות כמה היו שוים בעת שנשתתפו ומחשבין השכר או ההפסד:

(כג) שותפין ששמו - פירוש, אם שמוהו קודם הנחתן בשותפות וכיונו להיות הנחתן שוה, ואח"כ נמצא שלא היה שוה, יש בו אונאה, אע"ג דהאי לאו מכר וקנין הוא, מ"מ כיון דראינו דדקדקו להניח בשוה הו"ל כמכר (סמ"ע), ואם היה באונאה יתר משתות ³¹⁵ דהוא ביטול מקח, נראה דאם היה קנין אחר לקיום השותפות שיהיה לזמן, כגון התחילו לישא וליתן, אז אף שנתבטל הקנין מהמטלטלין, מ"מ השותפות קיימת עד הזמן, רק שהוא מחויב להשלים להם מעות או ליתן מעות אחרים לעסוק עד הזמן, אבל אם לא היה הקנין רק ע"י משיכת המטלטלין כמבואר בסעיף ב', כיון שהקנין נתבטל מחמת האונאה, הוי כאילו לא משך כלל, וגם השותפות נתבטלה ויכולין לחזור בהן (נתה"מ).

(כד) עירבו פירותיהן בלא שומא כו' - קמ"ל'ן בזה, דאף שעירבו סתם וגם לא באו לחשבון עד אחר זמן, אפ"ה לא אמרינן דמחלו זה לזה ויחלוקו הכל בשוה, אלא מחשבין הפירות כמה היו וכל אחד נוטל קרנו בראש, ועי' סעיף הבא (סמ"ע).

(ה) ³¹⁶ השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ש', ונתעסקו כולם בממון סתם ופיתחו או הותירו, השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מנינם לא לפי המעות (כג) ³¹⁶. ואפילו לקחו שור לטביחה, שאלו טבחוהו (נ"ל לא מכרוהו) היה נוטל כל אחד מבשרו לפי מעותיו (כד), אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו, השכר או הפחת לאמצע. במה דברים אמורים, כשנשא ונתנו במעות שנשתתפו בהם, אבל אם המעות קיימים ועדיין לא הוציאו אותם (כה) (כו) ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינה המלך או אנשי המדינה, חולקין השכר או ההפסד לפי המעות (כז). ³¹⁷ וכל סקן ³¹⁷ אם נשתתפו צפירות ועדיין הן צעין שנוטלין לפי מעותיהן. ³¹⁷ ואם התנו ביניהם, הכל לפי תנאם בין בריוח בין בהפסד:

(כז) השכר או הפחת ביניהן בשוה כו' - והיינו דוקא כשקנו שור בשותפות ומכרוהו חי כדמסיק, דבעודו חי החלקים מצורפים יחד ואי אפשר לזה בלא זה ומשו"ה חולקין בשוה, משא"כ כשטבחוהו ומכרו הבשר או חלקו הבשר ביניהן, כיון דאין החתיכות צריכין זה לזה ועומדים לחלק, משו"ה חולקין לפי מעותיהן. ולא מיבעיא כשלקחו מתחילה השור בשותפות כדי למכרו חי וכן עשו ומכרוהו חי, דהשכר וההפסד הוא לאמצע, אלא אפילו אם היתה דעתם מתחילה כדי לטבחו, אפ"ה לא אזלינן בתר תחילת המחשבה, אלא בתר סוף המעשה דמכרוהו חי. והאי שור ומכרוהו חי לאו דוקא הוא, אלא כל הדומה לו דהיינו סחורה שאינה עומדת לחלק אלא למוכרה יחד, אז חלק המועט נתערב בהמרובה ושוה לו (סמ"ע), כשקנו שור לחרישה ועומד לטביחה, והיינו שנמלכו לטובחו או לקחו מתחילה לטביחה ולחלקו באיבריו ומכרוהו חי, וכן בשור לחרישה כשלא קנוהו להתעסק להרויח רק לחרוש כל אחד לעצמו או להשכירו, אזוהא דשכר לאמצע הוא רק מטעם כיון דהחלקים מצורפים כשמכרוהו חי ואי אפשר להרויח בחלק המרובה בלתי אם יהיה החלק המועט עמו, ומשום הכי כשטבחוהו ומכרו הבשר שאפשר להרויח גם בחלק המרובה לבד, אף שמכרוהו ביחד נוטלין לפי מעותיהן, אמנם כשנשתתפו במעות לקנות סחורה הראויה לחלוק ולמכור על זמן, ובזה לא שייך טעם הנ"ל, דהא החלקים אינם מצורפים בסחורה, אמנם כאן שייך טעם שיכול לומר כיון שנשתעבדתי לעסוק בשוה ודאי אדעתא ליקח החצי נשתתפתי, מדלא אתני, דבלא"ה בודאי לא נשתעבדתי להיות אגוד בך, ולפ"ז אתיין דברי

³¹⁵ או במידה אפילו פחות משתות.

³¹⁶ היינו כאשר קנו שור בת"ר פרוטות, וא' נתן ק', וא' ר' וא' ש', ומכרוהו בת"ש פרוטות, אז כל א' מקבל הקרן שלו בחזרה, וחולקים הק' של השכר לשלש.

³¹⁷ לא הבאתי דברי הסמ"ע סקי"ז, וש"ך סקי"א. שלא ראיתי הלכה יוצא מהם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

השו"ע כפשוטן, דבסעיף ה' במ"ש השותפין שהטילו לכיס זה מאה וזה מאתיים ונתעסקו כולם ופחתו או הותירו השכר לפי מניינם, כונתו על עסק סחורה והיינו דינו השני, דהיינו מדלא אתני. ואח"כ כתב דאפילו לקחו שור לטביחה דהיינו לחלוק באיבריו מיד, דבזה לא שייך טעם הזה, מ"מ אם נתנו להם ריוח על שמוכרין אותו חי הריוח לאמצע מטעם דהחלקים מצורפים, ואח"כ כתב במה דברים אמורים, וקאי על הרישא בעסקו בסחורות שנשתתפו לעסוק בשותפות, ודין זה שייך אפילו בשור לטביחה כשלקחוהו להתעסק בו להשביחו עד הזמן, דהשכר לאמצע, ועל זה קאי ה"במה דברים אמורים" כשנשאו ונתנו במעות שנשתתפו, אבל אם המעות קיימים וכו', פירוש, אף שעדיין לא כלה זמן השותפות והן מחויבים לעסוק במעות ולקנות סחורה ואי אפשר לו לחלק עצמו, וכסחורה שא"א לחלוק עצמו דמי, והיה ראוי להיות השכר לאמצע מדלא אתני, ועל זה כתב דמ"מ הריוח לפי מעות, שהרי אין החלקים מצורפים, אבל הריוח במעות שבאו אחר שנשאו ונתנו קודם זמן חלוקה דלא שייך טעם זה, השכר לאמצע. ואח"כ בסעיף ו' כתב עוד, דאם עלה ריוח אחר זמן חלוקה דהריוח לפי מעות. וקאי רק על עסק סחורה, פירוש, דלא נאמר כיון דמעיקרא היתה השותפות על קביעת זמן, וממילא היתה אדעתא שיהיה הריוח לאמצע, א"כ מה בכך שכבר עבר החלוקה, נימא דאדעתא דמעיקרא המשיכו השותפות, קמ"ל דלא, רק כיון שהריוח עלה אחר שכבר אינן משועבדין זה לזה, הוא לפי מעות, ועל זה כתב הרב בהג"ה דה"ה אם שינו נוטלין לפי מעות, פירוש, דקאי ג"כ רק על עסק סחורה ולא אמכרוהו חי. אבל אם ביטלו הריצוי הראשון ונתרצו לעסוק בעסק אחר ג"כ על קביעת זמן, ודאי דהוא לאמצע, ולא יהא אלא נשתתפו מחדש על זמן דודאי השכר לאמצע, (נתה"מ)³¹⁸.

(ת"ב) שאלו לא מכרוהו כו' – וי"א דאפילו קנו לטביחה וטבחו באמת, הוה לאמצע, כיון דלא התנו תחילה אומדנא דמוכח הוא שכיונו שיהיה הכל לאמצע (ט"ז וש"ך), וא"א להוציא ממון נגד שיטה זו (פ"ת).

(ת"ב) ועדיין לא הוציאו אותם כו' - משמע שאם כבר הוציאו המעות בעסק ומכר העסק בעד מעות, ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינה המלך, אפילו אם זה השינוי נעשה אחר מכירת העסק, הפחת או השכר בשוה, וי"א שמאחר ועומדים ליחלק וזווי כמאן דפליגי דמו. למעשה שנים שהטילו לכיס, אחד מנה ואחד מאתיים, וכשבאים לידי חלוקה עלה המטבע או ירד, כל אחד מה שהניח הוא נוטל ואין משגיחין בעליית המטבע וירידתה כלל (פ"ת).

(ת"ב) שם - עובדא בראובן ושמעון נשתתפו במו"מ לווארשי, ודרך הסוחרים שאין מוליכין מטבע שפודים שם, דהיינו מעות פרייסיש, לביתם, רק מחליפין שם על אדומים או באנקי, ודרכם לתת כסף הפדיום מה שיעלה ראשון ליד החלפן, וכשהם צריכים לבאנקי לוקחים ממנו כפי השער שבשוק, וראובן היה צריך למעות לצורך עצמו ולקח באנקי מהחלפן כפי השער במעמד חבירו ובציוויו ליתן לו, אך התנה שכשיצטרך הוא יקח ג"כ, ואח"כ לא לקח כלל עד הגיע תור נסיעתם, ואז כבר עלה השער ממעות פרייסיש נגד באנקי, ובעת שקיבל ראובן לא נשאר אצל החלפן מעות פרייסיש בעין כי אם מעט מזעיר, ועתה טוען שמעון מה שהותירו מעות פרייסיש בעליית השער הותירו לו [נגד הסך שלקח חבירו], וראובן טוען שהותירו לאמצע. כשקיבל ראובן באנקי אצל החלפן לשלוח לביתו, גם חבירו יש לו כנגדו בקופת השותפות באנקי כסף הזה, דודאי זה שלקח באנקי אצל החלפן לאו אדעתא שיטול חבירו כנגדו כל כך מעות פרייסיש כפי הסך שחשב החלפן עבור הבאנקי שקיבל, שהרי אין משאם ומתנם וסוף חשבונם בשעת חלוקה כי אם על באנקי, ואף אם חבירו היה רוצה שיהיה חלוקה ביניהם במעות פרייסיש, זה היה יכול לעכב ולומר איני רוצה לעשות חלוקה כי אם על באנקי שהוא המטבע שנתנו בשותפות, ומעות פרייסיש כסחורה אחרת דמי, שא"י לחלוק עד שתמכר על מזומנים כו', ומכל שכן בזה שקיבל הבאנקי מהחלפן במעמד חבירו, ואם היה רוצה שישאר לו כנגדו בשותפות במעות פרייסיש הו"ל לאתנויי, כיון שדרך המו"מ וחשבון שביניהם מתחילה ועד סוף הוא על באנקי, ומדלא התנה אומדנא דמוכח שנתרצה שיהיה לו חוב בשותפות כסף שקיבל חבירו

³¹⁸ לא הבאתי נתה"מ סק"ט שלא ראיצתי הלכה שיוצא ממנו.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

בבאנקי, ופשיטא שאין לו להפרע מן השותפות רק בבאנקי, והשכר ממעות פרייסיין הוא לאמצע כו' (פ"ת³¹⁹).

(כ) ופחתו או הותירו מחמת המטבע כו' - הטעם, דאף אם היה נשאר המטבע ביד כל אחד הגיע להן הריוח או ההפסד (סמ"ע), אמנם אם נשתתפו במטבע או בפירות שאינן שוין ולא עלה הריוח רק על פירות או המטבע של בעל המועט, אפ"ה הוי לפי מעות, משום דתיכף כשמשיך אחד או הגביה המעות של חברו, נקנה לו בשל חברו לפי מעותיו ונעשה שלו להריוח או להפסד, רק שאי אפשר לומר שיהא לאמצע כי אם במקום שהריוח עלה ע"י טירחא דידהו, מטעם שי"ל כיון דנשתעבד בעל המועט לטרוח כמו בעל המרובה, משא"כ הריוח שעלה על מה שהוא בעין בלי שום טירחא דידהו, בודאי היה דעתו שיהיה לפי מעותיהן כיון דלריוח כזה א"צ טירחא, דאם היה בביתו היה ג"כ הריוח, זה בודאי מגיע להם כפי המעות. אמנם נראה דאפילו הריוח או ההפסד העולה כשהן עדיין בעין, מ"מ אותו הריוח שעלה שלא היה באפשרי להריוח בזה בלא זה, כגון שאין נותנין הריוח רק מחמת שמוכרין הכל ביחד, דודאי השכר לאמצע מטעם שכתב הסמ"ע דהחלקים מצורפים, והטעם שכתב סמ"ע בס"ק זה דאף אם היה ביד כל אחד בביתו, לא שייך כאן, דהא אין נותנין ריוח רק מחמת מכירת הכל ביחד דוקא. אמנם אם קנו קרקע בסתם ואין בו דין חלוקה ואחד נתן יותר, נראה דיש חילוק, דאם קנו לדור בעצמם ואח"כ מכרוהו והריוחו, הריוח לפי מעות, דהטעם דהחלקים מצורפים לא שייך בקרקע, אבל אם קנאוהו רק אדעתא דלמוכרה ולהריוח בו, השכר לאמצע (נתה"מ), וי"א שאם אירע שאחד מן השותפים הטיל מטבע מיוחד וידוע שהמטבע הזה עלה או ירד, הפחת והיתרון הוא לו לבד (פ"ת).

(ו) י"ש מי שאומר דהני מילי בגוף הממון שנשתתפונם, אבל להשתעבד לשלם מביתו לא(כט). כגון אם נשתתפו זה במנה וזה במאתים ונפסד הכל(ל), לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמשים מביתו. ר"י מי שאומר שאם עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו, נוטלין לפי המעות³²⁰, וכו' דהני חס שנינו ממה שהתנו בתחילה נוטלין לפי מעותיהם(לא):

(כח) יש מי שאמר דה"מ - פי' דאם מכרוהו חי הפחת לאמצע³²¹ (ש"ך).

(כט) לשלם מביתו לא - משום דלא נשתתף אדעתא דהכי שיוציא מביתו עבור ההיזק. ואם התנה שיהיה להפסד לחצאין, אליבא דכו"ע מחויב כפי תנאו, אבל בשבועה אינו נאמן ליטול³²² (קצה"ח).

(ל) ונפסד הכל כו' - כאן איירי דהפסד בא שלא מכח משא ומתן, אבל אם בא מחמת המשא ומתן, עי' בסימן צ"ג סי"ג, שצריך לשלם מביתו, אבל התובע אינו נאמן בשבועתו על זה, ואם ידע השותף מזה ההפסד צריך לשלם אף מביתו (ש"ך), וי"ח, שבכל מקום איך שבא ההפסד לא צריך לשלם מביתו (ט"ז)³²³, וי"א דבלקחו שור לטביחה ומכרו חי דהריוח לאמצע, ודאי דהריוח שעלה על הטביחה קודם שמכרוהו אותו חי, אותו הריוח הוא לפי ערך מעותיהן, דהיאך יעלה על הדעת דאם השביחו השור לטביחה ויש בו ריוח מנה דהדין הוא שיחלקו לפי ערך המעות, ואם יש לאחד רק חלק עשירית בהשותפות אינו מגיע לחלקו מהריוח רק חלק עשירית, ועתה נודמן סוחר שנותן דינר אחד יותר לקנותו חי, והסכימו למוכרו חי בכדי שלא להפסיד הדינר, וכי נאמר משום שמכרוהו חי כדי להריוח

³¹⁹ בסדר?

³²⁰ עי' לעיל נתה"מ סק"ח (הובא במאיר המשפט סעיף ה ס"ק (כג)): שזה מדובר על עסק סחורה ולא שור לטביחה מיד, כיון שאינם שמעובדים א' לשני אחרי זמן העסק, אבל אם מכרו שור חי אפילו אחר זמן חלוקה הריוח לפי האנשים מטעם שהחלקים מצורפים. וכן ברמ"א שאם שינו זהו כמו אחר זמן החלוקה.

³²¹ עיין בתשו' מהרי"ט סי' קכ"ח ובתשו' ר"ש כהן ספר ב' סי' פ"ז ובתשו' מהרשד"ם סי' קע"ג ובתשו' מהרא"ן ששון סי' קי"ב - ש"ך.

³²² לבדוק שלא החסרתי כלום בקצה"ח.

³²³ וי"א שאם קנו בהקפה, ודאי קבלו ע"ע גם לשלם ההפסד מביתם (ערה"ש ס"ח).

³²⁴ עי' נתה"מ שמביא שיש טעות בגרסת הש"ך ול"נ שזה מש"כ בש"ך.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

הדינר דשוב יחלוקו המנה ויטול זה חמשים וזה חמשים, זה ודאי לא ניתן להאמר כלל, רק מה שהריוחו משום מכירתו חי הוא לחצאין, ומש"כ הרמ"א דהריוח שעלה עד השינוי הוא לאמצע, רק משינוי ואילך הוא לפי מעות, דמה לנו לקלקל הריוח שעלה עד הנה. ועוד נראה, דאם לקחו שור לחרישה ונטלו שכר בחרישה עשרה זהובים וחלקו לאמצע, אף שלא היה לאחד רק חלק עשירית, ואח"כ טבחוהו והיו להם היזק עשרה זהובים מהקרן, ובטבחוהו הדין דהוא לפי ערך המעות ואינו מגיע על בעל המועט הפסד רק זהוב אחד, אינו מן הדין שיהיה לזה ריוח ולזה היזק מהקרן, דרווחא לקרנא משתעבד, ובודאי לא היתה דעתם לחלוק בריוח אף אם יהיה היזק אח"כ בקרן, ובודאי מקודם צריך שיתמלא הקרן, ובזה איירי הדין שבסימן צ"ג סעיף י"ג, שכבר חלקו בהריוח ועתה טוען שכנגדו שהיה היזק מהקרן, וממילא מחויב להחזיר מה שנטל יותר, ועל זה פסק דאינו מהנשבעין ונטלין (נתה"מ), דוקא בכה"ג דשניהם הטילו לכיס דנשתתפו רק באותן מעות. אבל אחד נותן מעות והב' לא נתן הוי כהלואה לחבירו לחצי. וכן אף אם הטילו לכיס אם אח"כ הוסיף אחד מהם מעות מכיסו לשותפות ומודה חבירו בזה הך הוספה הוי כמו הלואה לחבירו בחציו וצריך לשלם מביתו (רע"א), בראובן ושמעון שנשתתפו יחד, וראובן נתן כל המעות, והתנו שהריוח יהיה לחצאין, ומהפסד לא הזכירו כלום, ועתה נמצא הפסד רב, כיצד יחלקו, והוא דינו של הש"ך כאן נגד הט"ז, והנתה"מ. מעשה שראובן תבע משאר השותפים היזק מה שהיה על עסק דבש ק"כ זהוב שיתנו כל אחד חלקו, ואחד מהשותפים הבא בהרשאה מחבירו טען, אמת שהיה היזק, אבל מאן יימר שהיה ההיזק סך הנ"ל, ועוד, שאתה גרמת ההיזק, כי שמעתי מפלוני שהיה בכאן סוחר ורצה ליתן מקח טוב, ואם היית מוכר אז היה ריוח הרבה, ושאלו לפלוני ואמר שהוא לא ראה זה רק ראובן בעצמו אמר לו כן, וראובן מכחישו. אם הוא בא להוציא משאר השותפים מכיסם, לא ממעות שהטילו לשותפות, בזה אפילו אם היו עדים על ההפסד אינו יכול להוציא מידם כי הדבר תלוי במחלוקת (ועל אף שלש"ך אין מח', לפי הסמ"ע וט"ז יש). ואפילו אם בנידון דידן יש ביד שאר שותפים מעות השותפות ממה שהטילו תחילה לשותפות, דבזה אם היה מבורר בעדים שהיה הפסד היו צריכים ליתן חלקם, מ"מ עכשיו שאין עדים, השותפים פטורים. ואפילו אם בנידון דידן היה התובע טוען שהשותפים יודעים, ג"כ אי אפשר לחייב השותפים, כי מעיקרא דינא פירכא, דכאן אינם נחשבים כלל מודה במקצת, כי אף שאמרו אמת שהיה היזק הלא טענו שהוא היה הגורם לזה ההיזק, ולפי טענתם לא נתחייבו כלל ליתן סיוע לזה ההיזק (פ"ת).

(א') וה"ה אם שינו כו' - פירוש, אפילו אם הסכימו יחד על השינוי, אפ"ה כל שלא עסקו בהעסק בענין שעלו במחשבתן תחילה, הו"ל כאילו לא נשתתפו יחד אלא כל אחד קנה בשלו (סמ"ע) פי' אף כשמכרוהו חי (ש"ך).

(ז) ר"י מי שאומר שאם נגנבו או אבדו חולקין לפי המעות (לב) הנה: ר"ב ראובן שהיה לו חוב ואומר לשמעון שסייע לו בגביית החוב ויהיה לו שליט הריוח וכן עשו ואח"כ קנו סחורה הוו להו כז' שהטילו לכיס (לג) שהרי יש לשמעון חלק בריוח ³²⁵ ודוקא שקנו אח"כ הסחורה ביחד אדעתא דשותפות אבל אם ראובן הוא הקונה ושמעון סייעו אין לו בריוח כלום שהרי לא נדר לו רק חלק בגביית החוב ולא במה שהרויח אחר כך ואין צריך ליתן לו רק כמה שנתנו למסייע לחבירו ³²⁶ ראובן ושמעון שנסתתפו להלוות לגוי וראובן נתן לו חלקו ואח"כ אמר הגוי שאין צריך יותר ואמר ראובן לשמעון שיתן לו חלקו למה שהלוה ושמעון דחה אותו ליתנס(לד) ובתוך כך נפטר אפילו הכי זכו יורשיו בחלק הריוח דהרי לא מחל לראובן ³²⁵ אבל אם אמר שמעון שלא יתן חלקו(לה) אז שניהם בענין השותפות ואבד חלקו מן הריוח(לו) וע"ל סימן זה סעיף מ"א:

(ב') חולקין לפי המעות - דכיון דלא אשתנו המעות ממה שהיו, הו"ל כאילו נתיקרו או נפתחו בעודן הן בעין, עי' לעיל ס"ק (כו) (סמ"ע) ³²⁶.

³²⁵ ודוקא שלא הוצרך לתובעו בב"ד, אבל אם תבעו בב"ד אע"פ שנפסק שהוא צריך ליתן מעות לשותפות לא זכה בריוח עד שיתן כיון שהטריחו לב"ד (ערה"ש ס"כ).
³²⁶ לא הבאתי הש"ך והנתה"מ ופ"ת שלא ראיתי הלכה שיוצא מהם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(לג) ויהיה לו שליש הריוח וכן עשו - פירוש, שגבו החוב בסיוע שמעון, והחוב היה דרך משל ד' זהובים ועלה בו ריבית ג' זהובים והריבית הוא הריוח, נמצא דהוה ליה לשמעון השליש מהריוח החוב, ולראובן ב' חלקים בריוח וגם גוף החוב לראובן, ואפ"ה נוטלין בשוה במה שהריחו אח"כ בהסחורה שקנו ומכרו, דהו"ל כשנים שהטילו לכיס זה מאה וזה מאתיים כו' (סמ"ע), וי"ח על הרמ"א שהרי לא שם שום דבר בקרן, לכן נראה שיתן לו משאר רווחים כפועל בטל או כמנהג לתת למסייע לחבירו בסחורות ואינו משום קרן (קצה"ח), וי"ח כמ"ש לקמן סי' קפ"ג ס"ד, אפילו אם לא נתן לו כלום וקנה אדעתא דשותפות, קנה (נתה"מ).

(לד) דחה אותו ליתנם - פירוש, שדחייתו היתה אין לי עתה אבל אתננו היום או מחר, לאפוקי אם דחה אותו לומר שלא ליתן לו חלקו (סמ"ע).

(לה) אמר שמעון שלא ליתן חלקו - עיין מה שכתבתי לקמן סעיף מ"א [סקנ"ה] (נתה"מ).

(לו) אז שינה בענין השותפות - דדרך השותפין להניח כל אחד מעותיו בהשותפות, ולהיותם שניהם שוים בהענין הנולד לפנייהן (סמ"ע).

(ח) ר"י השותפין שומרי שכר הן(לו), שאם נגנב או נאבד מהשותפות ברשות אחד מהם, חייב באחריותו. ר"כ במה דברים אמורים, בזמן שכל אחד מתעסק בשותפות זמן ידוע, ונגנב לו בזמן שנתעסק בו. הגה: ר"י ודוקא שנתנו כן מתחלה, אבל אם לא אינו מחוייב להתעסק, רק עושה מנדבת לבו, אינו חייב בשמירת השותפות ולא הוא רק כשומר חנם(לח) ר"י אבל אם התחילו להתעסק ביחד³²⁷ (לט) אפילו אם אחר כך נתעסק בו כל אחד לבדו, פטורים, דשמירה בבעלים היא(מ) ואם חייב צפשיעה עיין לקמן סוף סי' רל"א ואם מתחלה נתעסק בו אחד לבדו, ואחר כך נתעסקו בו שניהם ביחד, ונגנב, הראשון חייב(מא), שלא היה השני עמו במלאכתו כשהתחילה שמירתו, והשני פטור, שהראשון היה עמו במלאכתו כשהתחילה שמירתו. הגה: ר"י חלקו השותפות לגמרי³²⁸ (מב), ונשאר זיד אחד מהן לפצוע לעובד כוכבים, ואזדו או נגנבו ממנו, אין חבירו חייב לשלם לו ההפסד³²⁹. אבל אם נשאר גם כן לשני מן השותפות, הוא שמירה צעלים וההפסד על שניהם.

(לז) שומרי שכר הן - דכל אחד עוסק ומשמר חלק חבירו בשכר שגם חבירו יתעסק וישמור את חלקו, ומה"ט אמרינן דהיינו דוקא שהתנו כן מתחילה, וכמ"ש מור"ם בהג"ה, דאז הו"ל כשכרו זה את זה בתחילת השותפות (סמ"ע).

(לח) ולא הוי רק שומר חנם כו' - וי"ח והעיקר אפי' ש"ח לא הוי, דדוקא כשאמר שמור לי ואשמור לך, אבל כששמר א' בסתם, אפילו ש"ח לא הוי, ועוד השותף הוי שמירה בבעלים ופטור אפילו מפשיעה, ורק כשא"ל בפירוש שמור לי היום ואשמור לך למחר כו'³³⁰ (ש"ך), וי"ח דודאי כשכל אחד מתעסק בהחצי בביתו. וכיון דשותפין נעשו שכירין זה לזה, וכל אחד מחוייב להתעסק בחלקו ולשומרו, ודאי דהוי שומר, דבכל חלק החצי שלו והחצי של חבירו וכל אחד מחוייב לשמור חלקו וחלק חבירו, ואפילו שומר שכר נראה דהוי, דהא שכירים זה לזה הן אפילו בלא אמר שמור לי ואשמור לך למחר. משא"כ הכא מיירי המחבר שהכניס הכל לביתו, לא הוי שומר כלל, שלא קיבל שמירה על חלק חבירו כלל, דיכול לומר לחבירו היה לך לבוא ג"כ לשומרו, וכשאינ אתה שומר חלקי גם אני איני

³²⁷ י"א שאפילו שרק נתעסקו בקניית הסחורה יחד, נעשים שומרים בבעלים (ערך שי בשם מרשד"ם סי' קס"ו). ויש חולקים שדוקא אם שמרו יחד (ד"ג כלל צ"ח סי' ס"א).

³²⁸ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק יט

(יט) חלקו השותפות כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון בוו:

³²⁹ ואם נשאר בידו הקרן והריוח ונגנבו, אינו חייב לשלם רק הקרן ולא הריוח, דכיון שנגנבו אין כאן ריוח. ואם נגנב רק הריוח, יש להסתפק אם הוי ש"ש רק על הקרן, או גם על הריוח (ערה"ש סכ"ה).

³³⁰ עיין בתשובת מהר"ם מינץ סי' נ"ט ובתשובת ר"ש כהן ס"ב סי' ק"ח ובתשובת מהרשד"ם סי'

קכ"ז

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

מחויב לשמור חלקך, ובזה כתב הש"ך דלא הוי שומר כלל (נתה"מ), ועיקר כדברי הרמ"א ואפילו קים לי לא מצי למטען (פ"ת).

^(ט) התחילו להתעסק ביחד - נראה דאם מתחילה בחודש ניסן לקח כל אחד חצי לביתו להתעסק בו ולשומרו, ואח"כ בחודש אייר התנו שיהיה כל אחד מתעסק בכל הסחורה חודש שני, ודאי דלא הוי שמירה בבעלים על החצי שלקח מהשותף השני לביתו, כיון שבחודש שני לקח החצי שהיה מונח בבית השני לביתו להתעסק בו ולשומרו, הוי משיכה חדשה שלא בבעלים על החצי השני, והוי שמירה שלא בבעלים וחייב לשלם רביע מכל הסך, כי על חצי שהיה בביתו מכבר לא נסתלק ממנו שמירה בבעלים, רק על חצי השני נעשה שומר שלא בבעלים, משום הכי משלם רביע מהסך כדמוכח בסימן שמ"ו סעיף י"ד, אלא ודאי דמיירי שהיתה כל הסחורה של שותפות בחנות המשותף ושמרו שניהם יחד בחודש ניסן, ואח"כ בחודש אייר התנו שישב כל אחד בחנות חודש אחד ואח"כ ישב השני בחודש השני, בזה אתי שפיר מה שפסק דפטור, דאין כאן לא משיכה חדשה ולא קבלת שמירה חדשה, שהרי מקודם היה ג"כ חייב לשמור הכל כדין שותף (נתה"מ).

^(י) אפילו אם אח"כ נתעסקו כו' - שותפין בעסק שהתנו בתחלת השיתוף שיעסקו כל אחד בחדשו, ונגנב ממעות שותפות אצל אחד מהשותפין בחדשו, ובתחלת השותפות היה בעלים עמו, אלא שכבר כלתה השאילה בבעלים קודם שבא לידו, עכ"ז הוה שמירה בבעלים ופטור (קצה"ח), וי"ח דכל זמן שאין לו מה לשמור, מה בכך שנתחייב בשמירה, ודאי דכל שלא היתה התחלת השמירה בבעלים לא הוי שמירה בבעלים (נתה"מ).

^(יא) הראשון חייב כו' - דכשנגנב בשעה שנתעסקו שניהם ביחד, אזי אינו חייב הראשון אלא רביעית מהסך, דבשעה שנתעסקו בו יחד השמירה היה מוטל על שניהם בשוה, אלא שהשני פטור מגניבה בהחצי שהיה מוטל עליו שמירתו, אבל עכ"פ על הראשון לא היה מוטל אלא שמירת החציה, ומאותו החציה החצי שלו, והחצי השני דהיינו רביעית מכולו עליו לשלם לחבירו. אבל אם אחר שעסקו ביחד ונפרדו זה מזה חזר ושמרו הראשון ונגנב מידו, אזי ודאי חייב לשלם לחבירו חצי שלו מכולו, ואם נגנב בשעה שעסק בה השני אח"כ לבדו, פטור בכולה מחבירו (סמ"ע), ועיין לקמן ס"ס ת"י (ש"ך), וי"ח דאם נגנב בשעה שעוסקין ביחד, שניהם סובלים ההיזק בשוה כל אחד, שלא קיבל עליו שמירת חלק חבירו באותה שעה. אבל, אם נגנב בשעה שעוסק הראשון לבדו, אז ישלם הוא לחבירו כל חצי שלו, ואם בשעה שעוסק השני לבדו פטור מן הראשון (ט"ז), עוד אפשר לקיים דברי הסמ"ע שכתב בעוסקים שניהם, דהיינו שעוסק כל אחד בהחצי בביתו, דבזמן זה השני פטור כשנגנב אצלו החצי דהוי שמירה בבעלים, ואם נגנב גם אצל הראשון החצי שהיה בביתו, חייב לשלם להשני החצי מהסך שהיה אצלו דהיינו רביע מכל הסך. ועוד אם התנו תחילה שיעסקו כל אחד בחדשו, והתחיל ראובן להתעסק בחודש ניסן, ונתרצה שמעון והשאל עצמו לראובן שיעסק עמו בחדשו, וא"כ ראובן בחדשו דינו כשומר שכר דהא התנו בתחילת השמירה שיעסקו כל אחד בחדשו, והוי כשומר לי ואשומר לך למחר דהוי כשומר שכר, ושמעון שהשאל עצמו בחנם הוי שומר חנם, דאז ודאי חייב ראובן בכל, אי נמי יש לומר דנפקא מינה לענין פשיעה, ולפי דברי הש"ך סימן צ"ו סק"ב דמפשיעה לא נתמעטו. וא"כ ה"ה אם שכר ראובן את שמעון שיעסקו עמו בחדשו, אפ"ה פטור שמעון דהוי שמירה בבעלים ודמי לקטן (נתה"מ).

^(יב) חלקו השותפות כו' - דלא גרע משומר שכר שכלה זמנו דלא הוי רק שומר חנם כמבואר בס"ס ש"ד סעיף ו', ומיירי אפילו אם נתעסקו שניהם ביחד, דבין אם נתעסקו בחנות המשותף לשניהם, וכיון שמשך האחד לביתו מחנות המשותף שיחזיקנו בביתו עד שיופרע להגוי לא הוי שמירה בבעלים, דכיון שמשכו לשומרו לבד הוי משיכה חדשה להעשות שומר שלא בבעלים, ועוד, דמתחילה לא נעשו שומרים זה לזה כלל, כיון ששמרו שניהם כל אחד לא שמר רק של עצמו, וכן אם היה מתעסק כל אחד בחצי שלו בביתו וחלקו, ואח"כ נתן אחד לחבירו מעות מחלק שלו להשני לפרוע להגוי, הוי משיכה חדשה. כל שותפין, כשלוקח הכל לעצמו כשהוא מעות נראה דהוי שומר שכר, כיון שיש לו היתר תשמיש ועסק במעות של חבירו מרויח גם לו, אבל בחפץ כה"ג נראה דלא הוי שומר שכר, אם לא שנשאר ביד מי שמחויב לשמור בחודש זה בשכר ששמר חבירו חודש העבר (נתה"מ).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ט) ר"ב אחים שהן שותפין (מג) יכול כל אחד למחות בחבירו שלא יקנה דבר לעצמו מהשותפות אם לא ינכה אותו מחלקו, ר"ב ואם לא מיחו וקנו לעצמם, כשבאים לחלוק, שמין הבגדים שעליהם כפי מה שהם שוים בשעת חלוקה. ר"ב אבל אם כלו לגמרי (מד) או אבדו, אין מחשבין אותם להם. ר"ב ואם קנו בגדים לנשיהם ולבנותיהם אין שמין אותם (מה) ר"ב במה דברים אמורים בבגדי חול אבל בבגדי שבת שמין להם³³¹ ר"ב וגדול האחין אף במה שקנה לעצמו אין שמין לו (מו) ר"ב אבל לכתחילה יכולים למחות בו שלא יקנה הגה: ר"ב וכו' הדין שאר שותפין³³² שאינן אחין מיהו נראה לי לחזקתן בזה אחר המנהג³³³ (מז):

(מג) אחין שהן שותפין – ל"ד אחין, אלא כל שותפין (סמ"ע).

(מד) אבל אם כלו לגמרי כו' - דדעת השותפים דמחלו אהדדי בכה"ג, כיון דלא מיחו או התנו מתחילה (סמ"ע).

(מה) בגדים לנשיהם ולבניהם – כיון דאין דרך נשים ובנים לבוא לב"ד ולשום הבגדים שעליהם, אמרינן דמחלו אהדדי בזה. אבל בבגדי שבת דיכולין לשלחן לב"ד לשומן, הוה דינייהו כבגדים שעל השותפים עצמן, דאם הן בעין שמין להן לחלקן (סמ"ע), וכן שותף שנתן מתנה לחבירו, והשותף ראה ושתק, שהרי מחל לו (נתה"מ).

(מז) וגדול האחין כו' - פירוש, גדול האחין הנושא ונותן במה שהניח להן אביהן, דמסתמא ניחא להו דילבש ויכסה נפשו בבגדים נאים כדי שישתמעו דבריו בעוסק עסקיהן, משו"ה אמרינן דמחלו ליה לגמרי, אף מה שישאר מהן בעין בשעה שחולקין (סמ"ע), בגדול האחין אף בגדי שבת אין שמין, דבשלמא גבי בניהם ובנותיהם, הטעם דאין שמין שמתביישין להביאן לב"ד, ומה"ט בגדי שבת שיכולין להביאן לב"ד שמין, אבל גדול האחין דטעם דניחא להו דלישתמי מיליה, וזה שייך נמי בבגדי שבת שילבוש בגדי שבת נאים כדי דלישתמעי מילי' כשיעסוק עם הסוחרים, וי"ח שהטעם שבגדי שבת שמין מפני שאין עולים על דעת הבעלים להקנות בגדים מכובדים כאלו, וא"כ אף בגדול אחין שמין³³⁴ (ש"ך).

(מז) דאזלינן בזה אחר המנהג - דכל שהמנהג אינו כן הו"ל כהתנו אהדדי מתחילה וסמכו על המנהג. ומ"ש מור"ם "בזה", ר"ל בדין כזה התלוי באומדן דעת הבריות (סמ"ע).

(י) ר"ב המשתתף עם חבירו בסתם, לא ישנה מנהג המדינה באותה סחורה³³⁵, ולא ילך למקום אחר, ולא ישתתף בה עם אחרים³³⁶ (מח), רפ"א ולא יתעסק בסחורה אחרת³³⁷ (מט),

³³¹ וה"ה בשאר חפצים או תכשיטים שקנו מתפיסת הבית, ששמים אותם כבגדי שבת (ערה"ש סכ"ז).

³³² ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק כא

(כא) והוא הדין שותפין שאינן אחים כו'. עיין בתשו' מהרא"ן ששון ס' קל"ד וקל"ה האריך בזה:

³³³ דהיינו שבשאר שותפים בד"כ אין המנהג שניזונים יחד כל אחד לפי צורכו, אבל במקום שהמנהג כן, גם בשאר שותפים, או שהתנו שיזונו יחד, דינם כאחים שאפילו אם אכל אחד יותר, אינו צריך לשלם לשאר השותפים (ערה"ש סכ"ח).

³³⁴ עיין בתשובת ר' בצלאל סי' ל"ח / ל"ה - ש"ך

³³⁵ ודוקא כשכל אחד עוסק במקום אחר ואינם נמצאים יחד, אבל אם שניהם נמצאים בעיר אחת, אפילו בדבר שהוא מנהג המדינה לא יעשה דבר חדש בלא לשאול את שותפו, ואם שינה ההפסד עליו, כיון שיכל לשואלו (ערה"ש סכ"ט). ואם הם חלוקים איך לנהוג, יעשו כמנהג הסוחרים באותו ענין, ויכול אחד מהם לכפות את שותפו לעשות כמנהג הסוחרים, ואם עשה כמנהג הסוחרים, אפילו בלא ששאל את שותפו, אם בא להם הפסד פטור, כיון שעשה כמנהג (שם סמ"ו).

³³⁶ ואם עבר והשתתף, אין השותפות בטלה (כנה"ג). אבל אם התנו בפירוש שלא להשתתף עם אחרים ועבר והשתתף, השותפות בטלה, אא"כ השותפות השניה מסתיימת לפני השותפות הראשונה (שו"ת לחם רב סימן קיח).

³³⁷ עיין בתשובת רש"ם סימן קס"א וק"ע וק"ץ ובתשובת מהרא"ן ששון סימן ק"ץ ובתשובת רבי שלמה כהן ס"ב סימן פ"ו ופ"ח ובתשובת רא"ן חיים סימן מ"ד ובתשובת מהרא"ן ששון סימן קל"ו ובתשובת מבי"ט ח"ב / ח"א / סי' שכ"ד (ש"ך)

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ולא ימכור בהקפה³³⁸ אלא דבר שדרכו להמכר תמיד בהקפה(ג). הגה: ³³⁷ואם התרה בו שלא לעשות אפילו בדבר שדרכו בהקפה חייב לשלם(נא), ³³⁷היו קצת בני אדם מוכרין בהקפה וקצת אינן מוכרין בהקפה לא יקיף בלא דעת חזירו, ³³⁷וכל שאינו משנה או פושע יעשה בשל חזירו כמו בשלנו. ³³⁷ונטל מחזירו חלקו במה שהוליא, לכל שותף כיוולד ברכות דמי. ³³⁷בני חזורה האוכלין יחד ואחד אוכל הרבה, יכולין אחרים לסלקו(נג)³³⁹. ולא יפקיד ביד אחרים אלא אם כן התנו³⁴⁰ בתחילה או שיעשה מדעת חברו(נד)³⁴¹, ואם עבר ועשה שלא מדעת חברו ואחר כך הודיעו והסכים למעשיו הרי זה פטור(נד), ואין הדברים האלו צריכים קנין אלא בדברים בלבד(נה). ³³⁷ואם שינה האחד מכל אלו הדברים(נו) שהלך למקום שלא היה לו לילך, או פירש בים, או שמכר בהקפה(נו), או נשא ונתן בסחורה אחרת וכן כיוצא באלו הדברים, כל פחת שיבא מחמת זה שעבר חייב לשלם לברו³⁴², ואם היה שם שכר השכר לאמצע(נה)³⁴³:

^(מז) לא ישתתף בה עם אחרים – דוקא עם נותן בידם את ממון השותפות, אבל מותר להשתתף עם אחרים שיטרחו בעבור השותפות בשכר, אם אינו נותן את ממון השותפות בידם (ט"ז).

^(מט) ולא יתעסק בסחורה אחרת - מדכתב בסעיף י"א, אבל אם נשתתף עם אחר בממון עצמו כו', ש"מ דוקא עם אחר דמותר, הא הוא עצמו אפילו בממון דעצמו אסור להתעסק בשעה שקיבל לידו עסקא דאחריני (סמ"ע), אם עבר ונתעסק הריוח לעצמו, דדוקא כשהשינוי היה במעות שותפות הריוח לאמצע, אבל במה שנתעסק במעותיו הריוח הוא לעצמו (ש"ך). וכן כל עסקא שלא נתחייב לעסוק רק בעסק ידוע, והוא קנה במעותיו עסק אחר, אף שאסור לכתחילה, מ"מ כיון שידו אינו מחוייב לעסוק בעסק כזה לבעה"ב, לא הוי ידו כיד בעה"ב לענין הריוח שמרויח בעסק אחר, דדמי לפועל שאמר לו נכש עמי היום כמבואר בסימן ר"ע סעיף ג' דמציאתו לפועל, והכי נמי בשותפין לא הוי כפועל במה שלא נשתתפו בו, ומש"ה אף שאסור לעשות כן מ"מ אם עבר ועשה הריוח לעצמו³⁴⁴ (נתה"מ)

345

^(י) להמכר "תמיד" בהקפה - כתב תמיד, לאפוקי אם לפעמים אינן מוכרין אותו בהקפה, וכמ"ש מור"ם בהג"ה, בכשיש קצת בני אדם שאינם מקיפים דלא יקיף בלא דעת חברו

338 ע"י ש"ך סקט"ז שהמוכר בהקפה הוה כמזיק בידים

ועי' משפט שלום שם בסעיף ח ובסעיף י

³³⁹ דהוי כמקח טעות, כיון שלא ידעו מתחילה שהוא אוכל הרבה. וה"ה בכל מקום שהתאנה אחד בשעת עשיית השותפות, יכול לבטלה (ערה"ש סל"ו).

³⁴⁰ חברות ותאגידים שכל קיומם ותוקפם הוא רק מכח החוק, דנים על כל עניניהם ע"פ התקנות והחוקים, דהוי כנשתתפו אדעתא דהכי (פ"ח פ"א סל"ג).

³⁴¹ ומותר להפקיד ביד אחר, בדבר שהמנהג להפקיד דבר זה בידי כאלו אנשים [כגון להפקיד מעות בבנק] (ערה"ש סכ"ט).

³⁴² ואם יברר שגם בלא השינוי היה הפסד, י"א שחייב (כנה"ג הגה"ט אות צג). וי"א שפטור (ערה"ש סל"ג). וי"א שאם שינה מהמנהג, חייב רק בהפסד שבא מחמת השינוי, אבל אם שינה ממה שהתנו בהדיא, חייב גם באונסים (פ"ח פ"ב הע"י). ובכל דבר שאפשר לתלות שבא מחמת השינוי חייב, ודוקא כשבא להוציא, אבל אם הוא מוחזק ובא שותפו להוציא ממנו, הוי כאיני יודע אם נתחייבתי וחייב רק על הפסד שבודאי נגרם מחמת השינוי (משפט שלום).

³⁴³ ואם היה מחמת השינוי הרבה ריוח, וגם קצת הפסד, מנכה לו את ההפסד מהריוח (פ"ח פ"ב הע"י).

³⁴⁴ ואם התנו שכל מה שיעסוק אחד מהם בענין מסוים יהיה לאמצע, ועסק אחד מהם, הריוח לאמצע, אבל אם התנו שלא יעסוק אחד מהם בענין זה רק בשותפותם, ועבר אחד מהם ועסק גם לבדו, הריוח לעצמו (כנה"ג הגה"ט אות קד).

³⁴⁵ ובכנה"ג כתב על שנים שהשתתפו לעסוק בתיווך, והתנו שכל מה שירויחו בתיווך אפילו אם יעסוק לבדו יהיה לאמצע, ולאחד מהם היה קודם לכן עסק אחר, ופסק שהריוח מהעסק האחר הוא לעצמו, כיון שהיה מקודם, ולא התנו עליו שהריוח בו יהיה לאמצע, ומשמע שאפילו בשותפים בכל עסקיהם, אם היה לאחד מהם עסק ממקודם ולא התנו עליו, הריוח לעצמו. ובעיקר הדין של עסק בסחורה אחרת כתב, שכיון שהוי מחלוקת ראשונים, א"א להוציא מיד המוחזק.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(סמ"ע), פירוש, שלפעמים קצת בני אדם אין מוכרין סחורה זו בהקפה כלל, אבל אם תמיד דרך למכור סחורה זו קצת בהקפה וקצת בממון, פטור. ובדבר שדרכו למכור תמיד בהקפה, אפילו בחובות גויים פטור (נתה"מ).

⁽⁸¹⁾ ואם התרה בו - נראה דאף דיכול למחות, מ"מ חבירו יוכל לומר כיון שדרך דבר זה למכור תמיד בהקפה, והלוקח הוא איש בטוח בעיני בית דין, הוי כהגיע זמן סחורה זו למכור, ויכול לחלק עמו ולומר לו אקיף חלקי וקח חלקך, דבדבר שדרכו בכך כופין זה את זה, רק שהוא יכול למחות בו שלא יקיף חלקו (נתה"מ)³⁴⁶.

⁽⁸²⁾ יכולין אחרים לסלקו - מ"מ אין יכולין לתובעו מהעבר מה שאכל יותר עד האידנא, דכל זמן דלא מחלקי מהדדי דין שותפות להם שיאכל כל אחד כפי רצונו (פ"ת).

⁽⁸³⁾ ולא יפקיד - אם נתן לאיש שרגיל השותף השני להפקיד אצלו ונגנב אצלו, דמ"מ הוא פטור, כמו בשאר שומר שמסר למי שרגיל הבעלים להפקיד, ועיין בסימן רצ"א סעיף כ"ו. אמנם אם בא היזק לעסק מכירת הסחורה, כגון שלא היה הנפקד בביתו בזמן המכירה, חייב השותף המפקיד להשלים לו ההיזק. ומ"מ לא הוי תחילתו בפשיעה נגד הגניבה, דאנן בעינן דוקא תחילתו בפשיעה לענין שמירה (נתה"מ).

⁽⁸⁴⁾ ואח"כ הודיעו והסכים למעשיו כו' - משמע דיסכים עמו בפירוש, אבל בשתיקה בעלמא לא אמרינן בזה דשתיקה כהודאה דמיא, דהא י"ל דשתק מאחר דכבר עשאוהו ולא היה בידו לשנות (סמ"ע) (רע"א).

⁽⁸⁵⁾ ואין הדברים האלו צריכים קנין כו' - דכיון דהסכים עמו הו"ל מחילה, ומחילה אינה צריכה קנין (סמ"ע), ה"ה שיסולק השותף לגמרי מהשותפות נמחל בדברים בלבד. ראובן ושמעון שנשתתפו כדין לזמן קבוע, והתנו שגם אחר זמן אם ירצה אחד מהם לחדש השותפות לא יוכל חבירו לעכב ונשבעו על זה, ובתוך הזמן אמר ראובן לשמעון תא ונפליג שאיני רוצה עוד שותפות, ונתרצה שמעון והתחילו לחלוק, וכשראה ראובן שיש ריוח בשותפות אמר איני רוצה לחלוק ושמעון אמר כבר מחלת השותפות והשבועה, וראובן טוען לא מחלתי ואפילו אם תמצי לומר שמחלתי היינו השותפות שבתוך הזמן, אבל אני רוצה לחדש שותפות, דמי עדיף מחילתי מהגעת זמן שהייתי יכול לחדש, גם עתה אני יכול לחדש. הדין עם שמעון, דמיד שאמר ראובן איני רוצה עוד שותפות, כבר נמחל השותפות והשבועה ואינו יכול לחזור בו דמחילה אינה צריכה קנין, אמנם אם יש סחורה השייכת לשותפות לא מהני לשון מחילה שלא יצטרך ליטול חלק מאותה הסחורה, כמ"ש הרמ"א לקמן סימן רמ"א סעיף ב' בהגה דלשון מחילה אינו שייך אלא במעות שחייב לו אבל אם היה לו חפץ כו'. עכ"פ חוץ מאותה הסחורה שיש בעין, נמחל השותפות, מיהו כל זה בליכא כתב שותפות, אבל אי כתבו שטר שותפות והשטר בידו, נראה דתלוי בפלוגתא דסימן רמ"א סעיף ב' בש"ך סק"ד אי מהני מחילה בתפיס שטרא, וכתב בש"ך שם דהוי ספיקא דדינא, ע"ש. וי"א דאפילו בדנקט שטרא מהני מחילה. (פ"ת).

⁽⁸⁶⁾ ואם שינה האחד כו' - חייב אפילו היכי שהתחילו להתעסק ביחד דהוה שמירה בבעלים כדלעיל סעיף ח' ופטור אפילו מפשיעה, מ"מ כל הני הוי מזיק בידים, ודוקא פשע בשמירה פטור אבל לא מזיק בידים ע"ש. ומדברי הש"ך לעיל סעיף ח' באמצע ס"ק (לח) מבואר שמסתפק בזה בענין שותף שמכר בהקפה אי חייב לשלם היכי ששניהם מתעסקים ביחד, וי"א דנראה לו להכריע כחילוק הב' של הש"ך, ממ"ש בשו"ע לקמן סימן רצ"א סעיף כ"ו גבי שומר שמסר לשומר אם דרך הבעלים להפקיד כו', והוא שלא ימעט בשמירתו, אבל אם מעט כו', אף על פי שהראשון היה שואל או שוכר בבעלים כו', מטעם דהוי מזיק בידים, וא"כ ה"ה הכא, דכל המשנה מדעת שותפו שעשה מעשה בידים והפסיד חייב אף היכי דהוי השמירה בבעלים, דלא אמרינן פשיעה בבעלים פטור אלא היכי דהיה היזק ע"י שנתרשל שלא שמר יפה, אבל אם עשה מעשה והפסידו בידים הוי מזיק גמור וחייב אף בבעלים, וי"א דכל עניני שוגג המזיקים בידים מיפטרו מטעם שמירה בבעלים, אפשר דהמוחזק יכול לומר קים לי כוותייהו³⁴⁷ (פ"ת).

³⁴⁶ ובערה"ש (ס"ל) ובאולם המשפט חולקים, שאם השתתפו בסתם, והמנהג להקיף אפילו על חלקו אינו יכול למחות שלא יקיף, והרמ"א מיירי כשמחה בו בשעה שנשתתפו.

³⁴⁷ חלש

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(11) או שמכר בהקפה כו' - וכן אם זקף החוב שיש להם כבר לזמן אחר (סמ"ע)³⁴⁸, ואם מכר בהקפה אינו חייב לשלם רק כפי מה שהיה שוה החפץ למכור במזומן, דאפילו במזיק גמור אינו חייב לשלם יותר ממה שהיה שוה למכור במזומן, ופשוט (נתה"מ).

(12) השכר לאמצע - שהרי במעותיו הרויח, וזה לא נתכוון בהשינוי לקנות לעצמו. אבל כשהפסיד יכול חבריו לומר אילו לא שינית לא הוה לך הפסד (סמ"ע), משמע מדבריו דאם אמר בפני עדים שקונה לעצמו וכו', הריוח לעצמו, ואף דאם לא שינה לא היה מועיל, ולא נכון (נתה"מ).

(יא) לפיכך רפ"ה הנותן מעות להבירו בתורת שותפות ליקח בהם חטים לסחורה³⁴⁹ והלך וקנה שעורים, או לקנות שעורים וקנה חטים, אם פחתו פחתו לזה שעבר(נט)³⁵⁰, ואם הותירו הותירו לאמצע (וע"ל סי' קפג ס"ה). וכן אם הלך ונשתתף עם אחר בממון השותפות(ס), אם הפסיד הפסיד לעצמו, ואם נשתכר השכר לאמצע. רפ"ב אבל אם נשתתף עם אחר בממון עצמו, אם פחתו פחת לעצמו, ואם הרויח הרויח לעצמו, ואם התנו ביניהם הכל לפי התנאי(סא). הגה: ר"ל ראונו ושמענו שהיו שותפין, היה להן חוב אצל קר אחד שראובן דר תחתיו(סב), והוא עשה החוב, ושמענו טוען שראובן יתבע החוב לפי שהוא עשאו, וראובן אומר שמתירא מן השר שהוא דר תחתיו. הדין עם ראובן³⁵¹, ועיין לקמן סעיף מז סימן זה. ר"ל ראונו שהלך ופטר חובות של שמעון חבירו ואומר שמעון אה לו לעשות(סג), אם אמת שמעון אה לו, ראובן פטור אע"ג דל"ל על מנת לפטור. אבל אם שמעון כופר, ויש עדות שהחובות היו שלו וראובן פטור, ראובן חייב לשלמו(סד)³⁵², ואינו נאמן לומר שצרכות שמעון עשה מה שעשה. אבל אם אין לשמעון עדות, ראובן נאמן במיגו שהיה יכול לומר שהחובות אינן של שמעון או שהוא לא פטור:^(נט) אם פתחו פחתו לזה כו' - אם שהשותף הסכים עמו ע"י כתב אחר הקנייה צריך לשלם ג"כ חצי הפחת (ש"ך).

(ס) אם נשתתף עם אחר - ע"י לעיל ס"ק (מט) (סמ"ע).

(סא) ואם התנו ביניהם - אם טען השותף השני אמת שבעת התחלת השותפות התנית עמי תנאי גמור בפני עדים, רק אח"כ בינך ובין עצמי ביטלת התנאי ואמרת לי כאשר תעשה עם חלקך כן עשה עם חלקי, וכן עשיתי. לא מהימן לומר שביטלו כל שאין אמתלא בדבר לומר שביטל (פ"ת)³⁵³.

(סב) חוב אצל שר אחד - הא שכתב "הוא עשה החוב", מיירי שעשה החוב בידיעת שותפו, דאי עשה שלא בידיעת שותפו ודאי דחייב לשלם כמבואר לעיל סעיף זה. או שאחר שעשה החוב בעצמו להשר הלך לדור תחתיו, דלא פשע מידי, או דמיירי אפילו היה דר תחת השר קודם ההלואה, רק שנתחדש המורא אחר ההלואה. אבל אם בשעת עשיית החוב כבר היה דר תחת השר והיה ירא מהשר לתבוע החוב, אין לך פושע גדול מזה, דהיה לו להודיע

³⁴⁸ או שמכר בהקפה כו'. או שנשתתף עם אחר ע"ל בסמ"ע ס"ק ס"ט ובתשובת ר"א נ' חיים סימן ס"ה ובתשובת רשד"ם סימן ק"ל וקמ"ח וקס"ג וקס"ד וקס"ח וקס"ב ושס"ח ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב / ח"א / סי' של"ט (ש"ך).

³⁴⁹ ודוקא שהשתתפו לקנות חטים לסחורה, אבל אם נשתתפו לקנות חטים למאכל ושינה, אין דינו אלא כשליח ששינה (ערה"ש סל"ד).

³⁵⁰ עיין בתשובת ר"ש כהן סי' קי"ו ובתשובת ר"א נ' חיים סי' מ"ד וסי' ס"ד: (ש"ך). ואם לא פחתו אלא הרויחו פחות, י"א שחייב לשלם את הפרש. וי"א שפטור. אבל במניעת ריוח שבא מחמת שהלך למקום רחוק ובינתים התבטלו המעות ודאי שפטור דהוי כמבטל כיסו (פ"ח פ"ב הע"י).

³⁵¹ ודוקא אם החוב נעשה על שם שניהם ויכול גם שמעון לגבותו מהשר, אבל אם העשה רק על שם ראובן ורק הוא יכול לגבותו, הוא חייב לגבותו אע"פ שיש מורא [ואפילו באופן שכשהלוה לא היה מורא ורק עכשיו נתחדש המורא] (ערה"ש סל"ח)

³⁵² ומשלם כפי שהיו שוים להמכר. ואם חלוקים כמה היה סכום החוב שפטר, ישבע ראובן הפוטר וישלם כפי שאומר (ערה"ש סס"ד).

³⁵³ ואם יש ביניהם הכחשה על התנאי, ישבע הנתבע ויפטר (כנה"ג).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

לחבירו בשעת עשיית החוב שהוא אינו יכול לתובעו, וכשלא הודיעו הרי הזיקו בידים להחוב, כיון שהוא ירא לתובעו וחבירו אינו יכול לתובעו, א"כ מאן יתבענו (נתה"מ)³⁵⁴.

^(ס) ראובן שהלך ופטר חובות של שמעון כו' - היכא דיש לשמעון עדות שעדיין חייבים לו חובות אלו אף על גב דל"ל עדות שראובן פטרן, אין ראובן נאמן לומר ברשותך פטרתי, במגו דאי בעי אמר לא פטרתי, דהוי מגו במקום חזקה, דאנן סהדי דאין אדם מפסיד את שלו בידים. אבל אם אין עדות שעדיין חייבים לו, נאמן לומר ברשותך פטרתי, במגו דלא פטרתי, דהשתא לא הוי מגו במקום עדים דיכול להיות שהם פרועין ולכך הרשוהו לפטרן, ועי' לקמן סי' שפ"ב דהיכא דהזיקו בודאי אינו נאמן לומר שברשות עשה אף על פי שיש לו מגו, ונראה דאע"ג דאין ראובן יודע אם החובות פרועים או לא מ"מ כיון דליכא עדים שאינן פרועים, נאמן לומר ברשותו פטרתי, במגו דלא פטרתי היכא דליכא עדים שפטרן. אבל אם ראובן מודה שאינן פרועים, נראה דחייב דהשתא הוי כמגו במקום חזקה, ומ"מ יכול ראובן לומר אשתבע לי שלא צויתני לפטרן, דלא גרע מיש לו שטר חוב על חבירו דיכול לומר אשתבע לי שלא פרעתי (ש"ך), צ"ל דמיירי בחובות שבשטר דהוי כחזקה שלא נפרע מחמת השטר, ומ"מ מהני מיגו, דנגד חזקה הבאה מכח שטר מהני מיגו, היינו בשיטת הש"ך עצמו, אבל השו"ע עצמו כאן מיירי בשותפין, דהא הביא דין זה בהלכות שותפים, ומיירי שהגוי מכיר רק את הפוטר, כגון שהשטר נכתב על שמו, או בחובות בע"פ והוא בעצמו עשה החוב, ופטר בפירוש בשמו, ואומר להגוי שהוא המוחל שחוב זה הוא שלו ומוחל לו, וטוען שצויה לו ראובן לעשות כך לפטור בשמו לבד, וזה ודאי כמזיק גמור בנכסיו הוא, דמה הנאה יש לו, דהא לא יהיה לו שום קבלת טובה מהמקבל מתנה. ויכול לאוקמי ג"כ בישראל שהשטר נכתב על שמו ואומר שפוטר ומוחל לו בשמו, ואין לו נאמנות אח"כ לומר שאינו שלו, וזה מזיק בנכסיו ממש הוא, משו"ה אינו נאמן (נתה"מ), ואף על גב דאית ליה מיגו דלהד"ם, אנן סהדי דמשקר בזה, דאין אדם אומר לפטור חובותיו (ט"ז), כונת רמ"א דאם אין עדים שהחוב הוא שלו ואינו פרוע, אז נאמן לומר שצויה לפטור בשביל שהוא פרוע, וזהו עיקר החילוקים בין רישא לסיפא, דמהני ליה המיגו דלהד"מ ונאמן לומר אתה אמרת לפוטרו בשביל שהוא פרוע (ט"ז), העיקר כהרמ"א, דאף אם יש עדות שלא היה פרוע, כל שאין עדות שפטרנו נאמן במיגו, ולא הוי מיגו במקום חזקה, דמי גרע מהלוה עצמו במלוה על פה שנאמן לומר מחלתו לי במיגו דפרעתי, ולא אמרינן חזקה דאין אדם מוחל חובו בחנם, משום דדרך בני אדם למחול וליתן במתנה זה לזה ³⁵⁵ (פ"ת)³⁵⁶.

^(טז) חייב לשלמן - כפי מה שהיו שוים למכור (ש"ך וט"ז).

(יב) ³⁵⁷ אחד מהשותפים או המתעסק שעשה סחורה בנבלות וטריפות וכיוצא בהם (סח), השכר לאמצע ואם הפסיד הפסיד לעצמו (סו). הגה: ³⁵⁸ וכן אם גנב או גזל השותף לריך לחלוק עם חבירו (סז), ואם הפסיד הפסיד לעצמו ³⁵⁷. ודוקא אם הפסיד קודם שנודע לחבירו, ³⁵⁷ אבל אם חלק הגניבה ³⁵⁸ עם השותף ואחר כך בא עלילה עליו, וכן אם קנה גניבה וחלק עם חבירו ובא אחר כך עלילה, הפסד גם כן לאמצע מאחר שנתרצה למעשיו (סח), ואין הדברים לריכין קנין כמו שנתבאר (סו). ³⁵⁹ אבל אם חלקו ³⁵⁹ שאר רווחים ובא עלילה על אחד מן השותפין שלא כליו, אין חבירו חייב לסייעו בהפסד (ע). ועי' סימן זה סעיף לח וסוף סימן קעז. ³⁵⁸ מי ששכר חבירו לישא וליתן בשלו וכל המלאות שיגיעו לידו יהיו שלו (ע"א)(עב), וגבה חובות פרועים מגוי, הוי בכלל

³⁵⁴ ומ"מ לפני משורת הדין צריך שמעון היכול לגבותו מהשר ולא לחייב את ראובן (ערה"ש סל"ח)

³⁵⁵ לא הבאתי דברי הבית מאיר

³⁵⁶ וכן פסק בערה"ש (סס"ג).

³⁵⁷ הפסד ג"כ. נ"ב עיין תשובת מעיל צדקה סי' ט"ו (רע"א).

³⁵⁸ אם נתרצה חבירו לחלוק, אע"פ שעדיין לא חלק עמו הוי כחלק וההפסד לאמצע (עה"ש סס"א).

³⁵⁹ ואם הפסיד אחד מהשותפים מחמת עלילה שהתחילה כבר בזמן שותפותם, י"א שחולקים ההפסד. וי"א שההפסד עליו (כנה"ג הגה"ט אות ר"ה).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

מציאה, דכל שטר פרוע אינו שוה רק דמי הנניר, ולכך מי שהחזירו לגוי אינו חייב לשלם לחזירו ואפילו לכתחילה נמי פרי³⁶⁰(עג):

(ה) וכיוצא בהם - נ"ב אם התנו תחלה שכל הריווח שימשוך להם מחמת קרן יחלוקו. לא מיעטו בזה רק ענין מציאה וכדומה. אבל אם הרוויחו בעסק סרסרות שמפסיד זמן ועסק השותפות הריווח לאמצע (רע"א³⁶¹).

(ט) ואם הפסיד הפסיד לעצמו - משום דיש איסור בעסק סחורתן, נמצא שהוא שינה להתעסק בדבר שאין הדרך לסחור בו, וכל המשנה ידו על התחונה (סמ"ע), מוכרי סוסים שעשו שותפות והניחו מעות יחד תוך כיס אחד לנסוע קצת מהם על איזה מו"מ, ואח"כ נתאספו השותפים ושלחו לאחד מהן ע"י שליח חלק מעותיו, שאמרו שעמדו על החקירה שאי אפשר לעשות מו"מ הלז, ואותו שותף לא רצה לקבל חלק מעותיו, שחשדם ששיקרו בו, וכן היה אמת שהרי קודם שחזר השליח כבר נסעו מהם על המו"מ הלז, ולסוף לא נעשה והיה להם הוצאות והיזק בחנם על הדרך, ותובעים לזה השותף שיהיה לו חלק בהפסד הוצאות, והלה אינו רוצה ליתן כיון ששיקרו בו. ודן אותם השותפים להפסיד כל ההפסד מכיסם, כשותף ששינה יש לחבירו חלק בריוח ולא בהפסד, ובנידון זה גם כן עשו איסור לשנות דיבורם (פ"ת).

(י) וכן אם גנב או גזל השותף וכו' - אין מוריין למעשה כדברי מור"ם בזה בהג"ה משום שהדין לא מסתבר כלל³⁶³, והוה כמו כל מציאה שהוא לעצמו (ש"ך), שותפין שהתנו ביניהם שכל מה שירויחו מחמת גופם ובממונם בלעדי אם יהיה להם מעות אחרים מצד אחר שיהיה הכל לחנות, אין המציאה בכלל שאין המציאה והמתנה והירושה באין לו מחמת גופו, שאין משמע מחמת גופו אלא מחמת טורח גופו (קצה"ח)³⁶⁴, אפילו אם כתב בפירוש שאפילו מציאה תהיה בשותפות, לא נכלל בזה גניבה, דהא איסור יש בגניבת הגוי, א"כ ודאי לא ניחא ליה בזה הריוח מסתמא. ואפילו עכשיו הוא מרוצה, מוקמינן ליה אחזקתו דהשתא הוא דאיתרע (ט"ז), ראובן ושמעון שותפים, וראובן לזה מעות מגוי להשותפות וטעה הגוי, ורצה שמעון שיחלק עמו ראובן בריוח ההטעאה. היה צריך לחלוק עמו, ומ"מ מפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה להוציא ממון נגד הש"ך, אך אי תפס לא מפקינן מיניה (פ"ת).

(יב) אבל אם חלק כו' וכן אם קנה כו' ההפסד ג"כ לאמצע - אם מתחילה היו חושבין שיהיה ריוח בדבר ואח"כ נמצא שיהיה הפסד, יוכל אח"כ לומר הפסדת לעצמך אף על פי שמתחילה התרצה ליקח חלקו מן הריוח שחשב שיהיה בו, ר"ל באם שלא נתרצה לגוף הקניה, אא"כ שנפסד אחר שבא לידו חלק הסחורה שמגיע לו, או הוזלה אח"כ, אז ההפסד עליו אחר שקנה את חלקו, נמצא שברשותו הוזלה, אבל דבר שנתגלה הפסדו למפרע לא כו', ומכל שכן במי שלא צוה לו לגנוב והלך הוא וגנב, אלא שחלק אח"כ שותפו עמו, ובאה עלילה עליו, אין צריך שותפו ליתן להפסדו כלום, רק דמכל מקום צריך להחזיר לו חלקו מה שלקח ממנו מן הגניבה כו' (פ"ת).

(יג) וכמו שנתבאר - לפני זה בסעיף י' כתב המחבר דין זה (סמ"ע).

(יד) שלא כדין אין חבירו כו' - ולא דמי להעליל עליו שקנה גניבה, שזהו בדין לפי דיניהן שלא היה לו לקנות גניבות, ולכן חביריו חייבים לסייעו כשחלקו עמו (סמ"ע)³⁶⁵.

(טו) מי ששכר חבירו לישא וליתן כו' - הג"ה זו מקומה כאן, והג"ה המתחלת וכן אם גנב או גזל כו' שייכא לדברי המחבר, וכדמשמעות לשון "וכן", שדינם שוה (סמ"ע).

³⁶⁰ ומצוה להחזירם מפני קידוש השם (לבוש).

³⁶¹ כאן מקומו ברע"א אבל צ"ע שזה לא מתאים לכאן?

³⁶² ועוד קשוי לי על הרב. נ"ב עיין תשו' פרח שושן כ"ב ס"א א': [ש"ך בא"ד] למעשה כדברי מור"ם. נ"ב עיין תשו' מהרה"ש ח"א סי' ו' [אם אינו סי"ז]: [ש"ך בא"ד] שהי' חשש סכנה. נ"ב עיין תשובת רש"ך ח"ב סי' ג' שכתב דוקא שאינו מעסק השותפו' אבל בגו"א שמעסק השותפות כהך גוונא שמבריה המכס חלקם (רע"א).

³⁶³ עיין בתשובות מהרא"ן ששון סי' קע"ב ובתשובו' רשד"ם סי' קס"ח - ש"ך.

³⁶⁴ לא הבאתי דברי הנתיבות לגבי הש"ך אם יש סכנה לשניהם.

³⁶⁵ עי' לקמן ס"ק (קנא).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(עב) שם - משמע דדוקא משום דהתנה דכל המציאות יהיו שלו זכה בו (עי' לקמן סי' ע"ד ס"ג), ושטר חוב בכלל מציאה הוא (נתה"מ).

(ג) לכך מי שהחזירו לגוי - עיין בטור בסימן זה סעיף מ"ד מ"ש מעין זה [] (סמ"ע).
(יג) ר"א אחד מהשותפין שאמר נוליד הסחורה למקום פלוני(עד) שהוא ביוקר ונמכר שם אע"פ שקבל עליו כל אונס או כל פחת שיבא הרי חבירו מעכב עליו שהרי אומר לו אין רצוני שאתן מעות שבידי ואהיה רודף רוח אחריו לדין להוציא ממך וכן כל כיוצא בזה³⁶⁶.
(עד) נוליד הסחורה - נראה דאם מיקרב שוקא יכול לכופו כמבואר לעיל בסימן ק"ט ס"ג (נתה"מ).

(יד) ר"א אחד מהשותפין שבא לישן הפירות עד הזמן הידוע למכור ר"ב אותם פירות, אין חבירו מעכב עליו. "אבל משהגיע זמן המכר, יכול כל אחד מהם למכור, ואין חבירו יכול לעכב עליו(עה). "ואם מכר בלא דעת חבירו, ונתייקר אחר כך, אין לחבירו עליו כלום. "לכל חס מכרה קודם זמנה³⁶⁷, הוי פשיעה, וחייב לשלם לחבירו חלקו(עו)³⁶⁸. "ואם אין זמן ידוע למכור אותם פירות, ורוצה אחד מהם לישנם, חבירו מעכב עליו:

(עה) ואין חבירו יכול לעכב עליו - אם חבירו עיכב עליו מלמוכרם מפני שהיה סבור שתתיקר הסחורה ואח"כ הוזלה, פטור מלשלם ההיזק כו', ואף אם מכרה אח"כ בלתי ידיעת חבירו כשער הזול, מ"מ פטור, אמנם אם ההיזק הוא ברי כגון שהגיע זמן מכירת הסחורה, והדבר ידוע שבאם לא תימכר באותו זמן תיפחת מדמיה מצד שירד השער ותזול, חייב לשלם משום דינא דגרמי כו', דכל היכא דנתכוין לטובה שהיה סבור שתתיקר הסחורה, י"ל דדמי למטמא בשוגג דלא קנסוהו חז"ל כו' (פ"ת).

(עו) קודם זמנה הוי פשיעה - היינו חייב לשלם כשער היוקר (קצה"ח), כקבלה עי' לקמן סי' ש"ו ס"ג (נתה"מ)³⁶⁹ עיין אה"ע סי' פ"ו ס"ב דמשמע דהלוקח א"צ להחזיר המקח [דדרכו בכך (בית מאיר שם), היינו כשלא ידע על הפשיעה אמנם אם זה בחזקת פשיעה צריך להחזיר (כ"ש שם)] (רע"א).

(טו) השותפין שהתנו³⁷⁰ ביניהם שיעמדו בשותפות זמן קצוב, כל אחד מהם מעכב על חבירו ואינו יכול לחלוק עד שיגיע הזמן(עז), או עד שיכלה ממון השותפות, ואין אחד מהם יכול ליטול מהקרן ולא מהשכר עד סוף הזמן(עה). הגה: "ואם שניה או פסע תוך הזמן או עזר על תנאו, אפילו הכי אינו יכולין לחלוק אללא משלם מה שהפסיד, וכלא כ"כ חולקין בזה(עט):

(עז) ואינו יכול לחלוק עד שיגיע הזמן - שונה מפועל או מקבל עיסקא (לקמן ס"ג), דשם עבד הוא על המתעסק שמתעסק בו לבד (סמ"ע), ה"ה שאינו יכול לטעון גוד או איגוד, מטעם דיכול כל אחד לומר מזלא דבי תרי עדיף, דגוד או איגוד מטעם חלוקה הוא, וכל שאינו יכול לחלוק אינו יכול לטעון גוד או איגוד. והא דאינו יכול לחלוק, היינו שרוצה לחזור מלישא וליתן במעות אחר מכירת הסחורה, אבל למכור הסחורה יכול לכופו כשהגיע זמן מכירת הסחורה אפילו קודם זמן חלוקה. ואפילו אם אין זמן ידוע למכירת הסחורה, דוקא כשלפי מנהגא דעלמא יש ריוח בהמתנת מכירת הסחורה, אז אינו יכול לכופו למכור, אבל בדליכא רווחא בהמתנת מכירת הסחורה, ומכ"ש בדאיכא פסידא בהמתנה, ודאי דיכולין לכופו זה את זה למכור הסחורה. ונראה דאם אחד אינו רוצה

³⁶⁶ וה"ה אם אחד מהשותפים רוצה לשנות ממנהג הסוחרים, ומקבל ע"ע לשלם כל הפסד שיבוא מחמת כך, שיכול חבירו לעכב, שיכול לומר אין רצוני שאצטרך אח"כ לתבוע אותך. אבל אם הוא משליש בטחונות, אפשר שאינו יכול לעכב (ערה"ש סמ"ו).

³⁶⁷ "א שלגבי הלוקח המקח קיים, ששותף מה שעשה עשוי (משפט שלום ס"ד, ובית שמואל אהע"ז סי' פ"ו סק"ט). ו"א שאם הלוקח מוחזק, אין מוציאים מידו, אבל אם רק עשה קנין, הקנין בטל (ערך שי).

³⁶⁸ לא הבאתי דברי הקצה"ח והנתה"מ, שלא ראיתי שהלכה שיצא מדבריהם

³⁶⁹ מה שהביא הרע"א משו"ת רש"ך ח"א סי' ל"ב נ"ל שהוא נוגע למח' קצה"ח ונתה"מ ולכן לא הבאתי דבריו.

³⁷⁰ (כח) השותפין שהתנו כו'. עיין בתשו' מהרא"ן ששון סי' ק"ג ובתשו' מהרי"ט סי' ק"מ ובתשו' מהרשד"ם סי' קנ"ח: - ש"ך

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

להתעסק, דיכול שותף השני לכופו ולשכור במקומו מתעסק אחר. דשותף דין פועל קבלן לו, ומבואר בסימן של"ג סעיף ו' דכשחוזר בו, דשוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז כשיש לו תחת ידו, ושותף אינו יכול לחזור בו כמו קבלן מטעם שכתב הסמ"ע בס"ק מ"ד?? ודוקא בחלה ונאנס דסעיף י"ט אינו יכול לכופו בזה רק שא"צ ליתן לו ריוח. ואם חבירו רוצה, יכול לבטל השותפות כשהשני אינו רוצה להתעסק. ואם שותף אחד אינו רוצה ליתן מעות לתוך השותפות, הדין כך, דאם בתחילת השותפות שנשתתפו אדעתא שיתן כל אחד מנה והתחילו לישא וליתן בחמשים ולא עשו קנין בכל המנה, אינו יכול לכופו שיתן לו כל המנה, שהרי לא נקנה המעות לשותפות, רק שבמה שהתחילו לישא וליתן אינו יכול לחזור, ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק (טז) דלענין לחזור להבא בעינן דוקא שיעשו קנין בהמעות כגון הגבהת הכיס, דאז נקנו המעות של אחד לחבירו. ואם רוצה חבירו יכול לבטל השותפות, דמצי אמר אדעתא דהכי לא נשתתפתי. אבל כשכבר נשא ונתן בכל המעות, ובתוך הזמן מכרו מקצת וחלקו המעות ולקח כל אחד מקצתו לביתו, ואח"כ נזדמן להן סחורה לקנות ואחד אינו רוצה ליתן מעות, חבירו יכול לכופו ליתן חלקו אף שכבר הוציא זה המעות שתחת ידו או נפסד בידו, דכיון שנעשו שכירין ופועלים זה לזה, והוי כאילו שכר אחד את חבירו עם מעותיו, ומחויב ליתן לו מעות אחרים, דהוי כמשכיר לו חמור סתם המבואר בסימן ש"י בסמ"ע ס"ק ו', דאמרינן דמשיכת החמור הראשון נקנה לו להעמיד לו חמור אחר שיש לו כשמת הראשון, וכן אם התנו רק להשתתף במנה ואח"כ מחמת איזה חשש פסידא הוצרכו למעות יותר, יכולין לכופו זה את זה בדבר שיש טובת שניהם כופין זה את זה (עי' לקמן סי' קע"ח סק"ג) (נתה"מ), אף אם יאמר אני אקבל אחריות בחצי שלך ואם תפסיד אני אשלם לך, אין שומעין לו, משום דמזלא דבי תרי עדיף. שלשה שלקחו בשותפות סחורה בהקפה על משך שנה תמימה, והתנו ביניהם שכל השנה יהיו מתעסקים שלשתם, ועתה רוצה אחד מהם למכור חלקו לאחר, ורוצה לישאר עמהם בכל התעסקות ובכל אחריות כבראשונה, ואלו השנים מוחים וטוענים שחוששים שיתעצל בעסקם כיון דלא מעלה ולא מוריד לו בין יהיה ריוח או הפסד. והשיב דהדין עם שני השותפים שיכולים לעכב, כיון שהכל יהיה שייך ללוקח חיישינן שיתעצל בעסק, אך אם אחד מהשותפים רוצה למכור חצי חלקו לאחר ולהשאר באחריות ובהתעסקות על כל החלק כבראשונה, צ"ע אם יש לדמותו להוא דסימן ער"ב סעיף ט"ז, דיכולין לומר לו אם יהיה לך חלק גדול תתעסק יותר בהשותפות ותשמרנו יותר³⁷¹. אמנם אם רוצה למכור חצי חלקו לאחר באופן שגם האחר יתעסק בהשותפות, בזה נראה ברור דהאחרים יכולין למחות, דיכולין לומר אין רצוננו להיות הרבה דעות במו"מ ושמא יבוא היזק מזה³⁷² (פ"ת).

^(ח) מהקדן ולא "מהשכר" - פירוש, מהריוח. משום דיכולים למימר לא נחלק בשום דבר אלא נרויח בו עד כלות הזמן, ואף אם יאמר האחד אקח חלקי בקדן ובריוח ועסוק אתה בשלך וקח לך הריוח, יאמר לו השני מזלא דבי תרי עדיף (סמ"ע) דרווחא לקרנא משתעבד (פ"ת).

^(ט) ואם שינה או פשע - זה תלוי במח' לקמן (סי' ש"ו ס"ח) במשתיל אם הוא כמותרה ועומד ויכול לסלקו כשישנה או לא, דשותף דמי ממש לפועל, וכאן מדובר בשינה בפסידא דהדר, כגון בשינה מחיטין לשעורים, דהריוח חיטין ידועים ויכולין לשער הריוח ולראות כמה נתיקרו החיטין וישלים ההיזק, והחולק סובר שמדובר בשינה ולא רצה ליתן מעות דהוי כפסידא דלא דר. ולפ"ז לדעת הי"א שם בסימן ש"ו בעינן חזקה, דעד שהיו מוחזקין או שיתרו בהן לא מסלק ליה. וכן שותף שגנב מהשותפים הוי כפסידא דלא דר ומצי מסלק ליה כנ"ל (נתה"מ)³⁷³.

³⁷¹ ובעה"ש (ס"נ) כתב שבכה"ג אינו יכול לעכב עליו.

³⁷² ואם עבר ומכר, י"א שהמכירה קיימת, אא"כ שבודאי יגרם מהמכירה נזק לשותף השני, שאז המכירה בטלה (משפט שלום). וי"א שהמכירה בטילה (בית יצחק חו"מ סי' מ"ט).

³⁷³ חלש?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(טז) "נשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן"³⁷⁴, הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהם (פ), ויטול כל אחד חלקו מהסחורה. ואם לא היתה באותה סחורה דין חלוקה, או שהיה בחלוקתה הפסד (פא), הרי אלו מוכרים אותה וחולקים הדמים (פב):

(פג) חולקים כל זמן שירצו - פירוש, אם האחד מעכב מלמכור הסחורה, יכול לומר לו חלוק עמי, אבל אם רוצה ג"כ למכור הסחורה, רק שרוצה לחלוק שלא לטרוח על מכירת הסחורה ביחד רק במכירת שלו לבד, ולא יטריח בשל חבירו, ודאי דחבירו יכול לכוף אותו, כיון שנשתתפו לעסוק בקניית סחורה ומכירתו, דנעשו כפועלים זה לזה לקנות ולמכור וכמבואר בסעיף כ"ב, ומחויבים לטרוח ביחד דמזלא דבי תרי עדיף (נתה"מ).

(פד) שהיה בחלוקתה הפסד - דין זה הוא אף בקבעו זמן והגיע הזמן, מ"מ אם היה בחלוקתה הפסד צריכים למכור הסחורה ביחד, דמסתמא כי נשתתפו לא נשתתפו באופן שיגיע הפסד לשותפות, אלא לתועלת השותפות, וכיון דהתועלת היא שלא לחלוק את הסחורה עד שימכרו אותה, ודאי כן היה דעתם מתחילה (פ"ת).

(פז) האי אלו מוכרים אותו - פי' כשאין אחד מהם אומר גוד או איגוד אבל פשיטא די"ל גוד או איגוד³⁷⁵ (ש"ך).

(יז) "היה זמן ידוע"³⁷⁶ למכירת אותה סחורה יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתמכר בזמן הידוע למכירתה ואין אחד מהם נוטל לא מהקרן ולא מהריוח עד זמן החלוקה אלא אם התנו ביניהם:

(יח) אם לא קבעו זמן לשותפות³⁷⁷ או שקבעו זמן ונשלם ובא אחד לחלוק שלא מדעת חבירו "חולק בפני ג' אפילו הם הדיוטות (פג) ובלבד שיהיו נאמנים ויודעים בשומא ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום (פד) הגה: "ואם הפסיד אחר כך בחלקו הוא יכול לנטל החלוקה (פה) "ויש חולקין³⁷⁸ ש"ב במה דברים אמורים שחלקו פירות (פו) אבל אם היו מעות שכולם מטבע אחד ושויים (פז) יש לו לחלק שלא בפני בית דין ומניה חלק חבירו בבית דין (פח), ואם אין המעות שויים הרי הם כפירות ואין חולקין אותם אלא בב"ד:

(פז) חולק בפני ג' וכו' - פירוש, אפילו שלשתן הדיוטות לגמרי (סמ"ע), ואם יש שטרות, חולקים הב"ד השטרות בשומא³⁷⁹ (ש"ך).

(פז) בפחות מג' לא עשה כלום - דהיינו באם סחורה בעין צריכין לחזור ולחלק, ונפקא מינה אם נתיקרה או הוזלה הכל לאמצע, אבל אילו מכר הסחורה והרויח או הפסיד אח"כ במעות בחלקו מחיר הסחורה, אין לזה על זה כלום, כיון שכבר נתבטלה השותפות, מ"מ הא דכתב הרמ"א דהרויח או הפסיד הכל לאמצע, היינו אם הרויח או הפסיד בסחורה עצמה, ולא שהרויח אח"כ בממון מחלקו, וכן הדעת נותנת, כיון שמכר הסחורה, זווי כמאן דפליגי דמו כיון שכבר נתבטלה שותפות, ואפילו שיש חולקים, עכ"פ מידי ספיקא דינא לא נפיק, ויכול השותף המוחזק לומר קים לי כדעת דלא מצי תבע ליה (פ"ת).

³⁷⁴ ואם פתחו חנות בסתם, אינם יכולים לחזור בשנה הראשונה, שכיון שאין הדרך לפתוח חנות לפחות משנה הוי כקבעו זמן שנה. ואם פתחו חנות ביריד, הוי כקבעו זמן עד סוף היריד [לכאורה ה"ה בנשתתפו לעסוק במכירת ד' מינים, שאינם יכולים לחזור בהם עד אחר סוכות] (ערה"ש סמ"ג)

³⁷⁵ עיין בתשובת מבי"ט ח"א / ח"ב / בשאלות השניות סי' ק"ג. ועי' קעא סק"א בש"ך שי"א שאין גוד או איגוד אלא בשותפין, ועי' סמ"ע שם סק"ו. ועי' לקמן ס"ק (ק).

³⁷⁶ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק ל

(ל) היה זמן ידוע כו'. עיין בתשובת מהרשד"ם סי' ק"ס ות"א:

³⁷⁷ בערה"ש (סנ"א) כתב, שבלא קבעו זמן אינו יכול לחלוק, אא"כ יבוא חבירו לכאן אחר שלושים יום, אבל אם יבוא בתוך שלושים יום, אינו יכול לחלוק שלא בפניו, כיון שלא פשע במה שהלך, שלא ידע שירצה חבירו לפרק את השותפות. אבל בקבעו זמן ואינו נמצא כאן בזמן שקבעו, יכול לחלק שלא בפניו, אפילו אם יבוא בתוך שלושים יום, שכיון שידע הזמן, לא היה לו לילך.

³⁷⁸ עיין בא"א דף ל"ג ע"ג (ש"ך)

³⁷⁹ עיין בתשובת רשד"ם סי' קס"ה - ש"ך.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(פ^ה) הוא יכול לבטל החלוקה כו' - אם חילק בלא דעת חבירו והרויח או הפסיד, הכל לאמצע כאילו לא חלקו (סמ"ע) ³⁸⁰.

(פ^ו) בד"א שחלקו פירות כו' - ואם תפס ראובן משותפות שמעון ולוי באמרו ששמעון חייב לו ע' לקמן סעיף ל"ו מ"ש (ש"ך).

(פ^ז) שכולם מטבע אחד ושויים - לאפוקי אלו ישנים ואלו חדשים או אלו טובי ואלו תקולוי, ועיין לעיל ריש סימן קע"ה סק"א ולעיל ס"ק (ט) מה שכתבתי מזה (סמ"ע).

(פ^ח) ומניח חלק חבירו בב"ד - פירוש, ואומר לפניו שאינו רוצה עוד בשותפות (סמ"ע).

(יט) ש"י אחד מהשותפים ³⁸¹ או מהמתעסקים שמת(פט), בטלה השותפות(צ) או העסק אע"פ שהתנו לזמן קבוע. הגה: וכן עיקר ³⁸² וללא כדעת החולקין ⁷. שותף שחלה או נאנס ולא עסק בשותפות(ל) ¹⁷ אין הדין ³⁸³ שהאחר ירויח ויתן לו, ואפילו אם קנו מידו בשעת השיתוף. אבל אם היה בעיר אחרת בשליחות השותפות ונתעכז באונס יש לו חלק עמהם(כז). ואם יש מנהג בזה בין השותפין יעשו כמנהגו. ¹⁷ ג' שקבלו עסקא מאחד ומת אחד מהן, נתבטל הענין ויכולין לחזור בהן. ¹⁷ ג' שותפים ביחד שעשו שותפות עם אשה שותפה להן מחלקה(אג), ואחר כך פשע האחד ולא עסק בשותפות כמו שהיה לו לעסקו, ומחמת זה אינו נוטל כל כך בריוח הריוח לאשה לפי ערך(לד), כי אינו דומה שנים העוסקים לג'. ¹⁷ אחין שותפין שהיו נזונים ביחד כל אחד כפי לרכו ונפטר אחד מהן, והשני נשא ונתן ללורך השותפות כמו שעשה בחייו אחיו, אין האלמנה יכולה לומר בשעת החלוקה שהיא תטול כראש כפי מה שלקח החי יותר ממנה מאחר שנשאו ונתנו סתם כפי מה שנהגו בחייהם עשו. וכן אם ויתרו הקהל במס חלק האלמנה(נה) אין השני יוכל לומר שתחלק עמו הריוח ההוא מאחר שלא התנה ועסק סתמא מה שותרו לאלמנה זכתה בו:

(פ^ט) מהמתעסקים שמת - וה"ה בשטר עיסקא דידן לזמן, כשמת המקבל יכול הנותן לתבוע המעות מהיורשים אפילו קודם הזמן פרעון ³⁸⁴, דהא כשלא ירויחו אינם צריכים ליתן לו רווחים, ויכול לומר אביכם ידעתי שיכול להרויח משא"כ אתם (נתה"מ).

(צ) בטלה השותפות כו' - ע"י לקמן סימן שכ"ט בהמקבל שדה מחבירו לזמן. ואינו דומה לשואל ששאל פרה לזמן ומת, דהיורשים אין צריכים להחזירה עד שכלתה שאלתו (ע"י לקמן שמ"א ס"ג) דשאני התם דכל הנאה דשואל, משו"ה בניו ירשו הזכות שהיתה לאביהן בה, אבל בשותפות דשניהן שוו בהנאתן, כשמת האחד יכול הב' לומר נשתתפתי עם אביכם מפני שידעתי שהוא בקי בטיב משא ומתן או טעם אחר, ואין כן אני עמכם. ונראה דה"ה היורשים יכולים לחזור בהן ולומר אבינו נשתתף עמך ואנו אין דעתנו נוחה הימנך ³⁸⁵ (סמ"ע), אם לא חזרו ונמשך העיסקא גם לאחר מיתת אביהם אצלם, מחויבים היורשים ליתן להנותן חלק מהריוח שהיה אח"כ כו', וכל זה בידעו מהעיסקא ולא החזירו, אבל בלא ידעו כלל ודאי דלא נתעסקו בשבילו כו'. שמעון לקח מראובן מנה בתורת עיסקא וקנה בהם סחורה והוליכה בים ברשות ראובן, ויהי בדרך מת שמעון והטילוהו אל הים, וראובן לא נמצא עמו שם שתחזיר לו העיסקא, ואחרי כן טבעה הסחורה או נפסדה, אם יגבה ראובן חצי העיסקא או הפחת מיורשי שמעון הואיל ומחציתה מלוה, או נימא

³⁸⁰ מסובך לי קצת.

³⁸¹ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק לד

(לד) אחד מהשותפים כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סי' ק"מ דף קצ"ב ובתשוב' ר"ש כהן ס"ב ס"י וסי' ס"ו וסי' ק"מ וסי' קפ"ד ובתשובות רשד"ם סי' קנ"ג וקנ"ז ורט"ו ושל"ג ושס"ד:

³⁸² ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק לו

(לו) וכן עיקר כו'. עיין בס' באר שבע דף ק"ו ע"ג ובתשובת מבי"ט ה"א/ה"ב/סי' קס"ב וסי' ר"י וה"ב/וה"א/סי' קפ"ה: ³⁸³ ומ"מ לפני משורת הדין ראוי לזרע אברהם, שלא יבטל השותפות אפילו בחלה שותפו (ערה"ש סמ"א).

³⁸⁴ כך הם דברי נתה"מ כאן, אמנם בסי' שכ"ט סק"א כתב, שאין הנותן יכול להוציא העסקה מיד הבנים, ורק אם עוד לא נתן לאביהם המעות ומת, יכול לחזור בו ולא ליתן לבניו. ³⁸⁵ ואם ע"י שיבטל השותפות יהיה להם הפסד, אינו יכול לבטל לפני הזמן, אא"כ ישלם להם את הפסדם (ערה"ש סמ"ב). וכן אם נשתתפו ג' שותפים ומת אחד מהם, יכול כל אחד מהנותרים לבטלה, שיכול לומר לא השתתפתי רק על דעת שנהיה ג' שותפים ולא ב' (ערה"ש סמ"ב).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

כיון שהדין הוא שמשעה שמת הדרא למרא, אין על יורשי שמעון כלום, וכן אם לא נטבעה רק שהגיעה אל ארץ נושבת ונמכרה הסחורה ועלה ריוח עשרים דינר מהו כו'. מ"ש "משעה שמת הדרא למרא" לא מדויק, אלא עיקר הוא לומר שאם רצה השותף או המתעסק החי לחלוק הרשות בידו ואינם יכולים לעכב על ידו כו'. והעיקר דלא יצאו היורשים ידי חובת החלק שהוא מלוה עד שיגיע ליד ראובן, הלכך אם טבעה הסחורה או נפסדה גובה ראובן מיורשי שמעון דמי חצי העיסקא שהוא מלוה, ואם לא טבעה רק הגיעה אל ארץ נושבת ונמכרה הסחורה ועלה הריוח עשרים דינר, חולקין הריוח ראובן ויורשי שמעון, שמאחר שכשמת שמעון לא ביטל ראובן את העיסקא, הרי מן הסתם יורשי שמעון במקומו להפסד ולריוח. ואם מפורש בשטר שותפות שהשותפות תתקיים מעתה ועד עולם, הוה ספק אם זה כולל היורשים, וא"כ אין יכולים היורשים לכוף לקיים השותפות אם לא שמפורש בשטר הוא וזרעו אחריו עד עולם (פ"ת)³⁸⁶, אבל באורנדי ורחיים ששכרו מהשר לא יוכל לדחות להיתומים (ש"ך). דבשלמא בסחורה שיכולין לחלוק, מצי למימר אני ארויח בשלי ואתם בשלכם, אבל אורנדי ורחיים שאי אפשר לחלוק, הרי רוצה להרויח לעצמו בשל חברו, ואינו מן הדין, אבל יכול לטעון גוד או איגוד³⁸⁷ כיון דבטלה השותפות. ואם עסק בסתם אחר מיתת חברו הריוח לשותפות, דמסתם אדעתא דשותפות עסק, רק שנוטל שכר טרחתו מקודם כאריס כמו בסימן קע"ח סעיף ג', מלבד באחים שאינו נוטל שכר טרחתו, ועיין לקמן בסמוך ס"ק (צא) וס"ק (צה) (נתה"מ).

^(אז) שותף שחלה - נראה שכונתו דהשותף יכול לחלוק עצמו בפני בית דין שיעסוק וירויח בחלקו לבד, שאינו מן הדין שיעסוק בשל חברו. אבל אם כבר עסק בלא חלוקה, הריוח לשותפות, רק שנוטל מקודם כאריס, דודאי אינו יכול ליטול ריוח שעלה על חלק חברו, דכיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו. ואם עבר האונס חזר להשותפות ואינו יכול לחלוק עמו, כמו בפועל שחלה דכשהבריא חוזר למלאכתו כמבואר בסימן של"ג³⁸⁸. ושותף שטען אחר שמת שותפו שזקף חלק שותפו עליו בחוב והריוח הכל לעצמו, אינו נאמן (נתה"מ).

^(בז) ונתעכב באונס - פי' דוקא שהאונס בא מחמת שהלך בשותפות כגון שהלך מדעת השותף לעיר אחרת מחמת השותפות ועכבו נהר וכה"ג, אבל אם לא היה האונס מחמת השליחות, כגון שחלה שם, אין לו חלק, דאם היה כאן היה ג"כ חולה³⁸⁹, וע"ל סי' קע"ז ס"ג (ש"ך).

^(גז) עם אשה כו' - לפי שאין דרך אשה לצאת ולבא, ומשום הכי מסיק הריוח לאשה לפי ערך כו' (ש"ך).

^(דז) הריוח לאשה לפי הערך - שלשה שקיבלו עסק מאחד והתנה לתת להם שליש מהריוח, ואח"כ מת אחד מהם, דחייב ראובן לתת להם עדיין שליש, דיכולין לומר אנו טרחנו טפי. ואינו סותר דין זה, דהכא דאיירי בנתנו שלשתן מעות להשותפות, ויכולין לחלוק הריוח וההפסד כפי שירצו, ואין בו משום ריבית, לכך יכולה האלמנה ליקח מה שויתרה על חלק ראובן, מטעם שאינו דומה שנים העוסקים לג', אבל עיסקא היא פלגא מלוה, ואינן יכולים לשנות הרווח משום ריבית (נתה"מ).

^(הז) במס חלק האלמנה - אף אם ראובן טוען שבשביל זה טרח הוא בעצמו בנכסים, אין טענתו טענה, משום שדרך אחים שותפין כן שאם מת אחד מהם שטורח האח החי שבביל היתומים והאלמנות וכו', ולפ"ז הוא דוקא באחין, אבל בשאר שותפים מגיע לו שכר טרחתו קודם כמו שכתבתי לעיל ס"ק (צ) (נתה"מ).

³⁸⁶ יש שבות יעקב שלא הבנתי איך להביאו.

³⁸⁷ דוקא במת, אבל בחלה, אפילו גאוא"ג אינו יכול לומר, כיון שרוב חולים לחיים, אא"כ ע"פ אומדן הרופאים תמשך מחלתו זמן רב (ערה"ש סמ"ב)

³⁸⁸ ע"י סעיף ה' בסמ"ע ד"ה והוא הדין למלמד סקמ"ד. וצ"ע.

³⁸⁹ ואם חלה מחמת האויר בעיר שהלך אליה בעסק השותפות, או שהפסידו בשותפות ונחלה מחמת צער, חשיב כאונס מחמת השותפות (ערה"ש סמ"א).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ב) "י"היה להם חוב אצל אחרים(צו) אינו יכול לומר לחבירו לא נחלק עד שנגבה כל חוב שיש לנו(צו), אלא חולקים וכשיפרעו החובות(צח) יטול כל אחד חלקו הגה: פ"א יכולין לחלוק השטרות בשומת צ"ד(לט) או בגוד או לאגוד(ק) ואם נתקלקל אחר כך החוב של אחד מוזל רע דידיה גרס ועיין לעיל (סי' סו סעיף מא) פ"ה היה עליהם חוב לאחד(קא), פ"ח פירשו שאינם אחראים זה לזה, חולקין. וכשיגיע זמן החוב לפרוע, יתן כל אחד חלקו. ואם לאו, כל אחד מהם מעכב לחלוק עד שיגיע זמן השטר, מפני שאמר לחבירו, הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן בדמים אלו עד שיגיע הזמן(קב):

(יג) היה להם חוב כו' - ראובן ושמעון שקיבלו חובות גוים בתורת עיסקא ונפסדו החובות, ופסק דא"צ לשלם אלא כמו שהיו שוים בשעה שקיבלו (סמ"ע), נראה דמיירי בחובות שכבר עבר הזמן פרעון, ודמי לסחורה שאין זמן ידוע למכירתה דיכולין לחלוק אימת שירצו. אבל בחובות שלא הגיע עדיין הזמן פרעון, דמי לסחורה שיש זמן ידוע למכירתה דלעיל בסעיף י"ז, דאינו יכול לחלוק עד שיגיע הזמן, דמצי אמר ליה טירחא ומזלא דבי תרי עדיף, דכיון שעשו החוב על זמן יותר ארוך ממשך זמן השותפות, הוי כאילו המשיכו זמן חלוקת השותפות של סך השט"ח, ודומה למ"ש הט"ז בסעיף זה??. ועיין סמ"ע ס"ק (צט) דאין לחלק בין חובות בע"פ לחובות בשטר וכו'. ואף דבסימן קע"ג סעיף ב' בהג"ה ס"ל דחלוקת השותפים בעי קנין, וחוב בע"פ אינו יכול להקנות בקנין רק במעמד שלשתן, מ"מ בשומת בית דין אין צריך קנין כמ"ש הש"ך סימן ק"א סק"ג (נתה"מ).

(יד) עד שנגבה - דוקא אם שניהם יכולים לתבוע החוב. אבל אם א"י לתבוע, יכול זה הא' לעכב מלחלוק עד שיגבה החוב דע"י חלוקה יפסיד דתו לא יגבה חובו דהשני יאמר מה שאני גובה הכל על החדש (רע"א).

(טז) וכשיפרעו החובות - ראובן ושמעון שותפים שחלקו ונשאר שמעון בהעסק, ונשאר להם חוב אצל לוי עשרה זהובים, ואח"כ בא לוי אצל שמעון ונתן העשרה זהובים ולקח עוד סחורה בעד עשרה זהובים, ועתה טוען ראובן שכבר פרע לוי החוב ויש לו ליטול החצי, ושמעון טוען שהחוב עומד אצל לוי כמקדם, ואלו העשרה זהובים נתן לו עבור הסחורה שלקח מחדש. הדין עם ראובן (פ"ת).

(יז) או יכולין לחלוק השטרות - היינו שיש מח' שלמחבר יחלוקו שאר דברים ויניחו החובות מלחלקם עד שיגבום, והרמ"א חולק, ובדעת הרמ"א אין נראה לחלק בין חובות בעל פה לחובות שבשטר³⁹⁰, דאין טעם לדבר, דיש שומא לזה כמו לזה (סמ"ע), וי"א שדינו של הרמ"א לכו"ע (ש"ך).

(ק) או בגוד אגוד - עיין לעיל סימן ס"ו סעיף מ"א ורמ"א קע"א סי"ד (סמ"ע), עמ"ש ר"ס קע"א דיש חולקין דאין אומרים בשותפים גוד או אגוד³⁹¹ (ש"ך).

(קא) היה עליהן חוב לאחר - פירוש, ועדיין לא הגיע זמן הפרעון, אפ"ה כשאין אחראין זה לזה חולקים, ואין האחד יכול לומר נעסוק בו יחד עד שיגיע זמן הפרעון, דמזלא דבי תרי עדיף, מאחר דכבר כלתה שותפותן ואיננו מחויב לעשות לטובת חבירו כלום. אבל אם הם אחראים זה לזה, ויש לחשוש שיחזור עליו המלוה, יכול למחות לו החלוקה עד שיגיע זמן הפרעון, ויאמר זה אני רוצה לעסוק בחלקי עד שיגיע הזמן, דשמא אז לא יהיה לך כו' (סמ"ע).

(קב) נשא ונתן בדמים אלו - לכאורה משמע דבכל גווני מיירי. ויש לתמוה, כיון שיכולת בידם לחלוק בנשתתפו לזמן והגיע הזמן, למה יעכב עליו שישא ויתן עוד עמו. ונ"ל דהך שותפין שנעשו אחראין זה לזה הוא נעשה אחר קביעות זמן של שותפות דמתחילה, נמצא דבאותה שעה הוה כאילו פירשו בהדיא שימשך עוד זמן השותפות, כיון שלקחו הממון לעסק השותפות, ודבר זה אינו שייך במי שנעשה ערב קבלן בעד שותפו שלקח מעות לצרכו לבד. וה"ה אם מתחילה בשעת קביעת הזמן של שותפות קיבלו המעות שנעשו

³⁹⁰ עי' נתה"מ ס"ק (צו).

³⁹¹ עי' לעיל ס"ק (פב).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

עליהן אחראין זה לזה, מ"מ גם זה הוא בכלל הקביעות זמן. וכשיגיע זמן החלוקה אין אחד מעכב על חברו לחלוק בשביל שישא ויתן עוד עמו (ט"ז)³⁹².

(כא) ש"ב אמר ליה חברו נחלוק וטול אתה דמים כנגד כל השטר (קג), ועשה בהם סחורה לעצמך, ושלם כל השטר בזמנו, יש לו לעכב עדיין ולומר, שמא אפסיד והשנים יותר מרויחים מהאחד:

(קד) וטול אתה דמים כו' - אף אם זה שרוצה לחלוק אומר אני אשלם חלק חובי מיד המלוה, יכול האידך לומר כיון שנעשינו אחראין זה לזה, הרי הוא כאילו אני חייב בכולו, וקרנא להדדי משתעבד ומזלא דבי תרי עדיף (סמ"ע).

(כב) ש"ב הנותן מעות לחבירו לילך למדינה פלונית לסחורה או לקנות לו פירות בסחורה או לישב בחנות, אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון מיד השותף, עד שילך למקום שהתנו ויחזור (קד), או עד שיקנו אותם הפירות וימכרו, או עד שישב בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא:

(קד) עד שילך למקום שהתנה ויחזור - וגם ימכור הסחורה שקנה שם, א"נ מה שכתב ברישא לילך למדינה פלונית לסחורה, ר"ל לסחור ולישא וליתן שם במעותיו, וירויח שם ויחזור ויביא מעותיו המזומנים (סמ"ע).

(כג) ש"ב המקבל עסק מחבירו לזמן קצוב, המקבל יכול לחזור בו³⁹³ כדין פועל שחוזר בו אפילו בחצי היום (קה), אבל הנותן אינו יכול לחזור בו. ^{לפ}מה שאין כן בשותפין שקבעו זמן (קו) וכמו שנתבאר לעיל סעיף טו:

(קז) המקבל עסק לזמן קצוב כו' עד כדין פועל - דקדק וכתב לזמן קצוב, דכל שעליו העיסקה לזמן הוא משועבד לחבירו בכל אותו הזמן למכור זה ולקנות אחר ולהחליפו ולעסוק בו, משו"ה יש לו דין פועל שנשכר ג"כ לזמן, משא"כ מקבל (עי' סי' של"ג ס"ד), דשם איירי דקיבל מחבירו לחרוש לו שדה אחת או לבנות לו בית בלא זמן, וגם אותה מלאכה עוסק בה אימת שירצה, משו"ה מחלק שם בין פועל לקבלן, וכתב דקבלן אינו יכול לחזור בו ואם חוזר ידו על התחונה (סמ"ע). הא דיכול לחזור בחצי יום היינו היכא דליכא רווחא או דלא בעי למשקל ברווחא ומהדר ביה מלאיעסוקי, אבל היכא דאיכא רווחא ובעי למשקל מרווחא ולא לאיעסוקי ביה עוד לאו כל כמיניה, דרווחא לקרנא משתעבד ואין לו ברווחא עד שישלים פעולתו לזמן הקצוב (קצה"ח), וי"א במקבל אחד נגד הנותן, כשאומר לא אעסוק עוד ודאי דנוטל חלקו בריוח שהיה לו עד עכשיו (נתה"מ). בשטרי עיסקות הנהוג כעת, אין הלוה יכול לחזור מהעיסקה תוך זמן, וכאן שונה, דהכא מיירי בעיסקה גמורה שמשועבד המקבל העסק להתעסק בו, אבל בשטר עיסקה הנהוג כעת שנותן לו דבר קצוב בלא חשבון כלל, רק שהברירה בידו אם ירצה לישבע בכל חודש שלא היה ריוח, א"כ אין כאן עבדות כלל ואינו יכול לחזור בו, רק צריך לקיים אותה עד תשלום הזמן שקבע בשטר. וי"א שמפשרין עצמן עם המקבל ליתן עשרה למאה לשנה, כשחוזר בו הלוה, נהי דיכול לחזור מלהתעסק, מכל מקום מחויב ליתן כל דמי הפשר מכל השנה, וכשאינו רוצה ליתן כך מחויב לבוא לחשבון ולישבע כמה הרויח בזמן זה וליתן החצי, ואינו יכול לומר אתן לפי ערך, כיון שהזמן איקבע נמי לטובת המלוה יכול המלוה לומר נתפשרתי בסך זה רק משום טובת קביעת זמן שהוקבע לטובתי (פ"ת).

(קח) משא"כ בשותפין כו' - ארישא קאי, דקאמר שהמקבל יכול לחזור בו תוך הזמן, היינו טעמא משום דשם עבד עליו, אבל שני שותפים אין שום אחד יכול לחזור בו. וה"ה בשנים

³⁹² בערה"ש (ס"ד) פירש בדעת הט"ז שגם אם עשו את החוב בשעת שותפותם, אין יכול לכופו לחלוק עד שיגיע זמן הפרעון, רק שבכה"ג אינו יכול לכופו להמשיך להתעסק יחד במעות השותפות עד שיגיע זמן הפרעון, משא"כ בעשו החוב אח"כ, שיכול גם לכופו להתעסק עד זמן הפרעון.

³⁹³ ודוקא כשעוד לא קנה סחורה לעסק, או שכבר מכרה, אבל אם יש סחורה בעסק, אינו יכול לחזור בו עד שימכרנה (ערה"ש סמ"ד).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שקיבלו עיסקא מהשלישי לעסוק בו למחצית שכר עד זמן פלוני, דאין שום אחד יכול לחזור בלא רצון חברו, מאחר דאין לזה נגד זה שם עבד צריכין להשלים תנאם שנשתתפו יחד לעסוק בו עד זמן קבוע, אבל אם שניהם רוצים לחזור חוזרים אף שאין הנותן מרוצה לזה, ששניהם נקראים עבדים לגבי הנותן (סמ"ע).

(כד) ש"שני שותפים שיש להם תביעה על אחד ותבעו אחד מהם ויצא השותף חייב אם היה על עסק שבועה שהיה חייב לו ונשבע לו אין שותף שני יכול לתבעו בשבועה דשבועה לאחד שבועה למאה(קז):

(קז) אין שותף שני יכול לתבעו בשבועה - השותף שני קודם שהלך מביתו מיחה בו שלא יעמוד עם האחר בדין עד שיבוא הוא, וזה השותף לא השגיח עליו ועמד בדין, ונפסק מבית דין שהאחר ישבע שבועת שותפות ונשבע לו, ועתה בבוא השני רוצה להשביעו פעם אחרת. י"א דצריך לישבע עוד פעם, דהא דאמרין שבועה לאחד שבועה למאה היינו דוקא היכא דשייך לומר שליחותיה קא עביד, וא"כ בנידון דידן דלא שייך לומר שליחותיה קא עביד כיון שמיחה בו, ועוד דשבועה זו שבועת המשנה וי"ח (פ"ת).

(כה) ש"כהיה להם תביעת ממון עליו ויצא השותף חייב, אם לא היה שותפו בעיר יכול לתבעו פעם אחרת, ^{פ"ק} וקטן כמאן ליתא צעיר דמי, ^{פ"ק} ויש אומרים דהוא הדיון אסקה(קח) היה בעיר אינו יכול לתבעו(קט) הגה: ^{פ"ק} ולוקא כשהו התובעין אכל כשהו נצבעין(קי) ואחד טען אינו מזיק לחבירו כלל הואיל ולא טען ולדון כצביל³⁹⁴ (קי"א) ^{פ"ק} וצני העיר צענייני כרכי העיר הם כשותפין³⁹⁵ ואם אחד מהם תבע לאחר כולן יודעין צאותו תביעה ואינו יכולין לחזור ולטעון:

(קח) וי"א דה"ה אשה כו' - והעיקר דאשה כאיש דמיא (ש"ך). אשה כאיש לענין איתיה במתא, היכא דאיכא פירות על הנכסי מלוג שלה [נכסים שהם שלה והפירות של הבעל], שמאחר ואפשר לתבוע האיש על הפירות תובע ג"כ על הקרקע עצמו, אבל בעצם הקרקע אם אין פירות לא (קצה"ח).

(טז) היה בעיר אינו יכול לתבעו - ומיירי במקום שאינו יכול לשנות הטענות, רק דנפקא מינה שאינו יכול לומר הייתי בודק בעדים כמבואר בסעיף כ"ו (נתה"מ).

(ק) אבל כשהן נתבעים כו' - אם היה נתבע אחד מהן בקרקע ויצא חייב, דלא מצי שותפו למסתר דינא מסתמא, כיון דלא מחוסר גוביינא. ונראה דהכל מודים בזה, ומור"ם איירי כאן בתביעת ממון שמחוסר גוביינא (סמ"ע). וי"ח דרגיל אדם דמשמט לירד לדין עד שיתבעוהו (ט"ז).

(ק"א) דהואיל ולא צוהו לטעון כו' - והיינו דוקא כשאחד בא להוציא מהן, דמסתמא כל עת שיכול להשמט מהתובע ניחא ליה, דלא ניחא ליה ששותפו יעמוד נפשו לדין ויטעון ג"כ עבורו, משא"כ כשהן התובעים, דמסתמא ניחא ליה בתביעת שותפו להוציא ממנו מיד הנתבע, וק"ל (סמ"ע).

(כו) ש"ג במה דברים אמורים שלא נתחייב השותף מתוך טענותיו(קיב) אבל נתחייב מתוך טענותיו כגון שהודה או שאמר אין לי ראייה(קיג) לא הפסיד שותפו בהודאתו ואם יש לו ראייה יביא וגם צריך להיות שאינו יכול לשנות בטענה ממה שטוען הראשון לפיכך חשבינן ליה כאלו ירד כבר לדין וכותבים עליו פסק דין ויורדים לנכסיו ואינו יכול לדחות(קיד) ולומר שימתינו לו עד שירד לדין וגם אינו יכול לומר אם הייתי שם הייתי בודק בעדים עד שיהיו מוכחים אבל אם יכול לשנות שומעין לו אע"פ שהיה בעיר. ש"ד ויש אומרים שאם לא היה בעיר שיכול לתבעו(קמו) יכול להחרים עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לדין:

³⁹⁴ אבל אם צוהו לדון בשבילו, אע"פ שלא כתב לו הרשאה ולא עשה קנין, אין צריך לעשות עמו עוד דין (ערה"ש סע"ב).

³⁹⁵ מחותנים לגבי הדברים שהתחייבו ליתן לבניהם הוי כשותפים, ולכן אם הוצרך להוציא הוצאות צריך מחותנו להשתתף עמו, וכן אם מתווך הציע דירה לאחד מהם הוי כאילו הציעה גם לשותפו (פ"ח פ"א סל"ה).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(קיב) שלא נתחייב השותף מתוך כו' - דאף שהשותף היה התובע, מיירי שהנתבע חזר ותבעו באותו מעמד, או שע"י תביעתו למד הנתבע זכותו ותבעו בו ונתחייב (סמ"ע וש"ך³⁹⁶). מי שיש לו שותף במה"י וא"ל ראובן כתוב לשותף שיזבין לי דבר אחד וישלח לי עם סחורתך וכן עשה ושלח לו וטבעה ספינתו דאחריות על ראובן באם שאמר ליה כן בפי' שאחריות עלי אבל אם לא הזכיר לו אזי פטור מלשלם³⁹⁷ (ש"ך), וי"א שמאחר והוציא ממון השותפות והוציאו על פיו, חייב, אבל כשציוה לו שיקנה והוא יתן רוחים על הסחורה, דאז לא הוי כשליח, ומשו"ה פטור מאחריות (נתה"מ).

^(קיג) או שאמר אין לי ראייה - פירוש, ותו אף אם ימצא ראייה ועדים אינו יכול להביאם, ומשו"ה מסיק ואמר שהשותף השני אם יש לו ראייה יביאם, דוקא השני ולא הראשון (סמ"ע).

^(קיד) ואינו יכול לדחות כו' - אף שאיירי שאין לו טענה לזכות בה יותר מחבירו, מ"מ ירויח בדחיה זו הזמן עד התביעה, וגם בשעת התביעה יבקש מהב"ד שיתנו לו זמן משעת התביעה והלאה, ולא יתחיל הזמן משעה שדן בה חבירו (סמ"ע).

^(קטו) שאם לא היה בעיר כו' - אבל אם היה בעיר ויוכל לשנות בטענות, אינו יכול להחרים שלא הלך בשליחותו וברצונו להדין, שיש לזה טענה לומר ידעתי שילך ובשליחותי הלך, אבל לתקוני שדרתיהו ולא לעוותי (סמ"ע), אבל יכול להחרים על שלא ידע מזה ונעשה באמת שלוחו בטענה זו, אלא שעכשיו משקר ואומר לתקוני שדרתיך לטענה אחרת (ט"ז).

(כו) שנים שהלוו או שהפקידו לאחד ובא אחד מהם ליטול חלקו או ליטול הכל נתבאר בסוף סימן ע"ז ואם אחד לווה משנים בשטר אחד ונכתב בשם האחד יתבאר בסימן זה וכן סתפין ש'זה אחד מהן לכוך הסותפות אם חזירו חייב לשלם (עין לעיל סימן ע"ז סעיף ב):

(כח) ש'שנים שהן שותפין בחוב אחד שחייב להם גוי(קטז) וגבה אחד מהן מקצתו ורוצה לעכבו לעצמו, ואומר לחבירו לך וקה חלקך מהגוי אין שומעין לו. ש'ואם השר כעם על אחד מהם ואמר לחבירו חלקך אסייע שיפרע ובחלק האחר לא אסייע, אם אמר זה, לעצמי אני מציל, הציל לעצמו(קיו)³⁹⁸. ש'והוא הדין אם שנים יש חוב מקולקל, וצריך ליתן שוחד להצילו, והאחד אינו רוצה ליתן, יכול חבירו לומר אני אוציא שוחד חלקי ואציל לעצמי. הגה: פ'וכן בכל מקום לאיכא פסידא(קיא)(קיט) יכול אחד לחלוק כלל דעת חזירו ולהציל לעצמו, פ'וכן סתפין שהיה להן חוב אצל גוי אלס ואחד פייסו ליתן לו חלקו, אם אמר לעצמי אני מציל הרי הוא ש'לו לזכר. וע' לקמן סי' קפ"א סעיף ב:

^(קיט) שחייב להם גוי כו' - ראובן ושמעון שהיה להם חוב אצל גוי, ועלה עליו ריבית ונזקק עם הקרן, ונתן ראובן לשמעון י' זהובים על החוב, ואח"כ צוה השר שלא ליתן שום ריבית, אם בתחילה כשנתן ראובן לשמעון הי' זהובים, אמר ליה בפירוש, קבל אלו העשר זהובים לפרעון הקרן שלך שהיה בתחילה, ועוד ישארו לך העשרה זהובים בחוב הזקיפה. א"כ אחרי שיש אומדנא דמוכח שהמלך פטר הזקיפה ולא הקרן, הפסיד שמעון, שהרי בירר לו ראובן חלקו, והנה חלקו נפסד עם חלקו בזקיפה. אבל אם פרע לו בסתם העשר זהובים, וחלקו משני חלקים שהיה לו בחוב שישאר לו עוד חלק שלישי מחמשה עשרה שלו, שזקיפה שעדיין לא הגיע זמן חשיב קרן, יכול שמעון לומר העשר זהובים קבלתי בקרן וזקיפה בענין זה שיהא לי עוד חלק בחוב, דהיינו חמשה זהובים מתוך שלישיית, ואם אירע לנו הפסד אקבל לפי חשבון, וחולקין לפי חשבון (סמ"ע), נראה כונתו דהמעשה כך היה, שנשתתפו ראובן ושמעון להלוות לגוי, ונתן זה עשרה זהובים וזה עשרה זהובים ועלה ריבית עשרה זהובים, וזקפו הריבית אל הקרן ועשו הלואה על הגוי ל' זהובים שיתן שוב

³⁹⁶ נכון?

³⁹⁷ ע"ש עיין בתשו' רשד"ם סי' קנ"ג וקס"ב = ש"ך

³⁹⁸ אבל אם נתן לו השר גם את חלק חבירו במתנה, צריך ליתנו לחבירו, שאין בידי השר כח ליתן לו את ממון חבירו (ערה"ש סס"ח).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

רוחים מל' זהובים, וקנה ראובן משמעון חלק חוב שלו ונתן לו עשרה זהובים כדי שיהיו לו רוחים מכ"ה זהובים ושמעון מה' זהובים, ואח"כ ביטל השר הזקיפה. ופסק, דאם בשעה שנתן לו העשרה זהובים אמר לו שהוא נותן לו על עיקר הקרן, ההפסד מהזקיפה על ראובן ושמעון בשוה והפסיד שמעון החמשה זהובים שלו, אבל אם נתן לו סתם עשרה זהובים ואמר שקונה ממנו עשרה זהובים חלק מחוב שלו, הרי קנה ב' חלקים מהקרן ושני חלקים מהזקיפה, וההפסד על שמעון מהזקיפה הוא רק שלישי (נתה"מ)³⁹⁹.

⁽¹⁷⁾ אם אמר זה לעצמי אני מציל כו' - נראה דגם בכל הני צריך שיאמר כן בפני ג' שהן ב"ד ואפילו הדיוטות כדלעיל סי"ח בחלוקת השותף במעות שאינן שוין ובפירות לאחר זמן שכלה השותפות, שגם בחוב שמוציא מידו אין ברור שהפרעון יהיה במעות שוים (סמ"ע), וי"ח ואם קבל הפרעון בפני עדים ואמר בפניהם לעצמי אני מציל זכה לו ואף בינו לבין עצמו נאמן לומר לעצמי הצלתי מגו דאי בעי אמר לא קבלתי ממנו כלום, וסעיף י"ח שונה דהתם מיירי שידוע שהמעות אינן שוים משא"כ הכא (ש"ך)⁴⁰⁰. מטעם שיש לו הפסד יכול לומר אלך ואציל לעצמי כל מה שאוכל הן כסף הן סחורה, והוא יטרח בחלקו כפי מה שיוכל, ואין כאן חשש גזל, שונה מסעיף י"ח דבשעת החלוקה יש לפנינו מה שיחלוק ויש חשש גזל, לזה צריך בית דין, אבל כאן אין צריך אלא גילוי מילתא שמהיום אינו שותפו, ואין צריך בית דין אלא עדים (ט"ז).

⁽¹⁸⁾ וכן בכל מקום כו' - אחד שקיבל מעות מהגוי, וטעה וקיבל פחות ממה שהיה לו לקבל, חייב לשלם לחבירו, אבל אם אמר לעצמי אני מציל לא הוה שלוחו של חבירו ופטור (סמ"ע), לא מיירי שלקח פחות ואמר להגוי שלקח יותר מחמת טעות, דאז בודאי חייב לשלם דהוי כפטור לגוי. רק דמיירי ששכח ולא לקח רק חלקו, דאז אם אמר⁴⁰¹ לעצמי אני מציל מהני ואם לאו צריך לחלוק עמו (נתה"מ). מדינה אחת שהיתה גזירת המלכות לקבל כתבים של מלך בפרעון חובות במקום מעות מזומנים, והכתבים הללו היו הולכין וחסור מידי יום ביום היה ניכוי בהם עד שנתבטלו לגמרי, ובתוך כך כל מי שיכול להוציא היה מוציא אותם כל מה דאפשר להקדים, ואירע שראובן נתן כתביו לשמעון להוציאם עם כתבים שלו לפי שהוא בעל מו"מ שיכול להוציאן מהר יותר, ושמעון עירבן עם כתבים שלו כי אין קפידא בדבר והוציא הרבה מהן, ואחר כך נשארו איזה כתבים והחזירן לראובן, וראובן אינו רוצה לקבל כיון שעירבן עם שלו אולי הנשארים הם שלו, הדין עם שמעון דאין אדם מפסיד לעצמו להרויח לאחריו, דהא אפילו בשני שותפין כל מקום דאיכא פסידא יכול לומר לעצמי אני מציל, ומבואר בש"ך אפילו אמר כן בינו לבין עצמו סגי, ובנידון זה סתמא כמפורש דמי, שאין אדם מציל את חבירו ויפסיד לעצמו, כי אבידתו קודמת (פ"ת).

⁽¹⁹⁾ שם - נראה דדוקא במקום שהחוב מקולקל מחמת שהוא אלם, בגוונא שעל פי אומדנא יכולין להציל הכל ע"י טירחא או שאין יכולין להציל כלל, אז יכול המציל לומר לעצמי אני מציל כמו בשיירא דסימן קפ"א ס"א. אבל בגוונא שעל פי אומדנא אין יכולין להציל אלא רק החצי, כגון שהחוב מנה ואין ללוה רק חמשים, אין שותף אחד יכול לומר הריני חולק לעצמי מלהיות עוד שותף עמו בחוב זה, ונהיה שוב כשני מלוים דעלמא שהדין במטלטלין דכל מי שקדם וגבה זכה, דזה אינו, דכיון שידוע שאין ללוה רק חמשים הרי הוא כמו שאין להם רק חוב של חמשים, וצריכין לחלוק עצמן בשוה שיהיה לכל אחד רק כ"ה. אבל בבע"ח אלם, אף שמחמת אלמותו ג"כ אינו שוה רק חמשים, מ"מ יכול ליקח כל חלקו. והטעם, דהא שאינו שוה רק החצי הוא מטעם כיון שצריך טורח, וכיון שאני מטריח עצמי, ולמי שמטריח עצמו שוה הכל, וטרח גם אתה ותוכל ג"כ לגבות כל חלקך ויהיה

³⁹⁹ לא הבאתי סמ"ע סק"ס.

⁴⁰⁰ לא הבאתי את דברי הפ"ת. סקכ"ט וסק"ל.

⁴⁰¹ מתי הוא אמר את זה?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שוה לך ג"כ הכל (נתה"מ)⁴⁰². שטר שנכתב על שם אחד מהן אינו יכול לומר לעצמי אני מציל. והדין עמו, דהא אי אפשר לאחר לתבוע כלל דהא השטר לא נכתב על שמו (נתה"מ חידושים).

(כט) ש"שותף התובע מחבירו כדי יין של שותפות ואמר כל אותם שיש בהם סימן שלי הם שלי יכול האחר לומר אשתקד היו אותם הביות [שלך] עכשיו הם שלי:
(ל) ש"מ"ראובן ושמעון שנשתתפו, ונטל אחד מהם מהממון ונשתתף עם לוי, הרי חבירו משביע ללוי, ולא מצי למימר, לאו בעל דברים דידי את. וכל שכן אם נתן ראובן לשמעון ממון בתורת עסקא, ונתן מהממון ללוי בעסקא, שמשביע ראובן ללוי שבועת השותפין. ואם שמעון השביע ללוי, שבועה לאחד שבועה למאה(קב). ואפילו פטר ראובן את שמעון משבועה או פטר שמעון את לוי משבועה(קבא) עדיין ראובן משביע את לוי אלא אם כן פטר גם את באי כחו(קכב):

(קכ) שבועה לאחד - ונראה דאפילו לא היה בעיר, ובא ואמר שיש לו עליו גלגולים, דאין טענתו טענה, כיון שכבר נפטר מעיקר השבועה נפטר גם מהגלגולים (נתה"מ).

(קכא) או פטר שמעון את לוי כו' - פירוש, דוקא "או" שמעון את לוי קאמר, ולא גם שמעון את לוי, דאילו פטר ראובן את שמעון ושמעון ללוי, אין ראובן יכול להשביע ללוי, דשמעון השותף ברשות נשתתף עם לוי, דכל שותף יכול להשתתף עם אחר כשרואה שהוא לטובת השותפים, ואין לראובן על לוי כי אם שבועת השותפים כמו שהיה לו על שמעון, ואין ביד שמעון לפטור ללוי משבועה, דלא עדיף לוי לגבי ראובן משמעון עצמו, אבל כשפטר ראובן לשמעון משבועה, יש ביד שמעון ג"כ לפטור ללוי משבועה. ודוקא בראובן שהניח פקדון או משכן דבר ביד שמעון ושמעון הפקידו או השכינו ביד לוי ונאבד, יכול ראובן לומר שמעון מהימן לי בשבועה ולא לוי, אבל בשותפות יכול שמעון לומר לטובה כוונתי. וממילא מה שנתן שמעון ללוי נחשב לשליחותא דראובן. ואף דאין לו להשתתף עם אחר (עי' לעיל ס"י), מ"מ אם עבר ועשה יטול ראובן חצי ריוח כנ"ל, וג"כ משביעו ללוי. וכיון דנתרצה ראובן למעשה שמעון ליטול חצי ריוח, משום הכי נמי אם פטר ראובן לשמעון משבועה ושמעון פטר ללוי משבועה, נפטר לוי ג"כ מראובן, אף דשמעון עשה מתחילה שלא כדין במה שנשתתף עם לוי בממונא דראובן (סמ"ע), מיירי כאן שלא היה הפסד, דאי בהיה הפסד כבר מבואר בסעיף י' דהוא לעצמו, רק דהשבועה היא אולי הרויח יותר, וכיון דלוי לא היה רוצה להשתתף עד שיפטרנו שמעון משבועה, ושמעון להיותו יודע בלוי שיכול להרויח הרבה, לכך נשתתף עמו לטובת השותפות ופטרו משבועה, וכיון דראובן נתרצה למעשה שמעון ליטול חלק בריוח שהרויח לוי, מש"ה מהני הפטור שפטרו שמעון (נתה"מ), וי"ח דמה לו לראובן בפטור שמעון, הלא יכול ראובן לומר ללוי, אני לא פטרתיך (ש"ך)⁴⁰³, או שמיירי שנתן לו רשות להשתתף עם אחרים, וקמ"ל שמ"מ יכול להשביעו (ט"ז).

(קכב) אלא א"כ פטר גם את באי כחו - פירוש, ואז אין ראובן יכול להשביע ללוי אף אם שמעון לא פטר ללוי (סמ"ע).

(לא) ש"מ"שנים שלוו מאחד ערבים זה לזה(קכג) והילכך אם מת אחד מהם או העני או כפר אחד והודה אחד אותו שהודה מתחייב בכל(קכד) ואין מקבלים עדותו על חבירו(קכה) וכן מי שהודה לאחד מהשותפין או פרע לאחד מהם כאלו הודה ופרע לשותפו(קכו):

(קכז) שנים שלוו מאחד ערבים זה לזה - עיין לעיל (סימן ע"ז סעיף א'-ו') שנתבאר דין זה (סמ"ע).

⁴⁰² ובערה"ש (ס"ח) ובמשפט שלום כתבו, שאפילו כשאפשר להציל הכל, אינו יכול לחלוק ולהציל את החצי שלו, אא"כ אין שותפו מוכן לטרוח עמו. ואם עליו היה מוטל לגבות את החוב, כגון שהוא נעשה על שמו, או שסיכמו מראש שהוא יגבה את החובות וחבירו יעסוק בעסקים אחרים, אינו יכול לומר לשותפו אם לא תטרח עמי אני חולק ומציל לעצמי, כיון שעליו מוטל לטרוח ולגבותו בשביל שניהם.

⁴⁰³ לא הבאתי דברי נתה"מ סקמ"ח.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(קכד) אותו שהודה מתחייב בכל - עיין מה שכתבתי לעיל סימן ל"ז סעיף ד' סק"ג (פ"ת).
(קכה) ה"ג ואין מקבלין עדותו על חברו - וכ"כ המחבר בסימן ל"ז סעיף ד' וסימן ע"ז סעיף ה' (סמ"ע).

(קכז) כאילו הודה ופרע לשותפו - פירוש, כאילו הודה לחבירו וצריך לשלם גם לחבירו, וכן אם הלך לו לאחר שפרע לאחד המחצה, אותו האחד צריך לחלק קבלתו עם השני, דידו כיד חבירו דמי ומה שקיבל הוא בשביל שניהם קיבל (סמ"ע).
(לב) ש"מ"אם טען אחד מהשותפין דבר שהוא חובה לו ולחבירו נאמן כעד אחד לחייב לשותפו שבועה דאורייתא(קכז):

(קכז) נאמן כעד אחד - עיין לעיל (סימן ל"ז סעיף ה' וסימן ע"ז סעיף ה') שם נתבאר דהיינו דוקא כשלא נתחייב חבירו בהודאתו בכולו, כגון שנתחייבו בשטר אחד כל אחד סך בפני עצמו, והאחד הודה שהשטר עדיין בתקפו והשני כופר (סמ"ע).

(לג) ש"מ"ב' שותפים שמת אחד מהם ולא נשבע או שאחד מהם חשוד ישבע האחר:
(לד) ש"מ"אחד שלוח⁴⁰⁴ משנים בשטר אחד, אם בא אחד מהם ותבע החוב כולו, חייב לשלם לו על הדרך שנתבאר בסוף סימן ע"ז. ש"מ"ואם נכתב השטר בשם אחד, ובא זה שנכתב על שמו ותבע הכל, חייב לפרעו. אבל אם אותו שלא נכתב על שמו תובע אפילו מקצת, אין שומעין לו.

(לה) ש"מ"שני אחים או שלשה שיש להם דין עם אחר אינו יכול לומר יבא אחד מכם ויטעון בעד כולכם(קכח).

(קכח) אינו יכול לומר יבא אחד כו' - עיין לעיל (סימן י"ז סעיף ד') אלא יטענו כולם זה אחר זה (סמ"ע).

(לו) ש"מ"שנים שיש להם חוב בשותפות⁴⁰⁵ עם גוי(קכט) ופרע קצת ומעכב השאר מפני שאומר שאחד מהם חייב לו כנגדו והלה כופר ההפסד על שניהם: הגה^ט ונלאה לי להוא הדיו אס היה החייב ישראל(קל) רק שחייב לישראל(קלא), משא"כ כגוי לאפילו שזוהו אין לרין רק חרס זעלמא(קלז):

(קכט) עם גוי - צ"ל אצל גוי (ט"ז).

(קל) ונ"ל ה"ה כו' - קשה, שהרי אין לו רושת לתפוס דבר של השותף השני, אלא צ"ל דמיירי שהתופס תופס מדבר שאינו ידוע שהוא מהשותפים וטוען איני מאמינך שהוא מהשותפות והשותפים מודים זה לזה שהיא מהשותפות וטוען שאינו חייב לו כלום, דאל"כ אסור לתפוס דבר של שותפות, שהרי אין לו טענה על השותף השני (ש"ך) ועי' סי' נ"ח סק"ד, ששם איתא שמותר לתפוס מביתו של החייב אפילו שזה של שותפות (נתה"מ).

(קלא) רק שחייב לישבע - וקשה, דהא בטענת שמא הוא, וע"י נוגע אין יכול להשביעו כמבואר בסימן ע"ה סס"ג ע"ש. ונראה, כיון שכתבתי ס"ק הקודם דמיירי בתפס מבית מי שחייב לו, הוי כאילו ממון השותפות בודאי בא לידו ואין ידוע היאך יצא ממנו, דחייב לישבע אפילו בשמא, אך מ"ש דכגוי אין צריך לישבע, קשה, הא שותפין משביעין זה את זה בטענות שמא, וצ"ל דמיירי שאין רוצה להשביע את עצמו בשבועת השותפין רק בטענת ברי (נתה"מ).

(קלב) דאפילו שבועה אין צריך - דסתם גוי משקר, ואין האחד יכול להשביע להשני מכח ספק ע"פ הגוי, דאין נשבעין היסת אלא על טענת ודאי (סמ"ע), וקשה על דבריו, הא שותפין משביעין זה את זה בטענות שמא, וצ"ל דמיירי שאין רוצה להשביע את עצמו בשבועת השותפין רק בטענת ברי (נתה"מ), עיין לעיל סי' ע"ה סעיף כ"ה וסי' קמ"ט על הסמ"ע סקכ"א (ש"ך).

⁴⁰⁴ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק מז

(מז) א' שלוח כו'. עיין בתשובת ר"מ אלשיך ס' כ"ה:

⁴⁰⁵ אם שותף אחד ביקש ערבות מאחר לצורך השותפות, ומחמת זה הוצרך לחתום לו אח"כ גם ערבות, הוי כצורך השותפות, וצריך חבירו לשלם לו ג"כ אם יגבו ממנו (כנה"ג).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(לז) "יראובן ושמעון שותפים וקנה שמעון בגדים מגוי ומכרם ליהודי ונתחייב היהודי לפרוע לגוי לזמן פלוני ונתחייב שמעון לגוי בשטר שאם לא יפרענו היהודי לאותו זמן שיפרענו הוא ואח"כ חלקו ראובן ושמעון השותפות שביניהם חייב ראובן לעשות שטר עליו לשמעון שאם יברר שמעון בעדים שלא פרע היהודי לגוי ויצטרך שמעון לפרוע לגוי יפרע ראובן חלקו מכל שיברר שמעון בעדים שהוציא על עסק זה בהוצאות ובשחד(קלג):

(קלג) שאם יברר שמעון בעדים שלא פרע היהודי לגוי - ⁴⁰⁶ אבל אם אין מברר זה, אף שמברר שהוצרך הוא לשלם להגוי, אין צריך לשלם לו ראובן כלום, דהא לא נשתעבד שמעון להגוי אלא אם לא יפרענו היהודי, וכל שלא בירר הגוי זה אינו חייב לו שמעון כלום מן הדין, אלא בעלילה בא עליו, ואינו נתפס על חבירו בעלילה. ועיין לעיל סימן צ"ג סעיף ט"ו (בסמ"ע סקל"ג) (סמ"ע), ועיין מה שכתבתי לעיל סימן צ"ג סעיף ט"ו ס"ק י"ד (פ"ת). (לח) "אם קנה שמעון סחורה מגוי והטעהו בחשבון ונתן דמי הטעות לשותפות וירא שמא יזכור טעותו וכן אם היו משכונות מאחרים וירא שיבא לו מזה הפסד יודה ראובן בפני עדים שדמי הטעות ודמי המשכונות באו לשותפות ויכתבו ויחתמו ויתנו ביד שמעון(קלד) (וע' לעיל סעיף יב ס' זה):

(קלד) יודה ראובן בפני עדים כו' - אבל אין צריך לעשות שטר עליו לשמעון שנתחייב בדברים הללו החציה לשמעון בכל מה שיפרע להגוי, כיון דגם שמעון לא נתן עליו שטר בדברים הללו, משא"כ בדין שלפני זה (סמ"ע).

(לט) "אם לקח שמעון מעות מאחד להכניס בשותפות ויטול ריוח בכדי מעותיו אף על פי שלא הודיע לראובן שותפונ(קלה) יטול הלה חלקו בריוח כמו שהתנה עמו(קלו):

(קלה) אף על פי שלא הודיעו לראובן כו' - די שרשות לכל אחד לעשות מה שנראה לו שהוא תועלת השותפות (סמ"ע).

(קלז) יטול הלה חלקו בריוח כמו שהתנה - אבל אם לא היה תנאי ביניהן, היו חולקין בהריוח אפילו הניח יותר מחבירו כדלעיל סעיף ה' (סמ"ע).

(מ) "בני כרך שקנו ספר תורה בששים דינר והתנו שאם ילך אחד מהכרך להתיישב במקום אחר שהנשארים יתנו לו חלקו ועתה רוצה אחד לצאת ושואל חלקו לפי מה שהוקרו הספרים והנשארים אומרים שלא יתנו חלקו כי אם לפי מה שקנו בתחלה הדין עם הנשארים⁴⁰⁷. הגה: "לראובן ושמעון היו להם שותפות ציחד והיו להן שטרות ונתחייבו מס לקהל ולקחו הקהל השטרות צעד מס של ראובן(קלז) חייב לפרוע לשמעון חלקו ולא יוכל לומר תנכה ג"כ חלקך במס כי מאחר שנהנה מן השטרות ופרע בהן חובו כריך לשלם לשמעון ולא יוכל לפרוע צעד שמעון שלא ברצונו. "לראובן קנה סחורה והניח לשמעון ולוי ויהודה לכל אחד רביעית לריוח ולהפסד(קלח) ואח"כ הפסידו בסחורה ארבע מאות(קלט) וחזרו בהם שמעון ולוי ונתנו לראובן שלש מאות אס יהודה רוצה לחזור(קמ) כריך ליתן מאה לראובן דלא נשתתפו אלא על הריוח מן הסחורה אבל לא מה שיקנה אחד משותף חבירו. "שותפין הרבה יחד אין אחד יכול להסתלק רק מדעת כולן(קמא)(קמב). "מי שמקבל מחבירו סחורה להוליכה למקום אחר ולחלק בריוח וכתוך זמן (קודס) שמוליכה זל הסחורה בכאן מחשב הסחורה לפי מה ששעה שמוליכה(קמג) ולא בשעה שקבלה⁴⁰⁸(קמד):

⁴⁰⁶ לא הבאתי את דברי הנתה"מ.

⁴⁰⁷ שכיון שא"א לחלק את הס"ת אנו תולים שהתנאי היה שיתנו לו מעות כפי השער שקנוהו. אבל אם התנו כן על דבר שאפשר לחלקו או לומר עליו גוד או אגוד, יכול לומר להם או שיתנו לי כפי השער של עכשיו או שנחלוק או נאמר גאוא"ג. ודוקא שהתנה עמם, אבל אם לא התנה עמם, א"צ ליתן לו כלום. ודוקא ביחיד, אבל אם הקהילה מתחלקת לשני קהילות אפילו שלא התנו חולקים הס"ת בגאוא"ג (ערה"ש ספ"א).

⁴⁰⁸ ודוקא שלא היה יכול בהתחלה ללכת, אבל אם היה יכול ללכת מיד והתעכב, שמים לו כשעה שנתנה לו (ערה"ש ספ"ט).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(קלז) ולקחו הקהל השטרות בעד מס כו' - משמע שהשט"ח היו נכתבין על שם ראובן לחוד, אלא שהמעות היו משל השותפות והיה החצי של שמעון (סמ"ע).

^(קלח) ראובן קנה סחורה והניח לשמעון כו' - ראובן שנשתתף בחכירות שיהא לשמעון רביע, ואח"כ השתתף עם לוי שיתן לו שתות, והגיד לו שגם לשמעון נותן רק שתות, וכן הגיד לוי לשמעון, ופסק דמ"מ צריך ליתן לשמעון רביע (סמ"ע).

^(קלט) ואח"כ הפסידו כו' - פי' שקנו ביי"ב מאות והוזלה ועמדה על ת"ת, ועדיין לא מכרוהו, ומפני כך מתיראים שמעון ולוי שמא יפסידו יותר ויעמוד על ת' או פחות, לכך נתרצו ליתן לראובן ק' יותר וחזרו בהן מן השותפות להמתין עד המכירה. ומ"ש אם יהודה רוצה לחזור, אף על פי שגם בלא חזרתו מן השותפות צריך ליתן ק' מטעם שכתבתי, מ"מ אם יהודה יתרצה להמתין ג"כ עד המכירה שמא יחזור ויתייקר ולא יצטרך ליתן ק' או אפי' לא כלום, לכך כתוב אם גם הוא רוצה לחזור מן השותפות קודם המכירה. ומיהו גם אם מכרוה בת"ת הוי כאלו מכרוהו בתת"ק עם הק' שנטל מהם משמעון ולוי, ואעפ"כ יהודה צריך ליתן ק' (ש"ך).

^(קמ) אם יהודה רוצה לחזור - מיירי שהוא באופן שאין יהודה יכול לעכב על חזרת שמעון ולוי, כגון שראובן השתתף עצמו עם כל אחד על רביע שלו בפני חבריו (נתה"מ).

^(קמא) שותפין הרבה ביחד אין אחד יכול להסתלק כו' - משמע שקנו שום סחורה יחד וא' מהן רוצה להסתלק, ואפילו חלקו אינו רוצה ליטול. אבל אם רוצה ליטול את חלקו יכול לחלק שלא מדעתם וכמ"ש לעיל סי"ח (ש"ך), כונת דבריו, שאחד רוצה לפשר עצמו עם קצת שותפין למכור חלקו שיתנו לו מעות בעד חלקו, והשותפים עושין כן לטובתם כי הריוח יהיה לשותפות, ולזה כתב הש"ך דהשותף האחר יכול למחות כי יכול לומר שמא יהיה ההפסד יותר ואיני רוצה לקבל הפסד יותר, אבל כשרוצה לחלוק עצמו וליטול חלקו בסחורה מתוך השותפות, יכול לחלוק עצמו וליטול חלקו שלא מדעת כולם כמבואר בסעיף י"ח (נתה"מ).

^(קמב) שם - האי דנקט הרבה שותפים אתי לאשמועינן אף על פי שאחד מהן נתרצה לסלקו, א"י אלא מדעת כולן, וכ"ש כשהם רק ב' (ש"ך), צ"ל אינו יכול לסלק אלא מדעת כולן אבל יכול לחלוק שלא מדעתם, וכל שכן כשהן רק ב'. והא דאינו יכול להסתלק דהוא מטעם שאם יהיה הפסד יפסידו אז יותר, ומשמע דאם אחד רוצה לפשר עצמו עם השני שיהיה חל עליו הן ריוח הן הפסד שיכול להסתלק, אלא נראה דאפילו בכהאי גוונא אינו יכול, מטעם כי מחמת שהסחורה מרובה כמו שהיתה והמתעסקים נתמעטו, יהיה הפסד יותר מטעם שנתמעטו המתעסקים, מה שאין כן אם יהיו המתעסקים מרובים אפשר שלא יהיה כל כך הפסד, משא"כ אם רוצה לחלוק ליקח חלקו בסחורה, יכול לחלוק כשהגיע זמן (נתה"מ).

^(קמג) מחשב הסחורה כפי מה ששוה כו' - אפילו קיבל הסחורה מחבריו בסכום ידוע. משום דאמרינן דמסתמא לא היתה דעתם שתתחיל השותפות אלא שיוליכנה מכאן למקום אחר, וכפי מה שתשוה הסחורה אז יקבלנה עליו למחצית שכר (סמ"ע)⁴⁰⁹, וקשה למה לא יכול לחזור⁴¹⁰ (נתה"מ).

^(קמד) בשעה שמוליכה ולא בשעה שקיבלה - וה"ה אם נתיקרה הולכין אחר שעת הולכת הסחורה (סמ"ע).

(מא) שנת"ר ראובן ושמעון בקש מהם גוי להלוות לו סך מעות, ולוי בקש להשתתף עמהם בחוב, ונתרצו. וקדם ראובן ונתן מחלקו לגוי ד' זקוקים וחצי. ואמר הגוי שלא היה צריך יותר, והלך ראובן ואמר לשמעון ולוי, אם תרצו לחלוק עמי בחוב תנו לי כל אחד חלקו בחוב. ושמעון נתן לו חלקו, ולוי לא נתן לו, ונפטר. אם כשתבע ראובן ללוי חלקו אמר איני חפץ ליתן, הרי נעקר משותפותם (קמה). אבל אם אמר תדיר הריני משלם, אע"ג דדחה אותו קצת, כיון דלא אטרחי לב"ד, קני רווחא וחייב ליתן ליורשיו:

⁴⁰⁹ לא הבאתי את דברי הש"ך
⁴¹⁰ ולהלכה??

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(קמ"ה) הרי נעקר משותפותם - והוא הדין בקנו סחורה ואחד נתן המעות והשני אינו יכול להחזיר חלקו המגיע ממנו, נעקר מהשותפות, ואף שרוצה אח"כ הוא או יורשיו ליתן מעות, אינו יכול לחזור בו, כיון שכבר נעקר מהשותפות, והוי כשותף ששינה בפסידא דלא הדר, ולכן קנה אפילו ללא קנין, כחלקו השותפות דמי, וחלוקת שותפים אינה צריכה קנין. אמנם ודאי דכשזה אינו רוצה ליתן המעות, שהשני יכול לכופו ליתן לו המעות, דכיון שנתן להגוי המעות על פי ציוויו הוי כהלואה לו, רק כשהשני נתרצה בסילוק השותפות נפטר מליתן המעות והלה זכה (נתה"מ).

(מב) ^{ש"ס}ראובן ושמעון שהיו שותפים בחוב וראובן קבל הערב, ותפשו השר, והוצרך ראובן לפטור החוב, כיון שבאונס⁴¹¹ היה פטור⁴¹² משמעון⁴¹³:

(מג) ^{ש"ס}שותפים שיש להם חוב ביחד ורצה האחד להתרחק ממקומו ולהוליך השטר עמו חבירו יכול לעכב עליו שלא יוליך השטר (וכמו שנתבאר סי"ג סי' זה):

(מד) ^{ש"ס}אם אחד מהשותפים טען עסק השותפות על בהמתו או נתנו בחנותו בסתם נוטל שכר בהמתו או חנותו תחלה ואח"כ יחלקו הריוח או ההפסד:

(מה) ^{ש"ס}אחד מהשותפין שלקח מסחורת השותפות בעצת שותפו להוליכה למקום אחר למכור(קמו) וכשבאו לחשבון רוצה ליטול מהשותפות הוצאות מזונותיו(קמו) אין שומעין לו אלא אם כן יש שם מנהג:

^(קמ"ו) להוליכה למקום אחר למכור כו' - נראה שמירי שהלך שם בלאו הכי לצורך עצמו, ומשו"ה אין שומעין לו, כיון דבלאו הכי צריך להוציא על מזונותיו (סמ"ע).

^(קמ"ז) הוצאות כו' - כאן מירי דבשעה שעסק זה בהולכה עסק גם השני פה לצורך השותפות ולכן אין זכות במזונות או רפואה (עי' קע"ז סק"ה) (סמ"ע), וי"א הטעם, דיכול לומר גם בביתך היית צריך למזונות. ופשוט הוא דאם היה העסק גורם לריבוי מזונות ממה שמוציא בביתו, ודאי צריך לשלם מן השותפות (ט"ז, נתה"מ).

(מו) ^{ש"ס}אחד מהאחים⁴¹⁴ השותפים שיש בידו ממון וטוען שהוא של אחרים עליו להביא ראיה כיון שאינו חלוק בעיסתו(קמה) ואם מת על האחרים להביא ראיה שהם שלהם (ועיין לעיל סי' סב נתבאר דינין אלו):

^(קמ"ח) כיון שאינו חלוק בעיסתו - כלומר שלא אכל כל אחד בפני עצמו. דאם הוה חלוק עמו בהוצאות אכילתו וה"ה בדבר אחר, היה נאמן לומר שהוא של אחרים במיגו דאי בעי היה אומר שהוא שלו, שקימץ אותו ממזונותיו (סמ"ע). מירי באופן דלא שייך מיגו שהיה יכול ליתנם לידו (נתה"מ).⁴¹⁵

(מז) ^{ש"ס}ראובן ושמעון ששר אחד חייב להם ממון, ושמעון קבל הערבות בלא ראובן. ושמעון הלך תחת אותו שר, ואינו רשאי לתבוע חובו, וראובן מזהירו לגבות החוב. אין שמעון חייב להקניט השר שלו כדי לגבות חובו של ראובן, אך אם הוא פטור ממס בעבור אותו חוב, אומדים כמה מס היה לו ליתן לשנה, ויתן לראובן כפי חלק שיש לו באותו חוב:

⁴¹¹ ודוקא באונס הגוף, אבל באונס ממון חייב (ערה"ש ספ"ג).

⁴¹² הנתה"מ בא להסביר שיטת הש"ך בס"י שפ"ח ס"ד ולא נראה שצריך להביא לכאן.

⁴¹³ ודוקא שאנסו למחול החוב, אבל אם אנסו על משהו אחר ופטר את עצמו ע"י מחילת החוב, חייב ויכול שותפו להשביעו שהאונס היה על מחילת החוב (ערה"ש ספ"ג).

⁴¹⁴ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק נג

(נג) אחד מהאחים כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סי' קל"ד קל"ה קל"ו:

⁴¹⁵ לא הבאתי את דברי הש"ך.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(מח) ש"ס⁴¹⁶ שני שותפים שקנו משי, וכשבאו למכרה חסרה מהמשקל⁴¹⁶. גם זה בכלל הפסד ויחלקוהו ביניהם(קמט), וישבע שמעון שלא שלח בו יד ושלא פשע בשמירתו. ש"ס אחד מהשותפים שהולך סחורת השותפות למקום אחר למכור ונשבה, ופדאו חבירו מהאמצע. ומשכה השותפות ולא היו מקפידים זה על זה, ומת. יורשי המת נוטלים בתחילה מהאמצע כשיעור פדיון אותו שנשבה(קנ). הגה⁴¹⁷: "כי אין שותף חייב לפדות חבירו לע"פ שנתפס מכח השותפות(קנא). ש"ס ואם יש מנהג זה הולכין אחריו. ש"ס מיהו אם קבל עסק ותפסו השך עם שאר היהודים והולך לתת מן העסקא צפדיון נפשו אם דרך העיר לתת מן העסקא הוא כשאר מס לתת מן העסקא. וכל זה צותפים, לכל מי ששולח חבירו צעסקו ונתפס⁴¹⁸, ש"ס אומרים דאם הלך בצבילו צחנס חייב לפדותו דהוי ליה עליו כשאל שחייב צאונסין(קנב), ש"ס איש חולקין(קנג). ש"ס וכן מי ששולח אחר חבירו, וקיבל עליו לפדותו מכל הפסד, ונתפס בדרך אפילו הכי פטור לפדותו לזונסא דלא שכיח הוא(קנד):

(קמט) שני שותפין שקנו משי כו' - ראובן שמכר לשמעון י' ליטרים משי, והתנה עמו שכשימכרם שמעון יהיה לו ההפסד והשכר לאמצע, ולקחה שמעון ושקלה, ואח"כ כשבא למכרה היה חסר מהמשקל חצי ליטרא, וראובן אומר שקיבל עליו הפסד ושכר ולא חסרון המשי, הדין עם שמעון, שגם חסרון בכלל הפסד, וישבע שמעון שלא שלח בו יד ושלא פשע בשמירתו, ויתן לו ראובן חלקו בהחסרון (סמ"ע), על כרחך מיירי שהיה לשמעון עדיין מעות מהמקח בידו או שהאמינו על ההפסד, דבלא"ה אין שמעון נאמן להוציא מיד ראובן אפילו בשבועה, כמבואר בסימן צ"ג סעיף י"ג (נתה"מ).

(קנ) נוטלים בתחלה מהאמצע כשיעור פדיון כו' - דוקא גבי רפואה שאין לה קצבה אמרינן שהיא כמו מזונות ולאמצע, אבל אונס תפיסה ושבייה אין זה כמו מזונות, דבעסק שמירת גופו כל אחד שמירתו עליו ואין חייב בשמירת חבירו. ואף על פי שלא תבע לשמעון כל ימיו, בשביל זה לא מחל כי רצה להמתין עד שעת חלוקה (סמ"ע).

(קנא) אף על פי שנתפס - התם מיירי שבא לו הפסד באקראי ואתיא מכח השותפות, שעמדו עליו לסטים מכח הסחורה ההיא או מוסרים שהעלילו, אבל אם מעיקרא נשתתפו בדבר ששייך בו עלילה, א"כ אדעתא דהכי נשתתפו, והוה כמו שותפים בגניבה ברמ"א שם סעיף י"ב, וע"ש בסמ"ע ס"ק (ע). ולא מיבעיא דאם יש לו לשותפו כל כך מעות בשותפות דיפסיד חלקו כדי לפדות חבירו הנתפס בגלל השותפות, אלא אפילו מביתו ישלם לכו"ע ע"י לעיל ס"ק (ל). אמנם אם שותף א' פשע הרבה במה שהולך הסחורה חוץ למדינה ובמה שעשה פומבי לדבר כו', וכיון שפשע בנפשו אינו מחויב בהצלתו (פ"ת).

(קנב) דהו"ל עליו כשואל - נראה דמיירי בשליח שהוא קבלן דלא שייך שם עבד עליו ואינו נידון כקרקע, אבל בשליח או פועל ששכרו ליום, דהיינו כפועל, דינו כקרקע כמו שכתב הסמ"ע שם וודאי דפטור, דהא קרקעות נתמעטו מדין שומרים. וגם אפילו קבלן אם לא עשה בחנם ונזדמן לו אונס על גופו שהוא כעין אונס של גניבה, לא שייך לומר שנתחייב המשכיר, דלא שייך גניבה ואבידה בגוף האדם, אמנם יש בזה קושי, ולכן אין להוציא ממון (נתה"מ).

⁴¹⁶ בתשובת הרא"ש (כלל פט ס"ב) שהוא מקור דין זה כתב שמיירי דוקא ששקלה כשקיבלה, דבלא"ה הוי פושע שאולי היתה חסרה מתחילה. וכתב בפ"ח (פ"ב הע"ח) שהרא"ש מיירי כשקנאה אחד לכן צריך הוא לשוקלה, והמחבר מיירי כשקנוה שניהם, ולכן לא היה צריך לשוקלה כשקנה, אבל מ"מ צריך לשקלה כשבאה לידו, ואם לא שקלה וחסרה אח"כ, הוי פושע וחייב. וה"ה שותף שקנה ולא ספר את הסחורה, או שנתאנה הרבה, חשיב כמשנה, וההפסד עליו והריוח לאמצע (ד"ג כלל צט סימן יא).

⁴¹⁷ ש"ך חושן משפט סימן קעו ס"ק נו

(נו) כי אין שותף חייב כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון ס"ל ע"ו פ"ד פ"ה ובתשובת ר"ש כהן השייכים לס"ב ס"ה ובתשו' רשד"ם ס"ל קפ"א ובתשובת רמ"א ס"ל מ"ו:

⁴¹⁸ אבל מי ששולח כו'. עיין בתשובת מבי"ט ח"א /ח"ב/ בשאלות השניות ס"י קנ"ו דף קע"ב וצ"ע ועיין ע"ש ס"י קפ"ח ובח"ב /ובח"א/ סימן קכ"ג (ש"ך).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(קנ) ויש חולקין כו' – אבל בבנו שונה שמחויב לפדותו (סמ"ע), ועיקר כדעה זו כדלקמן קפח (ט"ז), וי"ח (סמ"ע). ואם פדאו מעצמו השליח פטור מלהחזיר לו דכו"ע מודים בזה כיון דבגרמתו נתפס, ובפרט די"ל קים לי. ואף דנתן לפדות ממעות השליח והשליח לא ציוה כלל שיתן ממעות שלו, דיכול השליח לומר מי הכריחך ליתן ממעותי, אלא ודאי דנתן משלח בשביל עצמו, ואף דקיי"ל בסימן קכ"ח שם בפורע חובו שלא מדעתו, היכא דיש לו של חבירו בידו אינו חייב להחזיר לו, היינו בסתמא, אבל היכא דמיחה בו השליח שלא ליתן מן המעות שלו לא יוכל בעל כרחו ליתן מעות השליח, (פ"ת).

^(קנד) דאונסא דלא שכיח הוא – עי' לקמן סימן רכ"ה ס"ג, דאף מי שקיבל עליו אונסין ואחריות אמרינן דלא היתה דעתו בקבלתו כי אם אאונסין דשכיחים (סמ"ע). (מט) ^{ע"ג} סוס שהיה ממושכן לראובן ושמעון, והפקידוהו לגוי אחד לשמרו, ואמר שמעון לגוי שישאילוהו ללוי, והוליכוהו ללוי ונגזל ממנו. אם רצה ראובן גובה משמעון ואם רוצה גובה מלוי(קנה):

^(קנה) אם רצה גובה משמעון – ונראה דחייב של שמעון הוא מטעם שליחות יד דחייב אפילו ע"י שליח, ואפילו ע"י שליח גוי חייב, משו"ה אפילו יברר שנאנס ביד השני חייב, אבל אם ציוה להפקיד ללוי פטור כשמברר שנאנס, כמבואר בסימן רצ"א סעיף כ"ו גבי שומר שמסר לשומר (נתה"מ).

(ג) ^{ע"ד} ראובן שאמר לשמעון כל מה שתעשה בשלך עשה בשלי, והלך שמעון ופטר החוב של שניהם, חייב לשלם לו חלקו. (ועיין עוד דינין הרבה בדיני שותפות סימן צג):
(נא) ^{ע"ה} אסור להשתתף עם גוי, ^{ע"ו} ואם נשתתף ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה (ועיין באורח חיים סימן קנו ובי"ד סימן קמז):

^(קנז) ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה – משום הפסד ממונו הקילו בו, כי מ"ש (שמות כג יג) לא ישמע על פיך, על ישראל גופיה אזהר רחמנא, וגם על לפני עור לא תתן מכשול לא שייך הכא, דגוי עצמו לא מוזהר על זה, רק שמדת חסידות הוא שלא יגרם שישמע על ידו אף מפי גוי (סמ"ע) ⁴¹⁹.

סימן קעז – שותפים שאחד מהם ירד לאומנות המלך או חלה, ובו ה' סעיפים.
(א) ^{ע"ו} אחד מהאחים ⁴²⁰ שמינהו המלך גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך, וכן כל כיוצא בזה מעבודת המלך, אם מחמת אביהם מינהו, כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה ואמר נעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם היתומים(א), הפרס שיטול וכל השכר שישתכר בעבודה לכל האחים, ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו. ואם מחמת עצמו מינהו, הרי זה לעצמו. והוא הדין להפסד, שאם נטל ממנו המלך מחמת ממון האחים ועשרם, ההפסד לכולם, ואם מחמת עצמו שכבר היה עשיר ההפסד לעצמו. הגה: ^{ע"ז} וכל זה באחיו הסותפין עדיין זנכסי אציהן אצל חלקו לא(ב). ^{ע"ט} ויש אומרים דהוא הדין זקותפס אחרים אם נטל אחד מהן זקציל כולן הריוח וההפסד לאמלע. ^{ע"פ} ויש אומרים דוקא לאומנות המלך אצל לאומנות אחרת הכל לעצמו(ג). ^{ע"פ} ויש אומרים דאפילו באומנות המלך הוא נטל תחילה ⁴²¹ עורכא מלאכתו כפועל בכל יוס(ד):

⁴¹⁹, (נח) ונתחייב לו שבועה. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סימן צ"ה (ש"ך)

⁴²⁰ ש"ך חושן משפט סימן קעז ס"ק א

(א) אחד מהאחין כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סימן קל"ה:

⁴²¹ ש"ך חושן משפט סימן קעז ס"ק ב

(ב) חלה אחד מהן כו'. עיין בספר באר שבע דף ק"ד ע"ג:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(8) לעשות חסד עם היתומים – היינו שהאחים שותפים הם (סמ"ע). וי"א דאפילו אין מתפרנסין מתיפסת הבית השכר לכל האחין⁴²² (נתה"מ).

(2) אבל חלקו לא - ודוקא שקיבלו המלך אחר שחלקו, דודאי לא נתכוין המלך רק להרויח לזה, אבל אם קיבלו המלך קודם חלוקה שנתכוין להרויח לכולם, ואח"כ רוצה לחלוק, מ"מ נראה דמחויב ליתן הרויח לאמצע כיון שהמלך נתכוין להרויח לכולם (נתה"מ).

(3) אבל לאומנות אחרת הכל לעצמו - עיין לקמן סימן רפ"ז ס"א שאף שאמרו (ב"ב קמ"ג ע"ב) במי שמת והניח בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים כל השבח לאמצע, מ"מ אם טרחו בגופן השבח לעצמן (סמ"ע). לפי"ז לדעת הרמב"ם (שהוא דעת המחבר שם) דס"ל דאפילו טרחו בגופן או מכיסם הוא ג"כ לאמצע, א"כ ה"ה הכא אפילו לאומנות אחרת הוא לאמצע. אלא התם שונה, דהתם שיבחו נכסי שותפות, אבל הכא שנעשה סופר או אומן ולא שיבחו נכסי שותפות כלל, ודאי דהכל לעצמו, ואפילו נלקח לשאר אומנות מחמת אביו, כגון שאביו היה אומן אצל עשיר אחד, וכשמת לקח אחד מבניו, הוא לעצמו. והטעם, דהמלך עושה בשביל חסד עם היתומים, משא"כ בשאר אנשים שאין משלמין רק שכר אומנותן, ומהאי טעמא סבירא להו ליש אומרים דאפילו באומנות המלך נוטל שכר פועל מקודם, רק מה שנותן המלך בשביל החסד של היתומים הוא לאמצע (נתה"מ)⁴²³, ולדעת הסוברים (בסימן קע"ו סי"ב) ששותפים בכל עסקיהם, חולקים גם בגניבה ומציאה, גם באומנות אחרת, אפילו אם אינה מחמת אביהם, הרויח לאמצע (ט"ז).

(7) טורח מלאכתו כפועל - נראה דהיינו דוקא בכהאי גוונא שאין האחים יכולין לעשות מלאכה זו, דהא המלך קיבל אותו למלאכה זו, אבל בשאר שותפים שמחויבים שניהם להתעסק, ועסק אחד יותר, אינו נוטל שכר טרחתו, כיון שלא הודיעו ועסק יותר בעצמו, דיכול השותף השני לומר אם היית מודיע לי הייתי עוסק בעצמי ג"כ. ודוקא בשותף שחלה או שמת שאין השני יכול להתעסק, נוטל השותף כשיתעסק שכר טרחתו, אבל בסתם שותף שעסק יותר אינו נוטל שכר טרחתו, דדוקא שכר בהמתו וחנותו יכול ליטול כמבואר לעיל סימן קע"ו סעיף מ"ד, אבל שכר טירחת עצמו אינו נוטל. וכן מוכח בסימן רפ"ז [סעיף א'] דאם השביחו בדבר שאם היו מודיעים לקטנים גם הם יכולים לעשותו, דהשבח לאמצע כיון שלא הודיעו תחילה⁴²⁴ (נתה"מ).

(ב) ש"כחלה אחד מהם, אם בפשיעה כגון שהלך בשלג בחורף (ה) או בחום בימות החמה וכיוצא בזה. אם יש קצבה לרפואתו מתרפא בשלג, ואם אין לה קצבה מתרפא מן האמצע. אבל אם חלה באונס, אפילו יש לה קצבה, מתרפא מן האמצע. ש"כודם שנתרפא יכולים לומר לו חלוק עמנו. הגה: ויש אומרים בהיפך (ו) דפשיעה בכל ענין אינו מתרפא מן האמצע ובחלה באונס דוקא רפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע:

(7) ⁴²⁵ כגון שהלך בשלג כו' - ואין חילוק בין הלך בזמנים הללו ברגליו או ישב בעגלה, דאמרינן הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים (סמ"ע).

(1) וי"א בהפך כו' - ועיקר כהמחבר (דלא כסמ"ע סק"ג) (ש"ך)⁴²⁶, וי"א שאין חלק בין קצבה ללא קצבה, אלא באונס מתרפא מהאמצע ובפשיעה משלו (פ"ת)⁴²⁷.

(ג) ש"כ במה דברים אמורים שנתרפא מן האמצע, כשהוא לבדו מתעסק באומנות, והשאר בטלים ונוטלים חלק בריוח, אבל שני שותפים⁴²⁸ שמתעסקים באומנות (ז) או בסחורה

⁴²² צ"ע בדבריו, שהרי הסמ"ע הביא את זה מהרמב"ן החולק על הרמב"ם שהוא מקור לדברי השו"ע, ואם כן אין שום ענין להביא את הנתיבות.

⁴²³ בנתה"מ משמע שכתב כן גם ל"א שהביא הרמ"א, אמנם בערה"ש (ס"ב) כתב שי"א, שלפי ה"א שהביא הרמ"א אפילו אם נלקח מחמת אביו לשאר אומנות הרויח לאמצע.

⁴²⁴ חסר המשך לגבי ריבית?

⁴²⁵ לא ראיתי הלכה יוצא מסמ"ע סק"ג

⁴²⁶ לא ראיתי הלכה יוצא מהפ"ת.

⁴²⁷ עי' לקמן הערה (ז), ואולי זה אותו חכם צבי?

⁴²⁸ ש"ך חושן משפט סימן קעז ס"ק ד

(ד) אבל שני שותפים כו'. עיין בתשו' מבי"ט ח"א/ח"ב/ס"ס קכ"ה ובתשו' רשד"ם סימן קס"א וצ"ע:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

וחלה אחד מהם, אפילו באונס, מתרפא משל עצמו. הגה: ^פודוקא שאינן ניזונין מן השותפות ׀ אכל ניזונין מן השותפות וחלה באונס, כל רפואה שאין לה קצבה כמוזנות דמיא. ואם שותף חייב לפדות חזירו עיין לעיל סימן קעו סמ"ח:

(י) אבל שני שותפים שמתעסקים כו' - אף דנראה מדברי הפוסקים דבעינן ששניהם יתעסקו בשותפות, לאו דוקא הוא, אלא כיון שכל אחד מניח ממון לתוך השותפות והם מתניין באופן הנאות להם למחצה לשליש ולרביע, אף שהאחד יושב אהלים והשני כזבולון לחוף ימים, חלה אינו מתרפא מהאמצע, דכנגד שכר טורחו שקיל באגר טפי, וג' חילוקים יש בענין זה: אחים השותפין ואחד לבד מתעסק, אפילו ביש לה קצבה מתרפא מהאמצע כשחלה באונס. ואם כל אחד מתעסק, יש לה קצבה משלו, אין לה קצבה משל אמצע, וכן הדין בשותפין דעלמא שהם ניזונים מאמצע, דטעמא משום דכמוזנות דמיא. ושותפי דעלמא שאין ניזונין מהאמצע, וחלה אחד מהם אפילו בהליכתו לצורך השותפים, משל עצמו, דאין לה שותף מוזנות משל אמצע בלכתו על אודות השותפות (פ"ת).

• ודוקא שאינן כו' - וי"ח אלא שאפילו ניזונין מהשותפות, כל שעוסקים יחד מתרפא כל אחד משל עצמו, ואם אינן עוסקים בהשותפות יחד אלא בזה אחר זה, אזי כשחלה אחד בזמן התעסקו לבדו בהשותפות באונס מתרפא מהאמצע, כיון שעוסק בשביל שניהן (סמ"ע), וי"ח שאותו שמתעסק לבדו בעל כרחו כגון בנלקח לעבודת המלך שנותן ריוח לכל האחין, וזה בודאי ניזון מהשותפות כיון שהוא מתעסק בשבילם, ולכך שפיר מגיע לו רפואה שאין לה קצבה שהוא בכלל מוזנות, ובזה מחלק בין מתעסק לבדו ובין שאר שותפים שהן בכהאי גוונא, דהיינו שאינן ניזונין יחד מהשותפות, דאף שהבטיחו לאחד מוזנות בעד איזה עסק שקיבל על עצמו לעסוק לבדו בעסק זה, וחלה בתוך הזמן שעוסק בו, שאין לו רפואה אף שאין לה קצבה. והטעם לזה, דלכאורה קשה הא דשותפים הניזונין שיש להן רפואה שאין לה קצבה, אבל בשאר שותפים שאינן ניזונין יחד ואינן נהנין זה מזה במזונות, רק ששכרו אחד לאיזה עסק והבטיחו ליתן לו מוזנות בשכרו, הוי כמו מתחייב עצמו במזונות לחבירו בחנם או בעד שכירות, שאין הרפואה בכלל, אבל בשותפין הניזונין יחד, יש להם רפואה שאין לה קצבה, אבל באונס דהכא דלאו מטעם מוזנות הוא, אין חילוק בין רפואה שיש לה קצבה ובין רפואה שאין לה קצבה ⁴²⁹ (נתה"מ) ⁴³⁰, ועיקר כרמ"א דאף התנו בתחלת השותפו' דהוצאות שאין כסדרן לא יהי' מן האמצע אין בכלל זה רפואות (רע"א).

(ד) ^{שפ}אחד מאחים השותפים(ח) שרצה לילך ללמוד תורה או אומנות, ישומו כמה יגיעו לחלקו בהוצאתן כשהם ביחד, וכן יתנו לו. אף על פי שצריך יותר כשהוא לבדו(ט):

(ה) אחד מהאחין השותפין כו' - לאו דוקא באחין שותפין מיירי וכגון שנשתתפו יחד לעשות כל אחד בזמן מיוחד, ורצה אחד ליסע ללמוד בזמן שעוסק חבירו בהשותפות (סמ"ע) ⁴³¹.

(ו) אף על פי שהוא צריך יותר - דנר לאחד נר למאה, וה"ה לכיוצא בו, אפ"ה א"צ ליתן כל צרכו אלא לפי ערך (סמ"ע).

(ה) ^{שפ}שותף שאמר לשותפו גנוב וכל נזק שיגיע לך אשלם פטור, ואע"פ שנהנה מאותה גניבה(י) (ועי' לעיל סי' קעו סעיף יב):

(י) פטור ואף על פי שנהנה כו' - ר"ל שפטור לשלם כל הנזק מכח הבטחתו, אבל חלקו צריך לשלם מאחר שנתרצה למעשיו עי' לעיל קע"ו סי"ב (סמ"ע), וי"א דכאן איירי שעדיין לא חלק עם שותפו, וי"א שזה סותר דבריו בסי' קע"ו סי"ב וכאן עיקר (פ"ת).

סימן קעח - שותף שבקש מהמוכס שימחול לו

⁴²⁹ חלש

⁴³⁰ לא עשיתי פ"ת

⁴³¹ לא ברור לי הציור.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(א) שפ"ט שותפים שבקש⁴³² אחד מהם מהמוכס שימחול לו ומחל לו(יא), הוא לאמצע, כאלו הוא שלוחם לבקש בשביל כולם. ואם מעצמו בלא פיוס אמר אני מחל בשביל פלוני, הוא שלו לבדו:

(א²) שימחול לו ומחל לו - אפילו אם המוכסן אומר בפירוש שמוחל בשבילו, אפ"ה הוא לאמצע כל שלא אמר המוכסן כן מעצמו בלא בקשתו דאותו שנמחל לו (סמ"ע), וי"ח (ט"ז וש"ך). טעם הדבר שכתב דהא דאינו יכול לומר לעצמי אני מציל כשהיה ע"י בקשה דהוא משום דאינו יכול לחלוק שלא מדעת שותפו, וכיון שריוח המתנה נולד ע"י בקשה והתעסקות, וכיון שמחויב כל אחד להתעסק בשביל כולן, ובשעת בקשה הוי כאילו עושה בשליחות כולן, ופי השליח כפיו ממש וכאילו נולדה המתנה ע"י בקשת שניהם, והוי כאילו מבלעדי בקשת שניהם לא היה נותן המתנה ההיא, דהא א"א לו לחלוק מהתעסקות ולעסוק לצורך עצמו, וכיון שבשעה שעסק עסק בשביל שניהם, הרי נולדה המתנה ע"י התעסקות של שניהם, משו"ה הוא לאמצע⁴³³ (נתה"מ).

(ב²) ואם מעצמו כו' - אם מחל ע"י בקשת איש אחר שביקש בעד שותף אחד בלי ששלחו אותו שותף כלל, פשוט דמחול לו לבדו כאילו מחלו מעצמו (פ"ת).

(ב) ש"מי שפטר המלך מכל המסים וארנוניות, אע"פ כן חייבים לפרוע במה שהוציאו הצבור בצרכי הצבור ובשמירתן⁴³⁴ (ועי' לעיל סי' קס"ג):

(ג) ש"א שותף שירד⁴³⁵ לתוך שדה המשותף ועבדה, חשוב כיורד ברשות, ונוטל כדין אריסי העיר אפילו בקמה העומדת לקצור(יג), ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע(יד). והוא הדין אם מתעסק בלא רשות בדבר המטלטל המשותף. הגה: פ"ו ואין הסותף נוטל הולאה רק כפי השבח שמשבח. Error! Reference source not found., ואם לא השבח כלום אינו נוטל כלום(טו). ו'ואם מיחה הסותף השני שלא לעשות כגון שצננה צנין והוא מוחה בו, אם הוא דבר שא"א מלכנות כריך חזירו ליתן לו חלקו(טז), ואם אינו כריך לזנות יכול חזירו לומר לו טול ענין ואבניך.

(א²) אפילו בקמה העומדת לקצור - פירוש, כדין אריסים שנוטלים חלק בהשבח שנשבחה הזריעה והנטיעה מעצמה, דהיינו בשעה שעומדת לקצור ולבצור, אף שאין צריך אז עוד למלאכת האריס או המקבל (סמ"ע).

(א²) ומ"ש אפילו בשדה שאינה עשויה ליטע - אף ששדה זו היו רגילין לזרוע והשותף הלך ונטעה, לא מחשב כמשנה דידו על התחונה, אלא כיורד ועשאו ברשות ונוטל בו שבח כאריס כאילו עשויה ליטע, והיה יותר מדויק לכתוב "אפילו אינה עשויה לזריעה" (סמ"ע). (טז) ואם לא השביח - עיקר דין זה יתבאר בסימן שע"ה ס"ד וס"ה, ועיין לעיל בסימן קע"ו סקנ"א ? ? שכתבתי דדוקא בהוציא מעות שלו, אבל מה שעשה במעות שותפות שתחת ידו הפסד הוצאה לאמצע. (נתה"מ).

(טז) והוא מיחה בו אם הוא דבר שא"א [מ]לבנותו - פירוש, אם הוא דבר שא"א מלכנות, דהיינו שבית המשותף עומד ליפול, והשותף א"א לו לבנות חלקו עד שיבנה ג"כ חלק חבירו, וחבירו אינו רוצה לבנות, כופין חבירו ליתן לו חלקו ויורדין לנכסיו וגובין ממנו לבנות הבית המשותף, ואינו יכול לומר בנה אתה כל הבית ודור בו עד שיושלם לך. ואפילו בשנים שאינן שותפין, כל שיש דבר שהוא מוכרח לשניהן ואין האחד רוצה לעשותו יכול השני לכפותו. בדבר המוכרח לשניהן וא"א להאחד לתקן לעצמו עד שיתוקן ג"כ חלק האחר, מחויב האחר ליתן חלקו. וה"ה בבית המשותף שנפל ולא נשאר רק הקרקע, ואינו עומד לשנות הקרקע לדבר אחר רק לבנין, שיכול לכופו לבנות, דהוי כמציל מההיזק דאחד יכול לכופו לחבירו כמו שכתבתי לעיל, ואין לדמותו למי שרוצה להשביח נכסי שותפות

⁴³² ע"ל סימן ע"ג ס"ו ובמהרש"ל ביש"ש סימן מ"ה פ"י דב"ק ובתשו' מבי"ט ח"א /ח"ב/ בשאלות השניות סי' ס' דף ק"ו וסי' קל"ח ובתשו' מהרא"ן ששון ר"א ובתשו' רשד"ם סי' י"א שס"ד ובתשו' ר"ש כהן ס"ב סי' נ' וצ"ג (ש"ך),

⁴³³ לא ראיתי צורך להביא קסג וסי' עג.

⁴³⁴ עי' שו"ת הרשב"א שכל דבר שהוא נהנה ממנו צריך לשלם.

⁴³⁵ ש"ך חושן משפט סימן קע"ה ס"ק ג

(ג) שותף שירד כו'. עיין בתשובת מהרי"ט סי' ק"ו ובתשובת רמ"א סי' פ"ו דף קע"ה:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שאינן יכולים לכפות זה את זה, דזה אינו, דכיון שאינו עשוי לשנותו לדבר אחר מופסד ועומד הוא וכחצלה מנוק דמיא (נתה"מ).

סימן קעט – שותפין אין להם חזקה זה על זה

(א) דבר הידוע⁴³⁶ שהוא משל השותפות, אין לאחד חזקה בו על חברו(א). ואפילו נשתתף בידו זמן רב(ב), אינו יכול לומר שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה, אלא בראייה. וזלמ מיבעיא במילתא דידיע לתרווייהו שוה בשוה, אלא אפילו חזו דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי וזבני בהו עיסקא ולא ידיע כמה אייתי כל חד, ובתר הכי נפיק האי עיסקא מידיא דחד ואמר תרי תילתא דידי ותילתא דחבראי, לא מהימן אלא פלגי ליה בשוה(ג). והוא דלא מצי למטען להד"ם(ד) או החזרתיו לך, כגון דחזו ליה סהדי תחות ידיה וידעו דהא עיסקא דזבנו תרווייהו. הגה: וזוקא קודם שחלקו, אכל לאחרי שחלקו ין לכן חזקה זה על זה(ה).

(א) אין לאחד חזקה - ראובן ושמעון ולוי שותפים במו"מ אחד בחצר ההגמון, ועשו ביניהם שטר שותפות שכל אחד מהם יתן שלישי בהוצאה וכמו כן יקבל כל אחד שלישי מעות הפרעון, ולוי הוא עיקר המתעסק, ובהגיע לסך עצום השתדלו השותפים שיתן להם השורה כתב שיקבלו במקום אחר סך עשרת אלפים רובל לתשלומין, והלך לוי וקיבל הכתב על שמו לבד שלא בידיעתם. לוי מחויב עכ"פ להשליש הכתב עד זמן הגביה שיגבו יחד, כיון שעשה שלא כדין להעמיד על שמו לבד, דאף שהאמינוהו מתחילה להתעסק לבד, זה היה בדבר שיכולין לחקור אחריו קודם שיתנו לו ממון ע"פ חשבונו, אבל לא האמינו ממנו בידו ובפרט סך רב כזה כו'. והעיקר דבכל עסק שותפות עיקר סמיכות נאמנות זה על זה הוא על שבועת שותפות דחמיר, וזה לא שייך באותו כתב שיכול לומר נאבד ממנו ואזי פטור אפילו משבועת היסת ואפילו לא ע"י גלגול כיון דפטור בפשיעה על שטרות, ומה"ט גם הוא אינו מחויב למסור הכתב ליד אחד משניהם, רק מחויב להשליש ביד איש נאמן או ביד קהל או ביד כ"ד או להסגיר בתיבה של ברזל להיות ביד כל אחד מפתח. ואפילו אם לוי טוען שהוציא יותר משנים אחרים, הרי כל הכסף נשאר בחזקת השותפים כולם שוה בשוה, כמבואר כאן, דבר הידוע שהוא משל שותפות אין לאחד חזקה בו כו' (פ"ת).

(ב) ואפילו נשתתף בידו זמן רב כו' - משום דשותפין לא קפדי אהדדי. ואף על גב דבזמן רב רגילין להקפיד, מ"מ כיון דניכר וידוע הוא דדבר זה בשותפות היה, עדיין הוא בחזקת של שניהם ואמרינן דלא קפדי עד שיוודע שחלקו (סמ"ע)⁴³⁷, אבל באריכות זמן שאכן כן מקפידים עליו, יש להם חזקה זה על זה (ש"ך), ועיקר כסמ"ע, ואי איכא עדים שבא ליד השותף בפקדון מהשותף השני, ואיכא עדי ראה עכשיו, אינו נאמן, דהא אפילו בחבירו שמקפיד בודאי מוציא מידו בדאיכא עדים וראה (נתה"מ).

(ג) פלגי ליה בשוה - עין מ"ש לעיל סי' ס"ב ס"ק ו' וס"ק י"ד (ש"ך).
(ד) והוא דלא מצי למטען כו' - פירוש, דא"כ הוה נאמן במיגו (סמ"ע), נראה דבלא שהה יותר מהרגילות של כל אדם להשאיר דבר אצל השני, אפילו מיגו לא מהני, דכיון דברשותיה יתבי הוי כמיגו להוציא, אמנם מדברי שו"ע וכל הפוסקים משמע דמיגו מהני אפילו בלא שהה (נתה"מ).

(ה) אבל לאחרי שחלקו - היינו דאיכא עדים שחלקו (נתה"מ חידושים), וי"א דבמטלטלין הידוע לשותפות אינו נאמן לומר חלקנו, ואף דשותפין נאמנים לומר חלקנו אף בתוך

⁴³⁶ ש"ך חושן משפט סימן קעט ס"ק א

(א) דבר הידוע כו'. עיין בתשובת רשד"ם סימן י"א וס"א קס"ד ובתשובת מהרי"ט סי' ע"א ובתשובת ר"ש כהן ס"ל קפ"ה:
⁴³⁷ ועיין בתשו' ר"א נ' חיים סי' קכ"ב ובתשו' מבי"ט ח"א / ח"ב / סימן ע"ג ובשאלות השניות סי' צ' דף קמ"ג וז"ב / זח"א / סי' קמ"ט ובתשובת ר"י לבית לוי סי' כ"ג (ש"ך)

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

הזמן, אינו ענין לכאן, דשם בעובדא דידיה היו ראובן ושמעון שותפין יחד בסך ידוע שכל מה שיקנו אבנים טובות עד ה' שנים יהיה בשותפות, ואח"כ עשה שמעון מו"מ עם איש אחר בסחורה זו, וטען שכבר חלק עם ראובן, בזה יפה פסק דנאמן לומר כבר חלקתי השותפות מקודם עם ראובן וקניתי הסחורה לעצמי, דבזה לא שייך חזקת מרא קמא דהא אומר שקנה לעצמו, משא"כ הכא דמיירי בסחורה ידועה שקנו ביחד, ואח"כ יצא מקצת סחורה מתחת יד אחד, דבזה ודאי אינו נאמן לומר חלקנו וזה נפל לחלקי כל היכא דאיכא עדים וראה, דאוקי הסחורה בחזקת השותפות ובחזקת מרייהו קמא כיון דאין להמוחזק שום מיגו. וכן שוטפין שא' יש בידו השטר הנכתב על שמו וטוען שחלקו נאמן, דשטרות הנכתבין על שמו עדיפא מן מטלטלין, וגם דאף גבי מטלטלין נוכל לומר דהמוחזק יכול לומר קים לי כהב"י דסוברים דיכול לומר כבר חלקנו (פ"ת).

סימן קפ – שותפים בחצר שנדרו הנאה זה מזה, ובו סעיף אחד.

(א) שותפים בחצר שנדרו הנאה זה מזה, נתבאר דינו בטור יורה דעה סימן רכ"ו:

סימן קפא – שיירא שעמד עליהם גיים והציל אחד מהם

(א) השיירא שהיתה⁴³⁸ הולכת במדבר ועמד עליה גיים וטרפה(א), אם אינם יכולים להציל⁴³⁹ מידם ועמד אחד מהם והציל, הציל לעצמו(ב), ואם יכולים הם להציל וקדם אחד מהם והציל, אע"פ שאמר לעצמי אני מציל, הציל לאמצע, ויטול כל אחד מהם שלונו(ג). היו יכולים להציל על ידי הדחק, כל המציל מציל לאמצע, אלא אם כן אמר⁴⁴⁰ לעצמי אני מציל, שאם אמר כן הרי זה מציל לעצמו. שכיון ששמעו שהוא אומר לעצמי אני מציל, היה להם לדחוק עצמם ולהציל, וכיון שישבו ולא הצילו הרי נתייאשו מן הכל⁴⁴¹:

(ק) גיים וטרפה - בעינן דוקא שכבר טרפו ושוב אח"כ הציל מידם אחר הטריפה, אז הוה זוכה מן ההפקר, אבל מה שלא נטרף ולא הגיע לידם עדיין אינו מיואש ולא הציל לעצמו, וי"א אפילו לא הגיע עדיין לידם ועמד אחד והחזירם לאחור, אבל אם הציל ע"י שהבעלים ברחו לכו"ע מודה שלא הציל לעצמו, דמזה החלק שהבריה לא נתייאש להנותרים. ומכל מקום, נהי שלא הציל לעצמו מההפקר, מ"מ אם הוא שותף חולק שלא מדעתם גם בכרח והציל, דלזה לא צריך יאוש אלא פחד סכנה וזמן בהול (פ"ת).

(ב) הציל לעצמו - אפילו לא אמר לעצמי אני מציל, והטעם, דודאי מתיאשי מיניה (סמ"ע), על אף דבגזלן לא מהני יאוש רק עם שינוי רשות אפילו בגזלן גוי, גיים שאני, דהוי כמציל מן הנהר שהיא אבודה מכל אדם וכהפקר גמור הוא, אבל ביכולין להציל ע"י הדחק שאינה אבודה מכל אדם, ודאי לא זכה בחלק של מי שאינו כאן (נתה"מ), וי"א שיש חילוק בין גיים במדבר למקום ישוב, דמדבר לית דין ולית דיין דממקום רחוק באו ושם ישובו הוה יאוש, משא"כ סתם גיים אפילו רבים לא הוה אלא גזלנים, והכל לפי מה שהוא ענין. מה שכתוב כאן בשו"ע דאם אינם יכולים להציל ועמד אחד והציל לעצמו, זהו מצד הדין, אבל מצד התקנה הציל לאמצע, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן רנ"ט סעיף ז' סק"ג ובסימן רס"ד סעיף ה' סק"ו (פ"ת).

⁴³⁸ ש"ך חושן משפט סימן קפא ס"ק א

(א) שיירא שהיתה הולכת במדבר. עיין בתש"ן לב ספר ג' סימן מ"ב ובתשו' מהרא"ן ששון ס"א ק"מ ובתשוב' מהר"מ מלובלין סימן ס"ב ובתשו' ר"ש כהן ס"ב ס"א ר"ב:

⁴³⁹ מיירי שהוא שהמציל הוא יותר חזק מהבעלים, ולכן הוא יכול להציל, והם אינם יכולים להציל אפילו על ידי הדחק (ערה"ש ס"ד).

⁴⁴⁰ ש"ך חושן משפט סימן קפא ס"ק ב

(ב) אא"כ אמר לעצמי אני מציל כו'. עיין בתשו' רשד"ם ס"א קנ"ו וקנ"ז וש"ל שע"א שצ"ה:
⁴⁴¹ עי' ב"י שאם האחרים השתדלו, לא נתייאשו, ומחזיר לאמצע.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(א) הציל לאמצע ויטול כל אחד כו' - דכיון דאירי כאן כשאין שותפין ולכל אחד יש לו ענינו בפני עצמו ומכיר את שלו, לא שייך לומר לאמצע ממש דמשמע שחולקין יחד. ומה"ט נמי אם הציל זה מה שהוא של אחרים ולא הציל את שלו, נוטלין אותו מידו האחרים ושלם נפסד. משא"כ בסיפא בשותפין שיש להן הכל יחד, שייך שפיר לומר לאמצע ויחלוקו אם הציל את כולו או שלא אמר לעצמי אני מציל, ואם לא הציל את כולו ואמר לעצמי אני מציל, קאמר שנוטל כפי מה שהיה לו בהשותפות בראש, ואומר הרי חלקתי נפשי מכם וזה הגיע לחלקי, דבמקום פסידא שותף חולק לנפשו, וכמ"ש רמ"א בסמוך בהג"ה (סמ"ע).

(ב) 'היו שני שותפים'⁴⁴², והציל אחד מהם⁴⁴³ (ד), הציל לאמצע. ואם אמר לעצמי אני מציל, הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו⁴⁴⁴. הגה: 'כל מה שהגיע לחלקו(ה), חבל אם הציל יותר הוא פלהם. ודוקא שהם יכולים להציל, חבל אם חינו יכולין להציל(ו) הכל שלו'⁴⁴⁵. וע"ל סימן קעו סכ"ח.⁷ ואם אמר שהציל לעצמו(ו) ואין לו עדים, נשבע על כך ומחזיק לעצמו(ח):

(ט) והציל א' מהם כו' - אפי' שא"י להציל (ש"ך)⁴⁴⁶.

(י) כל מה שהגיע לחלקו כו' - אמה שכתב המחבר ואם אמר כו' "והציל לעצמו" קאי הרמ"א, וכתב דהיינו דוקא כפי חלקו ועי' ס"ק (ג) (סמ"ע).

(יא) אינם יכולים להציל כו' - ואמר לעצמי אני מציל (ש"ך).

(יב) שאמר שהציל לעצמו - נראה, דכשהשותף כאן בעינן אמירה בפניו דוקא, והטעם נראה, דאף ששותף יכול לחלוק עצמו שלא מדעת שותפו במקום פסידא היינו דוקא כשאין השותף כאן, אבל כשהשותף כאן צריך לחלוק עצמו בפניו דוקא למען ידע חבירו להציל שלו ג"כ, ועי' קצה"ח בס"ק (ח). כל שאינו אומר אין השני מיאש כלל, מטעם דכשיש מצילין אינו מיאש נפשו. וכן מסתבר, דכל אדם מחויב להציל של חבירו, ומכ"ש בשותף דמסתמא עושה אדעת שותפו, אינו מיאש שותפו עד שיאמר לעצמי אני מציל אז מייאש נפשיה (נתה"מ).

(יג) נשבע על כך כו' - שאמר לפניו ועי' קע"ו ס"ק קי"ז?, דאם ליתא לשותף בפניו א"צ אמירה כלל וסגי בלב (ש"ך), ואינם דברים שבלב דאומדנא דמוכח הוא שבודאי במקום פסידא יציל לעצמו קודם, ובמקום אומדנא דמוכח מהני דברים שבלב (נתה"מ), וי"א שנשבע שנתכוין להציל לעצמו (ט"ז), וי"א דלישנא דנתכוין לאו דוקא אלא היינו לומר דאמר לעצמי אני מציל, ואם היה שם השותף וטענו טענת ודאי ישבע ואם לאו יחרים סתם, ועיקר כש"ך, וכיון דאין יכולין להציל כלל והרי הוא הפקר ולא זכו השותפין אלא מחמת הגבהתו של זה השותף דאמרינן מסתמא אדעתא דכולם הכוונה לזכות, וכיון שבלבו לא היה הכוונה להגביה לחבירו ממילא לא זכו אינך, ואם הוא דבר שיכולין להציל ע"י הדחק דכה"ג לא הוה הפקר אלא שרוצה לחלוק לעצמו במקום דאיכא פסידא וכמבואר בסימן קע"ו סעיף כ"ח בחוב מקולקל, ובזה נראה דצריך דוקא אמר, ואם לא אמר, אף על גב דבלבו היה לחלוק לעצמו כיון דדברים שבלב לאו דברים הו"ל שותף כבתחלה. ולמסקנא היכא דאין יכולין להציל אפילו ע"י הדחק סגי בכוונה בלב, והיכא דיכולין להציל ע"י הדחק בעינן אמר עיין מ"ש בסימן רס"ט סק"א (קצה"ח), עיין ש"ך סימן קע"ו ס"ק מ"ה? דאינו נאמן רק כשיש לו מיגו, דהיינו שקיבל שלא בפני עדים (נתה"מ), וי"א שבס' קע"ו במלוה ליכא יאוש כו', אבל הכא אחר שנפל ביד גייס וקרוב ליאוש, אף על פי שזה עומד להציל, תו לא הוה חזקת ממון של שותפים ומהימן

⁴⁴² לא הבאתי את דברי הנתה"מ.

⁴⁴³ ש"ך חושן משפט סימן קפא ס"ק ג

(ג) והציל א' מהם כו'. אפי' שא"י להציל כך פ' מהרש"ל פ"י דב"ק סי' מ"ד ור"ל שחולק' שוה בשוה:

⁴⁴⁴ עי' נתיבות קע"ו סק"א שאפשר לחלק עם חבירו רק על הסחורה הזו ולהישאר שותפות בכל שאר הסחורה. ול"נ שרק אפשר לחלק אם מחלקים בכל. @זו סברת התרומת הדשן שהביא שם והוכיח נגדה מסי' קע"ו סעיף כ"ח.

⁴⁴⁵ וה"ה ביכולים להציל על ידי הדחק וישבו כנ"ל סעיף א'.

⁴⁴⁶ לא הבאתי את דברי הפ"ת.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

בשבועה, מיהו לפ"ז דוקא אם כבר נפל ביד הגייס, אבל אם עדיין לא נפל ביד הגייס אלא שברח, לא (פ"ת).

(ג) וכן השוכר את הפועל להציל(ט), כל שיציל הרי הוא למשכיר, ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חוזר בו מהשכירות(י), וכל שיציל אחר שאמר לי⁴⁴⁷ הרי הוא שלי⁴⁴⁸(יא).

(ט) וכן השוכר את הפועל להציל - עיין לקמן סוף סימן ר"ע דכתב רמ"א דעת החולקת ע"ז, דאף בשכרו סתם ומראה לו המציאה הרי היא של השוכר. וצ"ל דשם מקום עיקר דיני פועל, משו"ה כתב כל החילוקים, משא"כ כאן, משו"ה סתם כאן וכתב הדין שהוא אליבא דכו"ע (סמ"ע).

(י) הרי זה חוזר מהשכירות - פירוש, שפועל יכול לחזור בו (עי' לקמן סי' של"ג ס"ג) (סמ"ע), משמע דבשכיר יום עסקינן, אבל בקבלן דלא שייך הטעם כמבואר בסימן של"ג ס"א בהג"ה, הוא למשכיר. אמנם נראה, דכיון שכתב הש"ך שם בס"ק ד' דדוקא כשהיה קנין או משיכה אינו יכול לחזור בו לגמרי, אבל בלא קנין יכול לחזור בו רק שידו על התחתונה, ע"ש, וכיון שיכול לחזור בו הרי הוא לעצמו כשחוזר בו. ובפועל אפילו בקנין יכול לחזור בו מטעם שכתב הסמ"ע (נתה"מ), קשה הא בדבר האבד גם פועל אינו יכול לחזור בו כמ"ש בסימן של"ג סעיף ה', היינו אם שכר אותו לעשות מלאכה בדבר האבד, משא"כ אם שכר אותו לעשות כל מה שצריך בודאי דיכול לחזור גם מדבר האבד⁴⁴⁹ (פ"ת).

(יא) הרי הוא שלו - והיינו דוקא כשלא היו יכולין להציל דאמרינן ודאי נתיאשו, ואפ"ה כשלא אמר כן הוא למשכיר [דהיינו לשוכר], דמסתמא אמרינן דלא חזר בו הפועל ובשכירתו הוא מציל להמשכיר, כיון דאין לו חלק בו משל עצמו (סמ"ע).

סימן קפב - כיצד נעשה שליח, או טעה וקנה ביוקר ואם עבר על דעת משלחו:

(א) הגה: בכל דבר שלוחו של אדם כמותו (א), חוץ מלדבר עבירה (ב) (ג) דקיימא לן חין שלוח דלדבר עבירה, ודוקא שהשלוחו דבר חיובא (ד) (ה). אצל אס אינו דבר חיובא הוי שלוח אפילו לדבר עבירה.⁴⁵⁰ האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או ממלטלין או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין (ו), ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא באמירה בעלמא בינו לבין חברו, ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כבר אחד מהם. הגה: ולכן האומר לחבירו קח סחורה זו ואשתתף עמך והלך וקנאה, לא יכול לחזור בו דהוי כשלוחו (ז):

(ח) בכל דבר - אפילו אם מינה שליח שלא מידעת השליח, דהיינו בפני עדים שלא בפני השליח, והשליח עשה שליחות ללא ידיעה שזה יחול, דהיינו שמכר שדה המשלח, קיים מעשיו (רע"א). יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבורי הנח תפילין עבורי. והרי בשליחות לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה הוי ליה בדין שליחות ואף על גב דאין המשלח עושה כלום, אלא כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשיה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על

⁴⁴⁷ צ"ע פירוש מילה זו אולי צ"ל לעצמי. @ אולי צ"ל לו

⁴⁴⁸ ואם הפועל אומר שחזר בו, ובעה"ב מכחישו, אם יש לפועל מיגו, נאמן בשבועה, ואם אין לו מיגו אינו נאמן. ואם חזר בו שלא בפני הבעלים, במקום שלא היו הבעלים יכולים להציל כלל מהני, אבל במקום שהיו הבעלים יכולים להציל על ידי הדחק, לא מהני, שהבעלים יכול לומר, אם הייתי יודע שאתה חוזר בך, הייתי מציל בעצמי (ערה"ש ס"ד).

⁴⁴⁹ עי' דברינו שם בשם הש"ך ומחנ"א וצ"ע.

⁴⁵⁰ ע' שער המשפט קכה סק"א לגבי בע"ח המשלח דרך שליח שלא זכה ועכ"ז אינו יכול לחזור*

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות (קצה"ח).

⁽²⁾ חוץ מלדבר עבירה - דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ויכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי לעשותו, לכך אין המשלח חייב. אבל אם אין השליח בר חיובא, לא שייך האי טעמא (סמ"ע), י"א שגט שניתן ע"י שליח בעל כרחו דאינו גט כלל, כיון דהיכא דאין שליח לדבר עבירה המעשה בטל, כיון דאיכא חרם רבינו גרשום הוי ליה שליח לדבר עבירה. וי"א דהיכא דעושה שליח סתם לגרש ושיהיה ידו כידו ועשייתו כעשייתו והשליח נתן לה הגט בעל כרחו, דכה"ג שפיר הוי גט כיון דיד השליח כיד המשלח בעיקר הגט, ומה שנתן לה בעל כרחו ועבר בחרם רבינו גרשום הו"ל כאילו עשה עבירה מדעתו דכל כה"ג עיקר השליחות לא בטל, וחרם רבינו גרשום גבי גירושין אינו אלא כמו איסור אחר, ודוקא היכא דעשאו שליח לכך לגרש בעל כרחו בטל השליחות (קצה"ח). ויש מסתפקים אם איסור דרבנן מבטל שליחות (רע"א).

⁽³⁾ שם - אף אם שכר להשליח לעשות העבירה, מ"מ אמרינן אין שליח לדבר עבירה, אף דלענין תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דלא מהני אף בעשאו שליח, ואעפ"כ אם שכרו מהני משום דיד פועל כיד בעה"ב דמי כמ"ש הש"ך בריש סימן ק"ה, מ"מ לענין אין שליח לדבר עבירה לא אמרינן כן כו', וה"ה בכל הני דלאו בני שליחות נינהו כגון גוי וחרש שוטה וקטן אף בשכר לא מהני, ולא אמרינן יד פועל כיד בעה"ב כו' (פ"ת), וכך אם שלח אותו לעשות דבר שהוא לחוב לאחרים, אף שהוא היה יכול לעשותו בעצמו ואינו דבר עבירה, מ"מ דבר שהוא חוב לאחרים לא אמרינן שלוחו כמותו⁴⁵¹ (פ"ת), וי"ח שיש שליח במקום שחב לאחרים (קצה"ח).

⁽⁷⁾ ודוקא שהשליח בר חיובא⁴⁵²⁴⁵³ כו' - הכל תלוי בין אם עושה השליח מדעתו או בע"כ דהא מסיי' שם דכיון שהשליח לא ידע שהוא גנוב חשוב כמו חצר דבע"כ מותיב בה אף על גב דאי בעי עביד אי בעי לא עביד⁴⁵⁴ (ש"ך⁴⁵⁵), שליח לדבר עבירה טעמא אחרינא איכא, דנחזי אנן במעילה וטביחה ומכירה ושליחות יד דרבי בהו רחמנא שליחות לדבר עבירה, דחייב אפילו עשאו ע"י קטן, הטעם, דכיון דבהנך דנתרבה בהו שליחות לדבר עבירה לאו מאתם גם אתם ילפינן אלא מקראי אחרינא דכתיבא בהו, ממילא לא צריכין בהו שיהיה השליח דומיא דמשלח, ולפי"ז י"ל גם בהא דנפקי להו מחצר שליח לדבר עבירה, כגון באינו בר חיובא לרבינא או במידי דבעל כרחיה מותיב בה לרב סמא, דאפילו אם עשאו ע"י חרש שוטה וקטן וגוי שאינן בר שליחות דחייב המשלח. על כרחך צ"ל הטעם הא דבאמת אין שליח לדבר עבירה דהוא מטעם דליכא למילף מתרומה רק לענין שיהיה המעשה קיים, משא"כ בשליח לדבר עבירה דחייב המשלח בעונש כאילו עבר אלאו שיש בו מעשה, זה לא מצינו למילף מתרומה. ותדע, דהא לרוב הפוסקים אפילו בשליח לדבר עבירה המעשה קיים ואפ"ה המשלח פטור מעונש, וכיון דקיום המעשה וחייב המשלח שני עניינים נפרדים הם, כל שהוא דומיא דחצר דהיינו שאינו בר חיובא לרבינא וכו' אפילו הוא ע"י קטן או גוי חייב המשלח, כיון דגבי חיוב המשלח לא כתיב מיעוטא דגם אתם. והא דאין שליחות לקטן היינו דוקא לענין שאין המעשה של שליח קטן וגוי קיים כגון בקדושין וקנין, אבל בדבר שהמעשה א"א להתבטל כגון שאמר לקטן אקפי לי גדול, חייב המשלח. א"כ בעשה שליח לגנוב יהיה המשלח חייב באונסין, כיון דהמעשה קיים אף בשליח לדבר עבירה א"כ קנהו המשלח להגניבה לענין אונסין. אלא על כרחך דאף חיוב האונסין מכלל חיוב עונש הוא, ואין על המשלח חיוב עונש (נתה"מ).

⁽⁷⁾ שם - ישראל שהוחזק לרמאי שהיה לו סחורה שיש בה חסרון גדול ואינו ניכר לכל, והיה מתיירא למכור ע"י עצמו ומסר הסחורה לגוי חבירו מכירו, וקנאו ישראל אחד לפי

⁴⁵¹ עי' פ"ת אה"ע קיט סק"ו, ובפ"ת חו"מ קה סק"ד

⁴⁵² ע' רמ"א לקמן שמח סעיף ח' שמסתפק בזה, והש"ך תמה עליו שאין חולק, ומאריך

⁴⁵³ בסוף ס' שמח יש מח' אם לא ידע השליח אם יש שליח לדבר עבירה, והש"ך רצב ד לומד שאין שליח לדבר עבירה הן שהשליח לא ידע

⁴⁵⁴ עיין בתשוב' מבי"ט ח"א / ח"ב / סי' נ"ו ובתשובת רשד"ם סי' קמ"ו וק"ע

⁴⁵⁵ עיין בתשובת נודע ביהודה [קמא] חלק אה"ע סי' ע"ה והנמשכים. ועיין בתשובת שבות יעקב ח"א סי' קס"ד שכתב שאין דברי הש"ך [סק"א] ברורים (פ"ת).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

תומו מן הגוי, ואח"כ הרגיש הקונה בהחסרון ואינו יכול להוציא מעותיו מהגוי, ואחר החקירה נודע לו שישראל זה החשוד מסר הסחורה לגוי בשליחותו למכור לישראל, אם נעשה כן בישראל ששלח ישראל אחר למכור לזה ברמאות, פשוט הוא דאין דינו כלל עם המשלח כיון דקיי"ל אין שליח לדבר עבירה כו', אכן, כיון שהשליח הוא גוי דלאו בר חיובא הוא באונאה דדרך מקח וממכר הוא, כבר פסק הרמ"א בריש סימן קפ"ב היכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו, ואפילו להחולקין, מ"מ אם השליח מוחזק בכך לעשות, לא אמרינן אין שליח לדבר עבירה כמבואר בסימן שפ"ח סעיף ט"ו בהגה, וכל זה אם הישראל ציוה בפירוש למכור לישראל, אבל אם נתן סתם למכור לאחר, נראה דאין לחייבו דהוי רק גרמא בעלמא, ויכול להתנצל ולומר דסבור היה שימכור לגוי ולא לחבירו, והוא נאמן על זה בשבועה (פ"ת).

⁽¹⁾ וכל מעשיו קיימין - וזהו דוקא ע"י מי שהוא בר שליחות, אבל ע"י גוי וחרש שוטה וקטן שאינן בתורת שליחות, אין המקח קיים נגד המשלח בין שהוא מוכר בין שהוא לוקח כמבואר בסימן קפ"ח [סעיף א' - ב'], אמנם נראה, דבתרומה, דוקא אם אמר לקטן צא תרום והקטן קרא שם תרומה אין תרומתו תרומה, אבל אם ציוה לקטן לתרום והמשלח אמר התבואה שיפריש קטן זה ויקרא לו שם תרומה יהיה תרומה על מותר התבואה, הוי תרומה, דהא תרומה ניטלת במחשבה, וכן במוכר ולוקח ע"י שליח שאינו בתורת שליחות, נראה דדוקא בשליח דלוקח שעשה משיכה ע"י השליח שאינו בר שליחות, לאו כלום הוא, ואפילו מסר אח"כ השליח החפץ להלוקח ומשך בעצמו שלא בפני המוכר משיכתו לאו כלום היא, דהא לא אמר המוכר ללוקח משוך וקני רק להשליח, ואפילו משך בפני המוכר, מ"מ לא היתה דעתו לקנות במשיכה זו רק במשיכה שעשה השליח ומשיכת השליח לא מהני, וכן מוכר שאמר לשליח קטן צא מכור והמשיך לאו כלום הוא. אבל אם המוכר מסר החפץ לקטן וגוי למסרו להלוקח, ואמר או כתב על ידם להלוקח שילך וימשוך ויקנה בשם המוכר, מהני משיכת הלוקח, אמנם בעינן שיאמר לשון דמהני דהיינו לך משוך וקני, אבל אם כתב ואמר ימשוך ויקנה, הוי כאומר משוך ותקנה דלא מהני, כיון דמשמע להבא כמבואר בסימן קצ"ז [סעיף ו']. וכן אם נתן לשליח כסף לקנות קרקע, קנה המשלח, דהשליח מעשה קוף בעלמא עביד להוליך המעות להמוכר לקנות בו (נתה"מ), ראובן נתן חפץ לשמעון למכור בסך כ"ז זהובים, והלך לשוק ומכרו ללוי בסך זה ממש, והודיעו שהוא שליח של ראובן, וקיבל מעות מיד לוי ומסר לו החפץ, ואח"כ נתוודע בעדים שקודם שנגמר מכירת שמעון ללוי קדם ראובן ומכר החפץ הלז שביד שמעון ליהודה (בקנין סודר או בסיטומתא), אם לא ידע לוי מהביטול והחזרה, אין צריך לוי להחזיר המקח ליהודה, כי אף שיכול ראובן לבטל שליחות שמעון, מ"מ אם לא הודיע ללוי ולא לשמעון הביטול, לא מהני הביטול כלל, ודמיא למה דאיתא בשו"ע סימן קכ"ב סעיף ג' כו', ולפי מ"ש בש"ך שם ס"ק י"א מבואר דבנידון דידן אף אם היה שמעון השליח יודע, כיון שלוי לא ידע, לא מהני הביטול, ע"ש (פ"ת).

⁽²⁾ לא יכול לחזור בו - היינו המשלח, ולענין השליח נתבאר דינו לקמן בסימן קפ"ג סעיף ד' (סמ"ע), וה"ה אם אמר קח סחורה סתם במעותיך ואשתתף עמך, אפילו לא ייחד לו שום סחורה, נעשה שותף תיכף כשקנה. אכן אם קנה סחורה יותר מן הרגילות, דודאי לא אסיק אדעתיה דמשלח ליתן מעות כ"כ, אינו יכול לכפות להמשלח, כעין שכתב בהג"ה סעיף ג', ע"ש קודם שקנה הסחורה אף המשלח יכול לחזור ולבטל השליחות כיון דמייירי דעדיין לא נתן מעות ואחר שקנה בשם המשלח אף השליח אינו יכול לחזור בו, דדוקא קודם שקנה יכול השליח לחזור בו ולומר לעצמי אני קונה, אבל אחר שקנה בשם המשלח שוב אינו יכול לחזור בו וקנהו המשלח, אלא עיקר החילוק שבין חזרת המשלח לחזרת השליח, הוא רק לענין ביטול השליחות שלא בפניו, דהשליח שביטל השליחות בפני עדים שלא בפני המשלח קודם שקנה ואמר לעצמי אני קונה, מהני, כמבואר בסימן קפ"ג [שם], ואילו המשלח שביטל השליחות שלא בפני השליח אפילו בפני עדים, והשליח לא ידע והלך וקנה במעות עצמו בשם המשלח כמו שציוה לו המשלח שאמר לו לך וקח במעותיך ואשתתף עמך, חייב להחזיר להשליח מעותיו, כיון דהשליח הוציא ממון על פיו כמו בתן מנה לפלוני או זרוק מנה לים דחייב משום ערב (נתה"מ).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ב) עבר השליח על דעת משלחו לא עשה כלום,⁴⁵⁶ ודוקא שהודיע שהוא שליח של פלוני⁴⁵⁷, לפיכך: אע"פ שמשך או המשיך (ח), אם נמצא שעבר על דעת משלחו בטל המקח ומחזיר (ט), אבל אם לא הודיעו שהוא שלוחו של פלוני (י), נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו:

(^ה) שמשך או המשיך - פירוש, כשקנה השליח ומשך, או מכר והמשיך למי שלקח ממנו (סמ"ע).

(^ו) בטל המקח - ולא מהני כאן אם התנה בין לתיקון כו', דאנו רואין דלאו שלוחו הוא כלל, משא"כ בסעיף ג' דאין שם רק טעות (ט"ז), וקשה עי' סי' קכ"ג ס"ה ועי' פ"ת שם סק"ב (פ"ת).

(^ז) אם לא הודיעו - ואף בעשאו שליח למכור, אפילו אם נתברר אח"כ שהוא של המשלח ועבר על דבריו, אפ"ה המקח קיים. ואף דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו, הכא שאני, דודאי דעת שליח היתה שיהיה המקח קיים ושהוא יתקן את אשר עינת. ואם אין לו לשליח לתקן העיוות, היה נראה לכאורה דיכול המשלח לבטל המקח כשמכרר שעבר על דבריו, כיון שהמשלח לא נתרצה רק על אופן שאמר לשליח, וששליח שינה ואינו יכול להשלים, הוי כמוכר דבר שאינו שלו. ואם אינו יכול לברר עי' לקמן סי' קפ"ה ס"ה⁴⁵⁸ אם המשלח נאמן או לא⁴⁵⁹. וכן הדין בשלוחו של לוקח כששינה, ויכול להוציא המעות מיד המוכר⁴⁶⁰ (נתה"מ)⁴⁶¹.

(ג) טעה וקנה ביוקר, אפילו בכל שהוא המקח בטל⁴⁶² (יא) בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך: אם התנה עמו שעשהו שליח בין לתיקון בין לעוות (יב), אפילו מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה, אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי (יג). הגה: מי שטעה ללחוד שיתעסק לו זליוז דבר והוא הוליא עליו הולאות, אם הוליא עליו יותר מן הרגילות להוליא על עסק כזה, חין לריך להחזיר (יד) דלא חסיק אלעתיא שיוליא כל כך, חבל אם לא הוליא יותר מן הרגילות חייב לשלם לו (מהרי"ק שורש י), ואם יש טענה ביניהם ע' לעיל סי' לא סעיף ג וסימן אג סעיף ד:

(^א) המקח בטל - היינו דוקא בהודיעו, אבל אם לא הודיע שהוא שליח המקח קיים כשאין בו שיעור אונאה או שיש לו שיעור אונאה, והיינו אחר כדי שיראה לתגר (עי' סי' רכ"ז ס"א). ושיעור כדי שיראה, הוא מהשליח, דכל שלא הודיעו הדין שוה כמו בקנאו לעצמו, ואין השליח יכול לומר מסרתי תיכף החפץ להמשלח ואנוס הייתי מה שלא הראיתיו לתגר, דהוי כאילו קנאו לעצמו ומסרו לאחר ושהה כדי שיראה דמ"מ הוי מחילה, דלא היה לו למסרו לאחר עד שיראנה מקודם לתגר. וכן הדין בין השליח למשלח, כשמסר החפץ ליד המשלח ושהה בידו כדי שיראה הוי מחילה להשליח (נתה"מ).

(ב) שעשאו שליח בין לתיקון בין לעיוות כו' - בסעיף ב' בעבר על דעת משלחו לא כתב שאם התנה עמו בין לתיקון בין לעיוות דלא מצי הדר ביה, דשם מיירי דשם בפיו לעשות כך

⁴⁵⁶ עבר השליח כו'. עין בתשובת רשד"ם סי' קט"ו וקכ"ז ובתשו' ר"ש כהן סי' קנ"ט וס"ג סי' ס"ה ובתשובת רא"ן ששון סי' קל"א: (ש"ך).

⁴⁵⁷ בני"ב בב"ב קסט ע"ב רק כתוב את זה לגבי אונאה פחות משטות ששם בנוי על מחילה, ואין מחילה לשליח

⁴⁵⁸ ודברי המאיר המשפט בשם הנתה"מ שם.

⁴⁵⁹ וכן כאן בסעיף ד'?

⁴⁶⁰ צדקתי לענין צורת הקנין, שהו אמחלק בין קנין כסף לקנין אחר, וצ"ע אם צדקתי.

⁴⁶¹ ע' נתה"מ קפג סק"ז שיש למשלח זכות לבטל הקנין גם אם יש לשליח אפשרות לתקנו, ועי' רמ"א סעיף ו', ועי' שם בגר"א סקט"ז דלתקוני שדרתיך, ולכן אין שליחות, ועי' קצה"ח קפג סק"ה שאם שינה אינו שלוחו בכלל, אם כן כאן מדובר שהמשלח רוצה הקנין עם תיקון השליח.

⁴⁶² ע' קפה/ו דהיינו שהמשלח יכול לבטל המקח ולא שזה בטל בעצם אבל אין למוכר [ל"ד מוכר אלא זה שעשה לבד] זכות לבטל המקח

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

וכך והוא עבר על דבריו, ותו לא שייך לומר שהתנה עמו בין לתיקון כו', כיון ששם בפיו לעשות כך וכך. (סמ"ע).

(ט²) ליתן כפי התנאי - צ"ע למה יגרע מהוא עצמו דאפילו אמר ע"מ שאין (בו) אונאה אינו מועיל, וצ"ל דמיירי כגון שהוא אחר זמנו או בדברים שאין בו אונאה (ש"ך).

(ט³) אין צריך להחזיר - אפילו תפס יותר מהראוי מפקינן מיניה (פ"ת).

(ד) יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם, יכול המוכר לומר (טו) (טז) שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות, והמוציא מחבירו עליו הראיה⁴⁶³:

(ט⁴) יכול המוכר לומר כו' - אעפ"י שהמשלח טוען ברי והמוכר המוחזק שמא, מ"מ אמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה, דמסתמא התנה השליח עמו שיהא שליח אפילו אם יעות, כדי שלא יתחייב בתיקון שליחותו אם יעות מאחר שאינו מקבל שכר על שליחותו (סמ"ע).

(ט⁵) שם - מיירי דוקא שאינהו בענין דלא הוי ביטול מקח דאמרינן מסתמא התנה עמו שיהא שלוחו בין לתקן בין לעוות דמסתמא עשאו שיהא כאלו הוא עצמו אבל לא קאי אשורה מנה בדינר דמסתמא אינו שופטני שיתנה אפילו יעות הרבה יהי' קיים, ועי' לקמן סי' קפ"ה ס"ה (ש"ך ונתה"מ).

(ה) אם הטעה השליח את הלוקח (יז), דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות, וזכה המשלח ביתרון:

(ט⁶) את הלוקח - הוא הדין למוכר (ש"ך)⁴⁶⁴.

(ו) נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות, הרי זה עוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה (יח), וחוזר ומוכר למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו (יט), והאחריות על השליח. הגה: ודוקא שהמשלח מספיק עלמנו צאחיות השליח ורובה זקיוס המקח (כ), אבל אם אינו מספיק עלמנו לזה ורובה לזטלו הכסות צידו, יש אומרים דוקא שאין לו לשליח להחזיר מעותיו למשלח, אבל אם רוכה להחזיר לו מעותיו הכסות צידו:

(ט⁷) והשליח לוקח אותה לעצמו - פירוש, ישאר בידו כמו שלקח בלא אחריות וא"צ קנין חדש, ועי' לעיל ס"ב וס"ד (סמ"ע).

(ט⁸) הואיל וקנה אותה במעותיו - ר"ל לאפוקי אם קנאו השליח במעות של עצמו, דאז לא היה צריך לתקן להמשלח העיוות, דהו"ל כמו מי ששולח לחבירו לקנות לו סחורה ידועה והלך וקנאה לעצמו במעותיו דמה שעשה עשה אלא שנקרא רמאי (עי' לקמן סימן קפ"ג סעיף ב') (סמ"ע).

(ט⁹) ודוקא שהמשלח מספיק עצמו כו' - וי"ח על הרמ"א והעיקר כמחבר (ש"ך), וי"א שצריך השליח ליקח השדה שלא באחריות וליתן להמשלח כל השדה באחריות שלו כשאין לו מעות⁴⁶⁵, אבל כל זה כדי שלא להחזיק את השליח לגזולן (נתה"מ).

(ז) הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירות ויפסוק עם המוכר ליתנם לו ביום פלוני, וטעה השליח ולא התנה שיתנם לו בשעת הזול והזולו (כא), הרי זה עיוות והמשלח יכול לחזור בו, ואין צריך לקבל מי שפרע לא השליח ולא המשלח (כב) ואפילו לא הודיעו שהוא שליח רק קנה סתם (כג):

(כ^א) שיתנם לו בשעת הזול - היינו, שנתן מעות לחבירו ופסק עמו שיתן לו פירות כל השנה כשער של עכשיו, דקיי"ל (יו"ד סימן קע"ה ס"ז) שצריך להתנות עמו שאם יזלו מאשר הן עכשיו שיתנם לו כשער הזול, ואם לא התנה צריך שיקבלם כשער שהן בשעת נתינת המעות, ואם יחזור בו צריך לקבל עליו מי שפרע (עי' סימן ר"ד ששם נתבאר דינו), ואם פסק ע"י שליח וטעה השליח ולא התנה כו' (סמ"ע).

⁴⁶³ ע' סמ"ע שזה כמו כח מוחזק אפילו במקום ברי ושמה ויש לזה סברא במסתמא התנה כך שלא מקבל שכר על שליחותו

⁴⁶⁴ מש"כ בסמ"ע לחלוק על העיר שושן בסי' קט לא נ"ל שהוא נוגע לכאן.

⁴⁶⁵ ???

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(כב) לא השליח ולא המשלח כו' - הטעם, דהמשלח יאמר לתקוני שדרתיו כו', והשליח מה יעשה כיון שחוזר בו המשלח, ואדעתא דהכי לא נתן המעות שישאר המקח לנפשו (ועי' לקמן סי' קפג ס"ד ודברינו שם) (סמ"ע).

(כג) ואפילו לא הודיעו שהוא שליח כו' - ואעפ"י שכבר נתבאר (ס"ב) שכל שלא הודיעו השליח להמוכר שהוא שלוחו אזי המקח קיים, הני מילי כשעשה עם המוכר קנין גמור, משא"כ זה שלא נתן אלא מעות על המקח, והמעות אינן קונות (עי' לעיל קצ"ח ס"א), אלא שהחכמים תיקנו שהחוזר יקבל עליו מי שפרע, ואכזה שהוא אונס לא תיקנוהו (סמ"ע).

(ח) האומר לשלוחו מכור משדי בית סאה והלך ומכר בית סאתים, הרי זה מוסיף על דבריו (כד) וקנה הלוקח בית סאה בלבד, ומיהו הלוקח יכול לחזור (כה) ולומר איני רוצה לקנות אלא סאתים ביחד:

(כד) הרי זה מוסיף על דבריו - כלומר, אין זה נקרא עובר על דברי המשלח לאמר שיוכל לחזור בו המשלח בכולו, אלא מוסיף על דבריו הוה, דמכר יותר ממה שא"ל למכור, והמקח קיים במה שצוהו להשליח, ובמותר לבד הוא חוזר, מיהו הברירה ביד הלוקח וכדמסיק (סמ"ע).

(כה) ומיהו הלוקח יכול לחזור - אמנם אם המוכר רוצה להשלים המקח הוא יכול לעשות בע"כ של הלוקח (נתה"מ⁴⁶⁶).

(ט) אמר לו מכור בית סאתים ומכר לו בית סאה, הרי זה מעביר על דבריו ולא קנה הלוקח (כו):

(כז) הרי זה מעביר על דבריו - דכיון דא"ל מכור לי בית סאתים, גילה דעתו שצריך מעות כדי בית סאתים, והשתא דמכר לו בית סאה יצטרך למכור גם בית סאה שנייה, ונמצא שירבו עליו שטרות המכירה, ולא ניחא ליה לאינש בזה, משא"כ אם מכרם יחד בפעם אחת דאז היה מכרם שניהם בשטר אחד (סמ"ע), אפילו במקום דליכא אפושי שטרי כגון במטלטלין או בקרקע שמכרה בחזקה והלוקח אינו רוצה שטר כלל, אין המקח קיים רק כשמוצא המוכר עוד מי שרוצה ליקח הלתך האחר בדמים אלו (נתה"מ⁴⁶⁷).

(י) אמר לו מכור שדה לאדם אחד והלך השליח ומכרה לשנים, ממכרו בטל (כז) שהרי עבר על דבריו, ויט' אומרים דזוקא סמכר להן נסני סטרות:

(כז) מכרה לשנים ממכרו בטל - וכן עיקר דלא כרמ"א (סמ"ע וש"ך).

(יא) אמר לו מכור שדה ולא פירש (כח) אפילו מכר למאה ממכרו קיים, במה דברים אמורים: כשמכרם בשטר אחד או כשמכרם בב' שטרות (כט) והחתימם השליח, אבל אם מכר לשנים בשני שטרות ולא החתימם השליח מכרו בטל:

(כח) ולא פירש - ר"ל שלא פירש דבריו ואמר מכור לאחד, אלא א"ל סתם מכור שדה שלי (סמ"ע).

(כט) או כשמכרם בב' שטרות כו' - וי"א שבב' שטרות בטל, וקשה למה לא מובא במחבר ורמ"א (סמ"ע), והעיקר כדברי השו"ע, והעיקר תלוי דכשישנה השליח מדברי המשלח כגון שאמר כור והוא מכר לתך, או שאמר מכור לאחד והוא מכר לשנים, המקח בטל. אף דאפושי שטרי לא חשיב ריעותא, מ"מ קפידא במקום ששינה אף במקום דליכא ריעותא כל כמה דליכא טיבותא, ולכך כשאמר מכור סתם, אפילו מכרו לשנים המקח קיים כיון דלא שינה, וקיי"ל דאפושי שטרי לא הוה ריעותא (נתה"מ).

(יב) עשה שליח לקנות לו שדה, ואמר המוכר לשליח על תנאי שיחזירוהו לי כשיהיו לי מעות, והשיב השליח אתה והמשלח חברים בטוב תתפשרו, אינו מכור אלא על זה התנאי, וצריך להחזיר לו כשירצה המוכר, ודין הפירות שאכל נתבאר בטור יורה דעה סימן קעד⁴⁶⁸.

⁴⁶⁶ כל שאר האריכות ל אנוגע לכאן?.

⁴⁶⁷ עיי' ש' שמביא צד שזה רק בגלל ריבוי שטרות, ובמטלטלין אין חסרון, אבל לא כתבתי שהיה נ"ל כהוה אמינא, ולמעלה כתוב מסקנתו.

⁴⁶⁸ לא הבאתי דברי הסמ"ע שזה נוגע לריבית ולא לכאן.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

סימן קפג – עשה שליח לקנות לו חטיף וקנה לו שעורין:

(א) הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה⁴⁶⁹ (א) ולא לקחה אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח (ב) צמעות המשלח מוציא ממנו בעל כרחו

(8) לקנות לו סחורה ידועה כו' – האי סחורה ידועה לאו דוקא שא"ל קנה לי בגד פלוני מאיש פלוני בפרטות, אלא שא"ל קנה לי בגד, ואפילו בכה"ג יש עליו תרעומת ונקרא רמאי בשקנאו לעצמו. מיהו גם כשא"ל בהדיא קנה בגד פלוני מאיש פלוני, אין לו עליו אלא תרעומת (סמ"ע), אמנם בשליח בשכר ולא נתן לו לזמן רק בקבלנות על עסק לקנות בתרעא דמשיך, ולא קנה, חייב לשלם לו מניעת הריוח כדרך שהרויחו שאר הסוחרים מטעם אם אוביר (סי' שכ"ח ס"ב), אמנם סתם שליח בחינם, יכול לחזור משליחותו (נתה"מ)⁴⁷⁰, וי"א שיש צד שאפילו שליח בחינם צריך לשלם כאשר ההזיק ברור ראוי לפשר ולבצע עכ"פ, אבל כאשר ההזיק לא ברור לא חייב כלום (פ"ת).

(2) ואם ידוע שלקח כו' – וכן שותפים שעבדו יחד, וכאשר חלקו, א' לקח יותר מחלקו, ואח"כ עשה בו סחורה, חייב לשותפו חלקו במעות שלא חלקו (פ"ת).

(ב) הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטלים והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו (ג) מה שעשה עשוי והרי הוא מכלל הרמאים ואם היה ידוע שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו (ד) הרי זה מותר לקנות לעצמו והוא שיודיענו ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמנו לקנות הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיענו (ה) הגה קנאה סתם צמעותיו (ו) יכול לומר אחר כך לעצמי קניתי ודוקא צקרקע סתם אבל צקרקע מיוחד (ז) הואיל והוא מנהג רמאות ודאי מעיקרא קנאה משלח ולא יכול לחזור בו, קנאה באחד מדרכי הקנאה בלא מעות זכה המשלח ואפילו מכרה השליח אינו כלום.

(2) ⁴⁷¹ לעצמו במעותיו – פירוש, במעות של עצמו דהיינו של השליח (סמ"ע).

(7) היה ידוע שזה המוכר כו' – לשון "היה ידוע", משמע שיודע זה משעה ראשונה שא"ל לקנותו לו, ומשו"ה אמר שמחויב להודיעו מיד כדי שלא יסמוך עליו זה, ואפילו בכה"ג אם מפחד שמא יאמר לו אל תקנה עד שאשלח ואשתדל שימכרו לי, וביני ביני יקדמנו אחר, מותר לקנותו בלי הודעתו מיד, רק שיודיעו אח"כ (סמ"ע), וה"ה ראוי לשליח יותר ממשלח כגון שהיתה בקעה⁴⁷² אלמים ומתייראים משליח ולא ממשלה⁴⁷³ (ש"ך).

(7) ואח"כ מודיעו – כדי להוציא נפשו מהחשד וגם כדי שלא יסמוך ע"ז (סמ"ע).

(1) קנאה סתם במעותיו – וי"ח, שאם קנה ראובן שדה עבור שמעון, במעותיו של ראובן, לא קנה ראובן אם לא שהודיע למוכר. אמנם היכן שאמר הלוקח לעדים לכתוב בשטר בשם שמעון, א"כ העדים עומדים בשם שמעון, וקנה שמעון (ש"ך).

(1) בקרקע מיוחד – אפילו אין עידי שליחות. ואפילו במטלטלין (נתה"מ).

⁴⁶⁹ ש"ך חושן משפט סימן קפג ס"ק א

(א) הנותן מעות לשלוחו כו'. עיין בתשובת נ' לב ס"ג סימן קי"ב ועיין מדיני שליחות באריכות בתשובת ר"ש כהן ספר שלישי סי' ס"ס ו"ע עיין בתשובת מבי"ט ח"ב / ה"א / סי' פ"ג:

ותמה בשו"ת בית שלמה חו"מ סימן נו,

(וכתב בערוה"ש דהיינו דוקא כשנתן לו מעות,

ובשו"ת מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' קי

שלא מכר שחשב שיעלה המחיר

א סעיף ז בדין משרתת ששיכרה כלים, ועי' עוד להלן פרק יג בדין אומן שקלקל. בערך ש"י סימן קפג סעיף א נשאל במשרתת שגילה סודו של בעה"ב ועי' כך עשה אחר עסק כזה ונגרם נזק לבעה"ב, ורצה

⁴⁷¹ האם יש הלכה למעשה מהקצה"ח והנתה"מ?

⁴⁷² נכון?

⁴⁷³ עיין בתשוב' ר"א נ' חיים סי' מ"ד: – ש"ך

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ג) שליה שקנה לעצמו במעות המשלח אע"פ שזקפן עליו במלוה (ח) המקח של משלח הגה מיהו אם אמר השליח לפני עדים שחוזר בשליחותו (ט) יש אומרים דקנה לעצמו ויש אומרים דככל ענין הוא של המשלח (י).

(ה) שזקפן עליו במלוה - פירושו, שחושב בנפשו, מעות הללו שנתן לי המשלח אקנה לי בהן לעצמי ויהיו בידי מעותיו בתורת הלואה ואשלם לו היום או מחר (סמ"ע). היינו דווקא כשיש עדים שאמר שזקפן עליו במלוה⁴⁷⁴ (ש"ך), וי"ח על הש"ך (נתה"מ).

(ז) שחוזר בשליחותו כו' - דאין לך שליחות יד, וגזל גדול מזה, ולכן הוא שלו. והחולקים סבירא להו דגם בשולח יד לא קנה לנפשו כי אם כששינה, דא"ל המשלח לקנות לו חיטין והוא קנה לנפשו שעורים, דאז קנאו בהשינוי (סמ"ע)⁴⁷⁵, טעם ב' הדיעות, דמאן דס"ל דקנה לעצמו, ס"ל דכיון דנעשה גזלן על המעות ועמדו ברשותו לענין אונסין, נעשה בעל המעות, וכיון דדעת המוכר להקנות לבעל המעות, וכיון דהשליח כבר גזל המעות, הוי השליח בעל המעות וקנאו השליח. ומאן דס"ל דהמשלח קונה, ס"ל דאף דנעשה גזלן על המעות, מ"מ נהי דקנה ליה לענין חיוב אונסין מחמת שנעשה גזלן, מ"מ גוף המעות לא נעשה של השליח, והמעות של המשלח, ודעת המוכר להקנות לבעל המעות, ואפילו אם הודיע למוכר שקונה לעצמו מ"מ קנאו המשלח. אבל כששינה כגון מחיטין לשעורין, מהני (נתה"מ), אבל אם המוכר יודע שהוא שליח לכו"ע קנה המשלח (רע"א).

(ז) וי"א דבכל ענין - וכן עיקר (ט"ז), וי"א שזה נשאר כספק בדין (פ"ת).

(ד) ראובן שאמר לשמעון⁴⁷⁶ זבין לי האי מידי (יא) וזבין ליה סתמא קנייה ראובן משעת משיכת שמעון (יב) ואע"פ שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כוונתי לקנות אינו נאמן אע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה ראובן ויהיב לשמעון זווי (יג) אבל אם חזר בו שמעון קודם משיכה (יד) ואמר שקונה לעצמו אפילו חזר בין מתן מעות למשיכה קנה לעצמו אי יהיב שמעון למוכר זווי מדיליה אבל אי יהיב ראובן זווי לשמעון ואזל ויהיב זווי למוכר בשמא דראובן (טו) ומקמי משיכה הדר ביה שמעון⁴⁷⁷ ואמר לעצמי אני קונה (טז) לא קנה שמעון עד דמודע למוכר ומכוין מוכר לאקנויי ליה במה דברים אמורים בדאמר זבין לי אבל אי אמר אייתי לי דאזבין ואזל זבין לנפשיה זכה הגה ראובן קניה יודע סחורה בזול (יז) ואמר לשמעון לקנותה להם ביחד ושמעון שתק וקנאה וסוד אומר לעצמי קניתי אם קנאה במעות שלו זכה שמעון זכה שקנה ואפילו אם נתרצה בתחילה בפירוש (יז) יכול לחזור בו ואינו אלל רמאי אלל אם קנאה במעות ראובן כריך לחלוק עמו ואין המשלח יכול לחזור בו (יח) ואפילו קנה שמעון במעות עצמו

(א) זבין לי האי מידי - דקדק לכתוב האי מידי, דהוא ר"ל סחורה ידועה שכתבו הטור והמחבר בריש סימן זה (סמ"ע)⁴⁷⁸.

(ב) זבין ליה סתמא קנייה כו' - מסתמא כיון שלא גילה דעתו בשעת קנייה, ודאי קנאו לראובן (סמ"ע).

(ג) אף על גב דיהיב שמעון דמים שלו כו' - דאמרינן הלוח שמעון ממעותיו ויחזור ויפרע ממנו, דמסתמא אדם קאי בהימנותיה דהבטיחו לקנות לו (סמ"ע).

(ד) אבל אם חזר בו שמעון קודם משיכה כו' - כיון דמעות אינן קונות, נמצא דעדיין לא קנה ראובן, ובשעת משיכה זכה לעצמו, ואפילו מי שפרע ליכא, שלא תיקנו מי שפרע אלא בין מוכר ללוקח, אבל בין שליח והמשלח לא (סמ"ע). וי"א שעיקר תלוי בדעת הקונה ולא המקנה (קצה"ח).

⁴⁷⁴ כדלקמן ס"ד?

⁴⁷⁵ עיין בתשובת ר"מ אלשיך ס"י ובתשובת מבי"ט ח"א ח"ב/ ס' ק"ח (ש"ך).

⁴⁷⁶ ש"ך חושן משפט סימן קפג ס"ק ו

(ג) ראובן שאמר לשמעון. עיין בתשו' ר"מ אלשיך ס' ל"ג ובמהרשד"ם ס' קנ"ה:

⁴⁷⁷ ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ ס' ל"ח מ"ש בזה: (פ"ת).

⁴⁷⁸ לא ראיתי הלכה יוצא מקצה"ח סק"ג.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

^(טו) בשמא דראובן כו' - ר"ל שנתנם לו סתם, ומסתמא דעת המוכר לאקנויי לבעל המעות, ולאפוקי אם גילה דעתו לפני המוכר שהוא קונה לנפשו. דאלת"ה קשה מאי אירא דהמעות הן של ראובן, הא אפילו אם המעות הן של השליח, אם נתנן להמוכר בהדיא משמיה דראובן אין השליח יכול לחזור בו, דהא ברישא כשהמעות הן של השליח התחיל וכתב שנתן להמוכר סתמא, ועליה קאי מ"ש דשמעון יכול לחזור בו קודם משיכה, ומשמע הא נתנם בהדיא בשמיה דראובן אין שמעון יכול לחזור בו (סמ"ע). טעם הדבר דבנתן מעות המשלח אפילו בסתם נעשה קנין מדאורייתא בין המוכר להמשלח, דהמוכר מקנה לבעל המעות, רק שיכולין לחזור בהן מדרבנן, וכשחוזרין מחוייבים לקבל מי שפרע, וכל זמן שאינן חוזרין קנין דאורייתא הוא, והשליח הוא כאחר כיון שכבר יצא המעות מתחת ידו, ולא כל כמיניה דהשליח לחזור בו עד דמודע למוכר, פירוש, שמודיעו שחוזר משליחותו ואין רוצה לעשות משיכה רק לעצמו, וכיון דמייחד מעות אחרים תחתיהן שוב לא הוי כגולן על המעות, וכיון דהמוכר ממשיך ליה החפץ על פי דיבורו, והוא לא רצה למשוך רק על דעת שיקנה לעצמו, הרי המוכר הנותן לו אדעתא דידיה כאילו חוזר בו מקנין המשלח ומקנהו לשליח, ועושה כן מיראתו שלא יחזור בו המשלח כיון דאיכא רק קנין מעות, ולכך מקנהו לשליח בקנין משיכה, ועוד, דכיון שהשליח ייחד מעות אחרים הרי הוא נעשה בעל המעות. ואם השליח נותן מעות שלו בסתם, יכול לחזור בו קודם משיכה. ותדע שנראה דלא נעשה עליו הלואה עד אחר שקיבל החפץ לידו, דהא ודאי אם נאנסו המעות ביד המוכר קודם משיכה באופן שהוא פטור מלהחזיר המעות, או שהמוכר אלם ואין רוצה ליתן החפץ, אין המשלח חייב לשלם לשליח מעותיו, דכיון דאמר זיל זבין לי, צריך ליקח החפץ קודם שיתן הדמים, ואז נעשה הלואה על המשלח, ולכך יכול לחזור בו קודם משיכה. ואם נתן בשמא דראובן, אינו יכול לחזור בו קודם משיכה. כיון שאמר הילך מעות והקנה השדה לפלוני, הוי כאילו זיכה מעותיו ע"י מוכר להמשלח, (נתה"מ).

^(טז) ואמר לעצמי אני קונה - ר"ל דחזר שמעון מיד וייחד מעות אחרים משלו לתת להמשלח [דזהו זבניה לנפשיה מיקרי], ולא ביקש לזקפן עליו במלוה, ולהכי כשהודיעו להמוכר קנה לעצמו, שהרי לעיל ס"ג איתא אפילו זקפו עליו במלוה המקח של המשלח (סמ"ע).
^(טז) ואפילו אם נתרצה בתחלה כו' - ע"י לקמן סימן רס"ט ס"ו שאם נתרצה מתחילה לקנות לשניהן זכה לשניהן ואינו יכול לחזור בו. ויש לחלק שכאן מיירי דטוען אף שנתרציתי מתחילה לקנות לשניהן, מ"מ בשעת מקח חזרתי בי וקניתי לעצמי בפירוש, ולקמן סימן רס"ט מיירי שאינו טוען שחזר בו בשעת קנין בפירוש, אלא קנאהו סתם, אלא שאח"כ בא לחזור בו (סמ"ע). וי"א דכאן מיירי שלא עשו ביניהם מעמד גמור אלא דברים בעלמא שיקנו ביחד ולא אמר היאך יקנו ובכמה יקנו אבל לקמן איירי דעשו ביניהם מעמד גמור איך ומה (ש"ך), וי"א דכאן מיירי בסחורה בזול דהוי כמצאיה דלא הוי רשע כשקונה לעצמו כמבואר בסימן רל"ז, ולא שייך טעמא דרמאי שהביא הרמ"א גבי קרקע מיוחד. וגם לא שייך הטעם דחזקה שליח עושה שליחותו כמו במציאה, כיון שצריך להלוות לו מעותיו. ואפילו נתן לו מעות והוא קנה במעות עצמו, הרי חזינן ששינה בשליחותו, אבל בסימן רס"ט מיירי ששלחו רק לקנות, דהיינו לעשות קנין במשיכה או הגבהה ואח"כ יתן המשלח בעצמו המעות, ובזה שייך שפיר חזקה שליח עושה שליחותו, כיון דלא היה צריך להלוות מעות עבורו דהא לא שלחו רק לעשות קנין, וגם אין לומר שהיה ירא לקנותו להמשלח כי שמא לא יסלק המשלח המעות למוכר ויצטרך הוא לשלם, דזה אינו, דאילו היה ירא היה יכול להודיע להמוכר שקונה בשם המשלח, ולכך אינו נאמן (נתה"מ).

^(טז) ואין המשלח יכול לחזור כו' - זהו ענין בפני עצמו ואדלעיל קאי, ור"ל כל מ"ש עד הנה איירי בחזרת השליח, אבל המשלח לעולם אינו יכול לחזור בו (סמ"ע).

(ה) נתן מעות לשלוחו⁴⁷⁹ לקנות לו חטים בין לסחורה בין לאכילה והלך וקנה לו שעורים או בהפך אם היה בהם הפסד הוא לשליח (יט) ואם היה בהם ריוח הוא למשלח (כ) הגה והוא הדיון אם נתן לו מעות במחלית שכר נמי דינא הכי וכן אם שלחו עם סחורה להוליכה למקום פלוני (כא) והשליח הוליכה למקום אחר אם הפסיד ההפסד לעצמו ואם הרויח הרויח לשניהם (כב).

⁴⁷⁹ ש"ך חושן משפט סימן קפג ס"ק ח: נתן מעות לשלוחו כו'. עיין בתשובת מהרא"ן ששון סי' קל"א דף קמ"ג ע"ג ובתשובת מהרי"ט ר"ס קי"ו ובתשוב' ר"ש כהן ס"ב סי' קי"ו קי"ז דף פ"ג וס"ג סי' ס"ד ס"ה ס"ו ובתשו' י' לב ס"א דף ק"מ:

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ט) הפסד הוא לשליח - דוקא שינוי של יוקר וזול אבל אם אירע לו אונס, והאונס לא בא מחמת השינוי שנגנב ונאבד, ואין לו שום שכר להשליח מהמשלח, פטור השליח (ש"ך). וי"א כיון ששינה אינו שלוחו כלל והוי מעות הלואה אצלו וראוי להתחייב בכל אונסין (קצה"ח). אם בא השליח להמשלח אחר שינה וקנה השעורים, ואמר להמשלח, או קבל עליך השעורין לשכר ולהפסד או אחזיר מעותיך והשעורין הן שלי לריוח ולהפסד, אין לו זכות לומר כך, ועל כרחו הן של המשלח לריוח ולשליח ההפסד עד שימכרו, דכיון שקנה השעורין להמשלח, נקנין להמשלח, ועל השליח לתקן ההפסד כמו בסימן קפ"ב סעיף ו', והכא נמי המקח למשלח ותיקון העיוות דהיינו ההפסד להשליח (נתה"מ).

(כ) ואם היה בהם ריוח כו' - עי' לעיל קע"ו סעיף י' - י"א, דשליח ושותף המשנים ידן על התחתונה, דאם הפסידו יכול השני לומר אם לא שינית לא היה בה הפסד, ואם הרויח הרי הוא לאמצע כפי תנאם (סמ"ע). וי"א שיכול המוחזק לומר קים לי כצד שכיון ששינה חולקים ברווח⁴⁸⁰ (ש"ך), וי"ח שאין קנין לשליח כלל דכיון שלא קנה חטין, נעשו המעות כפקדון בידו, וכיון שקנה בשם המשלח השעורין, ודאי דהריוח הכל להמשלח, אף דהריוח ודאי בא ע"י גרמת הנפקד, ואפשר שאלה שחולקים מיירי כשינה ונתכוין לקנות אדעתא שיהיה לאמצע. וגם נראה דאפילו לדעת הש"ך מחוייב עכ"פ לסלק חצי המעות תיכף⁴⁸¹, כשרוצה לחלק בריוח (נתה"מ).

(כא) וכן אם שלחו עם סחורה כו' - עי' סי' קע"ו ס"י (סמ"ע).

(כב) הריוח לשניהם כו' - כששלחו למחצית שכר דאל"כ הריוח של משלח לבדו לדעת השו"ע (ש"ך).

(ו) היה השער קצוב וידוע (כג) והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוספת השליח עם בעל המעות ואם היה דבר שאין לו קצבה (כד) הכל לבעל המעות מיהו אם אמר המוכר בפירוש שנותן לשליח הכל של שליח (כה).

(כג) השער קצוב וידוע - פי' כגון שמוכרים בשר או יין במדה או במשקל וקצוב, ועומד סך המדה או המשקל דרך משל בדינר, וכשנתן המוכר להשליח טפי ממדה אחד בדינר. הטעם משום דיש להסתפק למי נתן הנותן המוכר למשלח או לשליח מ"ה חולקין. אמנם י"א שמן הדין היה הכל להשליח, אלא כיון דבאתה ההנאה להשליח ע"י מעותיו של המשלח, אמרו חז"ל שיחלקו המותר. ולפ"ז אפי' אמר המוכר בהדיא שנותן המותר להשליח אפ"ה חולקין, ועל אף שעיקר הדין כדעה הראשונה, עכ"ז לפעמים לפי ראות הדין יש לסמוך על הדעה השניה (סמ"ע)⁴⁸². וי"א שהעיקר כדעה השניה (ט"ז)⁴⁸³.

(כד) ואם היה דבר שאין לו קצבה כו' - כגון טלית וחלוק וכיוצא בו שנמכרים באומד (סמ"ע) (כה) הכל לבעל המעות - דאמרי' מסתמא דעל המעות שקיבל ממנו נתן לו כל כך שהרי אין לו קצבה ידוע, ופעמים מוכרים כך בדינר (סמ"ע).

(כו) מיהו אם אומר כו' - צ"ע שהרי כנ"ל (ס"ק (כג)) יש בזה מחלוקת⁴⁸⁴ (ש"ך) וי"א שמח' הוא היינו דוקא בנותן לשליח ומשום דבאה לו הנאה ע"י בעה"ב, אבל אם נותן בפירוש לבעה"ב לכו"ע הכל לבעל הבית. אמנם היכא שטוען שליח שהוא ההנהו למוכר ומש"ה נתן לו, ודאי הכל לשליח (קצה"ח).

(ז) שלח שלוחו לקבל מעות מהעכו"ם (כז) וטעה העכו"ם ונתן לו יותר הכל לשליח (כח) הגה ודוקא שידע השליח בטעות קודם שצאו ליד המשלח אבל אם לא ידע בטעות ההוא ונתנו ליד המשלח הכל של המשלח (כט) ומי שהיה עושה סחורה עם העובדי כוכבים (ל) וצא חזירו וסייעו והטעה העכו"ם צמדה או צמשקל או צמנין חולקין הריוח בין שטעה עמו בצכר או צחנס.

⁴⁸⁰ ונעשה גולן?

⁴⁸¹ ?

⁴⁸² קצה"ח סק"ו בא לפרש דברי תוס' ולא ראיתי הלכה למעשה יוצא ממנו.

⁴⁸³ יש לציין שהט"ז מקשה למה בדעה הראשונה לא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. נתה"מ ט' לא ראיתי הלכה למעשה יוצא ממנו.

לא ראיתי הלכה למעשה יוצא מהנתה"מ

⁴⁸⁴ זה אותו מח' של שם?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(כז) שלח שלוחו לקבל מעות כו' - דוקא בהטעה העכו"ם בחשבון אבל לא בהטעהו במקח, שנתן לו בעד דינר יותר ממה שהי' לו ליתן. והטעם דבטעות שבמקח, כיון שבעד הדינר שנתן לו עתה נותן לו מה שנתן דהיה סבור שאין המקח שוה יותר מן המעות שקיבל, ודעת המוכר הוא שיקנה זה בעד המעות שקיבל, לכן אמרו חז"ל שחולקין בו בדבר שיש לו קצבה ולא יקחנו השליח לנפשו, אף שבטעות נתנו לו, כיון דעכ"פ כוונת העכו"ם המוכר ליתנו בשביל הדמים. משא"כ בהטעהו בחשבון, דלא נתן להעכו"ם עתה כלום, וידע העכו"ם כמה חייב לו והיתרון דבר בפני עצמו הוא, כאלו גנב לו⁴⁸⁵, ואלו היה רוצה השליח, היה אומר להעכו"ם טעית בחשבון והיה מחזיר לו המותר, אמנם י"א דבטעות שבמקח אפי' בדבר שיש לו קצבה הכל למשלח, ועי' לקמן ס"ק (לב) (סמ"ע)⁴⁸⁶, וי"א שכל זה לא לפי השו"ע, ולכן אם הוא דבר שיש לו קצבה הכל לבעל המעות⁴⁸⁷ (קצה"ח).

(כח) הכל לשליח – מקור דין זה הוא על קהל שמינו את ראובן לשליח בגביות המס ולפרוע להעכו"ם, והעכו"ם ההנהו משלו ממעות הקהל כו', ופסק שהכל של ראובן (סמ"ע). אמנם מקרה ההוא מדובר שטוען השליח שהוא ההנהו לעכו"ם בדבר אחר ולכך נתן לו ולכן הוא לשליח לכו"ע, אבל אם אין השליח טוען כך, חולקין לפי הדעה הראשונה לעיל ס"ק (כג) (נתה"מ). היינו אפילו דין זה שרוי במח' הנ"ל ס"ק (כו), שי"א שאם גנב או גזל או הטעה הכל לשליח שהבעל הבית לא עשה כלום (ש"ך).

(כט) הכל של המשלח - דלא זכה השליח שלא מדעת (סמ"ע). וי"א שגם בדבר שיש לו קצבה שההלכה היא שחולקים, אם לא ידע בטעות קודם שנתנו למשלח, הכל למשלח, דלא זכה השליח שלא מדעת. ואם המשלח טוען שמא לא ידע והשליח טוען ברי שידע אוקי ממונא בחזקת משלח (ש"ך), וי"א שבדבר שיש לו קצבה לפי טעם א' שחולקים שמא נתן הכל לשליח וזה אפילו שלא בידיעת השליח זוכה השליח דאיכא דעת אחרת מקנה, וכן לפי טעמא הב' לפי שבאה הנאה לשליח ע"י בעה"ב, ה"נ איכא הנאה לבעה"ב על ידי שליח וחולקין, ומש"ה לא כתב הרמ"א האי דינא אלא בטעות גוי דהוי הפקר וליכא דעת אחרת מקנה, ובזה ודאי כל שהשליח לא ידע אינו זוכה שלא במתכוין (קצה"ח ונתה"מ). אמנם גם בטעות גוי והשליח לא ידע נמי יש בזה ספק, והוא במחלוקת בין הפוסקים אם חצירו וידו זוכה שלא מדעת בדבר שאין רגיל לבא, ועי' רמ"א (רנב סי"ח, ורסח ס"ג), דכה"ג לא זכה. אמנם אם תפס השליח אחר כך מיד בעה"ב, לא מפקינן מיניה, כיון דאיכא דעת כמה פוסקים דחצירו וידו זוכה לו שלא מדעת אפי' בדבר שאינו רגיל לבא (קצה"ח).

(ל) ומי שהיה עושה סחורה כו' - כיון דעסקו תרוייהו בסחורה לכך חולקין אע"ג דהאי לבד הטעהו (סמ"ע). מי ששולח סחורה לחבירו ממקום אחר והיו מחוייבים במכס והשליח בערמותו ובחכמתו הבריה מהמכס אין זה מבריה ארי כו' כיון דהפסד המכס היה ברור וצריך לשלם להשליח שכר ההנאה שהנהו⁴⁸⁸ (ש"ך).

(ח) ראובן שלח את שמעון שיקח לו בנד בהקפה וכשהגיע זמן הפרעון נתן לו המעות לפרוע ונמצא שהמוכר שכחם צריך להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה לעכבם שמא אחר זמן יזכרם העובד כוכבים (לא) וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש השם ולהחזירם לעובד כוכבים דומה לזה צטור וזלצר המחצר כסימן עב סל"א

(לא) שמא אחר זמן יזכרם העכו"ם כו' - כיון ששמעון האמין לראובן בתחילה, ונעשה ערב בשבילו בלא משכון, גם עתה לא יעכבם על הספק בשביל הערבון, וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש השם ולהחזירם, דבשלו יקדש השם ולא בשל אחרים. ול"ד למ"ש לפני זה בהטעה את העכו"ם דאם ירצה יכול להחזיר להעכו"ם, דשאני התם דעדיין לא זכה בה ראובן המשלח מעולם, אבל הכא המעות הן של ראובן (סמ"ע).

(ט) והוא הדין אם ראובן חייב מעות לעכו"ם ונתנם לחבירו לפרעו ושכחם העכו"ם יחזיר לראובן הגה וכן מי שנתן ציד חזירו חמקס זהו צדס לפקר עס צעלי חונות קלו ופקר צכ"ה

⁴⁸⁵ עי' סי' שמח ס"ב שזה מותר לפי הרמ"א.

⁴⁸⁶ עי' נתה"מ ולא ראיתי הלכה למעשה יוצא ממנו.

⁴⁸⁷ אולי יותר טוב לכתוב שבכל אופן של טעות הכל לבעל המעות. אמנם יש לעיין בשאלת הסמ"ע אם השליח יכול לומר להעכו"ם שטעה, האם מגיע לו משהו על זה.

⁴⁸⁸ בפשטות הש"ך וסמ"ע חולקים, שלפי הסמ"ע הם שותפים, ולפי הש"ך יש בעל הבית, ומהנה.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

המותר למשלח וכן אם נתן לו מאתים לשלם לעכו"ם והשלח הטעה לעכו"ם ונתן לו רק מאה והעכו"ם סבור שנתן לו מאתים דהכל למשלח דהו"ל כאלו מחל העכו"ם חצי החוב דהוי על משלח (לז).

(לב) כאלו מחל העכו"ם חצי החוב כו' - היינו משום דהמעות הן של המשלח לכן מה שנשאר מהמעות הרי הם ברשות המשלח, שונה מלעיל בשליח שהטעה לעכו"ם דמקבל מעות מאחרים, ע"כ זכה בו, וכן בסייעו והטעה את העכו"ם זכו שניהן (סמ"ע), וה"ה בראובן ששלח עם משכנות שלו להלוות לו עליהם ברבית מעכו"ם כפי שיוכל להמציא מהם והשליח אומר שהמציא בסך כך וכך וראובן נודע לו אח"כ שלוח בפחות מסך שאמר אין לראובן ליתן כ"א מה שנותן השליח לעכו"ם (ש"ך).

סימן קפד – הקונה שדה על שם אחד ואחר כך אומר שהוא לעצמו, ודין שליח מקנה לג' ביחד:

(א) ג' שנתנו מעות לאחד לקנות להם מקח, אם היו המעות מעורבים וקנה במקצת הדמים, אע"פ שהיתה כוונת השליח שזה שקנה לאחד מהם, הרי המקח של כולם וחולקים אותו לפי מעותיהם. הגה: מיהו אם פירש כהדיא שקנה לאחד מהם, הרי חזר משליחות האחרים וזכה זה שקנה לו, היו מעות של כל אחד מהם צרורים וחתומים, אע"פ שהיה בלב השליח הזה שיקנה המקח לבלב, לא קנה אלא זה שקנה המקח במעותיו בלבד:

(8) אם היו המעות מעורבים - אע"פ שנתנו לו בעלי המעות שלשתן כל א' בפני עצמו צרור וחתום מ"מ מאחר שעירב אח"כ השליח מעות שלשתן ומדמי העירוב קנה המקח של כולם ואע"פ שדעת השליח היה שהקנין יהיה לאחד מהם, ואם לא עירבם השליח וקנה במעותיו של א' היה שלו לבדו. מיהו אם נתנו לו שלשתן המעות מתחלה יחד מעורבים והשליח צרר אח"כ סך של כל אחד ואחד בפני עצמו, וקנה בשל א', בזה לא הולכים אחרי דעת השליח (סמ"ע, וט"ז⁴⁸⁹).

(2) מיהו אם פירש בהדיא – אין בזה מח', אלא הוא לכו"ע (סמ"ע), אם שהיו מעות של כל א' צרורים לבדם, אף שפ"י שקונה לכולם לא קנה אף לדעה זו (ש"ך), הטעם דדעת המוכר אינו אלא למי שקונה או לבעל המעות אבל לא לזה ולא לזה אלא לאחר דלאו בעל המעות ולא קונה ממנו לא (רע"א), קשה דמאי שנא דהיו מעורבין דמהני כשפירש ובצרוורין לא מהני. ונראה דשאני התם כיון דהשותף יכול לחלוק במעות שוין שלא מדעת חברו, יכול השליח ג"כ לחלוק בדבר שהוא זכות לו, ומ"מ בעינן דאמר דוקא כמו בשותפין לעיל סימן קפ"א (סעיף ב') כשרוצין לחלוק עצמן דלא מהני כוונה, וכן בסימן קע"ו סעיף כ"ח, משא"כ בצרוורין הוי גזל, אינו יכול להעשות שליח לגזול לחבירו, וטעם של הסמ"ע דס"ל דהכל תלוי בנתינה להשליח, נראה דסובר דאם נתנו מעורבין הרי ניחא להו בהשותפות ואין השליח יכול לחלוק שלא מדעתם, משא"כ כשנתנו לו צרוורין ונתערבו דיכול גם השליח לחלוק במעות שוין (נתה"מ).

(ב) ראובן שקנה שדה משמעון, ואמר ליה ללוי קניתי אותה וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר לשמעון לעצמי קניתי⁴⁹⁰, חזר וכתוב שטר מכר בשמי, אין כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשם ראובן (ג). ואם התנה עמו מתחילה ואמר ליה לעצמי אני קונה, וזה שאכתוב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה, הרי זה כופהו לכתוב שטר אחר בשמו, ולא עוד אלא אפילו לא אמר כן למוכר (ד), אלא שאמר לעדים תחילה בפני המוכר יש לכם לכתוב לי שטר אחר על שמי (ה), כופין אותו לכתוב שטר

⁴⁸⁹ ע"י ט"ז שנראה שהי הלוי גרסא אחרת בסמ"ע, וצ"ע

⁴⁹⁰ ואמר לשמעון לעצמי קניתי כו'. ע"ל סי' ס"ט ועיין בש"ג פ' הגזול קמא ובכה"ת שער

צ"א: (ש"ך):

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

אחר על שמו. הגה: ואם קנה קרקע תחילה על סם לוי, אע"פ שלוי לא עשהו שלית, אם קנה במעות לוי לא יוכל לחזור בו (ו).

⁽³⁾ אין כופין את המוכר - מיירי אפי' אומר טעם למה כתב תחלה בשם לוי משום שהוא איש תקיף ואם יצאו על השדה מערערים יראה השטר של לוי התקיף הוא וייראו ממנו אפ"ה לא מהני כל שלא התנה מתחלה (סמ"ע).

⁽⁷⁾ אפילו לא אמר כן למוכר - פירוש לא אמר ליה שע"מ כן קונהו (סמ"ע), וי"א שאין כח לכופ למוכר לכתוב שטר נגד החולקים, אלא אם כן היה גילוי מלתא וגם תנאי אלא שהתנאי מהני אפילו אמר בפני עדים (ט"ז).

⁽⁷⁾ אלא שאמר לעדים כו' - ע"ל סוף סימן ס' בטור (סמ"ע).

⁽¹⁾ לא יוכל לחזור בו - פירוש המוכר (סמ"ע, וש"ך), וי"א שאין להוציא דבר הלכה מתוך הג"ה זו כי היא סתומה ואין לה ביאור (ט"ז), ראובן דזבין ארעא משמעון על שם לוי ולוי לא הרשהו וכתב שטר על שם לוי שהיה במרמה והיינו שקנה לעצמו, אלא שכתב השטר על שם לוי במרמה כדי להטיל אימתו על המערערין וכיצא, וכיון שראה שמעון שלא בא לוי, חזר בו, באומרו שלא הקנה אותו לזה אלא ללוי, וכיון שלוי לא קנאו אינו רוצה למוכרו לראובן כיון שלא הודיעו. עכ"ז שמעון אינו יכול לחזור וקנה ראובן, דאין צריך הודעה למוכר, ומשום דכוונת מוכר לבעל המעות (עי' לעיל סי' קפ"ג ס"ג וס"ד, ומאיר המשפט שם) (קצה"ח, ונתה"מ).

סימן קפה - סרסור שמכר בפחות או ביותר ממה שאמר לו בעל הבית, ושאר טענות שבינו לבין בעל הבית:

(א) הסרסור שליח הוא (א) אלא שנוטל שכר שליחותו, לפיכך: אם שינה דעת הבעלים משלם מה שהפסיד, כיצד: ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור ואמר ליה מכור לי זה ואל תמכור בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמישים משלם החמישים מביתו (ב), מכר במאתים הכל לראובן (ג). הגה: מי שקלח שליח להוליך לו דבר למקום אחד, ונתוך כך קלח לו דוכון כו' שומר שכל (ד) (ה):

⁽⁸⁾ הסרסור שליח הוא - לא תימא דיחשב כשותף, שהרי יש לו גם כן הנאה מהמכירה ויוכל לומר לטובת הענין כיוונתי, גם יש לומר, דהוה אמינא כיון דהסרסור בקי בטיב קנין ומכירה טפי מהמוכר, אף אם אמר לו מכריהו לי במנה והוא נתנו בפחות, לא יחשב שינוי, דמסתמא המוכר סמך אראות עיניו דהסרסור, קא משמע לן דלא (סמ"ע). מי שנתן לפלוני דבר למוכרו וא"ל אדם א' תהיה שלוחי לקנותו ממנו, יש ספק אי מהני קנין השליח, וא"כ הוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה⁴⁹¹ (ש"ך)⁴⁹².

⁽²⁾ משלם החמישים - הטעם הוא, כיון דכל המשנה מדעת בעה"ב נקרא גזלן, לכך אמרינן מסתמא היתה כונת השליח לתקן העיוות בכדי שלא יקרא מזיק וגזלן, אבל לולא זה הוא צריך לשלם כמה החפץ שוה יותר מחמישים ככל מזיק (עי' לעיל סי' קפ"ב ס"ו) (נתה"מ).

⁽³⁾ מכר במאתים הכל לראובן - אף על גב דאמר לו ליתן במאה, לא אמרינן דהמותר יהיה להסרסור, אלא דינו כדין שליח שמוכר דבר שאין לו קצבה, דהמותר של משלח (עי' לעיל קפ"ג ס"ו), ואף על פי שהכא גילה דעתו ואמר לו ליתנו במנה, לא אמרינן שמחל המותר להסרסור, אלא אמרינן שסבר שאינו שוה יותר, ואפילו היה יודע שהוא שוה יותר ומחמת דוחקו ציוה למוכרו בזול, אפילו הכי אמרינן דלא היתה דעתו להקנות להסרסור המותר (סמ"ע).

⁽⁷⁾ מי ששלח שליח להוליך כו' - הג"ה זו אין כאן מקומה, דכאן מיירי בשינה, ובשינה חייב אף שומר חנם, ושייכה יותר למה שכתב המחבר בסמוך בסעיף ז', דשם כתב דהסרסור חייב בגניבה ואבידה, מפני שהוא שומר שכר (סמ"ע).

⁴⁹¹ (עיין בתשו' ר"ש כהן ס"ב סי' מ"ו וצ"ע ובתשו' ר"מ אלשיך סי' י"ט דף ע"ב) - ש"ך
⁴⁹² עי' נתה"מ ופ"ת שחולקים על הש"ך ואל ראיית הלכה שיצא ממנו. אולי כדאי לבדוק הש"ך ונתה"מ ופ"ת עוד פעם אחרי התשובות בהערה קודמת.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ה) שם – עי' לקמן ש"ג ס"א שזה בשם י"א (ש"ך).
(ב) אין שליח יכול לקנות לעצמו (ו), אפילו באותם דמים שהרשוהו בעלים למכרו.⁴⁹³
(1) אין השליח יכול לקנות לעצמו כו' - אין אדם מקנה לעצמו, דאין המכר אלא הוצאת הדבר מרשות לרשות, וזה לא יצא מרשותו שהוא במקום בעלים עומד, ועי' סי' קע"ה בסעיף ט"ז ודברינו שם (סמ"ע)⁴⁹⁴.
(ג) נתן חפץ לסרסור למכרו בארבעה⁴⁹⁵, ואמר הסרסור כשבא החפץ לידו הילך ארבעה בשבילו, ונתפיים המוכר אינו יכול לחזור בו, אע"ג דמעיקרא לאו אדעתא דהכי נתנו לו:
(ד) אמר בעל הבית לסרסור המותר שימכר על כך יהיה שלך, אף על פי ששתק הסרסור (ז) זכה במותר (ח):

(1) אף על פי ששתק הסרסור - דמסתמא הסכים לדבריו ואדעתא דהכי לקחו לידו (סמ"ע).
(ח) זכה במותר – ואז הוי שומר שכר (ש"ך)⁴⁹⁶.
(ה) ראובן אומר במאה אמרתי לך למכרו והסרסור אומר בחמשים אמרת לי וכן מכרתי, נשבע הסרסור שבועת התורה (ט) שהרי הודה במקצת⁴⁹⁷, ואם כבר נתן לו החמשים (י) או שאמר ליה הילך (יא), נשבע היסת שעשה שליחותו וזכה הלוקח (יב), ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא (יג) וזה המוכר לו סרסור הוא יחזיר החפץ לבעלים⁴⁹⁸ (יד), ויחרים על מי שנתן לו רשות למכור בחמשים או שרצה בחמשים (טו) וחזר בו אחר שקניתי (טז). הגה: ויט' אומרים לאין הקונה כריך להחזיר, אפילו מודה סרסור לזכרי המוכר (יז)⁴⁹⁹.

(10) נשבע הסרסור ש"ד - היינו דווקא כשראובן טוען במאה אמרתי לך למכרו וכן מכרת נמצא שיש לו בידו מאה והסרסור אומר בחמשים אמרת לי וכן מכרתי אז נשבע הסרסור שבועה דאורייתא, אבל אם טוען במאה אמרתי למכרו ואתה מכרת בחמשים נמצא שעיקר תביעתו על חפצו בהא אין שבועה מן התורה שלא מודה במקצת (ש"ך), וי"ח ובכל מקרה הוה מודה במקצת, וחייב שבועה מדאורייתא, ועי' לעיל ס"ק (ב) (נתה"מ).

(11) ואם כבר נתן לו החמשים - נמצא דכופר בכל תביעתו (סמ"ע).
(12) או שאמר ליה הילך - דין הילך נתבאר לעיל ריש סימן ע"ה ס"ו וסימן פ"ז ס"א (סמ"ע).
(13) וזכה הלוקח - גם כשנשבע שבועה דאורייתא (סמ"ע). כיון שמסרו המשלח להשליח, והשליח בידו לעשות בו מה שירצה, דהא יכול להבריחו ויכפור בו, אמרינן גביה סברא דהימניה, כמו בשליש דהימניה שיהיה כך אפילו אם ישקר, והכי נמי הוי כאילו התנה עם השליח שיהיו כל מעשיו קיימין נגד הלוקח, שיהיה החפץ ביד השליח כאילו היה ממש של השליח, והיה סומך עצמו על השליח, שאם יעוות יהיה השליח המתקן, משום הכי המקח קיים נגד הלוקח בלא הודיעו. אבל בהודיעו, הרי השליח הודיע בפירוש שאינו רוצה לקבל

⁴⁹³ ע' ראשונים שאין מי שיקנה לו

⁴⁹⁴ אין שליח יכול לקנות כו'. עיין בתשובות מהרי"ט סי' צ"ג ובתשובת ה' לב ספר א' דף ק"ס (הג"ה וע' בתשובת הגאונים סי' שפ"ד דמשמע שם שפסק דיכול להחזיק לעצמו) (ש"ך):

⁴⁹⁵ נתן חפץ כו'. עיין בתשו' מהרשד"ם סי' שכ"ה (ש"ך)

⁴⁹⁶ לא הבאתי הנתה"מ שזה לא נוגע לכאן.

⁴⁹⁷

פוסקים, ובנדון ההוא היה המציל מוחזק, ויתבאר בע"ה במקום אחר). ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סימן קנא כתב בראובן שהיה סרסור אצל שמעון וקודם שנגמר העסק אמר לסרסור שלא יגמור העסק רק באופן שיוותר על שכר סרסרותו, והביא דברי הפרי תבואה הנ"ל שחייב לשלם אף אם אמר שאינו רוצה דשבועות, שכבר הקשה כן הפני יהושע, והביאו הקצה"ח סימן פט סק"ד, שתירץ שמ"מ אם לא שכרו ליכא גביה תקנת שכיר נשבע ונוטל, וממילא יכול לטעון לא שכרתיך, אלא שהקצוה"ח תמה שאם יאמר ⁴⁹⁸ ע' קפב/ד שיש שיטה שאין נאמנות לשליח, וכנראה שהשו"ע לא לקח אותו למסקנה, וצ"ע.

⁴⁹⁹

להלן. ובהגהות חכמת שלמה סימן קפה סעיף ה כתב שבעושה פעולה לחבירו אין לחלק בין אוהבו או לא וחייב לשלם לו כל שכרו, ואע"פ שמדברי התורה"ד והחת"ס הנ"ל משמע כן, שלא פטרוהו משום לא ברור לי שזה המקום הנכון וסה"כ זה א' מהנושא כלים שלה שו"ע

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

עליו שיהיה הוא המקיים המקח ולתקן עירעור המשלח, והוי כאילו התנה שכל עירעור המשלח יהיה חל על הלוקח ולא עליו, משום הכי בהודיעו, המקח בטל⁵⁰⁰ (נתה"מ).
(³²) ואם ידע הלוקח - צריך דוקא לידע בשעת המכירה שהחפץ של ראובן, ודוקא שהודיעו שהוא של פלוני כו', וטעמא דמילתא כיון שהוא מכיר המשלח צריך להחזיר דהי' לו לחוש שהמשלח יקפיד אבל אם אינו מכיר המשלח אף על פי שהוא מודיע שהוא שליח י"ל סבור הייתי כיון שאתה אינך מפרש מי הוא המשלח בודאי אין קפידא בכך שלא יקפיד המשלח ויקיים מעשיך (ש"ך).

(³³) יחזיר החפץ לבעלים - אף על פי שהשליח מכחיש להמוכר ואומר שבחמשים אמר לו למכרו, השליח אינו כעד אחד, שהוא נוגע בדבר, והוה ליה זה של המוכר ודאי ושומר לו ליתנו בחמשים ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי (סמ"ע), שונה מסי' קפ"ב ס"ד דהמוציא מחבירו עליו הראיה, לא קשה, דהכא שהחפץ מבורר בעין שהוא של משלח, והלוקח ידע, צריך להחזיר. משא"כ לעיל דהמשלח הוא לוקח, והוא רוצה להוציא מעות מיד המוכר, אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך)⁵⁰¹, כוונת הסמ"ע דדוקא כששמעון מכר ללוי חפץ הידוע שהוא של ראובן, ושמעון אומר שהוא לקוח בידו, מועילה חזקת לוי, אף שלוי אינו יודע וטוען מספק, מקלקל חזקת מרא קמא של ראובן מחמת החזקה שהיה לשמעון על טענתו שטען לקוח, דהיינו חזקה שכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ואם הן דברים העשויין להשאל, תלוי במחלוקת הפוסקים אי הלוקח עומד במקום עדי ראיה. אבל הכא שהודיע השליח שאינו שלו בשעה שיצא מתחת ידו, אף שלפי הגדרתו היה לו רשות למכור, מכל מקום כיון דלא שייך בטענה זו דכל מה שתחת ידו הוא שלו, ממילא אינה מועילה חזקת לוי, שמוחזק בספק, לקלקל חזקת מרא קמא של ראובן. הכא מיירי שבאמת נתאנה השליח, וכיון שרואין שנתאנה והמקח בטל, רק שהשליח רוצה להעיד, ואמר שבחמשים ציוה למוכרו, ואין כאן דין אונאה, ובזה אין השליח נאמן להעיד, דדוקא כשמסירתו ליד שכנגדו מוכחת על אמירת השליש, מהני אף שכבר יצא מתחת ידו, דנאמן מטעם דמעיקרא הימניה מהימן הוי במאי דעביד, מה שאין כן הכא מיירי דלא אמר השליח בשעת מכירה פלוני ציוה לי למוכרו בחמשים, תלינן שמחמת אונאה עשה מקח בחמשים, ואם לא היה השליח לפנינו היינו מבטלין המקח, דהא בסירסור לא אמרינן מסתם, דאמר לו בין לתקן בין לעיוות, ועתה אחר שיצא השלישות מתחת ידו רוצה להעיד להלוקח לקיים המקח, ודאי דאינו נאמן, אבל אם לא נתאנה השליח, והמשלח טוען שעבר על דבריו, לא מהימן המשלח עד שיברר בעדים (נתה"מ), ראובן נתן סחורה לשמעון למכור, ושמעון מכר בלא דמים, והודיע שהסחורה של ראובן, אחר כך לקח המעות מהלוקח או שהחזיר הלוקח הסחורה לשמעון, וראובן חוזר על הלוקח שיתן לו הדמים בעד הסחורה, ולוקח אמר שנתן לשמעון, וראובן אומר כבר היית יודע שהסחורה היא שלי ולא היה לך ליתן לשמעון, הדין עם ראובן, וי"ח (פ"ת).

(³⁴) או שרצה בחמשים וחזר בו - פירוש, שלא אמר לו בפירוש בחמשים, אלא נתרצה בחמשים כשבא השליח ואמר לו שמכרו בחמשים (סמ"ע).
(³⁵) וחזר בו אחר שקניתי - זה קאי גם כן ארישא, שנתן לו רשות למכרו בחמשים, וחזר בו עתה שרואה שקניתי (סמ"ע).

(³⁶) אפילו אם מודה הסרסור - דיאמר הלוקח קנוניא אתם עושים עלי⁵⁰² (סמ"ע), אפי' מודה כו'. עין לעיל סי' צ"ט סס"א בהג"ה: (ש"ך).

(ו) כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של ראובן (יט), ואחר שקנה הלוקח אמר המוכר איני רוצה למכור בדמים אלו (כ), מחזיר הלוקח (כא), שהרי לא פסק לו דמים ואמר לו מכור בכך וכך. הגה: ויש אומרים דוקא שלא אמר לו כלום נשעת שהפקידו (כז), אבל אם אמר לו מכור כמה שתמצא⁵⁰³ (כג), לא יוכל המוכר לחזור בו, ומה שעשה הסרסור עשה. ראונו

⁵⁰⁰ עי' מאיר המשפט קפב סק"י.

⁵⁰¹ בתשובת רשד"ם סי' ע"ז וק"י ור"ד ובתשובת נ' לב ספר א' כלל י"ג סי' ע"ט וס"ב סי' ע' : - ש"ך.

⁵⁰² שאר הסמ"ע נצרך?

⁵⁰³ אבל אם אמר כו'. וכ"כ הב"ח ע"ש שכ' אפשר דגם הרמב"ם מודה בזה ע' בתשו' רשד"ם ס"ס תכ"ט: (ש"ך)

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

היה לו בית למכור, וזא שמעון וסרסר למכרו ללוי, ואמר ראונו פלוני פלוני ואינו רואה למכור לו, ואחר כך מכרו ללוי על ידי אחר, חייב ליתן לשמעון סרסרותו (כד) (כה) (כו):

(ה') כל סרסור שהודיע כו' – היינו דווקא בנתנו לו למכרו סתם (סמ"ע).
(ט') שהודיע ללוקח כו' - דאם לא הודיעו המקח קיים, והדין בין המשלח והסרסור כדלעיל קפ"ב ס"ב (סמ"ע).

(ג') ואמר המוכר איני רוצה למכור בדמים אלו - אם לא נתאנה, ודאי דאין המוכר יכול לומר, איני מוכר בדמים אלו, דדוקא בנתאנה מבואר בסימן קפ"ב ס"ג⁵⁰⁴ דיכול המשלח לבטל המקח, אבל בלא נתאנה אינו יכול לבטל⁵⁰⁵ (נתה"מ).

(כא) מחזיר לוקח – אע"פ שהמוכר יכול לחזור בו אין הלוקח יכול לחזור בו (סמ"ע), אפילו בנתאנה השליח (נתה"מ).

(כב) יש אומרים דוקא שלא אמר כו' - ליש אומרים אפילו מכר שוה מאה בחמשים אינו יכול לחזור (סמ"ע).

(ג') אבל אם אמר לו מכור כו' - מסתבר לומר דדוקא כשמכר במעט פחות או מעט יותר ממה שהוא שוה לרובא דעלמא הוא דאינו יכול לחזור, הא אם מכר בפחות הרבה, לא אמרינן ביה מה שעשה עשה (סמ"ע).

(ד') ואחר כך מכרו ללוי על ידי אחר – אפילו לא מכרו על ידי אחר, אלא שמכרו אחר כך ללוי על ידי עצמו, ומש"כ "על ידי אחר", יש לדון על זה, דבשלמא אם מכרו אחר כך ללוי בלא שום סרסור, שפיר מוכח דברמאות דחאו להסרסור, אבל אם מכרו אחר כך על ידי סרסור אחר, יוכל להיות שהסרסור החדש הטעים לו טעמים נכונים שלא יעכב המכר עבור השנאה, אלא מש"כ חייב ליתן לשמעון סרסרותו, כונתו כפי חלקו, שלא תאמר כיון שמתחילה לא נכנסו דברי הסרסור באזני הסוחר שוב אין לו שום זכות, קמ"ל שלא איבד זכותו, אבל ודאי שגם השני הוא שותף בסרסרות הזה. ואם יטעון הסרסור הראשון על המוכר, שגם באותו פעם היית מרוצה ודחיתני לומר שאינך רוצה למכור ללוי כדי להפסידני, ואתה הכנסת בזרוע את הסרסור השני, אין בכח טענה זו אפילו לחייב את המוכר שבועה על זה, כיון שאינו אומר בזה טענת ברי, ואפילו אם היתה הכוונה ברמאות, יש להסתפק אם חייב המוכר להשלים לסרסור הראשון ההפסד שגרם לו, ויותר קרוב שפטור.

(ה') שם - שדכן, שדחה הבעל דבר אותו, ובמקומו לקח שדכן אחר לגמור השידוך, הדבר ידוע שהפרש גדול יש בין שידוך למקח, כי בעסק המקח אין שם דברים אמצעים והמקח תלוי רק בדמים, וכיון שהסרסור הביא אותם לעמק השוה בסך הדמים, כבר נגמר הדבר ולא חסר רק הקנין, ולכן אם המוכר דחאו להסרסור בדברים, ואחר כך הכניס עוד סרסור, בזה יש להסתפק אם רמאות הזה מחייב להמוכר לשלם לסרסור הראשון הפסדו, אבל בשידוכים יש הרבה פרטים לבד סך הנדון, כמו התחייבות מזונות ודירה ובגדים ומתנות, וכמה פעמים בשביל דבר קטן מתפרדת החבילה ונתבטל השידוך, ולכן כל זמן שלא השוה אותם השדכן הראשון בכל הפרטים, עד שלא נשאר שום דבר גדול או קטן שצריך לדבר בזה, עדיין לא נגמר השידוך על ידי השדכן, ואם אחד מהצדדים מכניס את אוהבו או קרובו לגמור הדבר, אפילו היה ביכולת של השדכן הראשון להשוותם גם כן בפרטים הללו, אין כאן רמאות כלל, וכזה נעשו מעשים בכל עת, ואין להשדכן הראשון על הצדדים רק תרעומת, אבל לא שום דין ומשפט כלל. עכ"ז שאינו יכול לתבוע כלל חלק הגומר, אבל ודאי שצריך לשלם לו חלק המגיע למתחיל כפי תקנת המדינה שם. ויש מקומות שיש תקנה שהמתחיל והגומר יחלוקו ביניהם בשוה, והמתחיל לא נקרא אלא מי שאמר כמה אתה נותן [פירוש שידבר אודות נתינות] ואמצעי לא יקח כלום, אבל יש נוהגים שמחלקים לג' חלקים, שלישי למתחיל ושליש לאמצעי ושליש להגומר, והבעלים יניחו השדכנות בבית דין, ואחר כך נאמנים לומר מי המתחיל ומי האמצעי ומי הגומר, ויגידו בחרם, ואם אחד מהם קרוב או פסול, יגיד צד השני, ואם שני הצדדים הם פסולים, אין נאמנים אלא בשבועה, ואם המתחילין הם רחוקים, ובשעת הגמר לקחו הבע"ד קרובים שלהם לגמור השידוך, אין להקרובים כלום בשדכנות

⁵⁰⁴ היינו פחות משתות, דהיינו שיש לו מחיר, וזה אפילו בקרקע.

⁵⁰⁵ נכון והחשבון של קפב ועשאהו שליח למכור ולא לפסוק דמים לא מסקנה?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

מצד התקנה, על אף שמעיקר הדין יש. ולקרובים פסולי עדות אין נותנים רק בניכר לפי ראות עיני הדיין שעשו פעולה

(כ)¹⁰⁶ שם - אם המתחיל אף שלא היה יכול לגמור, מכל מקום הוא היה הממציא לשידוך הלז, שעל ידו נתגלה הדבר, ובאו שדכנים אחרים, או אותו צד שהיה מרוצה להשידוך מעמיד אחרים אשר דבריהם נשמעין יותר לצד השני, הן על ידו הן על ידי שום גרמא, בודאי די ש לו דין מתחיל, וזה הכלל באופן שאפשר לומר, אילולי שהיה זה המתחיל אשר התעורר לזה, לא היה עולה על דעת אחרים לדבר שידוך הלזה, אם כן ודאי מחויב ליתן להמתחיל כפי המנהג, מה שאין כן אם הגומרים נתעוררו מעצמם לאותו שידוך, וסוברים לפי דעתם שהם הראשונים, רצה לומר שניכר גם כן לבית דין כן, כגון שהם ממקום רחוק וכהאי גוונא, אם כן המתחיל לא עשה שום פעולה טובה בזה, הואיל שבעל דבר אינו מרוצה על ידו, ואילולי שבאו האחרים היה נשתקע הדבר, והשדכנים האחרים באו מעצמם ולא יודעים שום דבר מהמתחיל, אם כן אין שום טעם ליתן לו דבר, ועיין בפתחי תשובה לאה"ע סימן נ' ס"ק ט"ו, כמה פרטי דינים בענין שדכנות (פ"ת).

(ז) כל סרסור שאבד החפץ מידו או נגנב, אפילו בשעת הליכה חייב לשלם (כו), מפני שהוא נושא שכר:

(כ)¹⁰⁷ אפילו בשעת הליכה חייב כו' - ואף על גב דאכתי לא מכר החפץ, ושמא לא ימכרנו ולא יטול שכר, אפילו הכי הוה שומר שכר כו'. וכתב אפילו בהליכה, פירוש וכל שכן בחזרה, והיינו כשכבר מכר החפץ ונאבד מידו המעות דנחשב שומר שכר, דהא מיד שמכרו דמי טרחתו קצוב לו מהמוכר, ועי' קפ"ו ס"ב (סמ"ע).

(ח) ראובן נתן טבעת לסרסור למכור והפסיד האבן מהטבעת, ישבע הסרסור שאינה ברשותו, וישבע כמה היה שוה האבן (כח) ויפרע שוויה (כט):

(כח) וישבע כמה היה שוה כו' - אין צריך ראובן לישבע שהיה תקוע האבן יפה, דאין נשבעין בטענת שמא (סמ"ע).

(כט) ויפרע שוויה - שוויה ולא יותר, אף אם היה משכון של גוי והגוי שמוהו ביותר, עי' ע"ב ס"ח ושע"ח ס"ט (סמ"ע) ע"ל סי' ע"ב ס"ל ש"ך סקק"ח⁵⁰⁶ (ש"ך).

(ט) הנותן בליו לסרסור למשכנם לו, ואמר איני יודע היכן משכנתים, פשיעותא היא וחייב לשלם (ל), ואם א"ל משכנם ביד פלוני וכן עשה, ואחר כך כפר בו אותו פלוני (לא) פטור הסרסור (לב):

(ל) פשיעותא הוא כו' - ועי' רמ"א קכ"א סי"א, שכתב הלכה זו והוסיף: ואם אמר שהשכינו אצל פלוני והוא כופר חייב לשלם, דהוה ליה למשכנו בעדים, והיות שהמחבר לא הביאו נראה שהוא טעות. ועי' לקמן בסימן רצ"א ס"ז שהדין כך גם בשומר חנם דכל שאומר לא ידעתי אנה הנחתיהו, הוי פשיעה וחייב דהוה ליה לידע (סמ"ע), וי"ח על הרמ"א שם, ולכן המחבר השמיטו בדווקא (ש"ך):

(לא) ואחר כך כפר בו כו' - וכן אם אמר לסרסור שישכין אצל גוי, ואח"כ מכר הגוי המשכון, דהסרסור פטור אף שנטל שכר, דשכר טרחו הוא נוטל (סמ"ע).

(לב) פטור הסרסור - דהוא בעצמו אמר לו להשכינו בידו והאמין לו (סמ"ע).

(י) סרסור שנתן בלי לבקרו ולא רצה המבקר להחזירו, חייב הסרסור (לג), וכל שכן שאין לסרסור למכור חפץ באשראי, אלא אם כן נוטל רשות מבעל הכלי⁵⁰⁷. הגה: השדכן הוי כמו

⁵⁰⁶ לא זכיתי להבין מה שרצה משם ששם איתא שאפילו אם שוה לו לבעל החפץ ד' אינו חייב אלא ג', אבל אם פשע חייב ד'.
⁵⁰⁷ עי' קע"ו ששותף שמכר בהקפה אחרי התראה צריך לשלם, ועי' ועי' נתה"מ סי' ש"ו סק"ו שכל שליח וכו' שלא עשה העבודה וגרם הפסד צריך לשלם כמו אם אוביר (סי' שכ"ח ס"ב), ועי' קפג סק"א שאם רוב הסוחרים הרויחו סך מסוים, והשליח התבטל השליח צריך לשלם מכיסו.

בשו"ת מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' פז

ששליח שמכר בהקפה, אפילו שליח בחנם, פושע הוא וחייב. כתב הרשד"ם חו"מ סי' קנו. סוכן שמכר סחורות משלחו בהקפה, ונתרשל מלגבות החוב עד שמת הלוקח, ונפסד החוב, חייב הסרסור בכל מה שנפסד בהתרשלותו, והביא מדברי התורה"ד בדין סרסור למכירת חוב ונתקלקל החוב, אם חייב

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

סרסור (לד), ואם השדכן רוצה שישלמו לו מיד שכר שדכנותו, והזעלים אינם רוצים לשלם עד הנשואין תלוי במנהג המדינה, ובמקום שאין מנהג הדיו עם הזעלים, ובמקום שאין צריך לשלם לו עד הנישואין, אם חזרו בהן (לה) ונתצטל השדכנות פטורים הזעלים מלשלם לו שכרו, אלא אם כן התנו בהדלף על מנת שיתפייס, ואז צריך לשלם לו מיד אפילו יחזרו בהן⁵⁰⁸.

^(לז) חייב הסרסור - דהא שומר שכר הוא, ושומר שכר חייב בדברים הקרובים לאונסים כל שאינו אונס גמור, ע"י לקמן ש"ג ס"י (סמ"ע). וי"ח על המחבר, דכל היכא שמסרו לבן דעת עדיף טפי, והכי נמי בסרסור כיון דדרכן של הסרסורים לתת הכלים לבקרו מתחילה אדעתא דהכא מסרן הבעל הבית לידו ופטור הסרסור וקשה להוציא ממון על פי פסק זה דהשו"ע (פ"ת).

^(לה) השדכן הוי כמו סרסור כו' - ע"י פ"ז סל"ט וסי' רס"ד ס"ז (סמ"ע).
^(לה) אם חזרו בהם כו' - אפילו במקום שעושים קנס, מכל מקום אזלינן בתר המנהג שלא להגבותו עד אחר הנישואין, ומסתמא במקום שאין המנהג, כל שלא התנה בפירוש לגבותו מיד אחר שנתפייסו, דסבירא ליה דאין לו זכות לתבוע השדכנות עד אחר הנישואין, וממילא אם יחזרו בהן אינו גובה כלל (סמ"ע).
^(לו) על מנת שיתפייס - כל שדכנות סתמא כאלו התנה ע"מ שיתפייס לקנין שעושיין הקנס ומ"מ אם עבר א' מהצדדים והשני א"י להוציא הקנס וההיזקות שלו חייב השדכן להחזיר לו חלקו משדכנות (ש"ך).

סימן קפו - הלוקח כלים מן האומן למכור:

(א) הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו⁵⁰⁹, ואמר לו אם מקבלים אותן ממני אתן לך דמיהם, ואם לאו אתן לך שכר מועט (לז), ונאנסו בהליכה חייב (לה), ואם נאנסו בחזרה פטור (לט), אבל אם נגנבו או אבדו חייב:

^(לו) אתן לך שכר מועט - היינו אתן לך שכר כפי מה שנהנה בו, שהראה בבית חמיו שהיה חפץ לשלוח להן דורון (סמ"ע):

^(לה) בהליכה חייב - דהואיל שקצץ עם המוכר דמיו ולקחן, הרי הם לקוחין בידו עד שידע שלא יקבלו ממנו בבית חמיו (סמ"ע)⁵¹⁰.

^(לט) בחזרה פטור - פירוש, מן האונסין, דהרי גילה דעתו מתחילה שבאם לא ירצה לקבלו ממנו יחזירהו ליד האומן, והרי לא קיבלו, ואי משום ההנאה שהראה בו בבית חמיו, הרי הוא על כל פנים נותן להאומן כפי ההנאה, משום הכי אין לו דין שואל אלא דין שוכר שחייב בגניבה ואבידה כמו שכיר כדלקמן ש"ז ס"א (סמ"ע).

(ב) נטלם על מנת למכרם, וא"ל אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמים כך וכך, ואם לא ימכרו אחזירם לך, ונאנסו, בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם (מ), ויש אומרים דהני מילי בדבר שיש לו קונים הרבה, ויכול למכרו מיד בדמים שקצב (מא) אלא שמחזיר למכרו ביותר כדי שישתכר בו, דאם לא כן פטור מאונסים (מב), ואינו חייב אלא

508

רמוכח שבחנם עשה מתחלה. (עא) בשו"ת חת"ס הנ"ל כתב השואל שכך מבואר וכפול ומשולש שאין שכר טובה נמחל אפילו עברו כמה שנים שלא תבעו, ונראה שהסכים עמו החת"ס, ורק בנדון דידיה שהיו סיבות שבגללן היה ראוי לתבעו, אמרינן מדלא תבעו מסתמא מחל לו, וכ"כ בשו"ת רש"ם חו"מ סימן שמה, וכן בשו"ת זרע אמת יו"ד סימן נה שאין חוב שכירות נמחל משום חסרון תביעה אפילו כמה שנים, ובזכ"ל א"ח ג' אות ש מסתפק בזה, ובשו"ת שאילת יעבץ ח"ב סימן לו משמע ששכר סרסרות שלא זבע ג' שנים שוב אינו יכול לתבוע, וכתב במנחת פתים סוף סימן קפה שלא סמך על סברא זו לחוד, רק צירפו לטעמים אחרים שבנדון דידיה. שבאמצע הזמן למה ממנו ופרעו. וגם הוא איש אמור שיש להניח

צ"ע אם זהמקום טוב

⁵⁰⁹ ש"ך חושן משפט סימן קפו ס"ק א

(א) הלוקח כלים מבית האומן כו'. ע' בתשו' נ' לב ס"ג ס' פ"א:

⁵¹⁰ לא הבאתי נתייה"מ סק"א שלא ראית הלכה יוצא מדבריו

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

בגניבה ואבידה בדין סרסור (מג). הגה: ואם קצב לו דמים⁵¹¹ ואמר לו כל הריוח מזה נחלוק בינינו, אין לו חלף לין סרסור ואינו חייב באונסים (מד).

⁽²⁾ בין בחזרה חייב כו' - הטעם, משום דחזרה דהאי הליכה היא, דגם בחזרתו הוא בודק אחר לוקחין למכור להן בריוח, נמצא שלא גמר בדעתו להחזירו לבעליו האומן עד שיחזור לביתו ולא ימצא קונים, והרי הוא ברשותו בעת שנאנס מידו קודם חזרתו לביתו (סמ"ע), וי"א דדוקא בשאלה לזמן, אז פטור אחר שכלה ימי שאילתו, כיון דהזמן ידוע, הוי כהודיעו מתחלה שבסוף ימי שאילתו יבוא ויטול שלו, ודמי כאילו אמר לו בסוף הזמן טול שלך, וכן הדין בשוכר אחר שכלה ימי שכירותו, דשואל ושוכר שווין, דהא שם דומים שואל ושוכר אהדדי, אבל בשואל או שוכר לחרוש שדה פלונית ודאי דהוי שואל עד שמחזירו, או עד שיאמר לו טול את שלך, או שמודיעו שגמר המלאכה, אבל בשואל אחר שכלה זמנו, אף שהודיעו חייב, כדין שומר שכר, מטעם דהואיל ונהנה מהנה (נתה"מ).

^(2א) מיד בדמים שקצב - נמצא דכל ההנאה של הלוקח (דדומיא דהשואל בעינן להיות כל הנאה שלו, דאז דוקא מיחייב באונסין) למוכרו ביוקר יותר ממה שקצבו לו, דגם המוכר היה מוצא קונים אחרים בכל עת שרצה למוכרו בקצבה זו שקצב עמו (סמ"ע).

^(2ב) דאם לא כן פטור כו' - שהרי אין כל הנאה שלו, אלא גם האומן יש לו הנאה מזה, במה שמוכר לו סחורה שאין לה קונים (סמ"ע).

^(2ג) ואינו חייב אלא בגניבה ואבידה - לדיעא זו ברישא כשאינו זכינא חריפה אינו בחזרה רק ש"ח ולא ש"ש (נתה"מ)⁵¹².

^(2ד) ואינו חייב באונסים - שהרי אין כל הנאה שלו (סמ"ע).

סימן קפז - דין שליח שמוען שאירעו לו אונסים:

(א) כל שליח שמוען שאירעו אונס פלוני והפסיד כך וכך, הרי זה נשבע שבועת השומרים על טענתו ויפטר (א), ואם היה האונס במקום שאפשר להביא עליו עדים (ב), או דבר שהוא גלוי וידוע שהרי ימצא עדים, הרי זה צריך להביא ראיה על טענתו, ואם לא הביא עדים אינו נאמן ומשלם:

⁽⁸⁾ הרי זה נשבע שבועת שומרים כו' - עי' לקמן בסימן רצ"ד ס"ב וש"ה ס"א, דהיינו שישבע שומר חנם שנגנב או שנאבד ושומר שכר שנאנס, ויכללו בשבועתן שלא פשע בה ושלא שלח בה יד, ועל דרך זה נשבע גם כן השליח שאירע בו כך וכך ושלא שלח בה יד ושלא פשע בה (סמ"ע וש"ך).

⁽²⁾ ואם היה כו' - אם נעשה הדבר במקום שיש רואה, דהיינו במקום שהאנשים מצויים, ובאם כדברי הנתבע כן הוא, היו האנשים שהיו שם רואין הדבר, או היה נודע ביניהם הדבר מחמת הקול שהיה יוצא על הענין, ככהאי גוונא אינו נפטר בשבועה, אם לא בעדים או ראיה (סמ"ע), ונראה דלאו דוקא שידוע שהיה במקום שיש עדים, אלא אפילו שהנפקד בעצמו מודה שהיה במקום שיש רואה, מכל מקום חייב, ואף שיש לו מיגו דאי בעי היה אומר שהיה במקום שאין רואין, משום דהוי כמיגו במקום עדים (נתה"מ).

(ב) מעשה באחד שאמר לשלוחו קנה לי ארבע מאות גרבי יין ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו ונמצא חומץ (ג), אמרו חכמים מנין גדול כזה שהחמיץ קול יש לו, הואיל ואפשר להביא ראיה יביא ראיה שלא היה היין חומץ בשעה שלקח ויפטר, ואם לא יביא ראיה ישלם, וכן כיוצא בזה מדברים שהראיה מצוייה בהן, אבל דבר הנעלם שאין ראיתו מצויה ישבע עליו:

⁽³⁾ מעשה באחד שאמר לשלוחו -

⁽⁷⁾ יביא ראיה שלא היה היין חומץ - כיון דמיירי שהיו מעות פקדון אצלו ואמר לו לקנות במעותיו יין, ואמרינן שמא מעותיו עדיין אצלו ויין שלו הוא דהחמיץ, ונשבע על המעות

⁵¹¹ ואם קצב לו דמים כו'. עיין בתשו' רשד"ם סי' רי"ט (ש"ך)
⁵¹² ?נכון.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

פקדון דתו לא הוי כזו ששואל ממנו המפקיד ואכתי צ"ע (קצה"ח), וי"א דחמרא שהחמיץ קלא אית ליה, הוי כאנן סהדי שלא נאנס בידו מאומה, דאפילו אם היה אירע לו אונס בשלו, גם כן קלא אית ליה, משום הכי חייב לשלם (נתה"מ).

⁽⁷⁾ וכן כל כיוצא בזה כו' שהראיה מצויה בהן - לקמן בסימן רצ"ד ס"ג: הני מילי דבר דשלטא ביה עינא, אבל מאן דנקט חפצא בידיה, דאפשר שאע"פ שרבים מצויים שם ליתרע בו אונסא ולא ירגישו בני אדם, דינו כבמקום שאין עדים מצויים (סמ"ע).

(ג) וכן הדין בכל טענת שיטעון השותף כיוצא בו, וכן הדין בטענת השומרים⁵¹³ אם הראייה יכולה להיות, או יביא ראיה על טענתו או ישלם. הגה: ודוקא בטענת סומריין (ו), אבל בטענת פרעון והקצבה וכיוצא בה לעבדיו אינטי לפרעני כלנעה, אפילו יש ראייה מפטר כצצועה (ז):

⁽¹⁾ ודוקא בטענת שומרים כו' - אין חולק בזה (סמ"ע), וי"א כשנותן לו עכשיו מעות לקנות, גם כן קודם שקונה היין המעות פקדון בידו, ולכן בראובן שאמר לשמעון, זבין לי האי מידי ממעותיך, וטען שמעון שקנה לו ונאנס מידו, נשבע שמעון שבועת שומרים שקנה ונאנס מידו, וחייב ראובן לשלם לו⁵¹⁴ (נתה"מ).

⁽¹⁾ אבל בטענת פרעון והשבה - דדוקא בטענת נאנסו שנעשה שלא בפני הבעלים, משום הכי כשיש רואה, אנן סהדי דאילו היו נאנסו בידו היה מביא תיכף עדים לבית דין, שלא להביא את עצמו לידי חשד ולידי שבועה, מה שאין כן בפרעון, אם באנו לחייבו מטעם זה, אם כן לעולם יש לנו לחייבו, דהא לעולם יכול לפרוע לו בעדים, ואם כן יכול לומר לו, היה לך לפרוע בעדים, אלא ודאי דלא שייך זה גבי פרעון, דיש לומר, דלהכי פרע לו שלא בעדים משום דאינו חושד את המלוה שיכחישו בפניו, ולהכי אפילו פרע לו במקום שיש רואין, לא שייך לומר שהיה לו להביאן תיכף לבית דין, משום דלא חושדו (נתה"מ).

(ד) נתן מעות לחבירו לקנות לו חטים וכן עשה, ושם החיטים בבית אחד ונרקבו מחמת גשמים שירדו עליהם⁵¹⁵, חייב לשלם.

סימן קפח - אין שליחות לעובר כוכבים ויש שליחות לעבד ואשה:

(א) אין העכו"ם נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מהדברים:

⁽⁸⁾ אין הגוי נעשה שליח לדבר מהדברים כו'. ילפינן מדכתיב גבי תרומה [במדבר י"ח כ"ח] גם אתם, ודרשינן [קדושין מ"א ע"ב], גם אתם לרבות שלוחכם, שגם הם יכולין לתרום במקום בעל התבואה, ומדלא הוצרך גם לרבות שליח, דהא כבר נילף ממ"ש בפסח וגיטין ובצריכותא [שם] [וכמו שכתבתי בסימן קפ"ב [סק"א]], דרשו מגם להקיש השליח לאתם, ונכתב למילף מה אתם בני ברית ובני מצוה אף שלוחכם יהיה כן, לאפוקי גוי. גם יש לומר, דאי לאו דנלמד מפסח וגיטין להיות שליח של אדם כמותו, היינו מוקמינן יתורא דגם, לענין אחר, השתא דנילף שליח משם, מוקמינן יתורא דגם, לזה ללמדנו שהשליח [ה]נלמד ממקום אחר יהיה כמותו. גם מה שכתבו הטור והמחבר דאין ישראל נעשה שליח לגוי, מהאי היקש הוא ילפינן, דבעינן שיהא המשלח והשליח בענין אחד, וכן הוא בגמרא בהדיא [ב"מ ע"א ע"ב], עיין פרישה [סעיף א'] [סמ"ע], אין העכו"ם כו'. עיין בתשוב' מבי"ט ח"ב /ח"א/ סימן קמ"ה: (ש"ך), אין העכו"ם נעשה שליח. כתב הש"ך בסימן רמ"ג (סק"ה) וז"ל, ועכו"ם לעכו"ם הוי שליח, כ"כ משאת בנימין והוא פשוט עכ"ל. ועיין בית שמואל באה"ע סימן ה' (סק"ט) [סקי"ט] ז"ל, עכו"ם לעכו"ם אחר דאז הוי לפני דלפני ומותר, דאפילו אם נתן לשלוחו אין שליחות לעכו"ם שם בתרומת הדשן, שמע מינה אפילו עכו"ם לעכו"ם אין שליחות ולא כמשאת בנימין סימן (צ"ו) [צ"ז] שפסק בפשיטות עכו"ם לעכו"ם יש שליחות

⁵¹³ ע"ל סימן רצ"ד ובתשובת מבי"ט ח"ב /ח"א/ סי' קמ"ז וקנ"ד: (ש"ך) לא הבאתי דברי הסמ"ע סק"ד ונתה"מ סק"ה שלא ראיי הלכה יוצא מהם

⁵¹⁴ הלש?

⁵¹⁵ ונרקבו מחמת גשמים. עיין בספר אגודת אזוב ד' צ"ג ע"ד: (ש"ך)

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

עכ"ל. ואין ראיה מדברי תרומת הדשן וז"ל בסימן רצ"ט, נכרי הלוקח תרנגולים לסרסן שרי לישראל למכור וכו'. תשובה כו' להתיר אם הנכרי הקונה אינו מסרסו בעצמו אלא מסרסו לעבדו וכו', ונדון דידן נמי לפני דלפני וכו' אף על פי שמסרום לשליח לסרסם אין שליח לדבר עבירה, ואפשר גם כן לגבי נכרי מנכרי, ונוכל לומר דכל שכן הוא דהא קי"ל בעלמא דאין שליחות לנכרי עכ"ל. ##### ומבואר דלא אתי עלה אלא משום דאפילו בישראל אין שליח לדבר עבירה, ודלא נימא בישראל דוקא הוא דאין שליח לדבר עבירה אבל בעכו"ם יש שליח לדבר עבירה, לזה כתב דכל שכן הוא כיון דשליחות דעכו"ם דאין לו שליחות לישראל, וכיון דאפילו בישראל אין שליח לדבר עבירה מכל שכן בעכו"ם. אבל היכא דליכא עבירה אדרבה משמע מדברי תרומת הדשן דיש שליחות כה"ג וכדברי משאת בנימין בתשובה: (קצה"ח).

(ב) עושה אדם שליח איש או אשה, ואפילו אשת איש (ב), ואפילו עבד ושפחה (ג), הואיל והם בני דעת וישנם במקצת מצות נעשים שלוחים למשא ומתן (ד), אבל מי שאינם בני דעת (ה) (ו) והם חרש שוטה וקטן אינם נעשים שלוחים, ולא עושים שליח אחד הקטן ואחד הקטנה⁵¹⁶, לפיכך: השולח בנו קטן אצל החנוני, ונתן בידו פונדיון שהוא שני איסרין ונתנו לחנוני, ומרד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר, ואבד את השמן ואת האיסר החנוני חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו (ז), ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת (ח), וכן כל כיוצא בזה. הגה: ועל הכללית שנתן המשלח ליד הקטן ומדד החנוני לתוכו, אם שצרו הקטן החנוני פטור, אללא אם כן לקחו מידו ומדד לאחריס (ט) והחזירו לידו ואם פירק ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פטור (י):

(2) ואפילו אשת איש - אפילו איש זה לאשתו של איש אחר, וקא משמע לן בזה, דאף על גב דרשות אחרים עליה, ואינו דומה כל כך להמשלח, עכ"ז הוה שליח (סמ"ע).

(3) ואפילו עבד ושפחה - פירוש, אפילו כנענים שהם בני מצוות קצת (סמ"ע).

(7) וישנם במקצת מצוות - ר"ל, אף על פי שאינם דומים להמשלח ישראל לגמרי שחייב בכל המצוות, מכל מקום ישנם במקצת המצוות (סמ"ע).

(7) שאינם בני דעת - וראוי לספק היכא דהיה פקח בשעה שעשאו שליח וקודם שגמר השליח שליחותו נשתטה המשלח, ויש בזה מחלוקת ראשונים, ולפי הצד שיש שליחות אפילו אחר שנשתגע, ה"ה אחרי מיתתו, ולכן במתנה למאן דאמר עדין בתומיו זכין ליה, אם שלח שליח עם השטר מתנה להוליך ליד המקבל, ומת הנותן קודם שמטא שטרא לידיה, זכה בהמתנה (קצה"ח), וי"ח במתנה, דכיון דיכול לחזור בו, מת לא גרע מחזרה.

(1) שם - יש להסתפק באם שכר לאותן שאינם בני שליחות, והן פועלים אצלו, לעשות קנין חזקה, כגון לבנות או לחפור בשדה הפקר או בקניית בית, או אם משך ע"י פועלים שאינם בני שליחות, או הגביה, אי מהני. דהא חזינן במגביה מציאה לחבירו, דאף דמאן דסבירא ליה דלא קנה חבירו, אפילו עשאו שליח, מכל מקום בפועל שהוא שכיר, קנה, משום דיד פועל כיד בעל הבית, אלמא דפועל לאו מטעם שליחות הוא, אם כן מהיכי תיתי נימעט הנך דלאו בני שליחות נינהו, ולמעשה לא מהני, דאף דיד פועל כיד בעל הבית, לא מהני, מטעם דהוי כחצר מהלכת. אמנם כי אימעוט גוי משליחות, היינו במידי דבעי שליחות, ואם עשהו שלא מדעת בעל הבית אין מעשיו כלום, והנה בקנין הגביה יש שני עניני קנין, א', כשהוא בידו קנה אפילו לא הגביה כלל, דלא גרע ידו מחצירו. ויש עוד קנין, כשהגביה מכחו אפילו לא נטלו בידו כלל, אם כן הכי נמי אם ציוה לפועלים להגביהן, אין לך גורם גדול שיהיו מוגביהן מזה, כיון דיד וכח פועל כיד וכח בעל הבית. ואין הכי נמי אם לא הגביה הפועל המציאה, רק שנטל בידו המציאה והחזיקו סמוך לארץ ולא הגביה שלשה, דאין שם קנין רק מטעם יד, לא קנה הבעל הבית, כיון דיד פועל הוי חצר מהלכת. וכן בקנין משיכה, כיון דאפילו קורא לה והיא באה לרשותו מהני, אלמא כל שנמשך לרשותו ע"י גרמתו מהני, הוא הדין כשציוה לפועל למושכו לרשותו מהני, דאין לך גורם גדול מזה, ואפילו הפועל אינו בר שליחותיה. אמנם אם פועל גוי משכו לרשות עצמו, אפילו עשאו שליח לא מהני, כיון דאין שליחות לגוי, ולא מצינו רק דיד פועל כיד בעל הבית, אבל רשות פועל לא הוי כרשות בעל

⁵¹⁶ לא הבתי את הקצה"ח שלא יצא לי הלכה למעשה ממנו.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

הבית, ואין כאן משיכה כלל. וכן משיכה בסימטא לא מהני ע"י גוי, דסימטא הטעם, דרשותו של העומד שם היא. ואם אמר לשליח גוי שאינו פועל שימשוך לרשות בעל הבית, נראה דלא מהני כיון דאין שליחות לגוי, ולא הוי יד גוי כיד בעל הבית, ולא הוי הבעל הבית גורם במשיכה זו כלל, דגוי אדעתא דנפשיה עביד, ולא הוי הבעל הבית גורם במשיכה זו כלל. וכן נראה לי בחזקה, דאם נעל גדר ע"י פועל גוי דמהני, כיון דאפילו לקח או הניח אבן מרחוק והיה גורם לתיקון השדה קנה, אם כן הוא הדין בפועל גוי. ואף דבקנין בעי כוונה לשם קנין, מכל מקום כוונת פועל ככוונת בעל הבית, דהפועל כבעל הבית דמי לגמרי, רק דיד פועל לא מהני מטעם דהוי חצר מהלכת. ונראה דבחזקה מהני ע"י פועלים אף שהפועלים לא נתכונו לזכות, כיון שהבעל הבית נתכוין לזכות, כיון דבגרמתו נתקן השדה הוי כאילו החזיק בעצמו, דמה לי אם חפר ע"י שורו או ע"י פועלו, דמה שחפר פועלו ע"י קולו וציוויו הוי כאילו חרש שורו על פי קולו, וכיון שהוא נתכוין לזכות ע"י הפועלים מהני. היוצא לנו מזה, דהגבהה או משיכה וחזקה ושאר קנינים שנעשו ע"י פועלים נכרים, מהני כמו שעשה בעצמו, אבל ע"י שלוחים נכרים לא מהני, וע"י פועלים מהני אם נתכוין בעצמו לקנות ע"י הקנין שעושים הפועלים אף שלא נתכונו הפועלים. אמנם כשהפועל קונה מטעם יד לא קנה הבעל הבית, וגם לא מהני משיכת פועלים רק כשמושכין לרשות בעל הבית, אבל כשמושך לרשות השליח, וכן כשמושך בסימטא, לא מהני ע"י פועלים כשאינו בר שליחות, וע"י בר שליחות זכה בכהאי גוונא (נתה"מ).

(¹) שלא שלחו אלא להודיעו - פירוש, להודיעו שהוא צריך לשמן (סמ"ע).

(²) ולא היה לשלחו אלא עם בן דעת - ודוקא בפונדיון שנשאר בעין ביד החנוני הוא דאמרינן הכי, דכיון דהפונדיון דאבי הקטן הוא אין לו ליהנות ממנו עד שיגיע לאב חליפין בעדו, מה שאין כן בצלוחית שלא נשאר ביד החנוני, אין עליו לשומרו יותר מהאב עצמו שמסרו להקטן, ואף שלקחו החנוני בידו למדוד ביה להקטן, מה בכך, אבידה מדעת אביו מעיקרא היתה, והוא הדין אם היה מחזיר הפונדיון בעין ליד הקטן ולא היה רוצה לשלוח על ידו כלום, ונאבד מיד הקטן, היה פטור החנוני (סמ"ע).

(³) ומדד לאחרים כו' - דאז הוה ליה שולח יד בשל חבירו, וחייב באונסים עד שיעשה בו חזרה גמורה (סמ"ע).

(⁴) ואם פירש ואמר כו' - הטעם פשוט, דהא אין שייך לומר דכונתו היתה לשלוח על ידי בן דעת, דהא בפירוש אמר ליה לשלוח ע"י בנו הקטן (סמ"ע), הרמ"א קיצר במקום שהיה לו להאריך, והיה לו לבאר דבנטלו למוד בה לאחרים, דחייב על הצלוחית אפילו פירש שלח לי עם הקטן, מאחר והוה שואל שלא ברשות, דהוה גזלן, וחייב באונסין (נתה"מ).

(ג) האומר לחבירו מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחתי לי ביד פלוני, אפילו היה קטן, אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו (יא):

(⁵) האומר לחבירו מנה כו' - בא לחדש כאן וללמדנו, שלא תימא דוקא כשאומר בפירוש שלח לי עם הקטן כדלעיל, הוא דאינו חייב, הא אם אמר שלח לי עם פלוני, דיח לומר דלא יודע שהוא קטן, וחייב אף על פי שהוא קטן, קא משמע לן כיון דעל כל פנים קיים מאמרו, פטור השולח (סמ"ע).

(ד) השולח לחבירו לשלוח לו על ידי שליח מעות שהיו לו בידו מלוה או פקדון נתבאר בסימן קכ"א:

(ה) כל היבא שהשליח משנה מדעת המשלח בטל השליחות מכל וכל (יב):

(⁶) בטל השליחות מכל וכל - עיין לעיל סימן קפ"ב מסעיף ו' ואילך, שם כתב חילוקי דינים בזה, והוא, דאם אין השליח הודיע להמוכר שהוא שליח המשלח, אזי המקח קיים, והדין הוא בין השליח והמשלח. עוד כתב שם חילוקים אחרים, ע"ש (סמ"ע), פי' אפילו אם השליח רוצה להשלים חסרונו (ש"ך).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

(ו) מי שהגיע לו היזק בממונו מחמת שליחות שולחו, או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממונו, אין המשלח חייב לשלם לו נזקו ועיין לעיל סימן קעו סעיף מח⁵¹⁷ (יג).
(37) ועיין לעיל סוף סימן קע"ו - כך צריך לומר. ור"ל, דשם (סעיף מ"ח) כתב רמ"א פלוגתא באם נתפס בגופו אם חייב לפדותו באם היה שלוחו בחנם. ואפשר לומר דדוקא שם הכריע הרמ"א דיש פלוגתא, משום דאמרינן דהוה גופו כשאלו לו, משום הכי סבירא ליה חד מאן דאמר דחייבים לפדותו, מה שאין כן כאן דניזק השליח בממונו, יש לומר דכולי עלמא מודים דפטור המשלח, משום הכי סתם רמ"א, ולא כתב כאן דיש חולקין אזה (סמ"ע).

סי' קפט - דין אין המקח נגמר בדברים, ובו סעיף אחד

(א) אין המקח נגמר בדברים (א) שהאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר ליה בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמים יכולים לחזור שניהם אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הווי עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה הרי זה אינו כלום עד שיגמר המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים לפי קניינם ומטלטלים לפי קניינם ולאחר שנגמר המקח כל אחד לפי קניינו אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפילו לא היו עדים בדבר⁵¹⁸ הגה ואפילו מחלו זה לזה אחר כך לא מהני אלא לריכין לחזור ולהקנות זה לזה⁵¹⁹ (ב).

(8) נגמר בדברים - אם יש פקדון ביד הנפקד, והמפקיד גילה דעתו שרוצה למוכרו בסכום ידוע, אלא שלא מצא עדיין קונה, ועל כן הניחו בפקדון. ואח"כ הנפקד, שלא בידעת המפקיד, אומר שהוא רוצה להחזיק לעצמו אותו מקח ולתת למפקיד אותו סכום הידוע, זה לא מהני, שהרי אין כאן מי שהקנה לו. ועוד טעם דכאן לא שייך רשות, שרשות הנפקד שהחפץ מונח שם הוי רשות המפקיד (ט"ז), י"א שרשות המפקיד מבטל רשות הנפקד לקנות רק אפשרי היכא שמייחד לו מקום אבל לא היכא שאינו מייחד לו מקום. וי"א שזה דומה לשותפין כיון דלא קפדי הו"ל חצר של שניהם, א"כ מכל שכן חצר דנפקד דלא קפיד נגד המפקיד כיון דאושליה להאי חצר, וצ"ע (קצה"ח). עיין מה שכתבתי בזה בסימן ר' בפתחה ד"ה ובענין אם המפקיד (נתה"מ), ע' לקמן סי' רד ס"ז [הנושא ונותן בדברים

517

כתשב"ץ ח"ד טור השני סימן יז. ובשו"ת שארית יוסף סימן עז העלה שתשובת הר"מ ע"כ לא חייבו אלא משום שהוא אביו ובחנם, אבל בשכר אינו חייב לפדותו, וכמ"ש בהגהמ"ר וכן הרשב"א.

ראה דברי הגהמ"ר. ובחידושי רעק"א לאו"ח סימן יד במג"א סק"ח (נמצא במהדורת קניגסברג ובזר השלחן בהוצאת לוי אפשטיין ירושלים והבאתי דבריו בדיני פקדון פרק ט הערה נט). כתב לדברי המרדכי שמחייב בשולח בנו בחנם משום שואל, אע"ג דהבן מצוה קעביד משום מצות כיבוד אב, והרי כתב הר"ן כתשובה סימן יט שהשואל ס"ת פטור מאונסין משום שהמשאיל מצוה קעביד ונהנה מפרוטה

לעסקיו ולא לצורך גופו, וככה"ג יתכן שאין בזה משום מצות כיבוד אב. ובשו"ת מהר"י קצבי סימן כא הביא דברי הרמב"ן ומהרי"ק וכתב בשם הרדב"ז שהרמב"ן והר"מ חולקים אם שייך דין שאלה בגוף האדם, ורצה הרדב"ז ליישב דברי הר"מ שבתחלה רצה לחייבו רק בכדי דמיו מצד חיוב האב, ולכסוף

בשעה שעסק בצרכי צבור, ודאי שאינו נקרא שאל והקהל פטור. ובשו"ת רשד"ם חו"מ סימן תלה נשאל במי ששלח משרתו נער גדול בשנים לדרך פלוני ונהרג בדרך ע"י ליסטים ר"ל, ותובע אביו דמיו שהוא היה מכלכל שיבתו ומפרנס אנשי ביתו (ע"י להלן הערה עא), והנתבע טוען כיון שהיה גדול לא היה

וגם בשו"ת חת"ס חו"מ סימן נב

ע"י קעו מה
518 ע' סמ"ע קצה/ד שמציין לכאן שאין עדים אלא לברר שקר ואם מסכימים לא צריכים
519 אפילו החזירו לו השטר

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

בלבד הרי זה ראוי לו לעמוד בדבורו אע"פ שלא לקח מהדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אע"פ שאינו חייב לקבל מי שפרע הרי זה ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו (רע"א).
(ב) אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה - פירוש, אם ראובן קנה משמעון שדה או בית בקנין גמור, ומחלו זה לזה הקנין, אין הקנין נתבטל עד שיחזור שמעון ויקנה מראובן, ועי' לעיל סימן ס"ו סעיף י"ג, וכן הדין בשכירות, ועיין לקמן ריש סימן שט"ו (סמ"ע).

- א ב"ב יא ע"א ורמב"ם שכנים פ"א ה"א.
ב שו"ת רשב"א ח"א סי' תתקז.
ג ב"י סי' קנז בשם הרשב"א, והרא"ש כלל ה סי' ג.
ד שו"ת הרא"ש כלל ה' סי' ז'.
ה ב"ב ב ע"א, ורמב"ם שכנים פ"א ה"א.
ו ב"ב יא ע"א.
ז עי' רמב"ם שכינה פ"א מ"ד.
ח מדרכי ב"מ סי' שפד.
ט תשובת מיימונית קנין סי' יד.
י מרדכי כתובות &
יא יד רמ"ה ב"ב יג ע"ב ס' קעג
יב יד רמ"ה שם סי' עב.
יג (נ"י בשם הרא"ה ות' הרשב"א סי' תתקיא)
יד תה"ד סי' שלו.
טו תשו' מיי' דקנין סי' יד
טז שם ובסי' רי.
יז תשו' מיי' דקנין סי' לו.
יח ב"ב יג ע"א וע"ב רמב"ם שכנים פ"א ה"ב וה"ה.
יט טור בשם הרא"ש ומרדכי ספ"ק דב"ב והמגיד פ"א דשכנים ריב"ש סי' תפג וב"י בשם הרמב"ם ותשובת רמב"ן סי' מג ורש"י ותוס'
כ שו"ת הרא"ש צח סק"ג.
כא טור בשם י"א מרדכי פ"ק דב"ב, ב"י בשם הרמ"ה.
כב רמב"ם שכנים פ"א ה"ב.
כג רמב"ם שכנים פ"א ה"ב.
כד ריב"ש סי' רכז
כה טור והמגיד פ"א דשכנים ותשובת רשב"א סי' תתקנו
כו טור בשם הרא"ש וב"י בשם הרמב"ן ובשם הרשב"א
כז טור בשם ר"י ברצלוני, ושו"ת רא"ש צ"ח ד'.
כח רמב"ם שכנים פ"א ה"ב.
כט שו"ת רשב"א סי' תתק"ט.
ל רמב"ם שכנים פ"א ה"ג.
לא טור.
לב ב"ב יג ע"ב, ורי"ף שם ח ע"ב.
לג רמב"ם שכנים פ"א ה"ה.
לד רא"ש ב"ב פרק א סי' נ.
לה רבינו יונה ב"ב י"ג ע"ב, הרב המגיד שכנים פ"א ה"ה.
לו מרדכי ב"ב השותפין רמז תק"ט.
לז רמב"ן ב"ב י"ג ע"ב הרב המגיד שכנים פ"א ה"ה.
לח טור
לט ב"ב י"ג ע"ב, רא"ש ב"ב פ"א נ'.
מ טור בשם הרמ"ה.
מא טור
מב טור
מג טור בשם רמב"ן שם.
מד טור בשם תשו' רב האי.
מה ריב"ש סי' רכז.
מו כלל צ"ח ג'.
מז ד"ע ותשובת רשב"א סי' תתקנו

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

- מח רבי' ירוחם נכ"ז ח"ב, ותשובת המיוחסות לרמב"ן סימן ע"ג.
מט טור.
נ טור בשם תשובת רב האי.
נא שו"ת הרא"ש כלל פ"ה ד'.
נב שו"ת רשב"א ח"ג קס"ח.
נג ב"ב י"א ע"א.
נד רא"ש ב"ב פ"א ל"ח.
נה ר"י מגש ב"ב י"א ע"א, רמב"ם שכנים פ"ב ה"א.
נו טור ס"ג בשם רש"י ורבינו חננאל.
נז רא"ש ב"ב פ"א ל"ח.
נח רא"ש שם.
נט ר"י מגא"ש הובא בה"ה שכנים פ"ב ה"א.
ס ב"ב י"א ע"א, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ב.
סא ב"ב י"א ע"ב, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ג.
סב טור בשם הר"י.
סג גמ' שם, רמב"ם שם ה"ה.
סד גמ' שם, רמב"ם שם ה"ו.
סה מגיד משנה שם בשם הרשב"א.
סו ב"ב י"ב ע"א.
סז ריב"ש סי' רמח
סח סוכה ג' ע"א, וע"ב, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ח.
סט ב"ב י"א ע"ב. רמב"ם שם.
ע תוס' שם ורמב"ם.
עא רש"י ורא"ש שם.
עב ב"ב י"א ע"א, רמב"ם שם ה"ט.
עג רש"י שם.
עד ב"ב יג ע"ב.
עה מרדכי ב"ב סי' תקי, והגהות אשר"י ב"ב פ"א סי' נב.
עו מרדכי שם.
עז ב"ב ק"ו ע"ב, רמב"ם שכנים פ"ב ה"א.
עח שו"ת כלל צח אות ב.
עט ב"ב ז' ע"ב, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ב.
פ הרב המגיד שם.
פא בית יוסף בשם שו"ת רשב"א ח"ב ש"פ.
פב ב"ב ז' ע"א.
פג רמב"ם שכנים פ"ב ה"א.
פד רא"ש ב"ב פ"א אותיות מ"ו ומ"ז.
פה מרדכי ב"ב השותפין רמז תק"ז בשם מהר"ם.
פו טור.
פז ב"ב י"ב ע"ב, רמב"ם שכנים י"ב ה"ב.
פח רא"ש ב"ב פ"א מ"ו, וטור, והרב המגיד בשם י"א.
פט רמב"ם שכנים פ"ב ה"ג.
צ רא"ש ב"ב פ"א מ"ט.
צא רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"ב.
צב מרדכי פרק שני דיני סי' רע"ז בשם מוהר"ם.
צג משמע מר' ירוחם הנ"ל.
צד רא"ש ב"ב פ"א אות מו.
צה נ"י ב"ב יב ע"ב ד"ה אמצרא בשם הרמב"ן והרא"ה.
צו ב"מ ל"א ע"ב. רמב"ם שלוחין פ"ה ה"ט.
צז ב"מ ס"ט ע"א.
צח טור.
צט מרדכי ב"מ המפקיד רמז רפ"ג.
ק רא"ש ב"ב פרק ז' ב'.
קא ב"ב ק"ו ע"ב.
קב תוספות שם.
קג רבינו יונה שם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

- קד ב"ב ק"ז ע"א.
קה ב"מ ק"ח ע"א, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ד.
קו רא"ש ב"מ פרק ט' אות כ"א.
קז ב"מ ק"ח ע"א, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ה.
קח ב"מ קח ע"ב רש"י ושם ומ"מ שם.
קט תשובת מיימוני ספר קנין סי' לב
קי רא"ש ב"מ פרק ט' כ"ג.
קיא רמב"ם שכנים פ"ג ה"ז.
קיב טור בשם גאון.
קיג רמב"ם שם.
קיד ב"מ ק"ח ע"א.
קטו רא"ש שם סי' כ"ד.
קטז ר"ן בשם הרמב"ן שם, וראש שם.
קיז ד"ע לדעת הטור והרא"ש שם.
קיח ב"מ ק"ח ע"א, רא"ש שם כ"ה.
קיט רמב"ם שכנים פ"ד ה"ד.
קכ ריב"ש סי' תפג
קכא רמב"ם שכנים פ"ג ה"ו.
קכב ב"מ ק"ח ע"ב, רמב"ם שכנים פ"ב ה"ה.
קכג בעל העיטור מכירת קרקעות ס"ו ע"ג.
קכד שם בגמ' ותלמידי הרשב"א בב"י.
קכה תוס' ב"ב ה' ע"א ד"ה ארבעה.
קכו מגיד משנה ברמב"ם שכנים שם @התכוונת למחוק משהו@ תלמידי רשב"א (בב"י) ובעל העיטור שם.
קכז דעה שדחו בתלמידי הרשב"א הנ"ל, וכן מדייק מדעה א' במגיד משנה.
קכח שו"ת רשב"א ח"א תתקט"ו.
קכט רמב"ם שם.
קל רא"ש ב"מ פ"ט סי' ל'.
קלא רא"ש שם.
קלב ר"ן ב"מ ק"ח ע"א, בשם ר"י אברצלונזי.
קלג רמב"ם שכנים פ"ג ה"ח, @טור משמו@ זה לא ברמב"ם עצמו? .
קלד ב"י בשם תלמידי רשב"א.
קלה רמב"ם שכנים פ"ג ה"ד.
קלו רמב"ם שכנים פ"ג ה"ט, טור.
קלז טור.
קלח רמב"ם שכנים פ"ג ה"י, טור.
קלט ר' ירוחם נ"א ח"ד דף מ ע"ב.
קמ טור בשם גאון ורמ"ה.
קמא טור, ונ"י פרק המפקיד י"ט ע"ב (מדפי הרי"ף) וריב"ש סי' תקא @כתבת וכן הסכימו כל האחרים ואל הבנתי התופסת בזה וכן בהערה קמד@.
קמב טור בשם רמ"ה.
קמג טור, ונ"י פרק המפקיד י"ט ע"ב (מדפי הרי"ף) וריב"ש סי' תקא.
קמד טור בשם רמ"ה.
קמה רמב"ם שכנים יג יב.
קמו רמב"ם שכנים פ"ג ה"א.
קמז רמב"ן ב"מ קח ע"ב ד"ה ומסתברא והרשב"א שם.
קמח טור בשם רמ"ה.
קמט ב"מ קח ע"ב.
קנ טור בשם הרמ"ה.
קנא טור.
קנב רמב"ם שכנים פ"ג ה"ד, ב"י סעיף סב בדעת הרמב"ם ודלא כהטור דרמב"ם, מודה לגאון - @מקום לא ברור וגם לא נ"ל שזה נצרך@.
קנג מרדכי ב"מ סי' שצ"ה, ד"מ.
קנד טור סעיף מ' בשם הרא"ש.
קנה ב"מ קח ע"ב, רמב"ם שכנים פ"ד ה"א.
קנו טור בשם הרמ"ה.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

- קנז ב"מ קח ע"ב.
קנח ראש שם סי' לג.
קנט ב"מ קח ע"ב.
קס ב"מ קח ע"א.
קסא טור בשם הראש@.
קסב תשובת מיימוני דקנין סי' לג
קסג הגהות מיימוני פרק י"ד דשכנים, תשובות הגאונים סי' ט"ז.
קסד ב"מ קח ע"א
קסה טור בשם רמ"ה.
קסו מרדכי ב"מ סי' שצג.
קסז רמב"ם קנין פי"ד ה"ב.
קסח טור בשם הרמ"ה.
קסט רא"ש ב"מ פרק ט' סי' כ"ג, וטור בשם רב האי גאון.
קע ב"י לדעת רב האי גאון.
קעא תשובת מהרי"ל סי' עז.
קעב שו"ת רשב"א ח"א תתקט"ו.
קעג רמב"ם שכנים פי"ד ה"ג.
קעד מרדכי ב"מ שצו.
קעה רא"ש ב"מ פרק ט' סי' כג
קעו ב"מ קח ע"ב.
קעז רא"ש ב"מ פרק ט' סי' כז.
קעח ב"מ קח ע"ב.
קעט ר"ן ב"מ קח ע"ב.
קפ רא"ש ב"מ פ"ט סי' כז בשם הבעל העיטור.
קפא ב"י בשם הר"ן ונ"י והגהות אשרי
קפב ב"מ ק"ח ע"ב.
קפג בית יוסף.
קפד תרומת הדשן שלח.
קפה ב"מ ק"ח ע"ב.
קפו ב"מ ק"ח ע"ב.
קפז נמוקי יוסף (דף סד ע"ב בדפי הרי"ף) בשם בעל העיטור.
קפח ר"ן ונ"י שם.
קפט טור בשם גאון.
קצ רא"ש ב"מ פרק ט' סי' כח.
קצא ב"מ קח ע"ב וברש"י שם.
קצב ב"מ קח ע"ב.
קצג ב"י בשם תלמידי הרשב"א
קצד טור, ותוספות שם ד"ה מזבנין.
קצה רמב"ם פי"ב ה"ט והגהות אשרי (ב"מ פ"ט סי' כט) בשם ר"ח.
קצו שם הגהות אשרי בשם רש"י.
קצז רמב"ם שכינים פי"ב ה"א.
קצח שם ה"ב.
קצט תה"ד סי' ש"מ.
ר דרכי משה.
רא טור בשם הרמ"ה.
רב ב"מ קח ע"ב.
רג ב"י בשם המגיד פי"ב ה"ג, וריב"ש סי' תק"א.
רד רמב"ם שכנים יב טו.
רה ב"י בשם רשב"א ובשם הרי"ף בתשובה סי' קכ"ט.
רו ריב"ש סי' שסט.
רי ב"י בשם תלמידי רשב"א.
ריח ב"י בשם מהרי"ל סי' ע"ז.
רט רמב"ם שכנים יג יג.
רי ב"מ קח ע"ב, לפירוש רב האי ברא"ש פ"ט סי' ל"א, והרמב"ם שכנים פי"ב ה"ה.
ריא הגהות מיימוני פי"ב אות כ' ב' דעות ר"ן ונמוק"י ב"מ שם, ובעל העיטור.
ריב תוס' בפ"ק דב"ב ה' ע"א, והגהות מיימוני שם בשם מוהר"ם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

- ריג תרומת הדשן סי' ש"מ, ומהר"ו סי' צט.
ריז תרומת הדשן שם, ומהר"ו סי' צה.
רטו ב"מ קח ע"ב, עפ"י פי' רש"י שם, ורמב"ם שכנים פרק יד ה"ה.
רטז רבי ירוחם בשם התוס' בהכותב וטור בסי' רנג וכ"כ הרא"ש שם
ריז רש"י ותוס' בהמקבל
ריח ב"מ ק"ח ע"ב, רמב"ם שכנים פי"ב הט"ז.
ריט תשובת הרא"ש כלל צ"ז ג' .
רכ טור.
רכא טור בשם ר"י הברצלונני.
רכב שו"ת רשב"א ח"א תתקט"ו, הגהות מיימוניות שכנים י"ב, (ד' קושטנדינא) מגיד משנה
שכנים פי"ג ה"ד בדעת הרמב"ם ובעל העיטור.
רכג בעל העיטור בשם הראב"ד, ובמ"מ שם.
רכד מרדכי פרק המוכר פירות ב"ב סי' תק"ע, ב' הדעות.
רכה מהר"ק שורש כ'.
רכו מהר"ק שם וד"מ.
רכז ב"מ ק"ח ע"ב, רמב"ם שכנים פי"ג ה"א ב' וג'.
רכח שו"ת ריב"ש תקז.
רכט ב"מ קח ע"א ורא"ש שם סי' כ'.
רל ב"מ קח ע"ב
רלא בדק הבית בב"י.
רלב עיטור סה ע"ג וע"ד, רא"ש ב"מ פרק ה' סי' לו.
רלג תוס' ב"מ עג ע"ב ד"ה נטר ומרדכי ב"מ שצד.
רלד נ"י ב"מ סה ריש ע"ב.
רלה רא"ש ב"מ פרק ה' סי' לו.
רלו ר"ן ב"מ קח ע"ב ד"ה משכנתא ונ"י סה ע"א ד"ה משכנתא.
רלז טור בשם הר"י ברצלונני וה"ה הלכות שכנים פי"ב ה"ט בשם הרשב"א.
רלח רמב"ם שכנים פי"ב ה"ח.
רלט רמב"ם שכנים פי"ב ה"ב.
רמ שו"ת הרא"ש כלל א' סי' ב'.
רמא שו"ת הרא"ש שם.
רמב ב"י.
רמג ב"י.
רמד ב"י.
רמה שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קנא.
רמו רמב"ם שותפים פ"ד ה"א.
רמז טור ס"ב.
רמח טור שם.
רמט מרדכי ב"ק אות ק'.
רנ רמב"ם שם.
רנא ראב"ד שם.
רנב ד"מ ה' בשם מרדכי פ' הגוזל קמא והגה"מ שותפים פ"א אות א'.
רנג ד"מ שם בשם ר"ן ב"ב ט ע"א, ונ"י ב"ב ו ע"ב, ומהר"ק שורש קפא.
רנד הגה"א ב"מ פרק האומנים סי' ט"ז.
רנה רמב"ם שם..
רנו רמב"ם שותפים פ"ה ה"ו
רנז רמב"ם שלוחים פ"ג ה"ג והוא מכתובות צג ע"א.
רנח טור ס"ט.
רנט רמב"ם שם..
רס טור ס"ה בשם הרמ"ה.
רסא טור שם בשם הרמ"ה.
רסב ב"י בשם שערי שבועות לרי"ף שער ה'
רסג טור ס"י בשם הרמ"ה
רסד ב"י ו-ז וד"מ ה' בשם רשב"ץ ח"א סי' ל"ה
רסה ד"מ שם בפירוש דברי הרשב"ץ
רסז ד"מ ט בשם מרדכי כתובות רל"ז
רסז ב"ב מ"ב ע"ב
רסח שם מ"ג ע"ב

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

רסו שלטי גיבורים על המרדכי סי' תקל"ח אות ד'
רעו ב"ב מ"ג ע"ב תוס' ד"ה אמאי
רעא מהריק שורש קד
רעב רא"ש ב"ק פ"א סי"ג
רעג ב"ק י"א ע"ב
רעד רא"ש שם
רעה ב"ק י"א ע"ב
רעו שם תוס' ד"ה מה שעל
רעז בגמרא שם
רעח שם תוס' ד"ה בגדול אחי
רעט רמב"ם שותפים פ"ח ה"ז, וטור סט"ו
רעפ רמב"ם שותפים פ"ה ה"א
רפא תוספתא ב"מ פ"ד ה"ז, הובאה ברי"ף ב"מ מ ע"א
רפב עטור אות ש' שיתוף מ"ג ע"א
רפג רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"א
רפד מרדכי כתובות אלמנה ניזונת סי' ר"ס
רפה מרדכי ב"ב חזקת הבתים סי' תקל"ט
רפז פסחים פ"ט ע"ב
רפו רמב"ם שותפים פ"ה ה"ב
רפח ב"ק ק"ב ע"ב
רפט ברמב"ם שם
רצו תשובות הרא"ש כלל פ"ט סי' א'
רצא מרדכי ב"ק החובל סי' צו
רצב רמב"ם שם ה"י
רצג הגה"מ שותפים פ"ה אות ד', והגהות מרדכי ב"ב חזקת סי' תר"ס
רצד שו"ת בנימין זאב סי' ש"צ
רצה תשובות הרא"ש כלל ע"ט סי' ז
רצו שו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף י"ד
רצז רמב"ם שם ה"ד
רצח גיטין ל"א ע"ב
רצט רש"י שם ד"ה לשותפים
ש גיטין שם
שא טור סכ"ב
שב רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"א, ועיטור אות ש' שיתוף
שג רמב"ם שם ה"ה
שד רמב"ם שותפים פ"ד ה"ד
שה ב"י סל"ג
שו מרדכי כתובות מי שהיה נשוי סי' רל"ח
שו ב"מ ס"ט ע"א
שה גיטין ל"א ע"ב, רמב"ם שותפים פ"ד ה"ד
שט ב"מ ל"א ע"ב, רמב"ם שותפים פ"ה ה"ט
שי טור סל"ד
שיא ראב"ן הובא במרדכי ב"מ סי' רס"ד
שיב רמב"ם שם
שיג רמב"ם שותפים פ"ה ה"א, רא"ש ב"מ פ"ט סל"ז
שיד מרדכי ב"ק הגזול בתרא סי' קמ"ו
שטו רשב"ץ ח"א סי' ל"ה
שטז שו"ת הריטב"א סי' קע"ו
שז שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קמ"ב וקמ"ד
שיח תשובות הרא"ש כלל פ"ט סי' ד'
שיט רמב"ם שותפים פ"ד ה"ד
שכ תשובות הרא"ש כלל צ"ח סי' ז'
שכא ב"מ ק"ה ע"א
שכב מהרי"ק שורש ק"כ
שכג ב"מ ק"ה ע"ב
שכד רמב"ם שם ה"ה, רא"ש ב"מ פ"ט ס"ט
שכה תוס' ב"מ ק"ה ע"א ד"ה הני, רא"ש ב"מ פ"ט ה"ט

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שכו	בדק הבית סכ"ח
שכו	כתובות צ"ד ע"א
שכח	שם
שכט	ריטב"א כתובות צ"ד ע"א
של	שם
שלא	מרדכי כתובות מי שהיה נשוי סי' רל"ט ורמ"ב
שלב	שם
שלג	טור סכ"ט
שלד	שם
שלה	מרדכי ב"מ המקבל סי' שצ"ב
שלו	מרדכי ב"ק הגוזל בתרא סי' קפ"א
שלו	שם סי' קפ"ב
שלה	שם
שלט	שו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף ס"ג, וח"ז סי' תס"ד
שמ	רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"ב
שמא	עטור אות ש' שיתוף
שמב	שם
שמג	הגה"מ כתובות פ"י סי' רצ"ט
שמד	שם סי' ש"ב, ובעטור אות ש' שיתוף
שמה	שו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף פ"ב
שמו	שם סי' אלף פ"ו
שמז	הגה"מ כתובות סי' רצ"ט
שמח	הגה"מ מכירה פי"ט אות ד'
שמט	ד"מ י"ט
שנ	תשובות הרא"ש כלל פ"ט סי' ח'
שנא	שם
שנב	שם
שנג	תשובת מיימוני משפטים סי' י"ח
שנד	תשובת הרא"ש כלל פ"ט סי' ט'
שנה	שם סי' ט"ו
שנו	שם
שנו	רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"א
שנח	מרדכי כתובות מי שהיה נשוי סי' רל"ז-רל"ח
שנט	מרדכי ב"ק הגוזל בתרא סי' קפ"ט, והגה"מ חובל פ"ח א"ה, תשובת מיימוני חובל סי' א'
שס	מרדכי ב"מ הבית והעליה סי' תי"ג
שסא	שו"ת הרשב"א ח"ב סי' שפ"ח
שסב	שם ח"ג סי' ק"מ
שסג	שם סי' קל"ד
שסד	תשובות הרא"ש כלל פ"ט סי' א'
שסה	שם סי' ב'
שסו	שם סי' ד', תשובות המיוחסות לרמב"ן סי' כ', עטור אות ש' שיתוף
שסז	תשובות הרא"ש שם, והגה"מ ב"ב סי' תר"ס-תרס"א
שסח	תשובות המיוחסות לרמב"ן סי' כ'
שסט	מרדכי ב"ק הגוזל בתרא סי' ק"צ
שע	מרדכי ב"מ האומנין סי' שנ"ט, ובהגהות שניות שם סי' תס"א
שעא	תשובות המיוחסות לרמב"ן שם, מהרי"ק שורש קל"א
שעב	אגודה גיטין סי' קכ"ט
שעג	תשובת מיימוני בזיקין סי' י"א
שעד	מרדכי ב"ק החובל סי' צ"ו
שעה	רמב"ם שותפים פ"ה ה"י, והוא מסנהדרין ס"ג ע"ב
שעו	תוס' שם ד"ה אסור
שעז	ב"ב קמ"ד ע"ב, ורמב"ם נחלות פ"ט ה"ו
שעח	ר' יונה ב"ב קמד ע"ב ד"ה האחין השותפין.
שעט	טור
שפ	ר"י מיג"ש ב"ב קמד ע"ב ד"ה תנא, ורמב"ן שם ד"ה האחין
שפא	ר' יונה ב"ב קמד ע"ב ד"ה האחין השותפין.
שפב	ב"ב קמד ע"ב. ותוס' שם ד"ה חלה, ורא"ש סי"ב.
שפג	רמב"ן שם ד"ה הוא.
שפד	טור ס"ג

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ה'

שפה ר"י הלוי ב"ב קמ"ד ע"ב ד"ה חלה
שפו תשובות הרא"ש כלל פ"ט סי' ד'.
שפו ב"ב קמ"ד ע"ב.
שפח שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ב.
שפט תוספתא ב"מ פ"ח ה"ט, רי"ף ב"ק מב ע"ב, והרא"ש ב"ק פ"י סי' כה.
שצ שו"ת הרשב"א ח"ה סי' קפ"ג.
שצא ב"ב מ"ב ע"ב.
שצב נ"י ב"ב כג ע"א ד"ה ד"ר.
א הגהות מיימונית גזילה פ"י אות ג'.
ב רי"ף ב"ב ב' ע"א, רא"ש ב"ב פ"א סי' ו'.
ג טור ונמוק"י ב"מ ע"א ע"א בשם הראב"ד.
ד בית יוסף בדעת הרי"ף ב"ב ב' ע"א
ה ב"ק קט"ז ע"ב, ורמב"ם גזילה פי"ב ה"ה.
ו ב"ק שם, ורמב"ם שם ה"י.
ז טור ס"ב.
ח מרדכי ב"ק סי' קפד.
ט ב"ק קט"ז ע"ב.